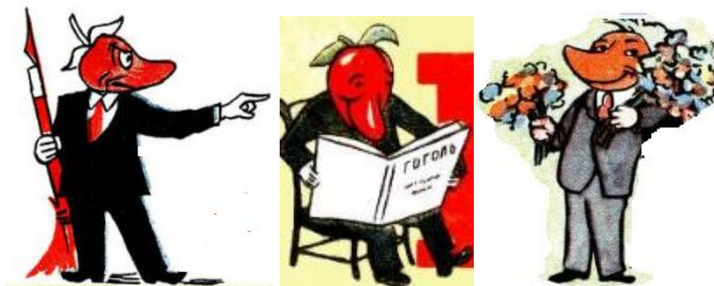

Ірина Карнаух

БІБЛІОТЕЧНА ТЕМАТИКА НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛУ «ПЕРЕЦЬ»

Публіцистична монографія

Харків
2022

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ім. В. Г. КОРОЛЕНКА

До сторічного ювілею сатирично-гумористичного журналу України «Перець»

Ірина Карнаух

БІБЛІОТЕЧНА ТЕМАТИКА НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОГО ЖУРНАЛУ «ПЕРЕЦЬ»

Публіцистична монографія

Харків
2022

УДК 02:050(477)Перець]:[001.89"2020/2021":027.021(477.54-25)ХДНБ]
К21

Затверджено до публікації вченою радою
Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка
(протокол № 2 від 28.10.2022)

Автор Ірина Анатоліївна Карнаух, головний бібліотекар
Наукові редактори: Наталя Валентинівна Петренко, директор
Людмила Володимирівна Глазунова, заступник директора з наукової роботи, кандидат наук із соціальних комунікацій
Редактор Наталія Олександрівна Стрілець, завідуюча відділом, кандидат наук із соціальних комунікацій

К21 **Карнаух І. А. Бібліотечна тематика на сторінках українського журналу «Перець»** [Електронний ресурс] : публіцист. моногр. / Ірина Карнаух ; [наук. ред.: Н. В. Петренко, Л. В. Глазунова ; ред. Н. О. Стрілець ; відп. за вип. Н. В. Петренко] ; М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Харків, 2022. – 164 с. : іл. ; фот. – До сторічного ювілею сатир.-гуморист. журн. України «Перець». – Назва з екрана.

Публіцистична монографія містить результати дослідження «Бібліотечна тематика на сторінках українського журналу «Перець», підготовленого в межах навчально-інноваційного проєкту Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка «Школа бібліотечного журналіста». Джерельна база дослідження складається з матеріалів фондів ХДНБ ім.В. Г. Короленка та відсканованих випусків часопису «Перець» з сайту «Журнал Перець. Весела республіка».

Проаналізовано сатиричні публікації журналу «Перець» з метою виявлення та систематизації конкретних фактів, подій, персоналій, організацій, керівних органів, населених пунктів, які стосувалися бібліотечної справи.

Видання розраховано на бібліотечних фахівців, науковців, викладачів, студентів закладів вищої освіти та краєзнавців, які цікавляться історією бібліотечної справи та журналістики.

УДК 02:050(477)Перець]:[001.89"2020/2021":027.021(477.54-25)ХДНБ]

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Серед ідеологічно заангажованого мейнстриму радянської пропаганди україномовний сатирично-гумористичний журнал «Перець» став справжнім народним журналом медіапростору Радянського Союзу. В ідеологічній фальшивій задусі радянського тоталітаризму сміховий світ, який репрезентували творці «Перцю», був для волелюбних українців, славних нащадків козацької вільного роду, як свіжий ковток повітря. *«Сміхова культура привчала людей думати самостійно, звільнюючи свідомість від певних штампів та ідеологем мислення»*[1], – відзначала доктор філософських наук, професор Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка Марина Борисівна Столяр.

В найдраматичніший період русифікації української культури талановитий колектив журналістів, письменників, карикатуристів долали «мовну блокаду»[2] російського великодержавного шовінізму. Саме завдяки відданим своїй справі відомих майстрів пензля і пера часопис вже більше століття залишається феноменальним соціальним явищем української сміхової культури.

Важко знайти періодичне видання радянського періоду, на сторінках якого б інформували не тільки про переможні події соціалізму, але й про пекучі, гострі проблеми того часу, не зашорені цензурою. Засоби масової інформації формували необхідні для тотального контролю над суспільством соціально-духовні пріоритети, нав’язували картинки міфічного щасливого життя в СРСР. Доктор історичних наук, професор

---

[1] Столяр М. Б. Сміхова культура тоталітарного суспільства : сутність, форми, механізми дії (на прикладі радянських культурних практик) : автореф. дис. … д-ра філос. наук : 09.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2013. С. 25.

[2] Дзюба Іван. Інтернаціоналізм чи русифікація? // Ізборник. URL: http://litopys.org.ua/idzuba/dz14.htm.

Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» Світлана Олександрівна Костилєва сформулювала головні функції радянських ЗМІ як «*колективного пропагандиста та агітатора»*[3] соціалістичних та комуністичних ідеалів.

Висміюючи негативні явища, на сторінках «Перцю» фіксувалася епоха без прикрас, історію повсякденності писали звичайні громадяни в скаргах, листах; художники зображали її в карикатурах, малюнках, фотоколажах; гумористи – в фейлетонах, усмішках, анекдотах, гуморесках, небувальщинах тощо. Органічний синтез карикатури, малюнків і сатирично-гумористичних текстів дозволили публіцистичним матеріалам стати унікальним документальним свідченням радянської культури, незважаючи на постійний цензурний тиск та сталінські репресії. Публікації «Перцю» є історичним джерелом з вивчення культурно-освітніх процесів та повсякденних практик українського суспільства, бо сатирична преса, як своєрідний лакмусовий папірець, відображає актуальні, болючі питання, найвиразніші тенденції суспільного розвитку.

Тривалий час книги, бібліотеки були важливими ідеологічними інструментами радянської влади. На шпальтах масових періодичних видань публікувалися матеріали з популяризації читання; читачів інформували про заходи в бібліотеках, повідомлялося про проблеми «вогнищ культури» та обговорювались шляхи їх вирішення. У центрі уваги громадськості, як позитивні ідеали для наслідування, були освічені, начитані герої публікацій. У сатирично-гумористичних публікаціях часопису «Перець» журналісти дошкульно висміювали людські бажання матеріальної вигоди, іронізували над неосвідченістю, засуджували недбале ставлення до всього, що пов'язано з храмом книги – приміщення книгозбірень, фонди, бібліотекарі, читачі.

Під час наукової розвідки «Бібліотечна тематика на сторінках українського журналу "Перець"» було переглянуто інформаційно-ілюстративний масив майже за сто років існування періодичного видання (частково 1920–1930 рр., 1941–1991 рр.; періоду незалежної України до 2019 р. включно). За визначеною темою виконані такі дослідницькі

[3] Костилєва С. О. Становлення і розвиток друкованих засобів масової інформації новітньої України (друга половина 80-х - 90-ті рр. XX ст.) : автореф. дис. … д-ра іст. наук : 07.00.01 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2004. С. 5.

завдання: з'ясувати історіографію питання; розглянути етапи розвитку сатирико-гумористичного журналу «Перець»; виявити, систематизувати та проаналізувати публікації за об`єктом дослідження. Окреслено гострі проблеми, недоліки в організації бібліотек, бібліотечної діяльності, які цікавили журналістів, суспільство за доби радянської влади та періоду становлення незалежності України. На підставі вивчення текстового та ілюстративного матеріалу з'ясовано, що за бібліотечною тематикою лідерами за кількістю публікацій стали питання матеріально-технічного забезпечення бібліотек, формування та збереження фондів, бібліотечних кадрів, кризи нечитання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше проаналізовано сатиричні публікації журналу «Перець» з метою виявлення та систематизації конкретних фактів, подій, персоналій, назв організацій, керівних органів, населених пунктів, які стосувалися бібліотечної справи.

Структурно видання складається з чотирьох розділів: «Історіографія, джерела, методологія та методи дослідження», «Журнал «Перець»: історія та сьогодення», «Бібліотечні приміщення», «Бібліотечні фонди», «Бібліотекарі та читачі», довідково-пошукового апарату (передмова, післямова, список абревіатур та умовних скорочень, зміст).

Проміжні результати дослідження було презентовано на постерній сесії під час XXIII Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції «Короленківські читання 2020» за темою «Бібліотеки, архіви, музеї: історичний досвід та актуальні тенденції розвитку» – доповідь та відеопрезентація «Відображення образу бібліотекаря на сторінках українського журналу "Перець"»[4].

---

[4] Карнаух І. А. Відображення образу бібліотекаря на сторінках українського журналу «Перець» // Короленківські читання 2020. «Бібліотеки, архіви, музеї: історичний досвід та актуальні тенденції розвитку» : матеріали XXIII Всеукр. (з міжнар. участю) дистанц. наук.-практ. конф., присвяч. 190-річчю від часу заснування ХДНБ ім. В. Г. Короленка, Харків, 22–23 жовт. 2020 р. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка та ін. Харків, 2021. С. 94–107. URL: https://drive.google.com/file/d/1iRCHoX1OtWVpEoFRb1NdqltFv5GLfd7L/view; Карнаух І. А. Відображення образу бібліотекаря на сторінках українського журналу «Перець» : [відеопрезентація] / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка // Facebook. Харківська державна наукова бібліотека ім В.Г. Короленка : сторінка бібліотеки. URL: https://www.facebook.com/hdnb.korolenko/videos/376695363452795. Опубл.: 22 жовт. 2020 р.

Більшість досліджуваних матеріалів оцифровані та відкриті для вільного перегляду на сайті журналу «Перець»[5]. Друковані версії зберігаються у фондах ХДНБ ім. В. Г. Короленка.

Видання підготовлено в межах навчально-інноваційного проєкту, ХДНБ ім. В. Г. Короленка «Школа бібліотечного журналіста» та представлено на сайті ХДНБ ім. В. Г. Короленка: https://korolenko.kharkov.com/vydannia-biblioteky.html.

[5] Журнал Перець. Весела республіка : сайт / «Перець». URL: https://www.perets.org.ua.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА, МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Першим дослідником української сатиричної публіцистики 20–30-х років XX ст., і зокрема журналу «Червоний перець», став український мовознавець, викладач Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат філологічних наук та журналіст Анатолій Капелюшний[6]. На прикладі сатирично-гумористичного журналу «Перець» дослідниця з Маріупольского державного університету Ірина Собокар проаналізувала соціально-комунікативну природу сатиричної публіцистики, художньої графіки часопису (карикатури)[7].

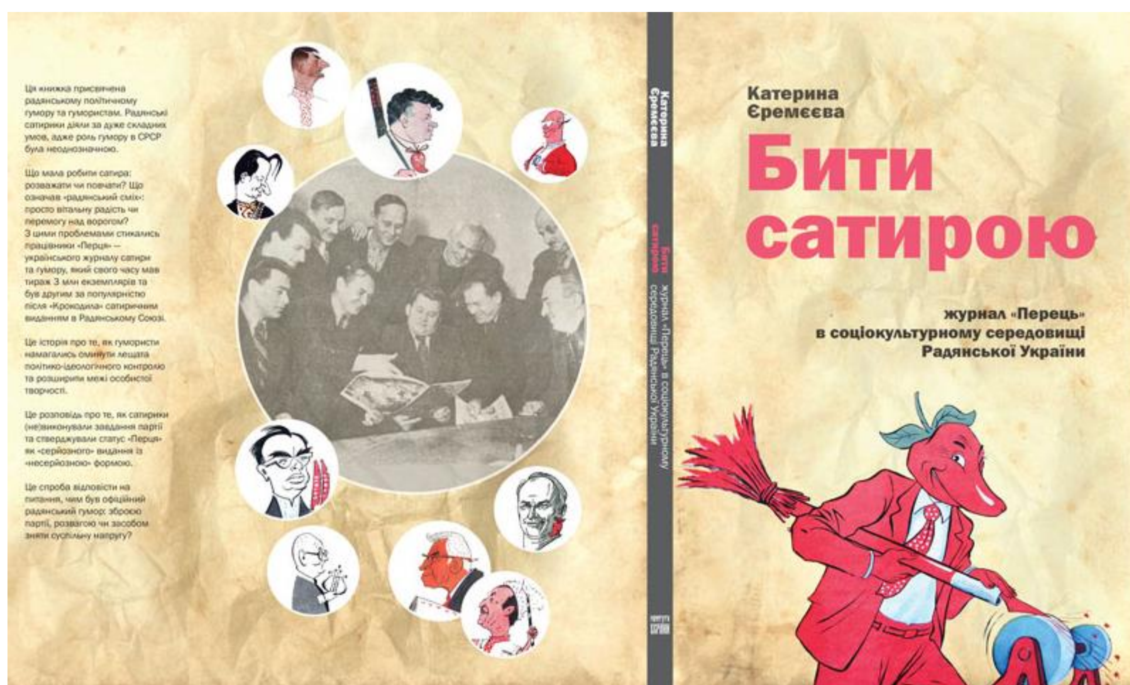
Кандидатська дисертація викладача Українського державного університету залізничного транспорту (Харків) Катерини Єремєєвої «Політичний гумор Радянської України у 1945–1991 рр. (на прикладі журналу «Перець»)» стала фундаментом наукової монографії дослідниці - «Бити сатирою. Журнал "Перець" в соціокультурному середовищі Радянської України»[8]. Важливо відзначити, що для роботи над дослідженням Катерина Андріївна користувалася фондами ХДНБ ім. В. Г. Короленка і згодом презентувала книгу для читачів книгозбірні.

---

[6] Капелюшний А. О. Сатиричний журнал «Червоний Перець» : [монографія]. Львів : Вища школа, 1986. 144 с.

[7] Собокар І. І. Роль карикатури в контексті діяльності сатиричного журналу «Червоний Перець» початкового періоду // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2016. № 3. С. 127–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2016_3_25 ; Собокар І. І. Український журнал «Перець» у парадигмі сатиричної публіцистики // Вісник Дніпропетровського університету 2017. Т. 25, № 12. Вип. 17. С. 109–115. Серія: Соціальні комунікації ; вип. 17). URL: https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/download/114/113/.

[8] Єремєєва К. А. Політичний гумор Радянської України у 1941–1991 рр. (на прикладі журналу «Перець») : автореф. дис. … канд. іст. наук : 07.00.01 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2016. 24 с. URL: http://history.karazin.ua/themes/history/resources/3dc4b00d5a489236af9ca87b3a9a4332.pdf ; Єремєєва К. А. Бити сатирою. Журнал «Перець» в соціокультурному середовищі Радянської України : [монографія]. Харків : Раритети України, 2018. 197, [2] с.

Характеризуючи історіографію досліджуваної теми Катерина Єремеєва визначила, що *«Журналу «Перець» та іншим українським сатирико-гумористичним дослідники приділяють небагато уваги. Здебільшого «Перець» та творчість окремих його авторів досліджували літературознавці (наприклад, Н. Віннікова, Н. Романишина, О. Кузьмич) та мовознавці (О. Шумейко, О. Кузьмич). Історики, що досліджували розвиток офіційного періодичного друку Радянської України, інколи використовували «Перець» як один з прикладів радянської преси або як джерело, в якому відображались певні тематики»*[9].

Проблему недостатньої уваги науковців до часопису підтверджує завідувач науково-дослідного відділу новітньої історії України Національного музею історії України, кандидат історичних наук Альона Якубець, автор дослідження «Повсякденне життя України другої половини 1940-х – середини 1960-х років: за публікаціями журналу "Перець"». Вона

---

[9] Єремєєва К. А. Політичний гумор Радянської України у 1941-1991 рр. (на прикладі журналу «Перець») : автореф. дис. . канд. іст. наук : 07.00.01 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2016. С. 6–7. URL: http://history.karazin.ua/themes/history/resources/3dc4b00d5a489236af9ca87b3a9a4332.pdf.

відзначає, що більшість наукових публікацій, присвячених журналу «Перець» стосуються лінгвістичних, філологічних тем[10].

Саме в дисертації Альони Якубець виділено окрему тему під умовною назвою «Клуби та палаци культури в УРСР першої половини 1950-х – другої половини 1960-х років» (підрозділ «3.3.2. Клуби та бібліотеки»): *«Проблематика бібліотек радянської України у перше повоєнне двадцятиліття була ідентичною до клубної (хоча значно менше згадувалася на сторінках «Перцю»)»*[11]. Серед висновків вченої є рекомендації для пошуковців та краєзнавців: *«публікації журналу «Перець» можуть використовуватися як додаткове, але – вагоме джерело з історії організації відпочинку жителів України на селі за радянської доби. Окрім того, перчанські матеріали, зважаючи на їх детальність у плані локацій (населені пункти УРСР) та персоналій*

---

[10] Бережний В. А. Динаміка функціонування анекдоту в кінці XX – на початку XXI століть: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.07 / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильского. Київ, 2020. 18 с. ; Валерко А. В. Жанри та стилі журналів «Перець» та «Перчиця» в роки Великої Вітчизняної війни // Літературознавчі студії: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченко, Ін-т філології. Київ, 2010. Вип. 29. С. 74–79 ; Коротич К. В. Неологізми та оказіоналізми в комунікативних стратегіях і тактиках радянського дискурсу (на матеріалі журналу «Перець» 1941–1945 років) // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2013. № 1048. С. 122–127. (Серія: Філологія. Вип. 67). URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/8513 ; Костюк В. В., Занога І. О. Засоби комічного в сатирично-гумористичному журналі «Перець» (радянський та пострадянський періоди) // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2013. № 1074. С. 36–40. (Серія: Соціальні комунікації. Вип. 5). URL: https://cutt.ly/VmnHOJJ ; Кузьмич О. Я. Мовні засоби творення комічного в українській прозі кінця XX століття - початку XXI століття : автореф. дис. … канд.. філол. наук: 10.02.01 / Східноєвроп. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2015. 20 с. URL: http://vnu.edu.ua/sites/default/files/Docs/avtoreferat.pdf.

[11] Якубець А. В. Клуби та бібліотеки // Якубець А. В. Повсякденне життя України другої половини 1940-х – середини 1960-х років: за публікаціями журналу «Перець»: дис. … канд. іст. наук : 07.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. Підрозд. 3.3.2. Арк. 156–164. http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/f8c/dis_Yakubets%20A..pdf ; Якубець А. В. Повсякденне життя України другої половини 1940-х – середини 1960-х років: за публікаціями журналу «Перець»: автореф. дис. … канд. іст. наук : 07.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. 22 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/abstracts/?PAGEN_1=21.

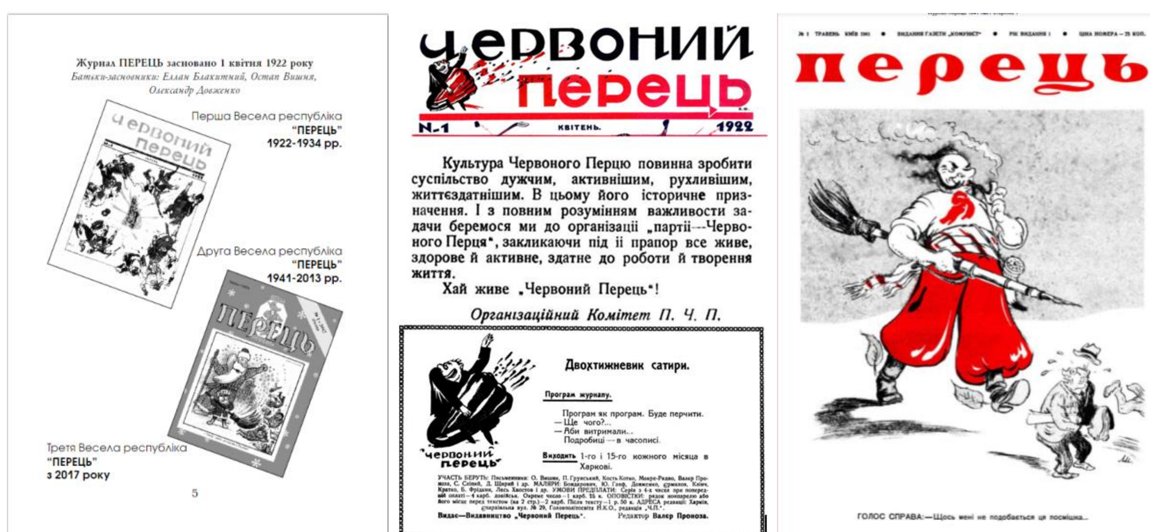
(прізвища та ініціали героїв фейлетонів, заміток, інформацій тощо) можна рекомендувати також для залучення до краєзнавчих студій»[12].

Змістовного контент-аналізу публікацій сатирично-гумористичного журналу «Перець» на тему «бібліотечна галузь», не виявлено.

Методологія та методи дослідження базувалися на принципах історизму, об’єктивності та соціального підходу і реалізовувалися за допомогою таких методологічних інструментів: історико-критичного, історико-порівняльного, історико-психологічного, історико-системного, проблемно-хронологічного та статистичного методів, контент-аналізу тощо.

Для опрацювання матеріалів журналу «Перець» згідно з логікою проведеного дослідження були сформовані таблиці з бібліографічними описами, текстами, зображеннями, зібрано фотоархів світлин, ілюстрацій, скриншотів екрана.

РОЗДІЛ 2. ЖУРНАЛ «ПЕРЕЦЬ»: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Перші два випуски українського ілюстрованого журналу «Червоний перець» вийшли друком у квітні 1922 р. у Харкові, тоді першій столиці радянської України. Після вимушеної перерви, яка була пов’язана з фінансовими труднощами, відновлений двотижневик друкувався у 1927 – 1934 рр., як додаток до газети «Вісті ВУЦВК». Через сталінські репресії

[12] Якубець А. В. Клуби та бібліотеки // Якубець А. В. Повсякдення життя України... . Арк. 164.

«Великого терору» щодо співробітників редакції, до травня 1941 р. журнал не видавався. *«”Радянські дурні” закривали часопис у 30-х роках XX століття, нищили фізично найталановитішу плеяду його творців, призупиняли вихід у світ різними постановами, декретами, інструкціями, циркулярами і просто чиновницько-тупенькими “ніззя”...»*[13], – відверто писав Юрій Іщенко, Голова Президії Президентського корпусу Веселої республіки Перцю у 2017 р.

Перший номер журналу сатири й гумору, уже під назвою «Перець», було підготовлено в київському видавництві ЦК КП(б)У «Комуніст». З початком Другої світової війни *«працівникам «Перцю» довелось переключатись у режим військового часу... разом із «Перцем» виходила також листівка «Перечниця», за характером творів схожа з журналом»*[14]. Але вже в цьому ж році випуск журналу було тимчасово призупинено через криваві і жорстокі воєнні події на території України.

На випусках евакуйованого «Перцю» 1943 р. адресою редакції та друкарні зазначено місто Москва. Після звільнення Харкова від фашистських загарбників з № 25 1943 р. журнал друкувався у видавництві ЦК КП(б)У «Радянська Україна», редакція знаходилась у Харкові, на вулиці Сумській, 54[15]. Уже з 1945 р. «Перець» виходить у Києві, але в двох варіантах: для східних областей України та окремо для «західних», які приєднали у роки Другої світової війни. Деякі матеріали випусків повторювалися в обох варіантах[16].

---

[13] Іщенко Ю. Знову з народом! Відкрите Звернення до громадян Веселої республіки «Перець» // Сочивець Іван. Що твориться в Перці. Київ, 2019. С. 6-7. (Бібліотека журналу «Перець. Весела республіка ; № 1»). URL: https://goo.su/LPZ.

[14] Єремєєва К. А. Бити сатирою. Журнал «Перець» в соціокультурному середовищі Радянської України. Харків : Раритети України, 2018. С. 37.

[15] Перець у Харкові / мал. Б. Фрідкіна // Перець. 1943. № 25. 1-ша с. обкл. ; Хай шумить земля салютами! : універсал Перця // Те ж. С. 2.

[16] Поклонник закордонного / мал. В. Гливенка // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1947. № 7. С. 1 ; Поклонник закордонного / мал. М. Вайсборда // Перець. 1947. № 16. С. 7.

Ідеологічна кампанія в 1946 р. проти творчої інтелігенції та критика журналу «Перець» партійним керівництвом стала приводом для зміни редколегії часопису. З 1951 р. почали випускати єдиний журнал, без поділу читачів за територіальною ознакою.

Не зважаючи на цензорський контроль радянської влади, «Перець» об'єднав найкращих гумористів, карикатуристів України у сатиричній боротьбі з бюрократизмом, свавіллям чиновників, людською дурістю. В *«академії гумору»*[17] працювали найкращі українські письменники, сатирики, гумористи, художники-карикатуристи. Вагомий внесок у визначенні позиції, популярності журналу вніс головний редактор Федір Юрійович Маківчук, який очолював часопис від 1946 до 1986 рр. За часів керівництва *«редактора-легенди»*, як його називали, *«згуртувались обдаровані непересічним талантом сміхотворці, розкрились усією силою та міццю народного Сміху»*[18].

У монографії доктора наук із соціальних комунікацій, професора Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького Юрія Колісника «Формування суспільної свідомості журнальною періодикою УРСР (1950–1980 рр.)» зазначено: *«журнал «Перець» доби «хрущовської відлиги» намагався допомогти в подоланні недоліків, які постійно траплялися в суспільному житті – на виробництві, у різних галузях сфери*

---

[17] Сочивець Іван. Що твориться в Перці. Київ, 2019. С. 21. (Бібліотека журналу «Перець. Весела республіка» ; № 1). URL: https://goo.su/LPZ.

[18] Іщенко Ю. Знову з народом! Відкрите Звернення до громадян Веселої республіки «Перець» // Сочивець Іван. Що твориться в Перці. Київ, 2019. С. 7. (Бібліотека журналу «Перець. Весела республіка ; № 1»). URL: https://goo.su/LPZ.

обслуговування, в освіті, культурі; сприяти вдосконаленню соціалістичного ладу»[19].

Працівники часопису мали можливість публікувати найкращі твори в серії «Гумористична бібліотека журналу ”Червоний перець”», «Бібліотека «Перцю»[20].

Дослідники фіксували переможну статистику українського журналу: *«В 1959 р. «Перець» займав друге місце в світі по тиражу серед споріднених журналів і п’яте місце – серед найбільш розповсюджених центральних журналів СРСР»*[21].

У 1980-ті рр. гумористичний часопис друкувався рекордним для українських періодичних видань накладом – 3,5 мільйони[22]. «Перець» був дійсно народним журналом, передплату на який оформлювали із задоволенням, «зачитували до дірок» у бібліотеках.

У 1990-ті рр. засновниками «Перцю» стали: видавництво «Преса України» та трудовий колектив редакції журналу «Перець». Зубожіння

---

[19] Колісник Юрій. Формування суспільної свідомості журнальною періодикою УРСР (1950–1980 рр.) : монографія / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики. Київ, 2008. С. 245.

[20] Бібліотека Перця // Журнал Перець. Весела республіка : сайт. URL: https://goo.su/GnD.

[21] Єремєєва К. А. Бити сатирою. Журнал «Перець» в соціокультурному середовищі Радянської України : [монографія]. Харків, 2018. С. 40.

[22] Сочивець І. «Перець» і перчани: літопис «Перця» // Перець. 1997. № 1. С. 4.

значної частини населення спричинило зменшення його купівельної спроможності. Тому, не зважаючи на те, що піврічна передплата коштувала, як *«кілограм вареної ковбаси»*[23] наклади журналу «Перець» суттєво скоротилися. Але *«найстаріший український гумористичний журнал, який не припиняв свого виходу навіть в часи Великої Вітчизняної війни»*[24] продовжував ще виходити, сподіваючись, що навіть останнім бажанням читача у безвихідній ситуації буде перечитати та насолодитися смішними публікаціями «Перцю»[25]. Члени редакції у непрості часи безгрошів'я, іноді на волонтерських засадах, випускали самостійні видання: веселу ілюстровану газету для дітей «Перченя» (1993–2005); бойовий листок «Перець на передовій» (випускався з 2014 р.). Сотні щомісячних листків завдяки зусиллям волонтерів, потрапляли на фронт – у зону проведення антитерористичної операції на Сході України, зміцнюючи бойовий дух наших воїнів.

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

«А хіба «Перець» виходить?» – здивовано вигукують ті, хто через фінансові труднощі тимчасово скоротив був свій список передплатних видань до нуля. Напевно і ви, як і ми, теж чули подібне.

Який із цього висновок?

Наші потенційні читачі тепер не мають інформації про найстаріший український гумористичний журнал, який не припиняв свого виходу навіть в часи Великої Вітчизняної війни. Тому ми починаємо акцію «А «Перець» таки виходить!» Хотілося б, щоб до неї залучилися і ви, шановні друзі. Якщо покажете наш журнал своїм родичам, друзям, знайомим та й заохотите передплатити «Перець», то, дивись, вони ще й подякують вам за те, що в їхній оселі стало веселіше.

Давайте спробуємо!

А ми уже заздалегідь вдячні вам, наші найвідданіші читачі.

Нехай вас буде більше!

Передплатна ціна:
на рік — 20 грн. 16 коп.
на 6 місяців — 10 грн. 08 коп.
на 3 місяці — 5 грн. 04 коп.
Індекс 74393.

Будьте з «Перцем»!
Смійтеся на здоров'я!

У 2002 р. в Києві почав виходити ілюстрований місячник «Червоний перець», *«який вміщує гострі політичні і соціальні статті українською та російською мовами (вийшло кілька спецвипусків і «бліців» багатосоттисячними накладами)»*[26].

Через брак фінансування, відсутність державної підтримки друкований часопис «Перець» припинив своє існування у січні 2014 р. У 2016 р. було зареєстровано два журнали: «Перець XXI століття» (у березні); «Перець. Весела республіка» (у липні), з додатком-дайджестом «Правда з Перцем: про Україну та світ». З 2020 р. часопис виходить тільки

[23] Не опускайте рук! Передплачуйте «Перець»! // Перець. 1994. № 6. С. 1.
[24] Слово до читачів // Перець. 2003. № 10. С. 3.
[25] Це його останнє бажання / Вячеслав Капрельянц // Перець. 2002. № 4. С. 10.
[26] Савчук М. В. Гумористично-сатирична періодика // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [вебсайт] / НАН України, НТШ. Київ: Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24713.

в електронному вигляді за передплатою, частина матеріалів публікується на сторінці у фейсбуці[27].

Сьогодні силами небайдужої спільноти прихильників «Перцю» журнал має свій сайт. Публікація свіжих електронних номерів, оцифровуваних архівних матеріалів часопису, витрати на підтримку сайта відбувається завдяки фінансовій підтримці меценатів та патронів. На сторінці сайта висловлено *«особливу подяку Валерію Чмирьову, Олегу Леськіву та спільноті perec-ua за пророблену величезну роботу з реставрації та оцифровування старих номерів»*. «Перець» нагадує: *«Щоб отримати доступ до ексклюзивних сторінок журналу треба стати нашим патроном на https://www.patreon.com/perets та зареєструватися у нас на сайті»*[28].

Нині, через сто років від початку виходу першого випуску журналу «Червоний перець», в рік повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, творчий колектив в цифровому форматі продовжує нищівним сміхом долати ворога та піднімати бойовий дух українців задля Перемоги.

РОЗДІЛ 3. БІБЛІОТЕЧНІ ПРИМІЩЕННЯ

«У цьому приміщенні працювати неможливо!»[29]

Переважна кількість сатиричних публікацій на сторінках «Перцю» присвячена гострим питанням матеріально-технічної бази культурно-просвітницьких закладів (бібліотек): відсутності будівель та розташування літератури в непристосованих приміщеннях (тісні аварійні кімнати, які не

---

[27] Журнал «Перець» : журнал / @perecjournal // Facebook. Сторінки. 2017-2018. URL : https://is.gd/yQmDs3. Створено 19 трав. 2017 р. ; Перець. Весела республіка: спільнота / @PerecRepublic // Facebook. Сторінки. URL: https://is.gd/I3JKZm. Створено 25 листоп. 2016 р.

[28] Журнал Перець. Весела республіка: сайт. URL: https://goo.su/9hyP.

[29] Жежеленко В. Товаришу Перче! У Дніпропетровському районі… : Пошта Перця // Перець. 1954. № 6. С. 11.

опалювалися взимку та/або заливало дощами в негоду); фактам нецільового використання приміщень культурних закладів тощо. Дописувачі «Перцю» називали конкретні прізвища, посади керівників партійних організацій, колгоспів, радгоспів, сільських рад, промислових підприємств, винних у скрутних ситуаціях.

***

Від початку радянської влади: *«Библиотеки создавались местными органами Советской власти, на предприятиях их открывали профсоюзы, в Красной Армии – политотделы. Однако эти библиотеки не были связаны с основной сетью библиотек системы Наркомпроса. Каждая библиотека работала по-своему, единого плана работы не было»*[30]. У 1920-ті рр. відкривалися бібліотеки-читальні, профспілкові бібліотеки, хати-читальні; характерні тільки для України сельбуди (селянські будинки з бібліотеками), «просвіти», народні будинки.

За концепцією та типологією клубних будівель передбачалося виділення бібліотечно-читальної площі[31]. До середини 1980-х рр. *«для клубного будівництва характерним стало типове проектування й уніфікація, нормативне регулювання клубних програм»*[32].

У цьому дослідженні розглядаються публікації, в яких згадуються саме проблеми бібліотечних приміщень. Варто зазначити, що проєкт 2021 р. «Центр культурних послуг, як інструмент згуртованості громади» який був підготовлений громадською організацією «Товариство дослідників України», у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики України, за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва, для територіальних громад передбачає створення, реорганізацію будинків культури[33]. У поліфункціональних центрах культури планується надання бібліотечних послуг.

---

[30] Олейниченко О. К. Библиотечное строительство в 1917 – 1925 годах : автореф. дис. … канд. пед. наук : № 13735 «Библиография и библиотековедение» / Москов. гос. ин-т культуры. Москва, 1970. С. 9.

[31] Єрещенко О. Г. Принципи формування інтер'єру клубних будівель радянського періоду (на прикладах східного регіону України) : автореф. дис. … канд. архітітектури : 18.00.01 / Нац. акад. образотв. мистецтва і архітектури. Київ, 2013. С. 7.

[32] Там само. С. 6.

[33] Розпочався відбір громад до участі в проєкті «Центри культурних послуг, як інструмент згуртованості громади» // Децентралізація : портал. URL: https://decentralization.gov.ua/news/13381.

Після Жовтневого перевороту 1917 р. новостворена радянська влада примусово вилучала житлове майно, яке перебувало у приватній власності, частину таких будинків було передано культурно-освітнім установам. Так, дізнаємося з першої публікації «Червоного Перцю» 1928 р., що під час міжнародного з'їзду домовласників в австрійській столиці Відні один з *«русских»* емігрантів хвалився: *«в моїх будинках у Харкові одразу клуб, бібліотека й палац праці»*[34].

У тому ж році на сторінках «Червоного Перцю» писали про перевірку райінспектора Н. О., під час якої було виявлено відсутність у Долинському районі сільських бібліотек. На карикатурі розумні свині виривають з-під землі *«дивовижні штукенції»* та *«авторитетно»* роз`яснюють керівникам району та перевіряючому, що це *«не штукенція, а книжка»*[35].

---

[34] В кулуарах / мал. Б. Фрідкіна // Червоний Перець. 1928. № 19/20. С. 4 ; Те ж // Перець. 1967. № 8. С. 2.

[35] Свиня – завжди свиня / мал. Самума // Червоний Перець. 1928. № 19/20. С. 2.

СВИНЯ—ЗАВЖДИ СВИНЯ

„Долинська райінспектура повідомляє, що по селах бібліотек немає
Райінспектор Н. О." (Шітис).
(Офін, напірець Долинського райвиконкому 4-IX № 11901)

Мал. Самума

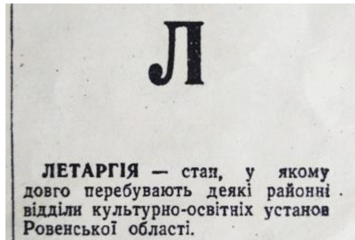
— *Райінспектор до голови РВКу:*—Що то за дивовижну штукерію вирила ваша свиня, товаришу голова?
— *Свиня (авторитетно):*— Не штукерія, а книжка, товариші керівники цілого району

На Заході України бібліотеки використовували як важливий інструмент радянізації та русифікації населення. Внаслідок реорганізації бібліотек *«у Львівській області більшість з існуючих 1392 бібліотек на початок вересня 1939 року було закрито, оскільки їхня література вважалася ідеологічно шкідливою»*[36]. Після прийняття 10 січня 1945 р. ЦК КП(б)У постанови «Про посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами у західних областях України» до агітаційної радянізації, русифікації української культури було долучено відомих митців культури, мистецтва, освіти.

Саме в цей час окремим виданням друкували «”Перець” для західних областей України». Дослідники визначають мету радянських періодичних видань на приєднаних територіях: *«були покликані поширити ідеологію партії та залучити на свій бік прихильників з місцевого населення з метою*

[36] Докаш О. Ю. Політико-культурна трансформація західних областей України під впливом радянської ідеології (1930-1950-ті роки) : монографія. Чернівці : Місто, 2016. С. 189.

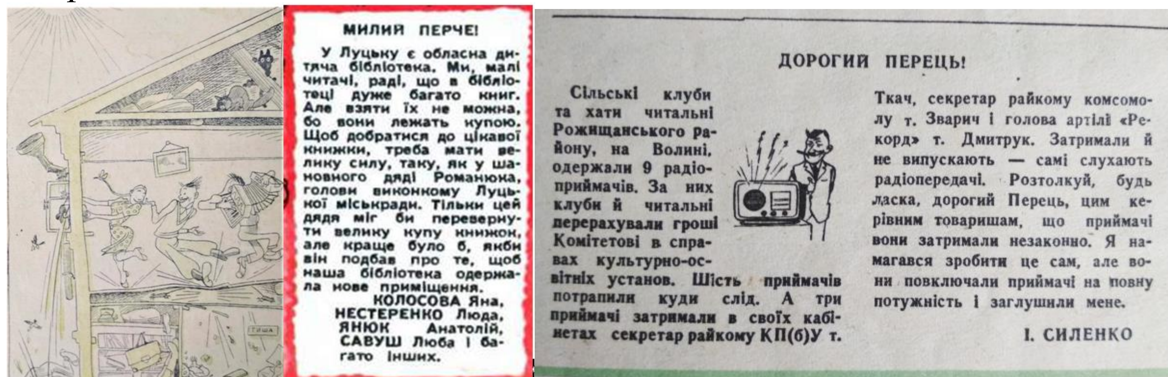
подальшої радянізації регіону»[37]. Публікації «Перцю» стосувалися відбудови бібліотек Західної України, *«які ставали центрами поширення більшовицької літератури»*[38].

Л

ЛЕТАРГІЯ — стан, у якому довго перебувають деякі районні відділи культурно-освітніх установ Ровенської області.

У «Перчанському словнику» стан районних відділів культурно-освітніх установ Рівненської області характеризується літерою «Л» - «летаргія»[39].

У Луцькій бібліотеці Волинської області, в 1946 р. *«дитячі книжки лежать звалені в купу. Тут же влаштовують на ночівлю приїжджих. Мешканці другого поверху бібліотеки виливають помиї на голови відвідувачів читальні. Над читальним залом часто влаштовують танці»*[40]. На жаль, проблеми технічного стану будівель бібліотек в деяких містах не вирішувалися десятиліттями. Через 13 років маленькі читачі Луцької обласної дитячої бібліотеки написали в редакцію «Перцю» листа про ту ж біду: до книжок неможливо добратися, *«бо вони лежать купою … треба мати велику силу, таку, як у шановного дяді Романюка, голови виконкому Луцької міськради»*[41].

МИЛИЙ ПЕРЧЕ!

У Луцьку є обласна дитяча бібліотека. Ми, малі читачі, раді, що в бібліотеці дуже багато книг. Але взяти їх не можна, бо вони лежать купою. Щоб добратися до цікавої книжки, треба мати велику силу, таку, як у шановного дяді Романюка, голови виконкому Луцької міськради. Тільки цей дядя міг би перевернути велику купу книжок, але краще було б, якби він подбав про те, щоб наша бібліотека одержала нове приміщення.

КОЛОСОВА Яна, НЕСТЕРЕНКО Люда, ЯНЮК Анатолій, САВУШ Люба і багато інших.

ДОРОГИЙ ПЕРЕЦЬ!

Сільські клуби та хати читальні Рожищанського району, на Волині, одержали 9 радіоприймачів. За них клуби й читальні перерахували гроші Комітетові в справах культурно-освітніх установ. Шість приймачів потрапили куди слід. А три приймачі затримали в своїх кабінетах секретар райкому КП(б)У т. Ткач, секретар райкому комсомолу т. Зварич і голова артілі «Рекорд» т. Дмитрук. Затримали й не випускають — самі слухають радіопередачі. Розтолкуй, будь ласка, дорогий Перець, цим керівним товаришам, що приймачі вони затримали незаконно. Я намагався зробити це сам, але вони повключали приймачі на повну потужність і заглушили мене.

І. СИЛЕНКО

У 1965 р. обласна дитяча бібліотека в Луцьку – *«в аварійному приміщенні, у колишньому пожежному депо»*. Окрім того, що в бібліотеці

---

[37] Левіна Ю. С. Інформаційно-пропагандистська політика радянської влади в західних областях УРСР у 1939-1953 роках : автореф. дис. … канд. іст. наук : 07.00.01 / Чернівец. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2016. С. 9.

[38]Там само. С. 11.

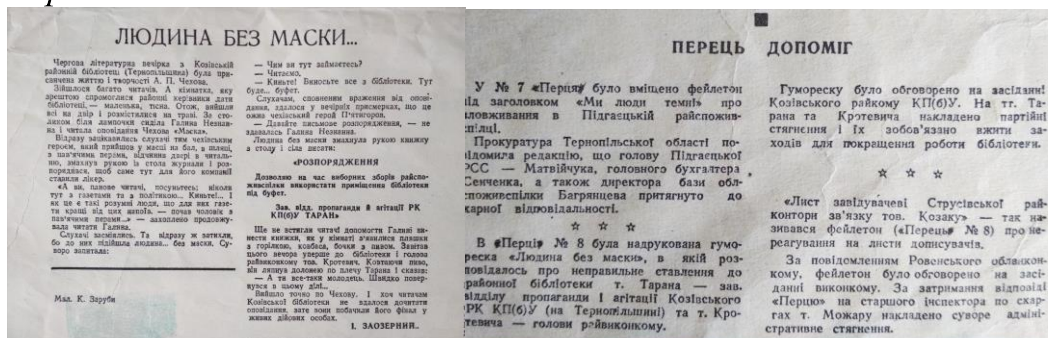
[39] ПС Перчанський словник // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1947. № 4. С. 4–5.

[40] Бібготельпомийтанцкомбінат : Культура і побут / мал. Грі // Перець: вид-ня для захід. обл. 1946. № 3. С. 5.

[41] Милий Перче! : Пошта Перця / Колосова Яна, Нестеренко Люда, Янюк Анатолій, Савуш Люба і багато інших // Перець. 1959. № 8. С. 10.

дуже тісно: *«Діти-квіти носи від карболки та різних кухонних пахощів затикають (через двері – «Швидка допомога» і декілька сімей живе). Дітки не роздягаються і кашкетиків не скидають. Перша причина – ніде роздягтися, друга – бояться, щоб штукатурка на голову не впала»*. У трьох інших бібліотеках обласного центру немає читальних залів; не краща ситуація і в книгозбірнях для дорослих, *«особливо в обласній, яка сховала свої мільйонні скарби в тісних і темних келіях і коридорах древнього монастиря»*[42].

У коротких, але в містких, публікаціях «Перцю» можна дізнатися про умови матеріального забезпечення сільських читалень. Наприкінці 1940-х рр. у сільські клуби та хати читальні Рожищанського району, на Волині, Комітет в справах культурно-освітніх установ направив 9 радіоприймачів, *«три приймачі затримали в своїх кабінетах секретар райкому КП(б) У т. Ткач, секретар райкому комсомолу т. Зварич і голова артілі «Рекорд» т. Дмитрук. Затримали й не випускають – самі слухають радіопередачі»*[43].

ЛЮДИНА БЕЗ МАСКИ...

Чергова літературна вечірка в Козівській районній бібліотеці (Тернопільщина) була присвячена життю і творчості А. П. Чехова.

Зійшлося багато читачів. А кімнатка, яку врештою спромоглися районні керівники дати бібліотеці, — маленька, тісна. Отож, вийшли всі на двір і розмістилися на траві. За столиком біля лампочки сиділа Галина Незнанна і читала оповідання Чехова «Маска».

Відразу зацікавились слухачі тим чехівським героєм, який прийшов у масці на бал, в плящі, з пав'ячими перами, відчинив двері в читальню, змахнув рукою із стола журнали і розпорядився, щоб саме тут для його компанії ставили лікер.

«А ви, панове читачі, посуньтесь; ніколи тут з газетами та з політикою... Киньте!.. І як це є такі розумні люди, що для них газети кращі від цих напоїв, — почав чоловік з пав'ячими перами...» — захоплено продовжувала читати Галина.

Слухачі засміялись. Та відразу ж затихли, бо до них підійшла людина... без маски. Суворо запитала:

— Чим ви тут займаєтесь?

— Читаємо.

— Киньте! Виносьте все з бібліотеки. Тут буде... буфет.

Слухачам, сповненим враження від оповідання, здалося у вечірніх присмерках, що це ожив чехівський герой П'ятигоров.

— Давайте письмове розпорядження, — не здавалась Галина Незнанна.

Людина без маски змахнула рукою книжку з столу і сіла писати:

«РОЗПОРЯДЖЕННЯ

Дозволяю на час виборних зборів райспоживспілки використати приміщення бібліотеки під буфет.

Зав. відд. пропаганди й агітації РК КП(б)У ТАРАН»

Ще не встигли читачі допомогти Галині винести книжки, як у кімнаті з'явилися пляшки з горілкою, ковбаса, бочки з пивом. Завітав цього вечора уперше до бібліотеки і голова райвиконкому тов. Кротевич. Ковтаючи пиво, він ляпнув долонею по плечу Тарана і сказав:

— А ти все-таки молодець. Швидко повернувся в цьому ділі...

Вийшло точно по Чехову. І хоч читачам Козівської бібліотеки не вдалося дочитати оповідання, зате вони побачили його фінал у живих дійових особах.

І. ЗАОЗЕРНИЙ.

Мал. К. Зарубп

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ

У № 7 «Перця» було вміщено фейлетон ід заголовком «Ми люди темні» про ловживання в Підгаєцькій райспожив-спілці.

Прокуратура Тернопільської області повідомила редакцію, що голову Підгаєцької РСС — Матвійчука, головного бухгалтера Сенченка, а також директора бази облспоживспілки Багрянцева притягнуто до карної відповідальності.

☆ ☆ ☆

В «Перці» № 8 була надрукована гумореска «Людина без маски», в якій розповідалось про неправильне ставлення до районної бібліотеки т. Тарана — зав. відділу пропаганди і агітації Козівського РК КП(б)У (на Тернопільщині) та т. Кротевича — голови райвиконкому.

Гумореску було обговорено на засіданні Козівського райкому КП(б)У. На тт. Тарана та Кротевича накладено партійні стягнення і їх зобов'язано вжити заходів для покращення роботи бібліотеки.

☆ ☆ ☆

«Лист завідувачеві Струсівської райконтори зв'язку тов. Козаку» — так називався фейлетон («Перець» № 8) про нереагування на листи дописувачів.

За повідомленням Ровенського облвиконкому, фейлетон було обговорено на засіданні виконкому. За затримання відповіді «Перцю» на старшого інспектора по скаргах т. Можару накладено суворе адміністративне стягнення.

Неодноразово журналісти «Перцю» обговорювали проблему нецільового використання бібліотечних будівель. Під бібліотеки часто виділялися маленькі, тісні кімнатки, але навіть такі непривабливі приміщення були ласою річчю для партійних органів влади. Чиновники не соромилися розпоряджатися громадським майном у власних інтересах. Така проблемна ситуація виникла під час літературної вечірки в Козівській районній бібліотеці на Тернопільщині і нагадала читачам «Перцю» історію з ожившим персонажем П`ятигоровим з чеховського оповідання «Маска». Завідувач відділу пропаганди і агітації Козівського РК КП(б)У Таран та голова райвиконкому Кротевич видали розпорядження: *«Дозволяю на час виборних зборів райспоживспілки*

---

[42] Чорногуз О. Ох, і культура! // Перець. 1965. №10. С. 5.

[43] Силенко І. Дорогий Перець! // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1947. № 4. С. 7.

використати приміщення бібліотеки під буфет»[44]. Як завжди, публікація у сатиричному часопису викликала суспільний резонанс, за результатом якого на партійних керівників було *«накладено партійні стягнення і їх зобов'язано вжити заходів для покращення роботи бібліотеки»*[45].

Дрогобицькі огріхи

І от ми в Дрогобичі. В обласному відділі культурно-освітньої роботи. Завідуючий відділом т. Поляков зрозумів нас з півслова.

— Вас цікавить стан культурно-освітньої роботи в області? Звичайно, окремі огріхи у нас є, але в основному... Та ви краще подивіться наші матеріали. Ось у цій папці дані про районні Будинки культури, тут про сільські клуби і хати-читальні. А це розгорнута відомість про бібліотеки. Художня самодіяльність — ось у цій папці.

Що й казати — уміють складати звіти в Дрогобичі. А коли ці звіти та ще прокоментує заступник товариша Полякова — товариш Ліверко, то розтане серце найзапеклішого скептика. Бо це не сухі коментарії, а досконалий художній твір, пісня! Взагалі товариш Ліверко міцно завоював у Дрогобичі славу майстра художнього слова.

Отже, коли подивишся звіти і вислухаєш коментарії до них, то складається враження, що культурно-освітня робота в Дрогобицькій області не то що на

— Ні, не жартувати, а малювати, — скажемо ми. — Зимою приїхала в село Ралівку завідувати клубом комсомолка Надія Дудка. Спочатку вона дещо зробила — організувала агротехнічний і драматичний гуртки. Після цього завідуючий Самбірським районним відділом культурно-освітньої роботи т. Рожков з усією силою свого таланту розмалював роботу ралівського клубу. Ну, а в області теж фарб не пошкодували. Так і народився «опорний». А що насправді робиться в ньому, — ніхто не поцікавився. Просто вважали, що клуб працює зразково. А там...

Драматичний гурток ставив «Безталанну». І ось в той час, як Софія весело щебетала до Гната: «Іди, іди, Гнаточку, подивися! Які бики, яка коровка гарненька, а під нею бичок: манюній, манюній»... за сценою почулося:

— Му-му! Бе-е! Му-му!

В залі загриміли оплески, почулися вигуки захоплення. Хтось вимагав, щоб на сцену вийшов аматор, який «грає корову й бичка». Але ніхто не виходив. Рижа корова і рябий бичок, подавши таку чудову репліку, знову взялися до сіна.

Виявилось, що в двох кімнатах клубу помістили переселенців, а їхню худобу поставили за сце-

культурну роботу вести, і «чай» пити, але він не згоджується. — Одно другому, — каже, — не заважає. — А тимчасом районна бібліотека не працює, бо для неї нема приміщення.

У Журавнівському районному Будинку культури теж майже всі кімнати зайняті «добрими сусідами». Тут теж і чайна, і перукарня, і кравецька, ще й склад — одним словом повнокомплектний побутово-прибутковий комбінат.

Говорили й голові Журавнівського райвиконкому т. Нагорняку, що треба звільнити приміщення, але і цей каже:

— Нехай тимчасом, а далі видно буде.

А поки що видно лише одне: в області сотні кімнат культурно-освітніх установ займають інші організації, коло ста сіл зовсім не мають клубів і хат-читалень, бо керівники багатьох районних організацій вважають, що культурно-освітня робота — другорядний фронт.

Здебільшого так, як у тій примовці говориться:

— На весіллі були?

— Були.

— Молоду бачили?

— Бачили.

— Ну, то й ходіть додому.

Зберуть працівників на нараду чи семінар, прочитають кілька лекцій та й по всьому. Головне, щоб у звіт було що записати.

Недавно у Хирівському районі зібрали завідуючих клубами.

— Ну, що ж їм розказати? Краще всього прочитати лекцію...

Читав, читав лектор та бачить, що лекція слухачів у сон вганяє. Почав він бесідувати. І виявилось, що лекцію мало хто розуміє, бо більшість завклубами мають освіту лише за два-три класи, газет і книжок майже не читають, відповісти на самі елементарні запитання не можуть. Запитали завклубом т. Тришнівського, як, на його думку, — земля вертиться навколо сонця, чи сонце навколо землі?

— Звичайно, сонце, — впевнено відповів той.

Якщо на сторінках «Перцю» розглядали питання культурно-освітньої роботи, то обов'язково обговорювалися гострі проблеми бібліотечної сфери. У Дрогобичі Львівської області керівники обласного відділу культурно-освітньої роботи – Поляков, завідуючий відділом, та заступник Ліверко, *«майстер художнього слова»* – надали звітні матеріали з коментарями про успішну роботу районних Будинків культури, сільських клубів, хат-читалень, бібліотек спеціальним кореспондентам «Перцю». Але переможні звітні пісні були лише на папері. Насправді у селі Ралівка, Самбірського району, де містився *«опорний клуб в обласному масштабі»,* невтішний стан справ: *«вхідних дверей в будинку нема. ... клубний зал.*

---

[44] Заозерний І. Людина без маски… // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1947. № 8. С. 6.

[45] В «Перці» № 8 була надрукована… : Перець допоміг // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1947. № 11. С. 7.

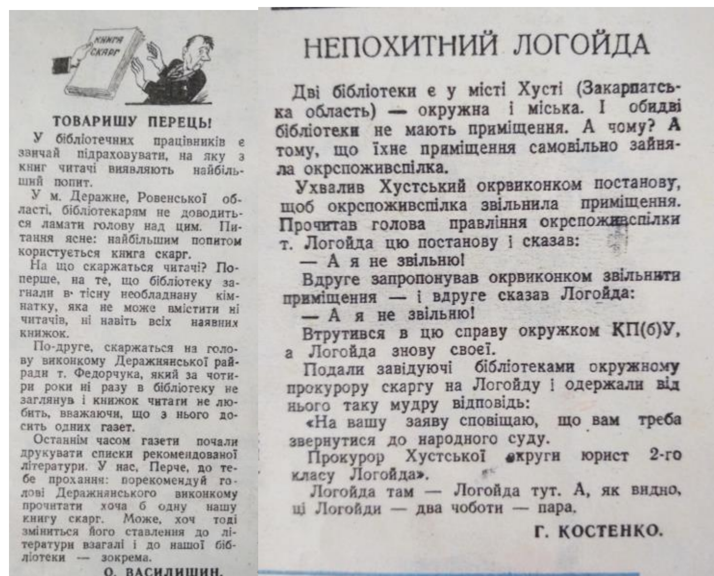
Порожній, непривітний: обшарпані стіни, а на них кілька старих плакатів. Посеред зали стіл на трьох ногах і кілька ослонів. Маленька сцена теж гола-голісінька, без завіси. ... в двох кімнатах клубу помістили переселенців, а їхню худобу поставили за сценою. ... третю кімнату займає контора колгоспу, четверту – крамниця споживчої кооперації». У Славському районному будинку культури є і чайна, і друкарня, і районний відділ кінофікації, і квартири, але *«з 20 кімнат сам Будинок користується лише одним залом. А тим часом районна бібліотека не працює, бо для неї нема приміщення».* Та ж ситуація склалася в Журавнівському районному Будинку культури, коли *«майже всі кімнати зайняті «добрими сусідами». Тут теж і чайна, і перукарня, і кравецька, ще й склад – одним словом повнокомплектний побутово-прибутковий комбінат».* Журналісти «Перцю» з сумом констатували, що *«керівники багатьох районних організацій вважають, що культурно-освітня робота – другорядний фронт»*, тому кімнати закладів культури та освіти *«займають інші організації, коло ста сіл зовсім не мають клубів і хат-читалень»*[46]; в сільські бібліотеки області за перший квартал надійшло лише 3700 книжок і брошур.

З найпопулярнішої книжки читачів бібліотек м. Деражне, Рівненської області – книги скарг – дізнаємося, що не влаштовувало читачів в 1940-х рр.: *«бібліотеку загнали в тісну необладнану кімнату, яка не може вмістити ні читачів, ні навіть всіх наявних книжок».* Винуватцем є – голова виконкому Деражнянської райради Федорчук, *«який за чотири роки ні разу в бібліотеку не заглянув і книжок читати не любить, вважаючи що з нього досить одних газет»*[47].

---

[46] Гроха Лаврін. Дрогобицькі огріхи / іл. В. Гливенка // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1948. № 5. С. 3.

[47] Василишин О. У бібліотечних працівників… : Товаришу Перець! // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1948. № 5. С. 7.

ТОВАРИШУ ПЕРЕЦЬ!

У бібліотечних працівників є звичай підраховувати, на яку з книг читачі виявляють найбільший попит.

У м. Деражне, Ровенської області, бібліотекарям не доводиться ламати голову над цим. Питання ясне: найбільшим попитом користується книга скарг.

На що скаржаться читачі? Поперше, на те, що бібліотеку загнали в тісну необладнану кімнатку, яка не може вмістити ні читачів, ні навіть всіх наявних книжок.

По-друге, скаржаться на голову виконкому Деражнянської райради т. Федорчука, який за чотири роки ні разу в бібліотеку не заглянув і книжок читати не любить, вважаючи, що з нього досить одних газет.

Останнім часом газети почали друкувати списки рекомендованої літератури. У нас, Перче, до тебе прохання: порекомендуй голові Деражнянського виконкому прочитати хоча б одну нашу книгу скарг. Може, хоч тоді зміниться його ставлення до літератури взагалі і до нашої бібліотеки — зокрема.

О. ВАСИЛИШИН.

НЕПОХИТНИЙ ЛОГОЙДА

Дві бібліотеки є у місті Хусті (Закарпатська область) — окружна і міська. І обидві бібліотеки не мають приміщення. А чому? А тому, що їхнє приміщення самовільно зайняла окрспоживспілка.

Ухвалив Хустський окрвиконком постанову, щоб окрспоживспілка звільнила приміщення. Прочитав голова правління окрспоживспілки т. Логойда цю постанову і сказав:

— А я не звільню!

Вдруге запропонував окрвиконком звільнити приміщення — і вдруге сказав Логойда:

— А я не звільню!

Втрутився в цю справу окружком КП(б)У, а Логойда знову своеї.

Подали завідуючі бібліотеками окружному прокурору скаргу на Логойду і одержали від нього таку мудру відповідь:

«На вашу заяву сповіщаю, що вам треба звернутися до народного суду.

Прокурор Хустської округи юрист 2-го класу Логойда».

Логойда там — Логойда тут. А, як видно, ці Логойди — два чоботи — пара.

Г. КОСТЕНКО.

Майже містичний сюжет про відсутність приміщень в окружній та міській бібліотеках міста Хуст Закарпатської області: *«їхнє приміщення самовільно зайняла окрспоживспілка»*. На голову правління окрспоживспілки Логойду не змогли вплинути ані Хустський окрвиконком, ані окружком КП(б)У. А на скаргу на Логойду завідуючих бібліотек окружному прокурору *«одержали від нього таку мудру відповідь: «На вашу заяву сповіщаю, що вам треба звернутися до народного суду. «Прокурор Хустської округи юрист 2-го класу Логойда». Логойда там – Логойда тут. А, як видно, ці Логойди – два чоботи – пара»*[48].

У післявоєнні роки, до середини 1950-х рр. житловий фонд українських міст, які постраждали під час Другої світової війни, був катастрофічний. Населення проживало в аварійних будинках; комунальних квартирах; у найманих квартирах; підвалах; бараках; навіть, землянках[49]. По всій території УРСР відзначалися факти нецільового використання будівель культурних закладів: віддавали під зерносховища, чайні, перукарні, крамниці тощо. На сторінках «Перцю» писали про випадки заселення приміщення бібліотек представниками місцевої партійної номенклатури.

---

[48] Костенко Г. Непохитний Логойда // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1948. № 9. С. 5.

[49] Бачинська Л. Г. Архітектура житла України середини ХХ - початку ХХІ століть (історико-аналітичний нарис) / Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Біла Церква : Видавець Пшонківський О. В., 2017. С. 58.

У 1940–1950-ті рр. бібліотечні послуги надавали в обласних, районних, міських, сільських, дитячих міських, шкільних бібліотеках, при палацах культури, в будинках культури та клубах, в сільських клубних бібліотеках, в хатах-читальнях, в відомчих бібліотеках. У повоєнний період відбудови на території України: *«Поставлена была проблема – обслужить библиотечной книгой каждый населенный пункт, каждый колхоз и совхоз, каждую МТС»*[50].

З публікацій «Перцю» можна дізнатися про режим роботи бібліотек різних видів, їх розташування, умови роботи бібліотечних працівників, контингент читачів, матеріальне забезпечення. У бібліотеці міста Яготин на Полтавщині (1946 р.): *«Чисто. Побілено. Понад три тисячі книжок. Вісімсот читачів і… два стільці. З 10 годин ранку і до семи вечора йдуть відвідувачі. Йдуть учні, службовці, колгоспники. Та щось не йде (два с половиною роки вже) перший секретар райкому партії т. Фесенко. Ніяк не знайдуть собі дороги і зав. райземвідділу, і начальник пошти, і голова райспоживспілки. Завідуючий фінвідділом, тов. Краснов і сам тут книжок не бере, і робить усе, щоб інші не брали: за весь рік і карбованця не відпустив на обладнання і поповнення бібліотеки»*[51].

Перипетії Запорізької обласної дитячої бібліотеки почалися ще з 1946 р. Навіть після гучної статті в газеті «Известия» від 4 липня *«про*

---

[50] Вовченко Л. И. Сеть массовых библиотек Украинской ССР в послевоенный период (1945-1954 гг.): (Вопросы размещения и планирования сети массовых библиотек в сельской местности) : автореф. дис.. … канд.. пед. наук (по специальности библиотековедение) / Москов. гос. библ. ин-т им. М. Молотова. Москва, 1956. С. 4.

[51] Про клуб та книжку і яготинську передвижку : записки Перця / записки «Перця» опублікував Степан Олійник ; мал. К. Агніта // Перець. 1946. № 21/22. С. 4–5.

ніжність міських та обласних організацій до бібліотеки» через рік неприємні пригоди книгозбірні продовжились: *«Спочатку їй дали пристойне приміщення на вул. Артема, 48. Через тиждень бібліотеку викинули на вулицю. Її приміщення віддали начальнику електросітки т. Ісікову. Бібліотеку переселили в сарай. Із сарая – до сирого підвалу Палацу піонерів. З підвалу – до 4-ої школи (Свердлова, 11) у дві кімнати (одна з них прохідна, веде до приміщення облліту). Під бібліотекою підвал, наповнений водою. Книжок у бібліотеці 14 тисяч. Постійних читачів – 2 тисячі.*

– Я вже боюся поповнювати наш фонд новими книжками, – каже директор бібліотеки т. Адамович, – бо ще, чого доброго, провалиться підлога, і ми разом з читачами попливемо кудись у підземне царство ...»[52].

Як зауважили у фельєтоні «Перцю», Запорізький облвиконком *«надув радянську громадськість у всесоюзному масштабі»*, коли пообіцяв газеті «Известия» надати Запорізькій обласній дитячій бібліотеці приміщення *«найближчими днями»*. «Сорок вісім схем» брехливих

[52] Тар С. Сорок вісім схем / іл. В. Гливенка // Перець. 1947. № 10. С. 6.

обіцянок радянських керівників стосувалися і щодо організації влітку у місті для дітей «бібліотек-пересувок». Відкрито називаються органи влади (міська рада, обком, міськком комсомолу), реальні прізвища, винних в *«окозамилюванні»*: заступник голови міськради Бородай, завідувач пропаганди та агітації Запорізького міськкому КП(б)У Цеков.

ТОВАРИШУ ПЕРЕЦЬ!

У нас, у Бердичеві, кажуть: куди палкою не кинь, а в перукарню влучиш.

Перукарень у нас, справді, дуже багато, а бібліотека в місті — тільки одна. Містилася вона, щоправда, донедавна в охайному будиночку. В ньому завжди було чисто, затишно— і саме це навело працівників міськради на думку: відкрити ще і тут перукарню.

Задумано — зроблено. Тепер до послуг громадян Бердичева — ще одна стрижко-одиниця. Бібліотеці ж довелось перебратись в інше приміщення, в якому можуть уміститися не більше 10 чоловік. Читального залу нема і влаштувати його ніде. І все ж завзяті абоненти влаштовуються: вони беруть книги в бібліотеці, а читати йдуть до перукарні.

Ми, Перче, не проти такої уваги до стрижки. Але нам хотілося б, щоб у Бердичеві з такою ж увагою ставились і до книжки.

В. КИЛИМ.

ЛЮБИЙ ПЕРЧЕ!

Була у Кривому Розі технічна бібліотека. Була та загула. За розпорядженням голови виконкому Криворізької міськради т. Калиниченка 20 тисяч томів технічної літератури викинуто в коридор, а в приміщення бібліотеки вселили... парикмахерську.

— Що книжка, що стрижка — однаково для голови, — пояснює т. Калиниченко.

Може й однаково, тільки не для всякої... Правда, Перче?

Б. БОРИСОВ.

У Бердичеві, *«куди палкою не кинь, а в перукарню влучиш»*, кінця 1940-х рр. була одна бібліотека *«…в охайному будиночку. В ньому завжди було чисто, затишно».* За розпорядженням міськради приміщення закладу культури віддали для ще одної *«стрижко-одиниці».* Бібліотеку перемістили до маленького приміщення, «*в якому можуть уміститися не більше 10 чоловік. Читального залу нема і влаштувати його ніде. І все ж завзяті абоненти влаштовуються: вони беруть книги в бібліотеці, а читати йдуть до перукарні»*[53].

Ідея про розміщення в приміщення бібліотеки перукарні виникла не тільки у можновладців Бердичева. Так, у 1950 р. *«за розпорядженням голови виконкому Криворізької міськради т. Калиниченка 20 тис. томів технічної літератури технічної бібліотеки викинуто в коридор, в приміщення бібліотеки вселили… парикмахерську»*[54].

---

[53] Килим В. Товаришу Перець! У нас у Бердичеві… : Пошта Перця // Перець. 1949. № 3. С. 7.

[54] Борисов Б. Любий Перче! Була у Кривому Розі технічна бібліотека… : Пошта Перця // Перець. 1950. № 24. С. 7.

ТОВАРИШУ ПЕРЕЦЬ!

Ми знаемо багато медикаментів, на яких написано: «Зберігати в темному і вологому місці». Але ще ні разу не довелося нам зустрічати такого напису на книжках. І все-таки у нас, в Троянці, з книжками обходяться точнісінько так, як із згаданими медикаментами. Для сільської бібліотеки виділили підвал, в якому немае найменшої щілини для світла, але є безліч щілин, крізь які проникае дощова вода.

В таких умовах книжки, звичайно, псуються. Але це не псує настрою голові Троянської сільради т. Довганю. Йому, певно, не втямки, що по рівню нашої бібліотеки (в буквальному і переносному розумінні слова) легко судити про рівень культосвітньої роботи в селі.

СІМ ПІДПИСІВ.

Голованівський район, Одеської області.

* * *

У ПЕРЦІ № 12 було вміщено замітку про поганий стан троянської сільської бібліотеки (Голованівський район на Одещині), яка не мала приміщення.

Як повідомив виконком районної Ради, для бібліотеки виділено хороше, відремонтоване приміщення в будинку сільської Ради.

У селі Троянці Голованівського району Одеської області (1949 р.): *«Для сільської бібліотеки виділили підвал, в якому немає найменшої щілини для світла, але є безліч щілин, крізь які проникає дощова вода»*. Жителі натякають голові Троянської сільради т. Довганю, що *«по рівню нашої бібліотеки (в буквальному і переносному розумінні слова) легко судити про рівень культосвітньої роботи в селі»*[55]. Через півроку виконком районної Ради Одеської області відреагував на замітку в журналі: *«для бібліотеки виділено хороше відремонтоване приміщення в будинку сільської Ради»*[56].

Серед *«перчанських героїв»* є *«фокусники-професіонали»*, які *«без особливих зусиль перетворили сільські клуби з вогнищ культури на вогнища аварій і пустки»*. А голова правління колгоспу «Більшовик» Бобровицького району, Чернігівської області Циба, на думку журналістів «Перцю», – *«високообдарований фокусник»*. Він може перетворити «*хату-читальню на телятник»*[57], в сільській бібліотеці влаштувати колгоспну канцелярію.

---

[55] Сім підписів. Товаришу Перець! Ми знаємо багато… // Перець. 1949. № 12. С. 7.

[56] У «Перці № 12 було вміщено замітку … »: Перець допоміг // Перець. 1949. № 24. С. 7.

[57] Здоровенькі були! : Лист голові… / Від Вашого Перця // Перець. 1949. № 14. С. 2.

Здоровенькі були!

ЛИСТ ГОЛОВІ ПРАВЛІННЯ КОЛГОСПУ «БІЛЬШОВИК», БОБРОВИЦЬКОГО РАЙОНУ, ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ТОВ. ЦИБІ

КОПІЯ: ВСІМ ЙОМУ ПОДІБНИМ МАСТАКАМ ПЕРЕТВОРЮВАТИ КЛУБИ НА ЗЕРНОСХОВИЩА, ТЕЛЯТНИКИ, СТЕЛЬМАШНІ, МОЛОКОПРИЙМАЛЬНІ ПУНКТИ І Т. Д. І Т. П.

Здоровенькі були, наш дорогий і високошановний товаришу Циба!

Спішимо повідомити приємну новину. Перець вирішив занести Вас у книгу своїх улюблених героїв, як високообдарованого фокусника-самоука. Радуйтесь і веселіться! Не вірите? Вам здається, що Ви не заслужили такої честі? Не будьте скромнягою! Все зважено і враховано.

Ми знаємо, що спеціального вишколу Ви не проходили, в цирках ніколи не виступали, але природа нагородила вас таким талантом, що Ви легко можете заткнути за пояс першого-ліпшого «шпагоглотателя». Це Ви блискуче довели на ділі, і не на абиякому. Був у Вашому селі хороший клуб. Виступали там лектори, драмгуртківці влаштовували вистави, грав струнний оркестр. У вільний від роботи час до клубу збиралися і старі, і малі.

Набридла Вам ця «музика», і Ви легко і вправно на очах здивованої публіки перетворили сільський клуб... на базу шовківництва. Раз, два, три, і фокус зроблено. З клубу швидко й енергійно виселюється вся культурно-масова робота, а в клуб вселюються черв'яки-шовкопряди.

Потім, з такою ж легкістю і вправністю Ви перетворили хату-читальню на телятник. Потім Ви прикрили сільську бібліотеку і влаштували там колгоспну канцелярію. Оце так номер — одним махом трьох побивахом!

Скажіть, будь ласка: де, коли, який фокусник-професіонал демонстрував щось подібне? Скажемо чесно — куди там куцому до зайця.

Крім яскравого і колосального таланту природа наділила Вас ще й могутнім характером. Скільки було спроб протидіяти Вашим фокусам, але Ви не залишили від них каменя на камені. Як же не шанувати Вас, дорогий наш Циба, як не славити!

Дуже просимо передати наше гаряче привітання Вашим друзям по ремеслу:

а) директорові Прилуцької бази «Головзаготсортзерно», який перетворив прекрасний клуб артілі ім. 50-річчя товариша Сталіна, Ново-Дівицького району, на своє складське приміщення;

б) керівникам Бобровицького району, які перетворили районний Будинок культури на будинок, де культурою і не пахне;

в) голові Ржавецької сільради, Харківського приміського району, Макаровій, яка в одну мить зробила з клубу молокоприймальний пункт;

г) керівникам: села Королівки, Макарівського району, Київської області; села Вовчок, Немирівського району, Вінницької області; села Посуньки, П'ятихатського району, Дніпропетровської області, які показали, що вони теж не ликом шиті, і які без особливих зусиль перетворили сільські клуби з вогнищ культури на вогнища аварій і пустки.

Скажіть, хай не печаляться, що трапилась затримка з занесенням їх у книгу перчанських героїв. Питання про них дебатується і є всі підстави думати, що воно буде вирішене на їх користь.

Схиляємо голову перед Вашим талантом і шлемо поздоровлення од усієї душі і серця.

Від Вашого ПЕРЦЯ.

ДОРОГИЙ ПЕРЧЕ!

Передай, будь ласка, наше прохання новорічному дідові-Морозу, щоб, їдучи до Канева, обов'язково привіз такі подарунки:

1. Піонерам і школярам — приміщення дитячої бібліотеки ім. Гайдара.

2. Керівникові будівної контори т. Шукшину — бажання відремонтувати бібліотеку і совісті при складанні рахунків за ремонт.

3. Голові райвиконкому т. Підлужному — сильнодіючий засіб для зміцнення пам'яті, щоб не забував своїх обіцянок допомогти прискорити ремонт бібліотеки.

4. Голові міськвиконкому т. Вахненкові — сміливості для виселення з приміщення бібліотеки приватної особи, яка незаконно займає тут 2 кімнати.

Сподіваємося, що шановний дід-Мороз з честю впорається з покладеними на нього завданнями.

За дорученням канівських піонерів і школярів
Д. ОЛЕКСАНДРОВ.

Як новорічний подарунок, у казкового персонажа зимових свят Діда Мороза, для канівських піонерів та школярів просять виділити приміщення дитячої бібліотеки ім. Аркадія Гайдара. Особливі ще три побажання, відповідальним за сприяння у швидкому покращенні матеріально-технічного стану бібліотеки: *«2. Керівникові будівної контори т. Шукшину – бажання відремонтувати бібліотеку і совісті при складанні рахунків за ремонт. 3. Голові райвиконкому т. Підлужному – сильнодіючий засіб для зміцнення пам'яті, щоб не забував своїх обіцянок допомогти прискорити ремонт бібліотеки. 4. Голові міськвиконкому т. Вахненкові – сміливості для виселення з приміщення бібліотеки приватної особи, яка незаконно займає тут 2 кімнати»*[58].

---

[58] Дорогий Перче! Передай, будь ласка… : Пошта Перця / за дорученням канів. школярів Д. Олександров // Перець. 1949. № 24. С. 7.

ПЕРЕДЧАСНА РАДІСТЬ

Житомирська міська дитяча бібліотека довгий час не працює через те, що її з одного приміщення виселили, а другого не дають.

(З листа до редакції).

Мал. В. ГРИГОР'ЄВА

— Дивись, пересувна бібліотека прибула!
— Таке вигадав! Просто бібліотеку виселяють.

ТОВАРИШУ ПЕРЧЕ!

Є така загадка: «Бачити — не бачить, чути — не чує, нишком говорить, мовчки мудрує». Всі діти, крім наших, житомирських, знають, що це — загадка про книгу. А діти Житомира запевняють, що це загадка не про одну книгу, а про всю нашу міську дитячу бібліотеку і про виконком міської Ради. Бо й справді, Житомирський виконком давно вже не бачить і не чує, що дитяча бібліотека, не маючи свого приміщення, займає тісний куточок у приміщенні Будинку піонерів.

Виконком щось там нишком говорить, щось мовчки мудрує, вдесяте обговорює питання про бібліотеку, але користі з цього поки що не видно...

Поговори, Перче, (тільки вже не нишком!) з нашими міськими керівниками, запитай їх, доки вони будуть мудрувати над цією простою справою!

ПРАЦІВНИКИ БІБЛІОТЕКИ.

ВИПРОБУВАННЯ ТЕРПІННЯ

В ОВРУЧІ (Житомирська область) проходять своєрідні випробування.

Тов. Лорман — директор райпромкомбінату — випробовує терпіння працівників дитячої бібліотеки. Випробування почались у грудні 1949 року, коли було замовлено комбінатові устаткування для бібліотеки. За груднем почались в законній календарній послідовності січень, лютий, березень та інші місяці 1950 року.

Замовлення промкомбінат не виконав. «Потерпіть ще трішки, — заспокоював т. Лорман працівників бібліотеки. — Терпіння і труд — все перетруть».

Терпіння з боку замовця є, а ось труда з боку промкомбінату — щось не помітно!

Під пильним оком «Перцю» була складна ситуація в 1950 р. з Житомирською дитячою міською бібліотекою, яка *«довгий час не працює через те, що її з одного приміщення виселили, а другого не дають»*[59]. У 1953 р. при бездіяльності виконкому міської Ради Житомиру міська дитяча бібліотека *«не маючи свого приміщення, займає тісний куточок у приміщенні Будинку піонерів»*[60].

З сатиричних заміток «Перцю» можна дізнатися, які організації були відповідальні в різний період за устаткування бібліотек. В Овручі Житомирської області було не виконано замовлення райпромкомбінатом на чолі з директором Лорманом з обладнання дитячої бібліотеки у 1950 р.[61].

Показовим прикладом, як працівники «Перцю» опікувалися остаточним позитивним рішенням щодо подолання матеріальних проблем занедбаних закладів культури, є три публікації 1951–1952 рр. про долю Сніжнянської районної бібліотеки (Сталінська область). Перша публікація описує подвійну ідеологію партійних органів влади. У той час, коли у виконкомі Сніжнянської райради ухвалюють постанову про надання нового приміщення районній бібліотеці, про поліпшення умов в дитячій бібліотеці, в рубриці «З нашого фотоальбому» розміщено фотофакти про *«розвал роботи райбібліотеки»* в Сталінській області, про відсутність комфортного приміщення для дитячої бібліотеки: обвалилася стіна, *«тісну*

[59] Передчасна радість / мал. В. Григор'єва // Перець. 1950. № 2. С. 4.

[60] Працівники бібліотеки Товаришу Перче! Є така загадка… : Пошта Перця // Перець. 1953. № 11. С. 11.

[61] Випробування терпіння : Перечниця // Перець. 1950. № 17. С. 4.

кімнату книгами завалено»[62]. Уже через 6 номерів «Перець» публікує оптимістичну відповідь голови виконкому райради Чмельова: *«для обох бібліотек обладнано відповідні приміщення»*[63].

З НАШОГО ФОТОАЛЬБОМА

ТАМ УХВАЛЮЄТЬСЯ,
ТУТ — РОЗВАЛЮЄТЬСЯ

У виконкомі Сніжнянської райради (Сталінська область) засідають, виносять постанови про надання нового приміщення бібліотеці, про поліпшення умов і т. д. Там ухвалюється...

Тут, у бібліотеці — стіна обвалилася, тісну кімнату книгами завалено. Тут розвалюється...

Можна цілу гору ухвал навалити, але це не допоможе виконкомові звалити з себе вину за розвал роботи райбібліотеки.

Лист голові виконкому Сніжнянської районної Ради, Сталінської області, І. І. ЧМЕЛЬОВУ.

Здоровенькі були, дорогий Іване Івановичу!

Чув, що недавно виступали ви на одному поважному засіданні і закликали присутніх сміливо розгортати критику й самокритику, не зважаючи на особи. Правда, дехто твердить, нібито ви, Іване Івановичу, сказали це для красного слівця. А я цьому не вірю, бо маю досить переконливі факти про те, що питання критики й самокритики ви ніколи не спускаєте з свого ока.

Згадаймо хоч би таке. Рік тому на сторінках «Перця» з'явилося фотообвинувачення «Там ухвалюється, тут — розвалюється», з якого ясно було видно ваше піклування про ремонт бібліотеки. Не гаючи жодної хвилини, ви, Іване Івановичу, викликали до кабінету секретаря виконкому Галашева. Стиснувши кулаки й перевалившись через стіл, ви спитали його:

— Хто???

Щоб і на цей раз догодити вам, секретар негайно метнувся «розслідувати» факти. Він викликав завідувачку районної бібліотеки т. Семенченко і, наслідуючи ваш, Іване Івановичу, стиль, теж стиснув кулаки, перевалився через стіл і грізно запитав:

— Хто???

«Розслідування» тривало доти, доки вам, Іване Івановичу, не доповіли, що написав до «Перця» і організував фото завідуючий районним відділом культосвітніх установ т. Шайтанов.

— Так, так! Ясно!..— і від задоволення ви аж потерли руки.

Через півгодини Георгій Дорофійович Шайтанов (який немало зробив, щоб підняти культосвітню роботу в районі!) стояв перед вами.

— Завтра слухаємо на виконкомі твій звіт! — сказали ви, а потім буркнули:— Можеш іти...

На другий день сталося те, чого і слід було чекати. Даремно т. Шайтанов просив дати хоч півгодини для звіту, щоб розповісти про справжній стан роботи. Та скажемо правду: вас, Іване Івановичу, це менше всього цікавило. Через десять хвилин, саме тоді, як т. Шайтанов хотів сказати, що виконком не виконує своїх рішень про допомогу культосвітнім установам, ви обірвали його і глянули на секретаря Галашева. Той слухняно схопився і з одного подиху прочитав рішення № 40, в якому більшість ваших гріхів була приписана т. Шайтанову.

Так почали ви, Іване Івановичу, обгортати своєю увагою чесного трудівника, що насмілився вас критикувати.

Потім ви розперезалися ще дужче. Досить було т. Шайтанову написати в «Радянську Донеччину» про погане будівництво піонерського клубу, а в районну газету — про нікчемне кінообслуговування, як ви його зовсім затиснули в своїх гарячих обіймах:

— Такі працівники мені не потрібні! Чуєш, не потрібні,— стукнули кулаком, а потім вихопили в Шайтанова посвідчення про місце роботи і ще раз вигукнули:— Не потрібні!!!

Залишившись вірним своєму слову, ви добилися того, щоб зняти Шайтанова з роботи.

Кажуть, що питання критики та самокритики ви й досі не спускаєте з ока.

Саме у зв'язку з цим я й шлю вам привіт від щирого серця.

Від вашого ПЕРЦЯ.

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ № 7. КИЇВ. КВІТЕНЬ 1951 р.

У тому ж номері, у розділі «З нашого фотоальбома», було вміщено матеріал про те, що в Сніжнянському районі (Сталінська область) районну бібліотеку розміщено в непридатному приміщенні, а дитяча бібліотека приміщення не має зовсім. Голова виконкому райради т. Чмельов повідомив, що **для обох бібліотек обладнано відповідні приміщення.**

Після фотопублікації у часописі, голова виконкому Сніжнянської районної Ради Сталінської області І. І. Чмельов та секретар виконкому Галашев провели розслідування, хто написав скаргу до журналу «Перець». Під гарячу руку попала завідувачка районної бібліотеки Семенченко, за критику було звільнено завідувача районним відділом культосвітніх установ Георгія Дорофійовича Шайтанова, *«чесного трудівника»*, *«який немало зробив, щоб підняти культосвітню роботу в районі»*[64]. У відповідь на неприпустиму ситуацію редакція журналу опублікувала відкритий лист голові виконкому Сніжнянської районної Ради з *«привітом від щирого серця»* про необхідність «*критики та самокритики*».

У с. Казанка Миколаївської області в районній бібліотеці-читальні майже половина книжкового фонду бібліотеки лежить на стільцях. Щоб знайти потрібну книжку, дівчатам-бібліотекаркам треба по одному перекидати мало не по три тисячі томів. *«І в районній бібліотеці-читальні холодно. Сидять бібліотекарі, хукають на руки і задубілими пальцями заповнюють читацькі абонементи, складають каталоги.*

А як же ви грієтесь, дівчата?

На обличчях бібліотекарів проступає весела посмішка.

Трохи ентузіазмом, а трохи так…»[65].

У таких сутужних умовах: «*Бібліотека має 500 читачів у Казанці і 300 у районі*» звинувачує у байдужості «Перець» завідувача райвідділу культосвітньої роботи Петра Петровича Афанасьєва.

---

[62] Там ухвалюється, тут – розвалюється : З нашого фотоальбома // Перець. 1951. № 1. С. 8.

[63] У тому ж номері… : Перець допоміг // Перець. 1951. № 7. С. 10.

[64] Здоровеньки були!: Лист голови виконкому Сніжнянської районної Ради, Сталінської області, І. І. Чмельову / від вашого Перця // Перець. 1952. № 2. С. 2.

[65] Громов Ол. Казанківська культура // Перець. 1951. № 2. С. 5.

А ось і вона, Ізмаїльщина. І Саратський район!

Досі, як бачите, я бував у таких клубах, де дістати газету не так легко. А тому вирішив зайти в Саратську районну бібліотеку і прочитати, що пропустив за дорогу. Та перед тим, як зайти, – треба бібліотеку знайти!

Довгенько шукав і все-таки натрапив на слід.

– Була, кажуть, у парткабінеті, а потім перекинули її... он в отой будинок!

Заходжу в «он отой»...

– Правильно! – кажуть. – У січні ще була тут, а потім перекинули її в... он отой красивий будинок. Обладнали, знаєте, читальний зал, є відділи для дітей, для дорослих. Там така краса! От підіть, побачите.

Пішов.

Справді! Вікна чистенькі, на вікнах квіти, занавіски. Оце бібліотека! Оце культура!

Смикнув за двері... Зачинено...

– Хто та-а-а-м? – жіночий голос обзивається. (Ясно, що бібліотекарка!)

– Хоч я, кажу, і не записаний у вашій бібліотеці, але дозвольте, будь ласка, зайти почитати газети.

– Ви не туди попали!

– А куди ж я попав?

– Тут живе секретар райкому партії Сербулова! Треба знати це! – і грюкнула дверима.

Довго розгадувати не довелося. Один із сусідів пояснив:

– Це, – каже, – справді приміщення бібліотеки, спеціально і приготували його. Але воно дуже сподобалося товаришці Сербуловій, і вона забрала його під квартиру.

– А де ж бібліотека?

– Десь перекинули...

Блудила бібліотека по райцентру і доблудилася, – на цей раз уже дійсно її перекинули! Звалили книжки в одну кімнату і лежать вони та пилом припадають.

Всім ясно, що не бібліотека заблудилась. А заблудилася секретар райкому партії т Сербулова і, замість попасти у свою квартиру, попала у приміщення бібліотеки.

Сподіваюся, що обласні керівники скажуть їй так, як вона мені сказала: «Ви не туди попали!»

* * *

Коли стрінете, товариші, таких клубонелюбів чи книгонелюбів, то на перших же чергових зборах протріть їх добренько вашим місцевим колгоспним перцем. Певен, що вся молодь, всі колгоспники вас підтримають. А я, безперечно, підтримаю! Бо як ви, так і я – за те, щоб усі наші клуби, бібліотеки працювали цікаво, змістовно, повсякденно.

Записки ПЕРЦЯ опублікував
Ст. ОЛІЙНИК.

Мал. К. АГНІТА

У великому селі Плахтіївці (Одеська область) — п'ять укрупнених колгоспів, а клубу нема. Виконком Саратської райради питанням культури приділяє мало уваги. **(З листа до редакції).**

Голова виконкому. — Чого ти грюкаєш? А ще культурним називаєшся!

Про пригоди-переміщення Саратської районної бібліотеки на Ізмаїльщині Степан Олійник дошкульно описує в сатиричних подорожніх записках. Для книгозбірні, яка спочатку була в парткабінеті, виділили *«красивий будинок»*, який швидко зайняла *«книгонелюб»* секретар райкому партії Сербулова під власну квартиру. Тож бібліотечні книжки звалили в одну кімнату *«і лежать вони та пилом припадають»*[66]. Промовиста карикатура зображує грюкаючу культуру у вигляді знака питання у закриті двері чиновника культури. І пояснення до малюнку, з листа до редакції: *«У великому селі Плахтіївці (Одеська область) – п'ять укрупнених колгоспів, а клубу нема. Виконком Саратської райради питанням культури приділяє мало уваги»*[67].

У післявоєнні роки керівники місцевих органів влади часто вирішували своє житлове питання за рахунок приміщень закладів культури. У с. Печини Тростянецького району на Сумщині *«незламний*

---

[66] Олійник Ст. Клубонелюби : З подорожей Перця / записки Перця опубл. Ст. Олійник. // Перець. 1951. № 6. С. 8.

[67] У великом селі Плахтівці (Одеська область)… : Пошта Перця / мал. К. Агніта // Перець. 1954. № 20. С. 11.

голова» сільради Кривцунов четвертий рік живе у бібліотеці, а книжки *«викинув у зал невідремонтованого клубу»*[68].

НЕЗЛАМНИЙ ГОЛОВА

КОЛИ не спитаєш в с. Печини, Тростянецького району на Сумщині, де зараз голова сільради т. Кривцунов, завжди почуєш у відповідь:

— Голова? У бібліотеці наш голова.

Так відповідають тут і вранці, і в обід, і ввечері. І навіть уночі кажуть:

— Голова?.. Де ж йому бути, як не в бібліотеці!

— Цілими днями в бібліотеці? — дивуєтесь ви. — Скільки ж книжок прочитав ваш голова?

— Наш? Жодної! Він усі книжки викинув у зал невідремонтованого клубу, а сам оселився в бібліотеці. Четвертий рік уже живе!

— Чому ж ви його не виселите?

— Не можемо! Він дав урочисту обіцянку: «Поки я, — сказав Кривцунов, — буду головою, доти мене ніхто з бібліотеки не виселить!» А слово в голови, мов кремінь. Його навіть зав-райвідділу культосвітроботи т. Гаген не міг зламати... Одна тепер надія в нас — на вибори...

СІМЕЙНИЙ БЛАГОУСТРІЙ

НЕ НАРІКАЙТЕ, товариші колгоспники, що клуб зерном засипаний... Це ж тимчасово. Обіцяю, що на той рік ви Дзвінкового не впізнаєте. Сам займуся благоустроєм села, не забуду ні про школу, ні про бібліотеку. А клуб заново перебудуємо, ще й на нове місце перенесем, — обіцяв т. Джанда — голова колгоспу ім. Червоної Зірки, Берегівського району, що на Закарпатті.

Минув рік, і справді Дзвінкового не впізнати. Не хто інший, як сам т. Джанда постарався. Клуб тепер міститься у колишній школі. Школа — у сільській Раді. Сільрада — в учительському домі. Учителі — на приватних квартирах. Бібліотека — у правлінні колгоспу, а сам голова — у колишньому клубі. Правда, то тепер уже не клуб, а власний дім голови. Там, де був зал на 500 місць, — спальня, вітальня, їдальня й приймальня Джанди з сімейством, а з сцени зробили ванну та веранду.

Провів Джанда цей благоустрій з таким блиском, що аж очі засліпив керівникам району.

Пошта

ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ!

Я не в силі розказати тобі, який має вигляд культосвітній заклад у селі Жолоби, а тому надсилаю фото. Глянувши на нього, — ти все зрозумієш.

Додам лише: в цьому будинку, крім клубу та бібліотеки, проживає ще й сім'я, яка має курей, корову і собаку. Собака надійно охороняє клуб од відвідувачів.

Про виконком райради теж нічого сказати не можу. А що про нього скажеш, коли він бачить цю картину і мовчить?

В. БОЙКО.

Кременецький район, Тернопільської області.

ЇХ БУЛО ТРОЄ...

Мирно і тихо жили у Червонокам'янці (на Кіровоградщині) під одним дахом три установи: Держстрах, районний відділ народної освіти і районна бібліотека.

І жив поряд з цими трьома установами у своєму будиночку Михайло Іванович Климович. Не мирно і не тихо йому жилося. З ранку і до самого вечора тільки і чув він стогін та зітхання своєї дружини. З ранку і до самого вечора тільки і бачив він сумні очі дружини, націлені на сусідній будинок.

Не витримав чоловік зітхань жінчиних, пішов до сусідів і сказав їм:

— Хороший у вас, сусідоньки, будинок, високий, красивий, світлий. Тільки доглядаєте ви його погано. Ремонтувати треба.

І сусіди заходились ремонтувати свої світлиці, бо ж слово секретаря райкому партії М. І. Климовича — це авторитетне слово.

Держстрах негайно ж навів у своїй світлиці порядок, не пошкодував на це ні грошей, ні матеріалів. Не поскупилися на гроші для ремонту і райбібліотека, і райвідділ народної освіти.

Ще кращим, ще світлішим став після цього їхній будинок.

І ще сильніше, поглядаючи на нього, почали ахкати і охкати Михайло Іванович Климович і його дружина.

Охкали й ахкали, аж поки не пішов Михайло Іванович до сусідів і не сказав їм:

— Сусідоньки добрі, сусідоньки милі, відремонтували будинок, а тепер вибирайтеся з нього геть. Тут оселюся я.

Сказав — і оселився.

А бібліотеку переселив у свій будиночок, а райВНО переселив у школу, а Держстрах виселив на вулицю.

От якого лиха накоїло заздрісне око секретаревої дружини.

Спробуй після цього не повірити, що як лихе око на дуба гляне, то й дуб зав'яне!

Г. ГУРЖІЙ.

Голова колгоспу ім. Червоної Зірки у селі Дзвінковому, Берегівського району (Закарпаття) Джанда, пообіцявши зайнятися благоустроєм села, вирішив перш за все питання власного добробуту, оселивши свою родину у клубі. Бібліотека була розміщена *«у правлінні колгоспу»*[69].

У культосвітньому закладі у селі Жолоби Кременецького району Тернопільської області при байдужому потуранні виконкому райради, окрім клуба та бібліотеки, в будинку *«проживає ще й сім'я, яка має курей, корову і собаку. Собака надійно охороняє клуб од відвідувачів»*[70]. У Червонокам'янці на Кировоградщині секретар райкому партії Михайло Іванович Климович після ремонту будівлі, де містилася районна бібліотека, Держстрах, районний відділ народної освіти, самовільно оселився зі своєю заздрісною дружиною у відремонтованому приміщенні, а районну *«бібліотеку переселив у свій будиночок»*[71].

Залишковий принцип фінансування бібліотек перчила рубрика «Перечниця». П`ять риторичних питань «чому?» так відбувається адресовано державним органам влади Привольного на Миколаївщині.

---

[68] Незламний голова : Перечниця // Перець. 1950. № 18. С. 5.
[69] Голуб С. Сімейний благоустрій : Перечниця // Перець. 1954. № 19. С. 10.
[70] Бойко В. Шановний Перче! Я не в силі... : Пошта Перця // Перець. 1953. № 4. С. 11.
[71] Гуржій Г. Їх було троє… // Перець. 1953. № 18. С. 5.

Перечниця

ЧОМУ?

ТОРІК у Привільному на Миколаївщині поставили капітальну огорожу навколо райвиконкому. Для цього кошти знайшлися. Одночасно у райбібліотеці було відрізано одну (з двох) електричну лампочку, бо в місцевому бюджеті не знайшлося коштів платити за електрику.

Чому?

У місцевому бюджеті знаходяться кошти й для придбання хороших меблів для райвиконкому. Так воно й повинно бути. А щоб придбати до бібліотечного стола і кількох стільців четверті ніжки,— у місцевому бюджеті не знаходиться й кількох десятків карбованців.

Чому?

Усі установи у Привільному містяться у пристойних приміщеннях, а такий культурно-освітній центр, як районна бібліотека (книги в ній лежать насипом), займає площу, на якій одному читачеві й трьом бібліотекарям навіть розминутися ніде.

Чому?

І секретар райкому партії Михайло Юхимович Мишечкін і голова райвиконкому Андрій Юхимович Мироненко досить часто бувають і в районних установах, і в колгоспах, а в бібліотеку навіть не заглядають. Злі язики твердять, що вони навіть не знають, де вона міститься.

Чому?

БУЛО ЛІТО, БУЛО ЛІТО, ТА Й СТАЛА ЗИМА...

Пісня є така: «Було літо, було літо, та й стала зима»... Правильно, після літа завжди зима буває. А осінь, що проходить між літом та зимою, спеціально існує для того, щоб легше переходити від літа до зими. Зокрема, існує осінь і для того, щоб підготувати до зими будинки культури, клуби та бібліотеки, згідно наказу № 451 Комітету у справах культосвітніх установ при Раді Міністрів УРСР параграф 1, пункти «а» та «б».

Цей параграф з пунктами передбачає все: від «негайного звільнення приміщень культосвітніх установ, що зайняті не за призначенням», до «проведення потрібного ремонту (в тому числі побудову печей, виготовлення подвійних віконних рам, утеплення дверей тощо)».

Підписано наказ 4 червня (було літо!). А зараз на календарі кінець листопада (настала зима!). На столі лежать листи:

«Приїдь, Перче, до нас на Харківщину, в колгосп ім. Мічуріна, Дворічанського району, побачиш, у яких культурних умовах живуть наші кури. Для птахоферми відведено колгоспний клуб...»

«Запрошуємо тебе, Перче, до нас у Кривчики, Вишнівецького району на Тернопільщині. Одягайся тепліше, бо в нашому клубі не те що подвійних, а й одинарних віконних рам немає, а утеплених дверей і поготів!...»

«Перче! Привези до нас у Калмазове, Вільшанського району на Одещині, будівельну бригаду, щоб добудувала нам клуб. Стіни клубу виведено ще в 1948 р. Допоможи його вкрити й відкрити».

Читаю я ті листи і запрошення та й думаю собі: ремонт клубів мусив би закінчитись 15 жовтня, а тут його ще й не починали. Знає про це Комітет у справах культосвітніх установ чи не знає?

Приходжу в комітет до управління клубних установ. Розказую. А заступник начальника управління т. Когут відповідає:

— Все це, Перче, ми давно вже знаємо. Захар Андрійович, — звертається т. Когут до старшого інспектора т. Зіньковича, — познайомте Перця з нашими текстовими матеріалами і зведенням.

Старший інспектор виймає із шафи стос папок, потім розгортає зведення. Від граф і цифр починає рябіти в очах.

— Ось вам дані. На Запоріжжі, наприклад, з 22 районних будинків культури відремонтовано 5, а з 262 колгоспних клубів — 96. На Полтавщині з 29 районних будинків культури відремонтовано 10, а з 983 колгоспних клубів — 406.

— А де причини такого відставання з ремонтом?

— Причини? Ось. — Старший інспектор подає мені папку інформаційних листів завідувача Полтавського облвідділу культосвітніх установ т. Никифорова.

Читаю. Дуже інтересні листи. За ними виходить, що Полтава тільки те й робить, що засідає та розглядає питання про підготовку клубів до зими.

«Матеріали про хід підготовки культурно-освітніх закладів до роботи в осінньо-зимовий період, — пише т. Никифоров, — висвітлюються на сторінках обласної преси».

Читаю пресу. Газети пишуть не те, чого хотів би т. Никифоров. Вони повідомляють про незадовільний ремонт клубів у багатьох районах. «Зоря Полтавщини» (№ 183), зокрема, пише про те, що протягом минулого року по області було використано на інші потреби 2,5 мільйона карбованців, виділених на культосвітню роботу. Є загроза, що таке саме може повторитися і цього року.

— Звичайно, — питаю, — за таку роботу Никифорову дісталося на горіхи?

— А це вже справа керівництва. Наше діло внести поправку в зведення, щоб була ясна картина.

— Тоді, — прошу, — внесіть ясність ще в одну картину. От вам відомо, що на Харківщині, в Лозівському районі, Миколаївську сільську бібліотеку засипано зерном, в Ізюмському районі клуб колгоспу «Прапор комунізму» зайнято під комору, у Дворічанському районі, крім клубу ім. Мічуріна, птахофермами зайнято ще клуби колгоспів ім. Калініна та «Комуніст», — чому ж їх і досі не звільнили?

— На місцях не доглянули. А ми схопилися, та пізно — недавно тільки відомості одержали.

— А коли б не одержали?

Заступник начальника управління клубних установ т. Когут послався на те, що в нього малий штат, що виїжджати доводиться рідко.

Одне слово, ясність у картину т. Когут вніс. Було літо — управління клубних установ не керувало підготовкою клубів до зими. Настала зима — а тут усе по-старому: складають зведення, підшивають інформації. Канцелярська робота, а не керівництво.

Записки Перця опублікував
Ол. ГРОМОВ.

У місцевому бюджеті немає коштів ані на оплату електрики для бібліотеки, ані для того, *«щоб придбати до бібліотечного стола і кількох стільців четверті ніжки»*. Чомусь: *«Усі установи у Привільному містяться у пристойних приміщеннях, а такий культурно-освітній центр, як районна бібліотека (книги в ній лежать насипом), займає площу, на якій одному читачеві й трьом бібліотекарям навіть розминутися ніде»*[72]. І, головне, чомусь секретар райкому партії Михайло Юхимович Мишечкін і голова райвиконкому Андрій Юхимович Мироненко не знають навіть, де знаходиться районна бібліотека.

Піклувався «Перець» і станом підготовки закладів культури України до зими *«згідно наказу № 451 Комітету у справах культосвітніх установ при Раді Міністрів УРСР параграф 1, пункти «а» та «б». Цей параграф з пунктами передбачає все: від «негайного звільнення приміщень культосвітніх установ, що зайняті не за призначенням», до «проведення потрібного ремонту (в тому числі побудову печей, виготовлення подвійних віконних рам, утеплення дверей тощо)»*. На Харківщині, в колгоспі ім. Мічуріна Дворічанського району *«для птахоферми відведено колгоспний клуб»*, така ж ситуація в клубах колгоспів ім. Калініна та «Комуніст». У Лозівському районі *«Миколаївську сільську бібліотеку засипано зерном»,* в

---

[72] Чому? : Перечниця // Перець. 1951. № 6. С. 9.

Ізюмському районі клуб колгоспу «Прапор комунізму» *«зайнято под комору»*. Не утеплено клуб в Кривчиках, Вишнівецького району на Тернопільщині. Не добудовано клуб ще з 1948 р. в с. Калмазове, Вільшанського району на Одещині. На Полтавщині замість ремонту будинків культури, колгоспних клубів постійно засідають та розглядають питання про підготовку клубів до зими, гроші, виділені на культосвітню роботу *«використані на інші потреби»*. «Перець» гірко підсумовує: *«Було літо – управління клубних установ не керувало підготовкою клубів до зими. Настала зима – а тут усе по-старому: складають зведення, підшивають інформації. Канцелярська робота, а не керівництво»*[73].

У приміщенні бібліотеки в Перещепинському районі на Дніпропетровщині такий холод, що голова Голубівської сільської Ради І. Л. Сологуб *«примерз до стільця»*[74].

ПЕРЕСУВНА...

Чи чув, Перче, що в райцентрі Веселому (Запорізька область) створено ПЕРЕСУВНУ дитячу бібліотеку? За короткий час виконком райради встиг пересунути її спочатку до читальні бібліотеки для дорослих, потім з читальні до середньої школи № 1, потім з школи № 1 до методкабінету Будинку культури. Тепер готуються пересунути з методкабінету в невідомому напрямку.

Коли ж прийде час, що дитячу бібліотеку пересунуть до приміщення дитячої бібліотеки?!

В. МАСЛОВЕЦЬ.

№ 3. КИЇВ. ЛЮТИЙ 1952 р.

№ 8. КИЇВ. КВІТЕНЬ 1952 р.

У № 3 ПЕРЕЦЬ вмістив листа під заголовком «Пересувна...» Голова виконкому Веселівської (на Запоріжжі) райради т. Отчиченко повідомив, що районній дитячій бібліотеці надано приміщення.

ПРИМЕРЗ до стільця голова Голубівської сільської Ради (Перещепинський район на Дніпропетровщині) т. Сологуб І. Л., посидівши 5 хвилин у холодному приміщенні бібліотеки.

Читачі з с. Вишка Великоберезнянського округу, Закарпатської області повідомили про самоуправство голови колгоспу «Верховина» Костика та голови сільради Щобака щодо сільської бібліотеки: *«виламали двері ..., книжки викинули і зробили з бібліотеки зерносховище».* Автори «Перцю» описали цю ситуацію в сатиричному вірші:

ДВА ГОЛОВИ

Голова колгоспу «Верховина» Костик і голова сільради Щобак (с. Вишка, Великоберезнянський округ, Закарпатська область) виламали двері сільської бібліотеки, книжки викинули і зробили з бібліотеки зерносховище. **(З листа до редакції).**

— Починай! Начальство ж ми! —
(Тут же й заходились).
І книжки всі — за дверми
За ніч опинились.
Замість книг і стелажів, —
Там зерно усюди...
А в селі про двох голів
Так говорять люди:
— Чом це сталось — кожен зна.
Була б справа краща,
Щоб на двох їх — хоч одна
Голова путяща!

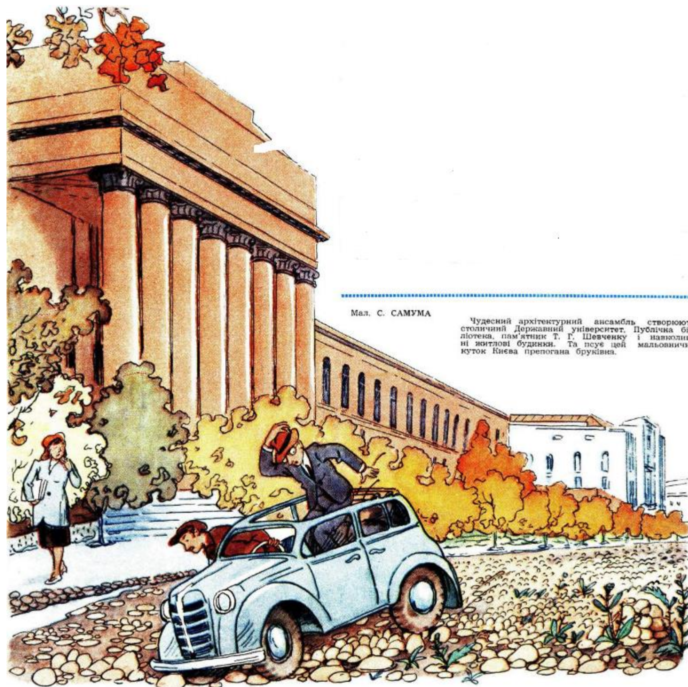
[73] Гром... й стала зима : З подорожей Перця / записки Перця опубл. ... № 22. С. 8.
[74] Прим... і пригоди // Перець. 1952. № 3. С. 4.

«– Починай! Начальство ж ми! –
(Тут же й заходились).
І книжки всі – за дверми
За ніч опинились.
Замість книг і стелажів. –
Там зерно усюди…
А в селі про двох голів
Так говорять люди:
– Чом це сталось – кожен зна.
Була б справа краща,
Щоб на двох їх – хоч одна
Голова путяща!»[75].

Влучні перчанські визначення характерних проблемних явищ, які траплялися з бібліотеками, надовго закарбовуються в пам`яті. Бібліотеку, яка не має постійного приміщення, «Перець» називає *«пересувною»*. Такою стала в 1952 р. районна дитяча бібліотека у с. Веселому Запорізької області: *«виконком райради пересунув дитячу бібліотеку спочатку до читальні бібліотеки для дорослих, потім з читальні до середньої школи № 1, потім з школи № 1 до методкабінету Будинку культури»*[76]. Згодом голова виконкому Веселівської райради Отчиченко повідомив редакцію «Перцю», що дитячій бібліотеці було надано приміщення[77].

---

[75] Два голови : Пошта Перця // Перець. 1951. № 5. С. 6.
[76] Масловець В. Пересувна… : Пошта Перця // Перець. 1952. № 3. С. 11.
[77] У № 3 Перець вмістив листа… : Перець допоміг // Перець. 1952. № 8. С. 11.

Мал. С. САМУМА

Чудесний архітектурний ансамбль створюють столичний Державний університет, Публічна бібліотека, пам'ятник Т. Г. Шевченку і навколишні житлові будинки. Та псує цей мальовничий куток Києва препогана бруківка.

БУЛИГОУСТРОЄНИЙ МАЙДАН
(який обходять кияни, щоб не спіткнутися, і на якому спіткнеться начальник Управління благоустрою столиці т. Малюта тому, що обходить його).

І ШУМИТЬ, І ГУДЕ...

На стінах читального залу Київської історичної бібліотеки висять таблички: «Дотримуйте тиші!». Треба віддати належне відвідувачам, тиші вони дотримують ретельно. Але з цього нічого не виходить.

Сидить, скажімо, студент, заглибившись в історію стародавнього Риму, а згори чує:

Від Києва до Лубен
Насіяла конопель!..

Як тут розібратися, де Рим, де Крим, а де попова груша?..

Чухає потилицю дисертант, кривиться, рве аркуш за аркушем і у відчаї констатує, що голова «не варить», що з дисертацією у нього щось «не витанцьовується». А воно, навпаки, дуже навіть витанцьовується. Так і гупає, так і гримить:

Ой, гоп, ти-ни-ни,
Вари, жінко, лини!..

То з ранку до вечора дають лиха закаблукам танцюристи з Будинку народної творчості, яким виділили приміщення для репетицій над читальним залом бібліотеки.

Тут репетирують, а знизу просять:

— Змилуйтесь. Перестаньте. Тут же працюють, читають!..

— І ми працюємо,— гукають згори.

Це так мудро розпорядився Київський міський відділ культури, розмістивши над читальним залом бібліотеки зал для репетицій ансамблів пісні і танцю.

Третій рік працівники бібліотеки оббивають пороги міського відділу культури, третій рік добиваються, щоб їх розлучили з неспокійними сусідами, третій рік їм обіцяють «вжити заходів». І третій рік «дотримують тиші», забувши про свої обіцянки.

ДАТКУ ЙОН,
студент Київського університету ім. Т. Г. Шевченка.

З карикатур на сторінках «Перцю» можна дізнатися навіть про стан прилеглої території бібліотеки на *«булигоустроєному»* Майдані: *«Чудесний архітектурний ансамбль створюють столичний Державний університет, Публічна бібліотека, пам'ятник Т. Г. Шевченку і навколишні житлові будинки. Та псує цей мальовничий куток Києва препогана бруківка»*[78].

За розпорядженням міського відділу культури над читальним залом Київської історичної бібліотеки розміщено зал для репетицій ансамблів пісню і танців. *«Третій рік працівники бібліотеки оббивають пороги міського відділу культури, третій рік добиваються, щоб їх розлучили з неспокійними сусідами, третій рік їм обіцяють «вжити заходів». І третій рік «дотримують тиші», забувши про свої обіцянки»*[79], – написав до редакції «Перцю» студент Київського університету ім. Т. Г. Шевченка.

Липові постанови місцевих органів влади про надання бібліотеці нового приміщення «Перець» називає *«казочками з печаттю»*. Такі казочки для дітей вміють писати голова виконкому Полтавської обласної Ради Уманець та заступник голови виконкому обласної Ради Хименко.

[78] Булигоустроєний Майдан… / мал. С. Самума // Перець. 1951. № 19. С. 10.
[79] Датку Йон. І шумить, і гуде… // Перець. 1954. № 22. С. 4.

«Тісно в Полтавській обласній бібліотеці для дітей та юнацтва! Коридор, який вона займає, – вузький, а читачів багато, книг ще більше. Діти незадоволені, нервуються, часом навіть плачуть, коли наступають одне одному на ноги в тісноті»[80], – пожалілися працівники бібліотеки «Перцю». Майже через три роки після пересилання скарги редакцією журналу до обкому КП України, секретар Полтавського обкому Стахурський повідомив про виділення Полтавські обласній дитячій бібліотеці ім. Панаса Мирного нового приміщення[81].

№ 6. КИЇВ. БЕРЕЗЕНЬ 1952 р.

КАЗОЧКА З ПЕЧАТТЮ

Тісно в Полтавській обласній бібліотеці для дітей та юнацтва! Коридор, який вона займає,— вузький, а читачів багато, книг ще більше. Діти незадоволені, нервуються, часом навіть плачуть, коли наступають одне одному на ноги в тісноті.

Не знаємо, Перче, що б ми робили, якби не голова виконкому міської Ради т. Уманець та не заступник голови виконкому обласної Ради т. Хименко,— як би ми забавляли дітей, чим би їх тішили... Прийшли вони, спасибі їм, нам на допомогу, провідали нас торік влітку і написали для дітей нову казочку, обговорили її, затвердили і нам прислали. Ось уже майже рік у тісному куточку читаємо ми вголос її, але імен її авторів і справжньої назви казочки дітям не повідомляємо. Соромно нам, що та казочка називається постановою про надання бібліотеці нового приміщення, соромно за її авторів. Не такої допомоги ми від них чекали.

ПРАЦІВНИКИ БІБЛІОТЕКИ.

м. Полтава.

Пошта Перця

перець № 1

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ

★ Довгий час Полтавська обласна дитяча бібліотека ім. Панаса Мирного містилася у непридатному приміщенні. Скаргу про це редакція переслала до обкому КП України. Як повідомив секретар Полтавського обкому т. Стахурський, для бібліотеки виділено нове приміщення.

ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ!

Живемо ми, як у казці.

Правда, коли ти постукаєш до нашої, схожої на казкову рукавичку, хатинки-дивинки і спитаєш, хто тут живе, то не почуєш ні голосу мишки-гострозубки, ні білки—теплої шубки, ні лисички-сестрички, ні зайчика-побігайчика...

З нашої рукавички тобі відповість не якась там лісова дрібнота, а вся районна культосвітробота. Першою відгукнеться районна бібліотека з тисячами книжок. З маленького куточка біля дверей озветься районний відділ культосвітустанов. А з найдальшого закутка подасть голос районний будинок культури, чи то пак його штат, що розмістився тут же з березня 1951 року. Цей штат регулярно одержує зарплату й щомісяця надсилає до облвідділу культосвітустанов зведення про свою роботу. А зав. облвідділу т. Ананко, видно, читає ці зведення, як казку, бо добре знає, що, крім штату, ніякого Будинку культури в Первомайську немає.

К. ЛЕОНЕНКО.

м. Первомайськ, Одеської області.

---

[80] Працівники бібліотеки. Казочка з печаттю : Пошта Перця // Перець. 1952. № 6. С. 11.

[81] Довгий час Полтавська обласна дитяча бібліотека ім. Панаса Мирного … : Перець допоміг // Перець. 1955. № 1. С. 11

В Первомайську Одеської області зав. облвідділу культосвітустанов Ананко подобається читати казку – *«зведення»* від штату працівників неіснуючого Будинку культури. Життя районної культосвітроботи і, зокрема, *«районної бібліотеки з тисячами книжок»*[82] «Перцю» нагадує події у казці про рукавичку.

А ще нам пишуть...

...що районна дитяча бібліотека у Путилі (Чернівецька область) нараховує 14 тисяч книг, чотириста з гаком читачів, всього одне вікно й три стільці (більше в ній не вміщується). Голову райвиконкому т. Ткаченка й завідуючого відділом культури т. Левіна це не турбує. Вони люди дорослі, солідні, в ту бібліотеку не заглядають, дитячих казочок не читають. Це, мабуть, тому, що самі вміють про своє чуйне ставлення до культури такі казочки складати, що навіть дорослі дяді роти роззявляють, слухаючи їх.

перець № 4

— Тепер уже ніхто не скаже, що ми не надаємо всебічної підтримки культурно-освітнім закладам!

Районна дитяча бібліотека у Путилі Чернівецької області, 14 тисяч книг, понад 400 читачів. Приміщення – *«всього одне вікно й три стільці (більше в ній не вміщується)»*. Голову райвиконкому Ткаченко та завідуючий відділом культури Левін, *«люди дорослі, солідні, в ту бібліотеку не заглядають, дитячих казочок не читають»*, бо, за словами «Перцю»: *«самі вміють про своє чуйне ставлення до культури такі казочки складати, що навіть дорослі дяді роти роззявляють, слухаючи їх»*[83].

На сторінках «Перцю» гостро критикували імітацію *«всебічної підтримки культурно-освітніх закладів»*[84] міською владою, не осмілюючись, звісно, засуджувати центральну владу. На малюнку будинок закладу культури бюрократи підпирають чорнильними ручками, кровлю забивають папірцями.

[82] Леоненко К. Шановний Перче! Живемо ми, як у казці // Перець. 1952. № 14. С. 10.
[83] А ще нам пишуть… що районна дитяча бібліотека у Путилі … // Перець. 1956. № 4. С. 10.
[84] Тепер уже ніхто не скаже… / мал. К. Агніта // Перець. 1955. № 13. С. 10.

Степан ОЛІЙНИК

Пилип Краснобай

Недавно я був у районі,
В якому
Пилип Краснобай — голова виконкому.
Торік протрубив він разів двадцять п'ять:
«Культуру райцентра — пора нам піднять!»

До нього — з блокнотом, в плащі
із брезента —
Прибув я у ролі кореспондента.
Зустрів він привітно —
Зворушений вкрай, —
Ревнитель культури Пилип Краснобай.

Посипались цифри
І рішень цитати...
І от ми йдемо з ним райцентр оглядати.
Пилип — попереду, а я — по сліду,
Піднявши плаща, по болоті бреду.

Щоб часом не вскочив я в більшу грязюку,
Пилип мене міцно тримає за руку!
І мовить, згадавши про свій циркуляр:
— Отут ми... рішили зробить тротуар!

— Зажді́ть! — кажу. — Рішення ваші хороші,
Та кепсько, що я вже згубив десь калоші!
— Буває! — спокійно одмовив Пилип. —
Я сам тут недавно з калошами влип...

У гумових чоботях, держачись муру, —
Веде він мене показати «культуру».
— Погляньте, товариш кореспондент,
На нашу споруду, на цей монумент! —

І гордо кивнув на уквітчану арку,
Що зльотом у вись перегнала «пожарку»,
Що верх її гавами густо облип!
— Ідея моя! — похвалився Пилип.

Пізніше я взнав, що вліпили в ту арку
Відпущені кошти... для бані і парку.
Стовбичить до хмар над містечком вона.
Хоча й сміхотворна, зате показна!
Одна тільки користь від неї в районі —
Що є де приїжджим прив'язувать коні!

Назустріч ішов комунгоспівський зав.
Нахмуривсь Пилип,
Зава вбік одізвав.
І так, щоб не чув я, засипав погрози:
«Негайно із скверика вижени кози!»

Привіз мене, врешті, туди Краснобай,
Де вивіски всі починаються з «Рай»:
«Раймаг»,
«Райзагот...»
«Райспожив...»
«Райаптека»
А ось і «Районна бібліотека».

І черга стоїть!
Та дивує одно:
Чому там книжки видають у вікно?

Заходим...
(Весела в Пилипа натура!)
«Дивіться, — говорить, — яка в нас культура:
Купуєм і стільки завозимо книг,
Що, гляньте, набилось по самий поріг!
Звичайно, в кімнатці одній тіснувато,
Та винні й письменники — пишуть багато!..»
Пилип жартував,
А на нього із стін
Суворо дивилися — Гоголь, Щедрін...

...Стемніло
Й вечеряв я в тому кафе,
Де «КА» хтось відбив і стирчить тільки...
«ФЕ».
Хотів по вечері в кіно завітати,
Та взнав, що «потрібно стільця свого мати».
— Із світлом заминка! — казав Краснобай.
Отож і осталось, як кажуть: бай-бай!

З годину лежав я в холоднім готелі,
Крутивсь і вертівсь на дощаній постелі
І думав, що де я вже не бував —
«Героя» такого іще не стрічав!

Схопивсь, одягнувсь,
Роздобув собі свічку
І славить Пилипа — засів на всю нічку.
Весь час на ліричний настроювавсь тон —
На оду!
А вийшов — оцей фейлетон.

Корифей українського гумору Степан Олійник у віршованому фельєтоні «Пилип Краснобай» описав типові факти, які траплялися тоді та, на жаль, і зараз трапляються в сфері культури. За піднесеними словами краснобаїв, *«ревнителів культури»*, районних керівників – порожні балачки. Кореспондент бачить чергу біля районної бібліотеки – читачам *«книжки видають у вікно»*. Голова виконкому весело хвалиться:

«Дивіться, – говорить, – яка в нас культура:
Купуєм і стільки завозимо книг,
Що, гляньте, набилось по самий поріг!
Звичайно, в кімнатці одній тіснувато,
Та винні й письменники – пишуть багато!..»[85].

[85] Олійник Степан. Пилип Краснобай // Перець. 1956. № 7. С. 9.

Мандрівки перця по клубах

А в нас кури...

У нас — це в селі Будо-Рижани, Володарсько-Волинського району на Житомирщині. Завклубом Дітківський і завбібліотекою Кос розвели в кіноапаратній курей. Кос живе в бібліотеці, а бібліотека «живе» в прихожій. Так і живуть... У клубі — холодно... Курям — тепло.

Ходіть до Станіслава...

У селі Микитинцях, Станіславського району, є хороший клуб, є бібліотека. Та дуже вже великий замок на тому клубі, а ключ од замка у завклубом Богданова В. Д.

Коли треба молоді чи поспівати, чи потанцювати, Богданов каже:

— Ходіть до Станіслава, тут недалечко.

Отак і культпросвіщаються у Микитинцях!

Незвичайні пригоди

ЗАДИХАЄТЬСЯ від тісноти бібліотека у м. Кремінна, Ворошиловградської області. Рятувальних заходів місцеві організації, на жаль, вживати не збираються.

У 1953 р. журналісти «Перцю» здійснили екстремальну мандрівку клубами та бібліотеками України. Виявляється, заклади культури побудовані не для культроботи для людей, а для перебування там свиней, курей, овець та для розміщення кукурудзи й пшениці. Так, в селі Буду-Рижани, Володарсько-Волинського району на Житомирщині *«завклубом Дітківський і зав. бібліотекою Кос розвели в кіноапаратній курей. Кос живе в бібліотеці, а бібліотека «живе» в прихожій»*. А в селі Микитинці Станіславського району хоча і є *«хороший клуб, хороша бібліотека»*, та вони постійно закриті, бо *«дуже вже великий замок на тому клубі, а ключ од замка у завклубом Богданова В. Д.»*[86].

Бібліотека на сторінках «Перцю» неначе живий організм: *«Задихається від тісноти бібліотека у м. Кремінна Ворошиловградської області»*[87].

ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ!

— Постав хату з лободи, а в чужую не веди,— просили два роки тому працівники Братської районної бібліотеки райвідділ культосвітроботи. Не поставив. Повів він бібліотеку до чужої хати — до колишньої молочарні — й сказав: отут живіть!

Живемо ми в молочарні, під проваленою стелею. Заливають нас дощі і засипає пилюга. Від води й негоди пропадає 14 тисяч томів книжок. А оце недавно почала прогинатися стеля ще й у другому місці.

Моторошно робиться, Перче, коли подумаєш: а що як до бібліотеки раптом зайдуть голова райвиконкому й завідувач райвідділу культури, а стеля візьме та й обвалиться на їх керівні голови. Хто ж тоді подбає про дальшу долю нашої бібліотеки?

РОГОВА,
зав. районної бібліотеки.

Миколаївська область.

ТОВАРИШУ ПЕРЧЕ!

У Дніпропетровському районі є Будинок культури. А в тому будинку є зал для глядачів, а в тому залі є низенька перегородка, яка відділяє один з куточків. Так-от у цьому куточку і міститься районна бібліотека, яка нараховує 3 тисячі читачів і 12 тисяч книжок.

— У цьому приміщенні працювати неможливо! — якось заявили працівники бібліотеки.

— Ви маєте рацію...— погодився начальник обласного управління культури т. Ромашко і дав розпорядження... опечатати бібліотеку.

Тепер 3 тисячі читачів до бібліотеки не ходять, а 12 тисяч книжок лежать на підлозі зв'язаними в пачки.

Коли ж голова райвиконкому т. Машенко розв'яже їх, а разом з книжками і наші руки для дальшої роботи бібліотеки?

В. ЖЕЖЕЛЕНКО,
зав. районною бібліотекою.

Дніпропетровська область.

[86] Грунський П., Степаненко О. Мандрівка «Перця» по клубах // Перець. 1953. №6. С. 6.

[87] Задихається від тісноти бібліотека у м. Кремінна… : Незвичайні пригоди // Перець. 1953. № 12. С. 8.

Братська районна бібліотека Миколаївської області за розпорядженням райвідділу культосвітроботи знаходиться в молочарні. Завідуюча районної бібліотеки Рогова пише «Перцю»: *«Живемо ми в молочарні, під проваленою стелею. Заливають нас дощі і засипає пилюга. Від води і негоди пропадає 14 тисяч томів книжок. А оце недавно почала прогинатися стеля ще й у другому місці»*[88].

На пошту «Перцю» писали працівники бібліотек, сподіваючись на справедливість у боротьбі з партійними органами, відповідальними за культурну роботу. Завідуюча районною бібліотекою Дніпропетровського району, Дніпропетровської області В. Жежеленко звернулася за допомогою проти бездіяльності начальника обласного управління культури Ромашко та голови райвиконкому Машенко: *«У Дніпропетровському районі у Будинку культури містилася районна бібліотека, яка нараховує 3 тисячі читачів і 12 тисяч книжок. «У цьому приміщенні працювати неможливо! – якось заявили працівники бібліотеки. – Ви маєте рацію ... погодився начальник обласного управління культури т. Ромашко і дав розпорядження ... опечатати бібліотеку. Тепер 3 тисячі читачів до бібліотеки не ходять, а 12 тисяч книжок лежать на підлозі зв'язаними в пачки»*[89].

[88] Рогова. Шановний Перче! Постав хату з лободи… : Пошта Перця // Перець. 1953. № 18. С. 11.
[89] Жежеленко В. Товаришу Перче! У Дніпропетровському районі… : Пошта Перця // Перець. 1954. № 6. С. 11.

У 1955–1965 рр. у зв’язку з освоєнням цілинних земель в Казахстані, Поволжі, Уралі, Сибіру, Далекому Сході РРФСР у нових селищах відкривалися будинки культури, клуби, бібліотеки[90]. Значну частину матеріально-технічної бази та кадрів надала Українська РСР.

1957

№ 15

У Нових Санджарах є з чого повтішатися. Новосанджарці культурно ростуть. У парку пречудесний клуб. Не клуб — театр. Багатюща бібліотека. Магазини, лікарня, хороша аптека. Середня школа, музична школа. Санаторій, будинок відпочинку...

ДОРОГИЙ ПЕРЧЕ!

«Люблю грозу у теплім травні...» — писав колись поет. А ось працівники та читачі Берестечківської районної бібліотеки не дуже люблять травневу грозу, бо як тільки вона починається, в чотирьох з п'яти бібліотечних кімнат можна приймати душ, а в коридорі, до речі, через який ходить у свій кабінет і завідуючий районним відділом культури т. Плічук, утворюється справжнє море.

У кабінеті т. Плічука сухо, а щоб перейти через коридор, він одягає плащ, калоші, бере з собою парасольку. У кімнати, які займає бібліотека, він і не заглядає...

Ідуть дощі... Плачуть бібліотечні стіни і стеля... І 72 тисячі карбованців, витрачені на побудову бібліотеки, теж плачуть.

М. ГЕЛЕТА.
В. САДОВСЬКА.

Волинська область.

На контрасті з поганими новинами у Нових Санжарах Полтавської області: *«є з чого повтішатися. Новосанжарці культурно ростуть. ... Багатюща бібліотека»*[91].

У Волинській області в Берестечківській районній бібліотеці під час дощу *«в чотирьох з п’яти бібліотечних кімнат можна приймати душ, а в коридорі, до речі, через який ходить у свій кабінет і завідуючий районним відділом культури т. Плічук, утворюється справжнє море. У кабінеті т. Плічука сухо, а щоб перейти через коридор, він одягає плащ, калоші, бере з собою парасольку. У кімнати, які займає бібліотека, він і не заглядає ... Ідуть дощі ... Плачуть бібліотечні стіни і стеля ... І 72 тисячі карбованців, витрачені на побудову бібліотеки, теж плачуть»*[92].

---

[90] Новосели / мал. С. Самума // Перець. 1955. № 1. С. 2 ; Що таке кукурудза… / мал. В. Гливенка та О. Козюренка // Перець. 1955. № 4. 1-ша с. обкл. ; Глазовий Павло. Веснянки / мал. В. Григор’єва // Перець. 1955. № 7. С. 2.

[91] Ковінька Ол. Новосанжарські контрасти // Перець. 1957. № 15. С. 2.

[92] Гелета М., Садовська В. Товаришу Перче! : Пошта Перця // Перець. 1955. № 8. С. 11.

Лист керівникам Плужнянського району, Хмельницької області.

Дорогі мої товариші плужнянські керівники!

У Плужному співають тепер веселенької пісні:

На базарі не була,
Дім культури продала,
Дім культури продала,
В чайній з милим пропила.

Ця пісенька стала нерукотворним пам'ятником многотрудним подвигам одного районного діяча на фронті культурного будівництва. Я маю на увазі Федора Леонтійовича Онопченка — колишнього голову Плужнянського райвиконкому, який нині здравствує і головує в одному з колгоспів району.

Плужнянський район, правду казавши, ніколи не пожинав значних урожаїв на ниві культури. Іноді він сидів у «середняках», іноді й до середнього рівня не доскакував.

Одне слово, було всякого. Було часом з квасом, а часом так. А з тих пір, як за кермо районного виконкому взявся Федір Леонтійович Онопченко, культурно-освітня робота в районі зашкутильгала на обидві ноги. Захиріла художня самодіяльність, занепали бібліотеки, споришем почали заростати стежки до сільських клубів.

Товариш Онопченко, скільки він себе пам'ятає, ніколи не симпатизував культурі. Не люба вона Онопченковому серцю. Чи то вже матінка-природа зліпила його з якогось такого твердого матеріалу, чи що, але, вже навіть ставши районним діячем, Федір Леонтійович ніяк не міг навернути себе до всього того комплексу заходів, що ми звемо культурним будівництвом.

Був у Плужному районний Будинок культури. Пошкоджений під час війни, він довго стояв пусткою серед містечка, втішаючи лише пташине царство своєю гостинністю та тишею.

Мушу віддати належне плужнянським керівникам. Не раз вони цей будинок відбудовувати збиралися. Не раз постанови про це писалися. Не раз кошти на це виділялися. Але ні разу їхні руки до нього не дотягалися...

І тільки один з районних керівників — голова райспоживспілки Мазурець — показав себе справжнім ентузіастом відбудови районного Будинку культури. Хвала йому і слава!

Знаючи Федора Леонтійовича, як антипатика культури, Мазурець почав нашіптувати на вушко районному голові, що найліпше буде, коли виконком райради передасть приміщення Будинку культури кооперації.

— Ми там таку чайну воздвигнемо, Федоре Леонтійовичу, таку культуру двинемо, що вам і не снилося! — розсипався лукавим бісом Мазурець.

Ударили по руках, запили, як годиться, могорича, а на другий день Федір Леонтійович Онопченко підписав відповідну постанову, незаперечно довівши цим актом, що при бажанні легко можна перетворити не тільки карася на порося, а й Будинок культури на чайну. На диво, постанову проштампував Хмельницький облвиконком (бо й на старуху буває проруха!), і лише в республіканських установах не дали їй ходу. Відхилили, як нерозумну й незаконну.

Але Мазурець не впав духом. Навпаки, він розгорнув на «чайнобуді» таку шалену діяльність, що всі од подиву тільки руками розводили.

...Як не бувало в Плужному районного Будинку культури. У рекордно короткий строк перевернувся він на чайну, де теж ніколи не буває чаю, а відвідувачів щедро частують як не горілкою, то «зубрівкою».

Нема вже в райвиконкомі й Федора Леонтійовича Онопченка. Але наступ на культуру, дорогі мої плужнянські керівники, в районі не припинився.

Це факт! Директор Борисівської семирічної школи К. Дмитренко, як істинний поборник духовного життя, так щільно наблизився до сільської бібліотеки, що йому аж тісно стало. Як бути? Думав, думав Дмитренко, що йому діяти, а потім взяв викинув книги в коридор, а приміщення бібліотеки зайняв під квартиру. Той же Федір Леонтійович Онопченко недавно відзначився ще одним славнозвісним подвигом на культурному фронті. Свій прихід на керівну роботу в селі він ознаменував тим, що зайняв дві просторі бібліотечні кімнати собі під житло, а книги запроторив у кінобудку.

Невеселі діла культурні в Плужнянському районі!

Дивіться, дорогі мої товариші, щоб і про вас не заспівали якоїсь веселенької. А що ви думаєте? Може статися. Утнуть тієї, що хвіст у неї, і сміху тоді не обберешся!

Від усього серця

вашого ПЕРЦЯ.

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ

• • •

У № 23 журналу (за 1955 рік) у фейлетоні «Здоровенькі були!» писалося про занедбання культурно-освітньої роботи у Плужнянському районі, Хмельницької області. Як повідомив секретар Хмельницького обкому партії т. Фастованов, факти, наведені у фейлетоні, в основному ствердились. Але Перець помилково звинуватив голову колгоспу т. Онопченка в тому, що він нібито зайняв під власну квартиру приміщення колгоспної бібліотеки. Трапилось це тому, що методист Хмельницького обласного Будинку народної творчості т. Орел неправильно інформував редакцію.

Цим редакція виправляє свою помилку.

«Многотрудним подвигам» колишнього очільника Плужнянського району Хмельницької області *«на фронті культурного будівництва»*, *«антипатика культури»* Федора Леонтійовича Онопченка, *«який нині здравствує і головує в одному з колгоспних районів»*, присвячено не тільки сатиричний лист-фельєтон, але й веселу пісеньку. При цьому голові райвиконкому *«занепали бібліотеки, споришем почали заростати стежки до сільських клубів».* У селі, куди Онопченка перевели на керівну роботу, він *«зайняв дві просторі бібліотечні кімнати собі під житло, а книги запроторив у кінобудку»*. На сторінках «Перцю» згадується ще однин *«істинний поборник духовного життя»* – директор Борисівської семирічної школи К. Дмитренко, який *«так щільно наблизився до сільської бібліотеки, що йому аж тісно стало».* Книги були викинуті в коридор, а приміщення бібліотеки Дмитренко *«зайняв під квартиру»*[93]. Наступного року в рубриці «Перець допоміг» більшість фактів публікації було підтверджено секретарем Хмельницького обкому партії Фастовановим. Але й було здано інформатора «Перцю» – т. Орла, методиста Хмельницького обласного будинку народної творчості, який *«неправильно інформував редакцію»*[94]*:* голова колгоспу Онопченко не забирав приміщення колгоспної бібліотеки під власну квартиру.

---

[93] Здоровенькі були!: Лист керівникам Плужнянського району Хмельницької області // Перець. 1955. № 23. С. 2.

[94] У № 23 журналу (за 1955 рік)… : Перець допоміг // Перець. 1956. № 5. С. 11.

У Білоцерківській бібліотеці для дорослих: *«Місяць у місяць, рік у рік збільшується книжковий фонд, зростає кількість читачів. У цьому гордість і радість. А від радості і «горе»: в бібліотеці, як то кажуть, ніде голці впасти, в книгосховищі – тіснота. Книги лежать, як оселедці в бочці, навалом, складені в купи на стільцях, а той просто на підлозі»*. Замість конкретної допомоги від районного керівництва *«наполегливим бібліотекарям»* пропонують писати прохання зі збільшення фінансування *«у область, у Київ»*[95].

Розповідь про білоцерківську районну бібліотеку для дорослих можна було б розпочати так:

«Колись районна бібліотека мала непогане приміщення...»

Догадливий читач одразу ж збагне, в чому річ, і висловить своє обурення:

— Хіба ж можна переселяти бібліотеку з хорошого приміщення в погане!

Але білоцерківську бібліотеку ніхто нікуди не переселяв.

Догадливий читач і тут не розгубиться.

— Все зрозуміло,—скаже він.— Справа в ремонті. Бібліотечне приміщення давно не ремонтували і воно руйнується.

Але й на це не можна поскаржитись.

ГОРЕ З РАДОСТІ

Ніхто у Білій Церкві бібліотеку не кривдить, не утискує. І все-таки приміщення її, хоч і було колись непоганим, стало тепер зовсім непридатним.

У чому ж річ? На це можна відповісти одним словом: ростемо!..

Місяць у місяць, рік у рік збільшується книжковий фонд, зростає кількість читачів. У цьому гордість і радість. А від радості і «горе»: в бібліотеці, як то кажуть, ніде голці впасти, в книгосховищі — тіснота. Книги лежать, як оселедці в бочці, навалом, складені в купи на стільцях, а то й просто на підлозі.

Ну хіба ж не горе? Від такої картини у кожного книголюба серце стиснеться. Білоцерківські товариші теж журяться.

— І що з нею робити, з бібліотекою? З житлоплощею у нас ой як сутужно. Та, припустімо, і дамо ми бібліотеці інше, трохи більше приміщення... А через рік-два знову прийдуть і скажуть: тісно!

На тій самій підставі можна ображатися і на дітлахів: росте, мовляв, капосна дітвора, ший щороку їй нові штанці та платтячка.

І щоб якось відкараскатись від наполегливих бібліотекарів, їм кажуть:

— Пишіть у область, у Київ. Хай нам асигнування збільшать.

А писати, власне, нікуди не треба. Досить тільки уважно подивитись навколо. Поряд з бібліотекою, наприклад, якраз за стіною, є кілька порожніх кімнат, які належать райфінвідділові. Та й деякі інші установи розселилися у Білій Церкві занадто широко. Чи не слід їх трохи потіснити? Адже перспектив на ріст у них не дуже багато. Якраз навпаки.

М. РАДІЯ.

КИЇВ. БЕРЕЗЕНЬ 1957

№ 6

ДРУЖЕ ПЕРЧЕ!

А давай-но поб'ємося об заклад, що ти не знайдеш у нашому селі бібліотеки! Тільки вельми заповзятливий книголюб може перейняти (і то не часто) на дорозі завідуючу бібліотекою, піти з нею до клубу, де у шафці, схожій на вулик, зберігається десята частина книжок. Там бібліотекарка поміняє стару книжку на ще старішу, замкне шафку і знову піде нудитись без діла.

А де ж бібліотека? А була, була та з димом у небо пішла. Ще торік улітку згоріла.

Ще диміло пожарище, як завідуючий Степанським райвідділом культури т. Мельничук гаряче взявся за ремонт нашого сільського вогнища культури. Але там були ще гарячі головешки — він і відступився. Відступилася від пожарища і сільрада.

Рік уже, Перче, ніяк не приступлять сільрада і райвідділ культури. І гроші на ремонт бібліотеки є, а не приступлять. Обпектись бояться, чи що?

Т. МИКОЛАЙЧУК.

Ровенська область.

КИЇВ. ТРАВЕНЬ 1959

№ 9

Розкажи на своїх сторінках про нові методи будівництва культурно-освітніх закладів. Винайшли їх не інженери-будівельники, а редакція журналу «Культурне життя», що його час від часу видає Одеське обласне управління культури.

Ось що в тому журналі написано:

«Колгоспники сільгоспартілі імені Леніна, Комінтернівського району, обзавелись чудовим вогнищем культури. Менш, ніж за півтора року в селі Дмитрівці був збудований чудовий по архітектурі Будинок культури, з залом для глядачів на 1200 місць, читальним і спортивними залами, бібліотекою».

А насправді у Дмитрівці поки що Будинку культури не будували, а кілька років тому відремонтували старий клуб.

Можна додати, що в «збудованому» журналом залі на 1200 місць—порожньо, бо такої кількості людей в селі не налічується. А зайти в читальний і спортивний зали неможливо, бо їх нема.

Отаке «вогнище» розпалила редактор журналу «Культурне життя» т. Колобнова. Скільки диму напустила читачам у очі!

М. ДМИТРИШИН,
заст. зав. відділом пропаганди та агітації райкому КП України.
Одеська область.

В одному з сіл у Рівненській області рік потому згоріла бібліотека: *«була, була та з димом у небо пішла»*. Минув рік, та завідуючий Степанським райвідділом культури Мельничук та працівники сільради досі не приступили до ремонту *«сільського вогнища культури»*, певно бояться обпектися. Тож: *«Тільки вельми заповзятливий книголюб може перейняти (і то не часто) на дорозі завідуючу бібліотекою, піти з нею до клубу, де у шафці, схожій на вулик, зберігається десята частина книжок. Там бібліотекарка поміняє стару книжку на ще старішу, замкне шафку і знову піде нудитися без діла»*[96].

Іноді траплялися незрозумілі дива, коли партійні керівники виступали проти переможних публікацій у пресі, які пускали дим *«читачам у очі»*. Заступник завідуючого відділом пропаганди та агітації райкому КП України в Одеській області М. Дмитришин повідомив про публікацію неправдивої інформації в журналі «Культурне життя» Одеського управління культури. У селі Дмитрівці Комінтернівського району не було збудовано *«чудове вогнище культури»* – *«Будинок культури, з залом для глядачів на 1200 місць, читальним і спортивними*

[95] Радій М. Горе з радості // Перець. 1957. № 6. С. 9.

[96] Миколайчук Т. Друже Перче! А давай-но… : Пошта Перця // Перець. 1958. № 7. С. 10.

залами, бібліотекою»[97]. Річ у тому, що для малочисельного села заявлена кількість посадочних місць актового залу надвелика, адже у селі проживає значно менше жителів. Насправді, було лише відремонтовано старий клуб, в якому не передбачено читального залу.

Смішно, коротко, але по суті, про тенденцію відокремлення бібліотек від клубів в кінці 1950-х рр. прописано в рубриці «І сміх і гріх»: *«У селі Кулішівці, Варвинського району на Чернігівщині слухалася справа про розлучення. Вирішували, вирішували і вирішили розлучити бібліотеку з клубом. Газети, журнали і книжки переселилися в інше приміщення, а термометри і клізми залишилися поруч з гармошкою і бубном»*[98].

І сміх і гріх

СПРАВА ПРО РОЗЛУЧЕННЯ

У селі Кулішівці, Варвинського району на Чернігівщині, слухалася справа про розлучення.

Вирішували, вирішували і вирішили розлучити бібліотеку з клубом.

Газети, журнали і книжки переселилися в інше приміщення, а термометри і клізми залишилися поруч з гармошкою і бубоном.

За стіною гармошка польку відколює, а в медпункті фельдшер вислуховує скарги на кольки під грудьми.

Бачите, який контакт виходить!

КИЇВ. ВЕРЕСЕНЬ 1959 № 17 (412)

КАМ'ЯНІ БАБИ

ЗАДАЧА НЕ ДЛЯ ДІТЕЙ

Давно відомо обом виконкомам — обласному й міському, — що в Сімферополі обласна дитяча бібліотека тулиться в тісному приміщенні, не має читального залу. Чотири роки відомо, що юним читачам доводиться там навстоячки книжки читати й лекції слухати.

Діти — народ дуже непосидющий, але й вони скаржаться, що від таких занять у них ніжки болять...

Чотири роки дяді, у міській Раді сидячи, вирішують питання про надання бібліотеці хорошого приміщення.

Отож в задачі й запитується Сімферопольський міськвиконком: до якої дати він збирається отак засідати і чи думає приміщення бібліотеці дати?

На запитання «чи повинна бути тиша в бібліотеці?» в радянські часи була однозначна відповідь: «Так!». У читальних залах книгозбірень зосереджено працювали, вчилися. Спеціальний кореспондент «Перцю» Валентин Білоусов яскраво змалював гостру комічну сцену біля найбільшої бібліотеки в Одесі: *«Ось гарний будинок наукової бібліотеки ім. Горького. За вікнами видно людей, що поринули у наукові премудрості. У бібліотеці тихо-тихо. І раптом біля ганку з гуркотом і рипом, з бензиновим смородом, зупиняється велетень-автобус. Чому він тут зупинився? Хто дозволив заважати читачам? Ага, сюди, під самісіньку*

---

[97] Дмитришин М. Любий Перче! Розкажи на своїх сторінках… // Перець. 1959. № 9. С. 9.

[98] Справа про розлучення : І сміх, і гріх // Перець. 1959. № 17. С. 10.

бібліотеку, перенесено автобусну зупинку. І всі бачать у цьому почерк якоїсь кам'яної баби.

З автобуса вилазять дуже горласті тіточки, ті, без яких не обходиться жоден базар. Чути крик:

- Ой, божечку мій, а моя зозуляста вилізла із кошика і побігла прямо в бібліотеку! Ловіть, ловіть, люди добрі!

Відвідувачі бібліотеки затикають вуха. Співробітники пояснюють:

- Багато разів скаржилися міськраді, просили перенести зупинку, і як об стіну горохом»[99].

Сімферопольському обласному та міському виконкомам «Перець» пропонує розв'язати *«задачу не для дітей»* про нове приміщення для обласної дитячої бібліотеки, яка *«…тулиться в тісному приміщенні, не має читального залу. Чотири роки відомо, що юним читачам доводиться там навстоячки книжки читати й лекції слухати. Діти народ дуже непосидющий, але й вони скаржаться, що від таких занять у них ніжки болять»*[100].

«Мандрівна бібліотека» – ще одна влучна назва для книгозбірні, яка не має свого приміщення. Личівська мандрівна бібліотека Чорноострівського району, Хмельницької області для читачів розробила дорожню карту пошуку книгозбірні: *«а) до 1 вересня – в сирій, напівтемній шкільній конурці; б)після 1 вересня до холодів «(доки вулики не поставлять на зимівлю) в одній з кімнат дитячих ясел; в) потім у хижці; г) потім, напевно, просто неба або ж у хаті голови колгоспу т. Коломійця, доки останній не виконає рішення виконкому райради про надання бібліотеці постійного приміщення»*[101].

Об'яви-оголошення

Личівська мандрівна бібліотека

(Чорноострівський район, Хмельницької області) оповіщає читачів про своє місцеперебування:

а) до 1 вересня — в сирій, напівтемній шкільній конурці;

б) після 1 вересня до холодів (доки вулики не поставлять на зимівлю) в одній з кімнат дитячих ясел;

в) потім у хижці;

г) потім, напевно, просто неба або ж у хаті голови колгоспу т. Коломійця, доки останній не виконає рішення виконкому райради про надання бібліотеці постійного приміщення.

1961 № 15 (458). КИЇВ. СЕРПЕНЬ

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ 1962 № 14

★ Читачі Перця з Ново-Миколаївки (Запорізька область) написали редакції про те, що районна дитяча бібліотека міститься в тісному, непридатному приміщенні.

Після втручання Перця секретар Ново-Миколаївського райкому КП України т. Каменев повідомив, що дитячу бібліотеку переведено в інше, просторе, відремонтоване приміщення.

КИЇВ. ВЕРЕСЕНЬ 1962 № 17 (484).

ПРИМІТКА. Ми свідомо не включили у наш маршрут села Білий Потік, Чортківського району на Тернопільщині. Діючий там клуб мало чим відрізняється від вищеназваних. Певний інтерес являє собою тільки сільська бібліотека, що знайшла притулок на околиці села в хаті однієї колгоспниці. Але, зважаючи на те, що навіть читачів туди ходить не рясно, бо їм незручно турбувати хазяїв хати, ми вирішили, що туристам тим більше не випадає цього робити.

---

[99] Білоусов Валентин. Кам'яні баби // Перець. 1960. № 7. С. 9.

[100] Задача не для дітей // Перець. 1960. № 9. С. 8.

[101] Личівська мандрівна бібліотека : Об'яви-оголошення // Перець. 1961. № 15. С. 12.

Районна дитяча бібліотека в Новомиколаївці Запорізької області *«міститься в тісному, непридатному приміщенні. Після втручання Перцю секретар Ново-Миколаївського райкому КП України т. Каменєв повідомив, що дитячу бібліотеку переведено в інше, просторе, відремонтоване приміщення»*[102].

Скориставшись листами-скаргами передплатників, редакція «Перцю» уклала путівник «Перчанських туристських маршрутів» напівзруйнованих закладів культури на Тернопільщині, Львівщині, Кіровоградщині. Одним з туристичних об'єктів, який зацікавив розробників краєзнавчого довідника, стала сільська бібліотека у селі Білий Потік, Чортківського району на Тернопільщині: *«Певний інтерес являє собою тільки сільська бібліотека, що знайшла притулок на околиці села в хаті однієї колгоспниці. Але, зважаючи на те, що навіть читачів туди не ходить рясно, бо їм незручно турбувати хазяїв хати, ми вирішили, що туристам тим більше не випадає цього робити»*[103].

★ «ЗАГЛЯНЕМО НА ВОГНИК» — під такою назвою у «Перці» № 7 був надрукований фейлетон про істотні недоліки в роботі культосвітніх закладів Сумської області.

Як повідомив завідуючий відділом пропаганди і агітації Сумського обкому КП України т. Козирєв, факти, викладені у фейлетоні, були обговорені на пленумі обкому профспілки працівників культури та на засіданні ради облуправління культури.

З того часу в області проведено кілька кущових методичних конференцій завідуючих сільськими клубами і бібліотеками. Нині в районах широко практикуються тематичні вечори, усні журнали, вечори запитань і відповідей, лекції, концерти і вистави художньої самодіяльності. Театр ім. Щепкіна та обласна філармонія під час літніх польових робіт виступили перед колгоспниками з 300 концертами та виставами. У деяких районах вже працюють, а в інших створюються пересувні клуби пропаганди передового досвіду. У п'яти районах, про які йшлося у фейлетоні, створено понад 100 агіткультбригад, що виступають у колгоспах та радгоспах.

Вогнище культури без вогню...

БІБЛІОТЕКА

1967

Взялися ми за перо, а на вулиці спека, піт з лоба градом котить... Чи ж варто, подумалося, згадувати торішній сніг? Але ж за літом і осінню неминуче настає зима. Отож, треба писати, бо.

Але спершу — трішки історії. Бібліотека обслуговує переважно 600 робітників радгоспу «Куйбишевський». Однак, як тільки доходить до ремонту чи палива, дирекція радгоспу обома руками відхрещується від вогнища культури:

— Бібліотека сільська? Сільська! От і йдіть до сільради.

Ідуть бібліотекарі в сільраду. А там:

— Кого обслуговуєте? Працівників радгоспу! От і йдіть...

Ходили отак, ходили бібліотекарі, поки не накрила їх снігом минула зима, незвично сувора для тутешніх місць. Швидко згоріли залишки запланованого палива. Книги ще сяк-так терпіли холоднечу, а читачі подалися до директора радгоспу т. Ухмановського:

— Якове Григоровичу! Замерзаємо. Пособіть.

— Бог пособить, — ласкаво усміхнувся директор. — Кажуть, незабаром потепліє. Що? Бога нема? Ну, тоді в сільраду...

Побігли шанувальники друкованого слова до голови Новопетрівського сільвиконкому Тимофія Олексійовича Карпенка.

— Замерзаємо, — вистукують зубами.

— Вам за планом паливо належить. Одержали?

— Та вже давно і дим розтав.

— Ну, тоді зігрійтеся — збігайте до Якова Григоровича.

Поки збігали туди та знову назад, таки трохи зігрілися. Трохи потеплішало і серце в голови сільради Тимофія Олексійовича Карпенка. Дав півтори тонни палива. Дав і попередив:

— Зарубайте на носі — це паливо з плану 1968-го року. А якщо точніше, то... три карбованці ще й з 1969-го прихопили.

Отож, сидять працівники Куйбишевської сільської бібліотеки сумні та невеселі. У природі змін не передбачається, за осінню, певно, знову зима прийде. Чи ж витримають без палива до 1969-го?

В. ГОРІН,
С. ПЕТРОВ.

м. Миколаїв.

ДРОВА

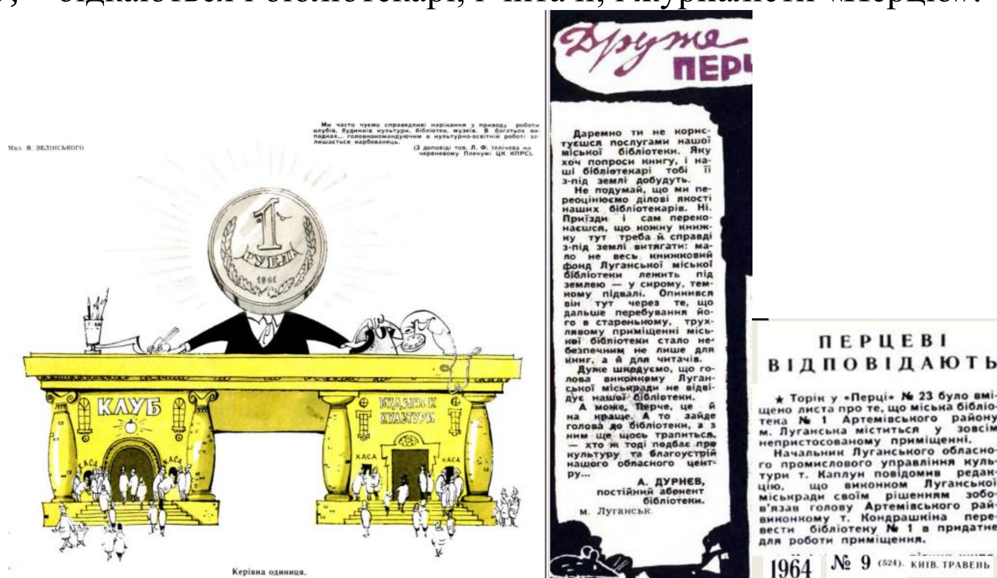
Досить часто, тепло характеризуючи, заклад культури називають *«вогнищем культури»*. Але кожне вогнище, навіть духовне, потрібно постійно підтримувати та берегти. Редакція «Перцю» звертається до начальника Сумського обласного управління культури Григорія Акимовича Мізіна: *«Багато вогнищ вогнищами не назовеш. Так – каганці. Роздмухати їх, зробити їх справжніми явищами культури в містах і селах*

[102] Читачеві Перця з Ново Миколаївки (Запорізька область)… : Перцеві доповідають // Перець. 1962. № 14. С. 11.

[103] Перчанські туристські маршрути / путівник уклав Д. Митюк // Перець. 1962. № 17. С. 10: фото.

Сумщини – ваш святий обов'язок»[104]. Згодом «Перцеві» відповідають: *«Як повідомив завідуючий відділом пропаганди і агітації Сумського обкому КП України т. Козирєв, факти, викладені у фейлетоні, були обговорені на пленумі обкому профспілки працівників культури та на засіданні ради облуправління культури. З того часу проведено кілька кущових методичних конференцій завідуючих сільськими клубами і бібліотеками»*[105].

Буває *«вогнище культури без вогню»*, де і працівники *«сумні та невеселі», і «книги ще сяк-так терпіли холоднечу»*, і замерзлі читачі. Це Куйбишевська сільська бібліотека у Миколаївській області, яка *«обслуговує переважно 600 робітників радгоспу «Куйбишевський». Однак, як тільки доходить до ремонту чи палива, дирекція радгоспу обома руками відхрещується від вогнища культури»*[106]. Пліч-о-пліч з директором радгоспу Яковом Григоровичем Ухмановським голова сільради Тимофій Олексійович Карпенко, який ганяє небайдужих читачів і бібліотекарів по замкнутому колу в пошуках палива. «*У природі змін не передбачається, за осінню певно, знову зима прийде. Чи ж витримають без палива до 1969 року?»,* – бідкаються і бібліотекарі, і читачі, і журналісти «Перцю».

Друже ПЕР

Даремно ти не користуєшся послугами нашої міської бібліотеки. Яку хоч попроси книгу, і наші бібліотекарі тобі її з-під землі добудуть.

Не подумай, що ми переоцінюємо ділові якості наших бібліотекарів. Ні. Приїзди і сам переконаєшся, що кожну книжку тут треба й справді з-під землі витягати: мало не весь книжковий фонд Луганської міської бібліотеки лежить під землею — у сирому, темному підвалі. Опинився він тут через те, що дальше перебування його в старенькому, трухлявому приміщенні міської бібліотеки стало небезпечним не лише для книг, а й для читачів.

Дуже шкодуємо, що голова виконкому Луганської міськради не відвідує нашої бібліотеки.

А може, Перче, це й на краще. А то зайде голова до бібліотеки, а з ним ще щось трапиться, — хто ж тоді подбає про культуру та благоустрій нашого обласного центру...

А. ДУРНЄВ,
постійний абонент бібліотеки.
м. Луганськ

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ

★ Торік у «Перці» № 23 було вміщено листа про те, що міська бібліотека № 1 Артемівського району м. Луганська міститься у зовсім непристосованому приміщенні.

Начальник Луганського обласного промислового управління культури т. Каплун повідомив редакцію, що виконком Луганської міськради своїм рішенням зобов'язав голову Артемівського райвиконкому т. Кондрашкіна перевести бібліотеку № 1 в придатне для роботи приміщення.

1964 № 9 (524). КИЇВ. ТРАВЕНЬ

На сторінках радянських періодичних видань засуджувався пріоритет грошей в культурній сфері. Та високомовні доповіді партійно-державної номенклатури часто розходилися зі справою. У 1963 р. у

[104] Корнієнко М. Заглянемо на вогник // Перець. 1962. № 7. С. 5.
[105] Заглянемо на вогник : Перцеві відповідають // Перець. 1962. № 20. С. 11.
[106] Горін В., Петров С. Вогнище культури без вогню // Перець. 1967. № 18. С. 4.

журналі опубліковано промовисту карикатуру В. Зелінського «Керівна одиниця» в культурі – гроші[107].

Постійні читачі Луганської міської бібліотеки № 1 Артемівського району захоплюються *«діловими якостями»* бібліотекарів, які необхідну книгу *«з-під землі добудуть»*. Справа в тому, що *«кожну книжку треба й справді з-під землі витягати: мало не весь книжковий фонд Луганської міської бібліотеки лежить під землею – у сирому, темному підвалі. Опинився він тут через те, що дальше перебування його в старенькому, трухлявому приміщенні міської бібліотеки стало небезпечним не лише для книг, а й для читачів»*[108]. Відповідна реакція не забарилася: «*Начальник Луганського обласного промислового управління культури т. Каплун повідомив редакцію, що виконком Луганської міськради своїм рішенням зобов'язав голову Артемівського райвиконкому т. Кондрашкіна перевести бібліотеку № 1 в придатне для роботи приміщення»*[109].

ПО ВТОПТАНИХ І НЕ ВТОПТАНИХ ДОРОГАХ

(Подорожні нотатки Перця, в яких розповідається про дівочі плани, про два «е-ет», про дві помилки, два непорозуміння, два переляки та інше).

Нотатки Перця до друку підготував Д. МОЛЯКЕВИЧ.

1964 РІК ВИДАННЯ XXIV № 8 (523). КИЇВ. КВІТЕНЬ

ПЕРША ПОМИЛКА І ОТІ Ж ТАКИ ПЛАНИ...

Як і кожна подорож, почалася вона з дороги: закортіло мені до Харкова поїхати, в його робітничих гуртожитках побувати.

До Харкова доїхав — не блудив, бо поїзд попався такий, що добре дорогу знає. Харківський трамвай теж з дороги не збився і довіз мене до робітничого гуртожитку № 10 заводу «Серп і молот».

Заходжу. Дивлюся. В фойє — чистота, затишок. Картини висять, телевізор стоїть. Хтось просить з камери схову пальто дати.

— Ви до кого? — питають.

— Вибачте, — кажу, — хотів у гуртожиток зайти, та, бачите, помилився, в готель, видно, потрапив.

— Еге ж, — кажуть, — бачимо, що ти, Перче, справді помиляєшся, бо це таки гуртожиток. Заходь. Гостем будеш.

З такими приємними думками подався я далі — в гості до харківських тракторобудівників. До їх гуртожитку № 17 добрався без пригод. Зустріли мене гостинно. Водять, показують, розказують. Та й сам я дивлюся: де на дверях запримічу табличку з написом: «Кімната зразкового порядку», так і обминаю, до іншої заходжу. (Сподівався все-таки десь не-

Культурно-побутова рада гуртожитку не для «птичок», а для діла старається. Політвихователі теж даром хліба не їдять. Читацькі конференції, зустрічі з цікавими людьми, вікторини, диспути, лекції, бесіди — тут не випадковість. Виховна робота не в приймах, а на повних хазяйських правах живе...

Заскочив я і до сусідів — у жіночий гуртожиток по вул. Алтайській. Полюбувався тут чудовою бібліотекою. Дівчата-робітниці поділилися зі мною своїми планами. А у тих пла-

ПОДУМАТИ ТІЛЬКИ!

Існує у м. Синельникове на Дніпропетровщині солідна районна бібліотека. Є у ній і книжки і штати — нема лише постійної житлоплощі. Кожен новий рік бібліотека діставала нову житлоплощу, але довго на ній не засиджувалась. Всі приміщення під бібліотеку не годилися. Тепер вона зустрічає свій четвертий новий рік, немов бідна родичка, десь у літньому приміщенні в міському парку.

Можна собі уявити, як від того процвітають бібліотечні справи! Особливо інтенсивно цвітуть від вогкості звалені в купу книжки та інші періодичні й неперіодичні видання...

Про все це з глибоким сумом сповістив нам сам товариш П. Гончаренко — завідувач райвідділу культури міста Синельникове. Той самий, під чиїм крильцем так благоденствує вищевказана бібліотека.

Читаєш оту слізну грамоту, власноручно підписану керівником синельниківської райкультури, і собі теж надзвичайно кортить пустити патьоки сліз. Ні, не гірку долю бібліотеки оплакати, а товариша Гончаренка пожаліти, який у міськради приміщення для бібліотеки добитися не може.

Невже і в новому році синельниківська бібліотека безпритульна по різних закапелках пропадатиме?

Аж не віриться!

Дм. ВИШНЕВСЬКИЙ.

«Солідна районна бібліотека» у місті Синельникове на Дніпропетровщині – *«безпритульна»*: *«Є у ній і книжки і штати – нема лише постійної жилплощі. Кожен новий рік бібліотека діставала нову жилплощу, але довго на ній не засиджувалась. Всі приміщення під бібліотеку не годилися. Тепер вона зустрічає свій четвертий новий рік, немов бідна родичка, десь у літньому приміщенні в міському парку»*. Через

[107] Керівна одиниця / мал. В. Зелінського // Перець. 1963. № 22. С. 2.
[108] Дурнєв А. Друже Перче! Даремно ти не користуєшся послугами нашої міської бібліотеки … // Перець. 1963. № 23. С. 10.
[109] Торік у «Перці» № 23… : Перцеві відповідають // Перець. 1964. № 9. С. 11.

це «*інтенсивно цвітуть від вогкості звалені в купу книжки та інші періодичні й неперіодичні видання»*. Завідувач райвідділу культури П. Гончаренко не може *«у міськради приміщення для бібліотеки добитися»*[110].

Ох, і культура!

А ВИРІШУЄТЬСЯ і піднімається вона інколи так. Сидить, приміром, Сидір Степанович, дивиться тепло-ніжними очима на Степана Сидоровича і питає:

—І куди її, ту бібліотеку, виперти?

— Мо', у ваш кабінет, Сидоре Степановичу? — несміливо починає Степан Сидорович.

— А ти нічого дурнішого не міг придумати? — відповідає Сидір Степанович.

— То, може, в комору?

— Мишви багато. Піде мишва — книгам амба.

— То давайте в Химчин хлів. Він просторий і, головне, у ньому, як у льоднику. Ніяка мишва не витримає.

На цьому сільські діячі культури сходяться і розходяться. А «культура» наступного. дня переноситься у... хлів.

Де, спитаєте ви, викопав автор цих культуртрегерів? На жаль, на Волині. На чудесній Волині, у славнім мавчинім краю. У тім, що так ніжно, так любо і так казково описала безсмертна Леся.

Є там, скажімо, такі бібліотеки, в яких знизу дме, згори капле, а бібліотекарка плаче (с. Лобачівка, с. Борочичі Горохівського району. Культурою в тому районі завідує т. Ліпич М. А.).

Є «кращі». У сінях кури, зліва Лиска рогата ремигає, трішки далі підсвинки кувікають, у вікнах гуси гелгочуть, за матер'яними шторами стокілограмовий дядя в пухових перинах «унісони виводить», а посеред усього цього бібліотекарка у дрижаки грається. Працює, значить (с. Бодячів і трішки ліпше в с. Берестяни Ківерцівського району. Культурою тут завідує та інколи про бібліотеки згадує т. Шило).

Це так у деяких районах. А як у самому Луцьку, скажімо? Далеко ходити не будемо. Поряд з обласним управлінням культури (де за начальника Микола Олександрович Царенко. Гарна людина, ввічлива. За культуру дбає і, зокрема, за бібліотеки теж на... словах).

Так ото поряд з управлінням культури, в аварійному приміщенні, у колишньому пожежному депо проживає обласна дитяча бібліотека. Для підростаючого покоління, значить, для нашої зміни. Так у тій бібліотеці така тіснота, що й повернутися ніде. Діти-квіти носи від карболки та різних кухонних пахощів затикають (через двері — «Швидка допомога» і декілька сімей живе).

Дітки не роздягаються і кашкетиків не скидають. Перша причина — ніде роздягтися, друга — бояться, щоб штукатурка на голову не впала.

Такі ж, коли не гірші, картини і в трьох інших дитячих бібліотеках м. Луцька. Жодна без читального залу.

І в бібліотеках для дорослих такі ж «пейзажі». Особливо в обласній, яка сховала свої мільйонні скарби в тісних і темних келіях і коридорах древнього монастиря.

Але сказати, що так скрізь на Волині, то це, значить, взяти на себе гріх. Є справжні поборники культури. Є люди, які знають, що ми живемо не хлібом єдиним.

Колгосп «Комсомолець» Володимир-Волинського району. Головою артілі там Василь Макарович Герасимчук, парторгом — Володимир Володимирович Стасюк. А в с. Лище (Ківерцівського району), а в с. Привітне (Локачинського району), а... Та хіба всіх перелічиш. Тут за бібліотеки дбають.

А от заступник голови Волинського облвиконкому Іван Семенович Клімаш (він в облвиконкомі культурою відає), той перш за все так каже:

— Поїздите, подивитесь, щось напишете, а тоді покажете нам. А ми вже тут почитаємо, порадимось, трохи підправимо, щоб не вийшло ніяких непорозумінь.

— Я до вас, Іване Семеновичу, не за цим. Мене цікавлять приміщення, в яких бібліотеки містяться...

— На даному етапі про це ще рано говорити, — каже Іван Семенович.— Це в майбутньому. Бібліотеки ми маємо на увазі. У наступному році думаємо навіть постанову прийняти.

Слухав я Івана Семеновича, слухав, і думалося мені в його світлому і просторому кабінеті: «Коли всі отак дбатимуть про бібліотеки, то й справді не вилізти їм з розвалюх і хиж не раніше, як у майбутньому».

Олег ЧОРНОГУЗ,
спец. кор. Перця.

Волинська область.

Ще трішки від автора: У коротенькій розмові Іван Семенович Клімаш сказав: написане показати йому. Автор щиро шкодує, що не виконав поради Івана Семеновича, але тут уже не його вина, а біда. Почерк у автора дуже нерозбірливий. Через те автор спочатку вирішив написане опублікувати і надіслати т. Клімашу у друкованому вигляді. Так зручніше, кажуть, читати.

І ще одне: щоб у т. Клімаша справді не склалося враження, що автор з «мухи» зробив «мамонта», то нехай Іван Семенович власними ногами пройдеться по згаданих бібліотеках-хижах та заодно прихопить з собою і т. Царенка. Така прогулянка допоможе їм обом особисто пересвідчитись у правдивості авторових слів.

О. Ч.

Мал. Л. КАПЛАНА

— Вам треба швидко відремонтувати чи щоб підошва трималася?

Взірцем сатиричного проблемного адресного фельєтону є публікація «Ох, і культура!» відомого українського письменника-сатирика, автора першого сатиричного романа, Олега Чорногуза. Як кореспондент «Перцю» він розповідає про аварійний стан *«бібліотек-хиж»* на Волині, який допустили сільські діячі культури, так звані культуртрегери. Начальник обласного управління культури Микола Олександрович Царенко: *«За культуру дбає і, зокрема, за бібліотеки теж на… словах»*. Іван Семенович Клімаш, заступник голови Волинського облвиконкому, який завідує культурою лише обіцяє: *«Бібліотеки ми маємо на увазі. У наступному році думаємо навіть постанову прийняти»*.

Книгозбірні с. Лобачівка та с. Борочичі Горіхівського району – це *«…бібліотеки, в яких знизу дме, згори капає, а бібліотекарка плаче…*

---

[110] Вишневський Дм. Подумати тільки! : На різних широтах // Перець. 1964. № 24. С. 11.

Культурою в тому районі завідує т. Ліпич М. А.». У бібліотеках с. Бодячів, с. Берестяни Ківерцівського району: *«У сінях кури, зліва Лиска рогата ремигає, трішки далі підсвинки кувікають, у вікнах гуси гельгочуть, за матер'яними шторами сто кілограмовий дядя в пухових перинах «унісони виводить», а посеред усього цього бібліотекарка у дрижаки грається. Працює, значить…»*. Журналіст уїдливо додає: *«Культурою тут завідує та інколи про бібліотеки згадує т. Шило»*.

Керівників, які піклуються про бібліотеки, спеціальний кореспондент «Перцю» називає *«справжніми поборниками культури»*. Це голова артілі колгоспу «Комсомолець» Володимир-Волинського району Василь Макарович Герасимчук, парторг Володимир Володимирович Стасюк. Це керівники в с. Лище Ківерцівського району, с. Привітне Локачинського району[111].

Телевізійний центр Перця веде сьогодні передачу з колгоспу ім. Мічуріна, Житомирського району, Житомирської області.

Перед вами, товариші, будинок, споруджений колгоспом не так давно — всього лише сім років тому.

Хто, гадаєте, розмістився у цій двоповерховій кам'яниці? Дитячі ясла?.. Ні, помиляєтесь. Бібліотека з читальним залом? Теж не вгадали. Тоді, напевне, контора колгоспу? Ні, контора, як не дивно, твердо і непорушно осіла в обласному центрі.

То хто ж у такому разі оселився в цій фундаментальній цегляній споруді?

А оселилися в ній... горобці. Правління колгоспу імені Мічуріна передало їм у повне розпорядження обидва поверхи цегляного будинку. Ну, само собою, горобці раді. З ранку і до вечора на всі лади вицвірінькують хвалу правлінню колгоспу та його голові товаришу Федоренкові.

На цьому, товариші телеглядачі, ми кінчаємо сьогоднішню передачу.

До побачення. До наступного телебачення!

А що б ти сказав, якби почув, що люди зайшли до бібліотеки майже рік тому, а й нині вибратися звідти не хочуть? Не повірив би?

А це, між іншим, незаперечна правда.

Ще в лютому 1966 року до нашої міської бібліотеки завітали працівники Червоноармійської виконробської дільниці, а ми й досі їх звідти викурити не можемо.

Правда, прийшли ці люди в бібліотеку не книжки читати, а приміщення ремонтувати.

Узялися вони за діло гаряче: дах з бібліотеки зірвали, всю систему опалення розібрали, витерли мокрі чуби й оголосили перекур.

Курять ще і нині, хоч строк закінчення ремонту їм було визначено 1 липня 1966 року.

Поздоров, Перче, цих заповзятих ремонтників з Новим роком і з новим строком. І зроби, будь ласка, так, щоб найближчим часом за ними і справді закурілo!

ЧИТАЧІ БІБЛІОТЕКИ.

м. Червоноармійське,
Донецької області.

У популярній рубриці «Перчанський телевізор» критикується керівництво колгоспу ім. Мічуріна Житомирського району, Житомирської області, в обласному центрі якого, вже 7 років, в двоповерховому будинку замість *«бібліотеки з читальним залом»*[112] оселилися горобці.

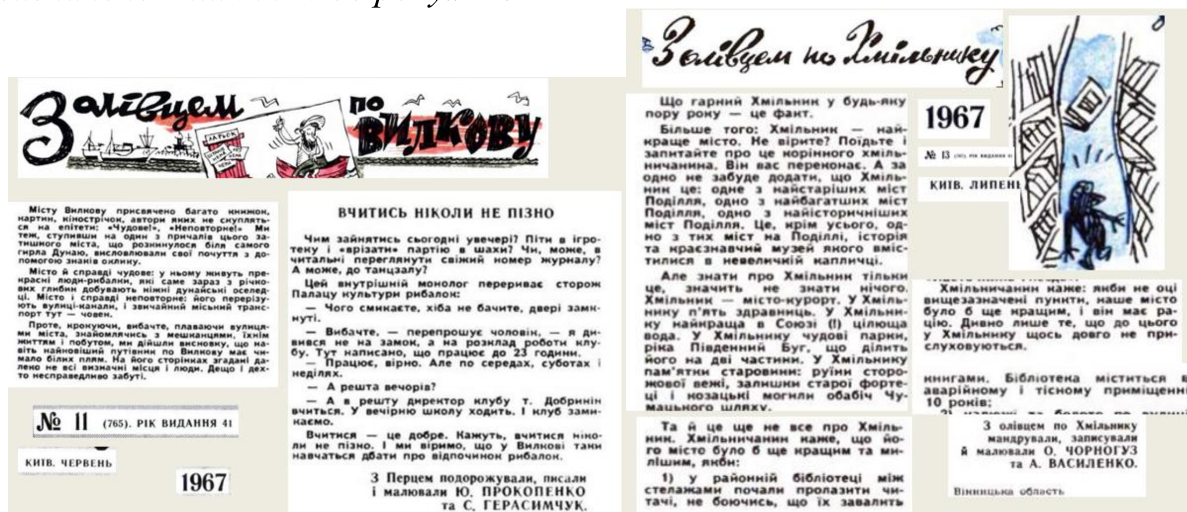
Читачі міської бібліотеки Червоноармійська Донецької області повідомили про дивну подію: *«люди зайшли до бібліотеки майже рік тому, а й нині вибратися звідти не хочуть»*. Виявляється, що вже рік працівники Червоноармійської виконробської дільниці ремонтують приміщення бібліотеки: *«Узялися вони за діло гаряче: дах з бібліотеки*

---

[111] Чорногуз О. Ох, і культура! // Перець. 1965. №10. С. 5.

[112] Телевізійний центр Перця веде сьогодні передачу… : Перчанський телевізор // Перець. 1966. № 1. С. 10.

зірвали, всю систему опалення розібрали, витерли мокрі чуби й оголосили перекур. Курять ще і нині, хоч строк закінчення ремонту їм було визначено 1 липня 1966 року»[113].

З олівцем по Вилкову

Місту Вилкову присвячено багато книжок, картин, кінострічок, автори яких не скупляться на епітети: «Чудове!», «Неповторне!» Ми теж, ступивши на один з причалів цього затишного міста, що розкинулося біля самого гирла Дунаю, висловлювали свої почуття з допомогою знаків оклику.

Місто й справді чудове: у ньому живуть прекрасні люди-рибалки, які саме зараз з річкових глибин добувають ніжні дунайські оселедці. Місто і справді неповторне: його перерізують вулиці-канали, і звичайний міський транспорт тут — човен.

Проте, крокуючи, вибачте, плаваючи вулицями міста, знайомлячись з мешканцями, їхнім життям і побутом, ми дійшли висновку, що навіть найновіший путівник по Вилкову має чимало білих плям. На його сторінках згадані далеко не всі визначні місця і люди. Дещо і дехто несправедливо забуті.

№ 11 (765). РІК ВИДАННЯ 41

КИЇВ. ЧЕРВЕНЬ

1967

ВЧИТИСЬ НІКОЛИ НЕ ПІЗНО

Чим зайнятись сьогодні увечері? Піти в ігротеку і «врізати» партію в шахи? Чи, може, в читальні переглянути свіжий номер журналу? А може, до танцзалу?

Цей внутрішній монолог перериває сторож Палацу культури рибалок:

— Чого смикаєте, хіба не бачите, двері замкнуті.

— Вибачте, — перепрошує чоловік, — я дивився не на замок, а на розклад роботи клубу. Тут написано, що працює до 23 години.

— Працює, вірно. Але по середах, суботах і неділях.

— А решта вечорів?

— А в решту директор клубу т. Добринін вчиться. У вечірню школу ходить. І клуб замикаємо.

Вчитися — це добре. Кажуть, вчитися ніколи не пізно. І ми віримо, що у Вилкові таки навчаться дбати про відпочинок рибалок.

З Перцем подорожували, писали і малювали Ю. ПРОКОПЕНКО та С. ГЕРАСИМЧУК.

З олівцем по Хмільнику

Що гарний Хмільник у будь-яку пору року — це факт.

Більше того: Хмільник — найкраще місто. Не вірите? Поїдьте і запитайте про це корінного хмільничанина. Він вас переконає. А за одно не забуде додати, що Хмільник це: одне з найстаріших міст Поділля, одно з найбагатших міст Поділля, одно з найісторичніших міст Поділля. Це, крім усього, одно з тих міст на Поділлі, історія та краєзнавчий музей якого вмістилися в невеличкій капличці.

Але знати про Хмільник тільки це, значить не знати нічого. Хмільник — місто-курорт. У Хмільнику п'ять здравниць. У Хмільнику найкраща в Союзі (!) цілюща вода. У Хмільнику чудові парки, ріка Південний Буг, що ділить його на дві частини. У Хмільнику пам'ятки старовини: руїни сторожової вежі, залишки старої фортеці і козацькі могили обабіч Чумацького шляху.

Та й це ще не все про Хмільник. Хмільничанин каже, що його місто було б ще кращим та милішим, якби:

1) у районній бібліотеці між стелажами почали пролазити читачі, не боючись, що їх завалить

книгами. Бібліотека міститься в аварійному і тісному приміщенні 10 років;

Хмільничанин каже: якби не оці вищезазначені пункти, наше місто було б ще кращим, і він має рацію. Дивно лише те, що до цього у Хмільнику щось довго не прислуховуються.

1967

КИЇВ. ЛИПЕНЬ

З олівцем по Хмільнику мандрували, записували й малювали О. ЧОРНОГУЗ та А. ВАСИЛЕНКО.

Вінницька область

У 1960-ті рр. в журналі з`явилася рубрика «З олівцем по… » – своєрідний *«найновіший путівник по українських містам»,* завданням якого було виявити *«білі плями»* мапи України. Протягом трьох десятиліть під час подорожей журналісти *«писали і малювали»* про труднощі функціонування закладів культури. У чудовому мальовничому місті Вилкове, українській Венеції Одеської області, неможливо увечері *«в читальні переглянути свіжий номер журналу»*, бо Палац культури працює лише «*по середам, суботах і неділях»*[114]. Справа в тому, що директор клубу Добринін вчиться у вечірній школі.

А ось у фельєтоні «З олівцем по Хмільнику», в найстарішому та найгарнішому місті Поділля у Вінницькій області було б ще краще, якби *«у районній бібліотеці між стелажами почали пролазити читачі, не боячись, що їх завалить книгами. Бібліотека міститься в аварійному і тісному приміщенні 10 років»*[115].

---

[113] Шановний Перче! А що б ти сказав, якби почув, що люди зайшли до бібліотеки … // Перець. 1967. № 1. С. 11.

[114] Прокопенко Ю., Герасимчук С. З олівцем по Вілкову / з Перцем подорожували, писали і малювали Ю. Прокопенко та С. Герасимчук // Перець. 1967. № 11. С. 3.

[115] Чорногуз О., Василенко А. З олівцем по Хмільнику / мандрували, записували й малювали О. Чорногуз та А. Василенко // Перець. 1967. № 13. С. 5.

1973 № 19

ПЕРЕЦЬ

З олівцем по Володарці

Як ми дізналися з оголошення, нещодавно тут відкрито екскурсійний пункт, що організовує автобусні турне по різних визначних місцях, далеких і близьких. На жаль, обійдено увагою тих, хто хоче зробити екскурсію по самій Володарці — автобусом чи пішака. Навіть потрібної довідкової літератури для них нема.

Щоб заповнити цю прогалину, ми вирішили укласти коротенький ілюстрований екскурсійний довідник по Володарці, яка теж має багато вартих уваги місць.

Отже, шановні любителі подорожей, Володарка — один із наймальовничіших райцентрів Київщини. Вона сповита у зелені пелюшки лісів, напоєна пахучою настойкою довколишніх луків, оперезана голубою крайкою тихоплинної Росі...

Коли завітаєте сюди спекотної днини, вам не завадить знати, що у Володарці є

Довідник уклав Є. КОЛОДІЙЧУК, проілюстрував А. АРУТЮНЯНЦ.
Київська область.

Значним центром культури і відпочинку є
РАЙОННА БІБЛІОТЕКА.

У її читальному залі можна почитати свіжу газету, куплену по дорозі в кіоску. А якщо захочеться ознайомитись з новинами за триваліший період, то можете й самі зробити газетну підшивку. Розшукати потрібну періодику вам охоче допоможуть юні слідопити-школярі або техробітниця, яка завідує тут підшивками преси...

1976 № 11

ПЕРЕЦЬ

З олівцем по Носівці,

або чому мешканці цього міста на Чернігівщині і практичні, і терпеливі, й винахідливі, і т. д.

Ми стояли на автобусній зупинці. Чекали вже хвилин двадцять, і — жодного автобуса. Людей ставало все більше й більше.

— Ти нічого не помітив? — торкнув мене за лікоть приятель.

— Ні, а що?

— Ми з тобою нервуємо, позираємо на годинники, а поглянь на інших пасажирів: абсолютно спокійні. Дивні якісь ці носівчани...

— Не стільки дивні, скільки практичні, — поправив мого приятеля чоловік, що стояв поруч з нами.

— Чому? — в один голос запитали ми.

— Дізнаєтесь пізніше, — дипломатично відповів чоловік і насмішкувато оглянув моє новеньке пальто й начищені черевики приятеля.

Вийшли ми разом із дідусем. На вулиці звернули увагу на його вигляд: із парасолькою в одній руці і з ліхтарем у другій.

— Чого ви з ліхтарем ходите, зараз же день?

— А я в районну бібліотеку, — відповідає старий.

— Ну, то й що? — ще більше дивуємось.

— Почитати хочу, — каже дід, — а там, знаєте, який читальний зал? Напівтемна кімнатка з одним-єдиним вікном. От і буду присвічувати. А взагалі таку бібліотеку тільки носівчани, мабуть, і можуть терпіти: тісна, книгосховища нема. Обіцяв заступник голови райвиконкому Володимир Прокопович Черевко, що вивільнять для бібліотеки ліве крило приміщення. Працівники зраділи, бо з наступного року бібліотека має стати централізованою — до сорока тисяч книг (яких і зараз нікуди дівати!) додасться ще двадцять тисяч... Але товариш Черевко пообіцяти пообіцяв, а у вивільнене приміщення поселив районний архів. Отож і терплять зараз — і читачі, й бібліотекарі...

З олівцем подорожували, записували і малювали Ів. НЕМИРОВИЧ та А. АРУТЮНЯНЦ.
Чернігівська область.

У районній бібліотеці, *«значному центрі культури і відпочинку»,* містечка Володарка на Київщині: *«У її читальному залі можна почитати свіжу газету, куплену по дорозі в кіоску. А якщо захочеться ознайомитись з новинами за триваліший період, то можете й самі зробити газетну підшивку. Розшукати потрібну періодику вам охоче допоможуть юні слідопити-школярі або техробітниця. Яка завідує тут підшивками преси…»*[116].

У місті Носівка Чернігівської області, щоб почитати в читальному залі районної бібліотеки необхідно приходити з ліхтарем. Сама книгозбірня – *«тісна, книгосховища нема»*, читальний зал – *«напівтемна кімнатка з одним-єдиним вікном»*. З фельєтону дізнаємося про майбутні зміни в статусі бібліотеки: *«з наступного року бібліотека має стати централізованою – до сорока тисяч книг (яких і зараз нікуди дівати!) додається ще двадцять тисяч…»*[117]. Кореспонденти «Перцю» зауважують, що і читачі, і бібліотекарі живуть обіцянками з розширення приміщення заступника голови райвиконкому Володимира Прокоповича Черевко.

---

[116] Колодійчук Є., Арутюнянц А. З олівцем по Володарці / довідник уклав Є. Колодійчук ; проілюстрував А. Арутюнянц // Перець. 1973. № 19. С. 8.

[117] Немирович Ів., Арутюнянц А. З олівцем по Носівці, або чому мешканці цього міста на Чернігівщині і практичні, і терпеливі, й винахідливі і т. д. / з олівцем подорожували, записували і малювали Ів. Немирович та А. Арутюнянц // Перец. 1976. № 11. С. 6.

У райцентрі Харківської області Великий Бурлук районна бібліотека: *«невелика – у ній навіть ніде влаштувати книжкову виставку. Людей тут також буває не густо, бо хоч стеля в бібліотеці й не тріщить, зате протікає, і в дощову погоду вода капає і на бібліотекарів, і на книги»*[118].

Серед визначних місць у Вінківцях Хмельницької області мандрівники-журналісти відзначили чотири місцеві бібліотеки[119]. Бібліотека під замком, або *«безневинно покарана»*[120] – бібліотека в с. Красна Гора Дубнівського району Рівненської області три роки не працює. В с. Савинці Рокитнянського району на Київщині більшість кімнат нового Будинку культури використовується не за цільовим призначенням. Для бібліотеки виділили лише *«дві кімнатки»*[121].

У 1968 р. на шпальтах «Перцю» опублікували матеріал, присвячений стану бібліотечної сфери на Полтавщині. У Великих Сорочинцях

[118] Пальчик М., Герасимчук С. З олівцем по Великому Бурлуку / з олівцем подорожували, записували і малювали М. Пальчик та С. Герасимчук // Перец. 1976. № 22. С. 6.

[119] Іщенко Ю., Арутюнянц А. З олівцем по Вінківцях… / з олівцем мандрували, записували та малювали Ю. Іщенко та А. Арутюнянц // Перец. 1985. № 20. С. 4.

[120] Безневинно покарана : Телеграфне агентство Перця // Перець. 1967. № 24. С. 2.

[121] Шиян Л. Теремок // Перець. 1968. № 10. С. 4.

завершили «*будівництво двоповерхової бібліотеки»*. У селі Солониці, що біля міста Лубни, – нова *«чудова бібліотека»*: «*Світлий, просторий читальний зал. Книги, журнали, газети – тільки давай! Є де розмістити, є де й почитати»*. Сучасну бібліотеку побудували у самих Лубнах: *«Не бібліотека – храм науки! Ось де квітучий осередок нашої духовної культури»*. Міська бібліотека у Кременчуці – «*взірець, як уміло треба нести людям художнє слово. Ось де воістину ідейно-виховна школа»*. У кременчуцьких дитячих бібліотеках: *«усе ... приладнано до потреб і умов юного читача. Читальні зали простореньки, світленьки. Усюду чисто, охайно, затишно. Столики, стільчики. І ті розумно пристосовані до віку одвідувача»*. В обласному центрі – Полтаві – нових бібліотек не побудували, а існуючі *«загнали в житловий фонд»*. Масову бібліотеку № 5 *«кожного року перетягують з двору в двір»*, останнє місце перебування – *«житловий будинок на вулицю Фрунзе, 90. Приміщення малогабаритне, непристосоване. Не вистачає місця, де книги розкласти, і вони бідолашні лежать «масовим тиражем на підлозі»*. Бібліотеку № 3 перевезли в переповнений Міський Палац культури. Шоста бібліотека *«містилася в допотопному будинку, де колись торгували оселедцями. Дак учора впала стіна і дах провалився»*, згодом: *«На колесах перекотили у літературно-меморіальний музей імені В. Г. Короленка. Звісно, усіх книг музей не зміг прийняти, то ті книги, які не вмістилися, ожередом поставили в садку»*. Філія четвертої бібліотеки *«воздвигнули...»* на вулиці 8 березня у чоботарні: *«Дах дерев'яний, стіни глиняні, дак оці стіни домашнє птаство клювало, клювало й до дірок розколювало. Нині ці птахи регулярно відвідують бібліотеку. Це, мабуть, перша в області бібліотека, де читачами являються кури й гуси»*. Полтавська перша дитяча бібліотека на вулиці Пушкіна – «*тут не тільки нема, де сісти, а ніде й постояти*» – питання виділення приміщення вирішувала у справжній боротьбі з Турбомеханічним заводом: *«Нарешті вирішили: одвоювати місце у житловому будинку, що його будує Турбомеханічний завод по вулиці Халтуріна. Шість кімнат і зал умовно відвоювали... Але тільки умовно, бо й завод не дав звіка: почав і собі наступати. Спочатку відбив одну кімнату, згодом другу, третю, четверту»*. У Полтаві раніше були *«чудові бібліотеки»*: двоповерхова бібліотека у Першотравневому провулку – *«диво бібліотечне»*, – яку *«видворили»* і замість неї переселили сільськогосподарський технікум. Ще одна *«простора й красива»* двоповерхова бібліотека до війни знаходилася на розі вулиць Гоголя і

Пушкіна. Після реставрації книгозбірні *«приміщення віддали під архів»*. Полтавську обласну бібліотеку перевезли на вулицю Шевченка, 3, в дитячий будинок, *«аж ніяк не пристосований до роботи бібліотеки. Кімнати розраховані тільки на 250 тисяч книг, а обласна бібліотека нині має лише художньої літератури шістсот тисяч книг. Нема для книг місця, то їх склали згідно територіальної можливості: у коридорі, у читальному залі, на підлозі, у підвалі і на горищі. Горище, де головним чином складена драматургія, не витримало фасону – репнуло. Тоді стелю почали підпирати дубовими стовпами. Оскільки стеля тріщала й гнулася аж у восьми місцях, то стовпів так рясно понаставляли, що не тільки читачів, а й світу білого не видно»*[122].

З карикатури С. Герасимчука дізнаємося про закриті читальні в парках культури[123].

У пошуках хатки

(ПРОДОВЖЕННЯ СТАРОЇ КАЗКИ)

КИЇВ. ЛИСТОПАД 1970 № 21

Усім відомо, як нещасливо скінчилося спільне проживання мишки-шкряботушки, жабки-скрекотушки, зайчика-побігайчика, лисички-сестрички, вовчика-братика та ведмедя-набріда в дідовій рукавиці. Злякалися вони собачого гавкоту і дременули звідти.

На цьому казка й закінчується.

А далі ось що було.

Блукали-блукали вони лісом, а потім зібралися на Харківщині в лісі на галявині та й стали думати-гадати, як же із житлової скрути вив'язатися.

— Та чи ж на рукавичці весь світ клином зійшовся! — сказала мишка.— Ми ж знаємо із казок, що є ще десь і хатка на курячих ніжках. Знайдемо її, і проблема буде розв'язана.

На тому й порішили та розбіглися в усі кінці.

Не день, не два біг зайчик-побігайчик, та все йому не попадалася хатка на курячих ніжках. Аж ось він і до Зачепилівки добіг. Дивиться — стоїть щось подібне. Зайчик до дверей, лапкою шкрябає, і, як у казці належить, питає:

— А хто, хто в цій хатці живе?

— А хто ж тут має жити, якщо це — Зачепилівська районна бібліотека? Звісно, ми, книжки.

— То пустіть і мене, я теж з книжки. Зайчиком-побігайчиком звуть.

— Та куди ж ми тебе пустимо, як ти не простий зайчик, а ще й побігайчик, а в нас тут не те що бігати, а й повернутися ніде. Самі — як оселедці в бочці. Маємо близько двох тисяч читачів, а приміщення бібліотеки — це дві невеличких комірки при старій школі. Скачи вже краще до голови райвиконкому Володимира Семеновича Микуленка та ще раз нагадай йому про обіцянку перевести районну бібліотеку в зручніше і просторіше приміщення. Тоді й тобі тут місце знайдеться...

А ведмідь ходив-ходив та й забрів аж до Лозової. Зайшов у Будинок культури, потім у темний коридорчик. Бачить — звідси гвинтом вгору круті сходи в'ються. Покректав-покректав та й гукає знизу:

— А хто, хто в цій хатці живе?

— Книжки! Тут читальний зал Лозівської районної бібліотеки.

— А я ведмідь-набрід! Теж із книжки! Пустіть і мене!

— Та заходь, якщо в тебе ще вік не пенсійний і здужаєш видряпатися на наш голубник. Це не кожному під силу.

Поліз ведмідь. Східці тріщать, ведмідь хекає, але лізе. Доліз, засапався, піт витирає.

— Ну й задуха у вас! Дихати нічим.

— Та це тільки влітку так. Зате взимку тут чорнило в чорнильницях замерзає. А стелі — подивися, якими патьоками розмальовані.

— Е, ні, цей барліг мені не підходить! — буркнув ведмідь та й з усіх чотирьох вниз по східцях і — в ліс.

А мишка бігла-бігла, і, зрештою, добігла аж до тієї Шелудьківки, що в Зміївському районі. Посеред села угледіла — щось на курячих ніжках стоїть.

— А хто, хто в цій хатці живе? — запитала.

— Книжки. Це Шелудьківська сільська бібліотека.

— Я теж із книжки. Пустіть і мене до себе.

— Та куди ж ми тебе, мишко, пустимо,— заголосили книжки,— як нам самим тут тісно? Краще б ти побігла до Б. М. Васіна, того самого, який Зміївським міжколгоспбудом керує, та розпитала, коли він Будинок культури, де й наша бібліотека буде, добудує. Вже он три роки, як стіни до половини звели та й на цьому заспокоїлися. Горобці там тепер хазяйнують. Іди до них, може, й тебе приймуть. А ні — то біжи до Нижнього Бишкина. Там новий Будинок культури.

— Ха-ха! — засміялася якась весела книжка.— А в Нижньому Бишкині, думаєте, краще? Тільки й різниці, що стіни там стоять не три, а уже чотири роки!..

Не пощастило й мишці.

Вовчика ж шляхи-дороги привели до Дворічного Кута в Дергачівському районі. Побачив він серед теремів мурованих стареньку, з похиленим димарем хатку. Засунув голову у вибите вікно та й питає:

— А хто, хто в цій хатці живе?

— Та не кричи так голосно,— зарепетували перелякано книжки,— бо від самого твого голосу наша бібліотека завалитися може!

Подивився вовчик-братик ще раз на перекошену халупку, і не вистачило в нього сміливості під той дах проситися. А що ж лисичка-сестричка і жабка-скрекотушка? Вони потрапили до Зачепилівського та Ізюмського районів. І теж знайшли там хатки наче б подібні до тієї, що на курячих ніжках. Але, виявилося, і вони зайняті під бібліотеки. І до жодної з них подружок не пустили: книгам самим дихнути ніде.

І знову зібралися мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик та ведмідь-набрід на галявині та й стали раду радити, куди ж їм далі податися.

— До Ушакова Михайла Григоровича! — пропищала ініціативна мишка.— Він зрозуміє нашу скруту...

— А він що — теж із казки? — радо підстрибнув зайчик.

— Та де! — прогув ведмідь.— Михайло Григорович — заступник начальника Харківського обласного управління культури, он хто! Він нам і зарадить!

— Е-ех,— зітхнула недовірлива Лисичка,— якщо він про бібліотеки не дбає, то вже нами він і поготів займатися не схоче! Це вже не казка буде, а справжня байка!

Ю. КРУГЛЯК.
спец. кор. Перця.

Харківська область

КИЇВ. ЛИСТОПАД 1970 № 21 (547). Рік видання 44-й

[122] Ковінька Ол. Упертий Василь Петрович // Перець. 1968. № 11. С. 2.
[123] Чого тільки в нашому парку немає… / мал. С. Герасимчука // Перець. 1970. № 13. 1-а с. обкл.

Фельєтон, за мотивами української казки «Рукавичка», оповідає про скрутний стан бібліотечної сфери Харківщини. Відповідальним за злигодні бібліотечні «Перець» називає Ушакова Михайла Григоровича, заступника начальника Харківського обласного управління культури. Зачепилівська районна бібліотека: *«хатка на курячих ніжках»*, *«в нас тут не те що бігати, а й повернутися ніде. Самі – як оселедці в бочці. Маємо близько двох тисяч читачів, а приміщення бібліотеки – це дві невеличких комірки при старій школі. Скачи вже краще до голови райвиконкому Володимира Семеновича Микуленка та ще раз нагадай йому про обіцянку перевести районну бібліотеку в зручніше і просторіше приміщення»*. Читальний зал Лозівської районної бібліотеки знаходиться у Будинку культури, що добратися до нього треба пройти «темний коридорчик», піднятися крутими сходами. Влітку в читальному залі – задуха, *«дихати нічим»*, *«…взимку тут чорнило в чорнильницях замерзає. А стелі – подивися, якими патьоками розмальовані»*. Шелудьківська сільська бібліотека Зміївського району – *«щось на курячих ніжках стоїть»,* бо нове приміщення для книгозбірні в Будинку культури будується Зміївським міжколгоспбудом вже три роки. Та ж ситуація з бібліотекою в Будинку культури Нижнього Бишкина: *«Тільки й різниці, що стіни там стоять не три, а вже чотири роки!..».* Бібліотека Дворічного Кута в Дергачівському районі – *«перекошена халупка»*, *«старенька, з похиленим димарем хатка»*, з вибитим вікном. У бібліотеках Зачепилівського та Ізюмського районів – *«хатки наче б подібні до тієї, що на курячих ніжках»*, *«книгам самим дихнути ніде»*[124].

---

[124] Кругляк Ю. У пошуках хатки (продовження старої казки) // Перець. 1970. № 21. С. 3.

ТРАГЕДІЯ КНИГОЛЮБА

Постійний Читач прийшов у бібліотеку одразу ж після ремонту.

— Це сон чи дійсність? — патетично вигукнув він, побожно оглянувши залу, що сяяла свіжою фарбою. — Ці казкові стіни, ця білосніжна стеля!.. Невже мені не ввижається?

— Ну, що ви! Просто сільрада організувала гарний ремонт, — весело відповіла завідуюча. — Отож влаштовуйтеся зручніше і читайте на здоров'я.

— Днюватиму і ночуватиму тут! — запевнив Постійний Читач і, вмостившись коло вікна, з головою поринув у двадцять сьомий том Великої Радянської Енциклопедії. Це був його улюблений том.

Час від часу Постійний Читач підводив голову, вдивлявся у білосніжну стелю, і на його устах грала щаслива посмішка...

Наступного ранку він прибіг за півтори години до відкриття бібліотеки і, поки не прийшла завідуюча, все зазирав у вікна, щоб помилуватися поремонтною красою культурного вогнища.

Рівно о дев'ятій годині Постійний Читач зайняв своє місце біля вікна. Він розкрив двадцять сьомий том Енциклопедії на 325-й сторінці, радісно потер долоні в передчутті великого морального задоволення, а потім, щоб відчути себе вже зовсім по-святковому, задер голову і подивився на стелю.

Стелі не було!

Постійний Читач протер очі і глянув ще раз.

Стелі не було!!

Постійний Читач вкусив себе за лінощі і про всяк випадок посмикав за вухо.

Стелі не було!!!

Там, де ще напередодні випромінювала сліпуче сяйво білосніжна стеля, не було нічого. Точніше, усю її площу займала велетенська дірка, крізь яку було добре видно малоестетичне горище.

Постійний Читач тихо зарюмсав, задумливо з'їв 325-ту, а заразом і 326-ту сторінку Великої Радянської Енциклопедії і покірно віддався у руки санітарів.

— Неврастенік! — презирливо сказала голова Долинської сільради Стефанія Йосипівна Гутчак, коли я розповів їй цю сумну історію, що сталася у селі Підлісках. — Знайшов од чого божеволіти. Усе ж дуже просто. З метою економії вапна та гіпсу я дала команду покривати стелю тістом. Із найбілішої пшеничної муки. Стеля вийшла, як лялечка. А кляті миші взяли та й з'їли її. Хто ж знав, що так вийде?..

В. ЧЕПІГА.

Долинський район Івано-Франківської області.

Справжні «Чудеса в решеті» трапилися в бібліотеці села Підліски Долинського району Івано-Франківської області:

«Постійний Читач прийшов у бібліотеку одразу ж після ремонту.

- *Це сон чи дійсність? – патетично вигукнув він, побожно оглянувши залу, що сяяла свіжою фарбою. – Ці казкові стіни, ця білосніжна стеля!.. Невже мені не ввижається?*

- *Ну що ви! Просто сільрада організувала гарний ремонт,* - *весело відповіла завідуюча. – Отож влаштовуйтеся зручніше і читайте на здоров'я.*

- *Днюватиму і ночуватиму тут! – запевнив Постійний Читач і, вмостившись коло вікна, з головою поринув у двадцять сьомий том Великої Радянської Енциклопедії. Це був його улюблений том.*

Час від часу Постійний Читач підводив голову, вдивлявся у білосніжну стелю, і на його устах грала щаслива посмішка… Наступного ранку він прибіг за півтори години до відкриття бібліотеки і, поки не прийшла завідуюча, все зазирав у вікна, щоб помилуватися поремонтною красою культурного вогнища.

Рівно о дев'ятій годині Постійний Читач зайняв своє місце біля вікна. Він розкрив двадцять сьомий том Енциклопедії на 325-й сторінці,

радісно потер долоні в передчутті великого морального задоволення, а потім, щоб відчути себе вже зовсім по-святковому, задер голову і подивився на стелю.

Стелі не було!

Постійний Читач протер очі і глянув ще раз.

Стелі не було!

Постійний Читач вкусив себе за лікоть і про всяк випадок посмикав за вухо.

Стелі не було!

Там, де що напередодні випромінювала сліпуче сяйво білосніжна стеля, не було нічого. Точніше, усю її площу займала велетенська дірка, крізь яку було добре видно мало естетичне горище.

Постійний Читач тихо зарюмсав, задумливо з'їв 325-ту, а заразом і 326-ту сторінку Великої Радянської Енциклопедії і покірно віддався у руки санітарів». Виявляється, голова Лолинської сільради Стефанія Йосипівна Гутчак під час ремонту, *«з метою економії вапна та гіпсу»,* розпорядилася покрити стелю бібліотеки тістом. *«Із найбілішої пшеничної муки. Стеля вийшла, як лялечка. А кляті миші взяли та й з'їли її»*[125].

ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ!

Досі ми знали такі, наприклад, силосні культури, як соняшник і кукурудза. Засилосовані, вони стають прекрасним, поживним кормом для худоби.

А оце два роки тому голова правління артілі ім. Свердлова т. Гелевера почав силосувати книжки. У конторі правління, в «ямі» між стіною й канцелярською шафою, з наказу т. Гелевери засилосовано цілу колгоспну бібліотеку — 1200 книжок вартістю 6000 крб.

Але книжки — не соняшник і не кукурудза. Лежачи за шафою й силосуючись під густим шаром пилу й павутиння, вони дають поживу тільки мишам.

І. ВАЖКИЙ.

Згурівський район, Полтавської області.

№ 23. КИЇВ. ГРУДЕНЬ 1953 р.

Мал. В. ЛИТВИНЕНКА

На деяких складах книготорговельних організацій погано зберігаються книги.

Миша (до другої). Доки ти сидітимеш на читанці для першого класу?! Бери приклад з мене: я вже десятий клас закінчую!

До речі, найпопулярніша героїня оповісток журналу «Перець», яка полюбляє «читати» книжки – це миша з роду ссавців родини Мишових з ряду Гризунів. Починали вчитися читати миші ще зі складів книготорговельних організацій, тому в бібліотеки література могла потрапити вже пошкодженою[126]. Уже другий рік поспіль у Згурівському

[125] Чепіга В. Трагедія книголюба : Чудеса в решеті // Перець. 1973. № 12. С. 6.

[126] Миша (до другої) Доки ти сидітимеш на читанці для першого класу?!... / мал. В. Литвиненка // Перець. 1954. № 10. С. 5.

районі Полтавської області за наказом голови правління артілі ім. Свердлова Гелевери бібліотечні книжки – пожива для мишей. *«У конторі правління, в «ямі» між стіною й канцелярською шафою засилосовано цілу колгоспну бібліотеку – 1200 книжок вартістю 6000 крб»*[127].

Мал. Л. БОЙКА

Бібліотека переїжджає...

Без слів.

перець

№ 19 1971

Надовго запам'ятовується колоритна карикатура «Бібліотека переїжджає…»: миші пробують наздогнати вантажну машину з бібліотечними книжками, які певно довго були їх кормом[128].

Карикатуристи використовували персоніфікований образ миші для популяризації читання. Шкідники, які у реальному житті охоче гризуть книжки з метою виготовлення підстилки для гнізд, на сторінках «Перцю» забувають про природні інстинкти та стають фанатично відданими книголюбами[129].

---

[127] Важкий І. Шановний Перче! Досі ми знали… : Пошта Перця // Перець. 1953. № 23. С. 11.

[128] Бібліотека переїджає … / мал. Л. Бойка // Перець. 1960. № 24. С. 10.

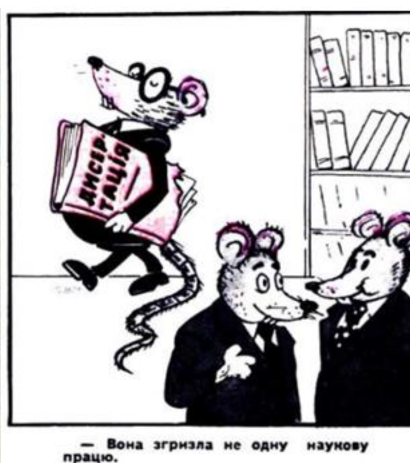
[129] Без слів / мал. А. Свинцова // Перець. 1971. № 19. С. 15 ; В усіх діти як діти, а наш, замість того, щоб гризти книги, днями і ночами читає їх / мал. І. Александровича // Перець. 1979. № 13. С. 14 ; Без слів / мал. Ю. Кособукіна // Перець. 1979. № 7. С. 10 ; Мені б з автографом! : Вінегрет з Перцем / мал. М. Литвина // Перець. 1981. № 12. С. 9 ; Без слів : Вінегрет з Перцем / мал. Т. Юнака // Перець. 1982. № 11. С. 13 ; Вона згризла не одну наукову працю : Вінегрет з Перцем // Перець. 1981. № 6. С. 13.

1981 № 6 ПЕРЕЦЬ

1982 №11 (1125) ПЕРЕЦЬ

Михайло КОЦЮБИНСЬКИЙ
до 125-річчя
від дня народження

«ОСЬ МОЯ ЗБРОЯ...»

КНИЖКИ РУХАЮТЬСЯ

М. Коцюбинський приїхав до Львова. Відомий літератор і фольклорист Володимир Гнатюк, бажаючи сказати йому щось приємне, мовив:

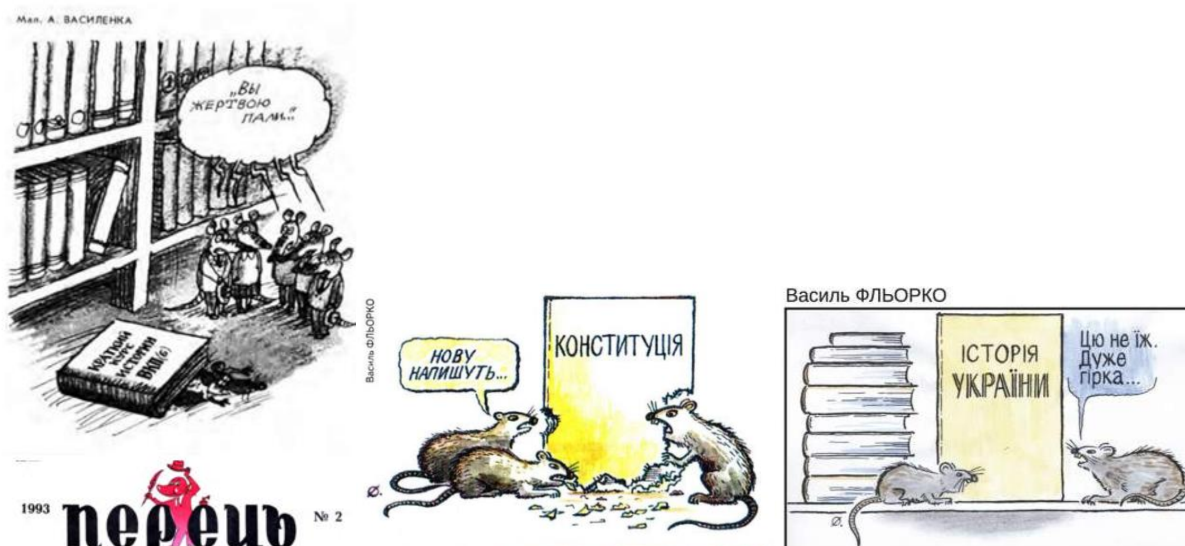
— А ви знаєте, Михайле Михайловичу, що останнім часом ваші книжки у нашій книгарні почали живіше рухатись?

— Ну що ж, я дуже радий, що і галицькі миші мають літературний смак.

Про те, що навіть *«галицькі миші мають літературний смак»*[130] не сумнівався відомий український письменник Михайло Коцюбинський.

---

130 Книжки рухаються : Михайло Коцюбинський: до 125-річчя від дня народження: «Ось моя зброя…» // Перець. 1989. № 18. С. 13.

Символічною, для початку 1990-х рр., є карикатура, на якій зображено серед полиць з книгами, ймовірно, у бібліотеці, групу мишей, які співають міжнародний гімн комуністичних партій «Інтернаціонал», біля придавленої подруги «Кратким курсом истории ВКП(б)»[131]. Різні епохи – інші уподобання у мишей. На карикатурах 2010-х рр. миші полюбляють гризти Конституцію України, книжки з історії України[132].

У 1985 р., відомий дітям і дорослий, герой дитячих українських коміксів Перченятко наздогоняє пацюка з книжкою: *«Не смій більше в бібліотеці книги брати! Не для Пацюків їх люди роблять!»*[133].

---

[131] «Вы жертвою пали…» / мал. А. Василенка // Перець. 1993. № 2. С. 5.

[132] Конституція. Нову напишуть… / Василь Фльорко // Перець. 2011. № 5. С. 6 ; Історія України. Цю не їж. Дуже гірка… / Василь Фльорко // Перець. Весела республіка. 2017. № 1. С. 17.

[133] Пацюк з книгою? : Перченя / мал. А. Василенка // Перець 1985. № 19. С. 12.

Задачі та головоломки

Задача № 3 (без невідомих).

Відомо, що в клубі шахти № 12—12 біс (Іванівський район, Ворошиловградської області) за рік не прочитано жодної лекції, що там нема жодного гуртка, що читальні теж нема. Відомо також, що завклубом т. Камишанов з більшою охотою відвідує буфети, ніж клуб.

Узнати: коли в клубі шахти буде культурно-освітня робота і не буде Камишанова?

ДОРОГИЙ ПЕРЧЕ!

Раніше бібліотека Чупахівського цукрокомбінату містилася в клубі. Тепер її переселили в агітпункт, де більшість книжок лежить просто на підлозі.

Директор т. Понякін і голова завкому т. Минткевич люди зайняті, до бібліотеки не навідуються і книжок не читають. Саме це і не дає їм змоги ознайомитися з станом бібліотеки.

Лист же про це, надрукований у «Перці», — не книжка. Його і директор, і голова завкому прочитають обов'язково і вже напевне дадуть раду бібліотеці.

П. ТЕРТИЧНИЙ.

Сумська область.

Характеризувалось на сторінках часопису і матеріальне становище бібліотеки на підприємстві у Сумській області: *«Раніше бібліотека Чупахівського цукрокомбінату містилася в клубі. Тепер її переселили в агітпункт, де більшість книжок лежить просто на підлозі»*. Звертаючись через відкритий лист до редакції «Перцю» громадськість сподівається, що відповідальні за долю бібліотеки директор Понякін і голова завкому Минткевичу, *«люди зайняті, до бібліотеки не навідуються і книжок не читають»* все ж таки *«напевне дадуть раду бібліотеці»*[134].

Читачам «Перцю» пропонують розв'язати задачу *«без невідомих»* і дізнатися, коли нарешті в клубі шахти № 12-12 біс Іванівського району, Ворошиловоградської області буде відкрита читальня і буде звільнено завклубом Камишанова, *«який з більшою охотою відвідує буфети, ніж клуб»*[135].

В анонсі читацької конференції керівники шахти присягаються, що «шахтна бібліотека» отримає нове приміщення. Про те, що це порожні обіцянки, свідчить порядок денний виступів колишнього та теперішнього директорів підприємства: *«Дирекція шахти № 3-3-БІС тресту «Красноармійськвугілля» скликає читацьку конференцію. Порядок денний: 1. Як я обіцяв дати шахтній бібліотеці нове приміщення. – Доповідь*

---

[134] Тертичний П. Дорогий Перче! Раніше бібліотека… : Пошта Перця // Перець. 1950. № 21. С. 7.

[135] Задача № 3 (без невідомих) : Задачі та головоломки // Перець. 1954. № 1. С. 10.

колишнього начальника шахти т. КРАСНИКОВА. 2. Мої обіцянки переселити шахтну бібліотеку в нове приміщення в 1956 році й перспективи обіцянок на 1957 рік. – Доповідь теперішнього начальника шахти т. КАЛЬЧИКА»[136].

Про смішне та чудне

Прекрасний Палац культури збудували на Полтавському турбомеханічному заводі.
Зал для глядачів на 800 місць, єсть окремо лекційний зал. А ось для бібліотеки і спортивного залу не закінчили підлоги. Недобудували.
Адміністрація заводу дивилася на це діло, дивилася, та й мудренько вирішила: склад можна розташувати і в незакінченому приміщенні.
Так і зробили.

У фельєтоні «Про смішне та чудне» доповідається про недобудовану бібліотеку у Палаці культури на Полтавському турбомеханічному заводі – *«не закінчили підлоги»*[137].

У 1960-ті рр. через відсутність окремого житла більшість населення проживало в гуртожитках – чоловічих, жіночих, змішаних, сімейних, робітничих, студентських. За проєктами в спільних приміщеннях передбачалися кімнати відпочинку, бібліотеки. Публікація «Перцю» «По втоптаних і не втоптаних дорогах» описує стан робітничих гуртожитків Харкова. У гуртожитку № 10 заводу «Серп і молот» є спеціальні кімнати для навчання; у гуртожитку № 17 харківських тракторобудівників – *«Читацькі конференції, зустрічі з цікавими людьми, вікторини, диспути, лекції, бесіди – тут не випадковість. Виховна робота не в приймах, а на повних хазяйських правах живе»*; у жіночому гуртожитку по вул. Алтайській – *«чудова бібліотека»*[138].

---

[136] Дирекція шахти № 3-3-БІС тресту … : Об'яви. Оголошення // Перець. 1957. № 2. С. 12.

[137] Олександрик К. Про смішне та чудне // Перець. 1959. № 8. С. 6–7.

[138] По втоптаних і невтоптаних дорогах : (Подорожні нотатки Перця, в яких розповідається про дівочі плани, про два «е-ет», про дві помилки, два недорузуміння, два переляки та інше) / нотатки Перця до друку підгот. Д. Молякевич // Перець. 1964. № 8. С. 6–7.

Друже Перче!

Вірно люди кажуть: все залежить від того, як дивитися на речі. Ось у нас, скажімо, в гуртожитку заводу імені Фрунзе, з одного боку, пральні є, з другого — їх немає. Подивишся, ніби існують душові, ще раз подивишся — не існують. Є червоний куток і немає червоного кутка. Відкритий читальний зал і закритий читальний зал. А все залежить від того, куди дивитися. Якщо у звіт адміністрації, то й пральні працюють, і душові функціонують. А якщо зайти до гуртожитку: душові на замку, пральні — теж. А читальня і червоний куток зайняті під житло.

Цікаво, як ти, Перче, дивишся на начальника нашого житлово-комунального відділу т. Крившича, який, з одного боку, мусить дбати про наш побут, а, з другого боку, для цього і пальцем не поворухне.

ГРУПА РОБІТНИКІВ.

м. Суми

1969 № 5 (807). Рік видання 43-й

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ 1969 № 15 (817).

★ Група робітників Сумського машинобудівельного заводу у листі до редакції написала про те, що в їхньому гуртожитку душеві і пральні не працюють, часто закриті на замок, а червоний куток та читальний зал зайняті під житло.

Цього листа було опубліковано у «Перці» № 5.

Як повідомив секретар парткому заводу т. Дяченко, нині червоний куток та читальний зал звільнені і використовуються за призначенням, а душеві та пральні відремонтовано і регулярно працюють.

Страшне перо не в гусака... 1984 № 22 ПЕРЕЦЬ

«Підкреслю, що справи в гуртожитку поліпшуються. Влаштовуємо вечори відпочинку, багато буває лекцій, працює бібліотека. Мабуть, завдяки цьому за цей рік в гуртожитку не було організовано жодної бійки. Звичайно, це були наші упущення. Але тепер ми контролюємо все це. Йдемо назустріч побажанням мешканців».

(З виступу).

Надіслав В. БАЛАБАЄНКО.

Приміщення читального залу в гуртожитку Сумського машинобудівного заводу ім. М. Фрунзе було зайнято *«під житло»* через байдужість начальника житлово-комунального відділу Крившича. За сприяння «Перцю» секретар парткому заводу Дяченко повідомив що читальний зал звільнено для використання за призначенням[139]. Про вагомість діяльності бібліотек при гуртожитках підприємств в 1980-х рр. можна дізнатися з надісланого читачами «Перцю» уривку виступу до рубрики «Страшне перо не в гусака…» : *«Мабуть, завдяки цьому за цей рік в гуртожитку не було організовано жодної бійки. Зазвичай, це були наші упущення. Але тепер ми контролюємо все це. Йдемо назустріч побажанням мешканців»*[140].

[139] Група робітників. Друже Перче! Вірно люди кажуть… // Перець. 1969. № 5. С. 15 ; Група робітників Сумського машинобудівельного заводу… : Перцеві відповідають // Перець. 1969. № 15. С. 14.

[140] Підкреслю, що справи в гуртожитку поліпшуються… : (з виступу) : Страшне перо не в гусака… / надіслав В. Балабаєнко// Перець 1984. № 22. С. 15.

ЧЕРЕЗ ТУ „КАЛЕВАЛУ“...

ЕПІСТОЛЯРНА РОЗПОВІДЬ ПРО БІБЛІОТЕКИ

СКОМПОНОВАНА З П'ЯТИ ЛІРИЧНИХ ЛИСТІВ І АВТОРСЬКОЇ ПІСЛЯМОВИ

Лист перший

Привіт із Костянтинівки! Дорога Валю, минулої неділі ходив у бібліотеку заводу «Червоний Жовтень». Готувався до заліку і згадував зимову сесію... Як добре, що ми з тобою навчаємось у Донецькому університеті. Мабуть, сама доля з'єднала нас — двох робітників і водночас студентів-заочників — на одному, улюбленому нами, філологічному факультеті...

Лист другий

Привіт із Краматорська! Дорогий Михайлику, який збіг! Я теж у неділю була в бібліотеці і згадувала тебе... Сумувала. Не тільки через те, що давно бачилися, а й тому, що настоялася в черзі і книжок потрібних не взяла. Більша частина абонементного відділу нашої бібліотеки закрита, бо не відповідає нормам протипожежної безпеки. В п'ятнадцятиметровій кімнатці (особливо після роботи) збирається стільки читачів, що нерідко «хвіст» черги виростає аж на вулицю...

Любий Михайлику! Прошу тебе, дістань у Костянтинівці збірку карело-фінського епосу «Калевала» й привези мені. Бо в нашій бібліотеці, крім того, що тісно, ще й фольклористики немає.

Лист третій

Привіт із Костянтинівки! Дорога Валю, ти пишеш, що ваша бібліотека тісна. В нашій теж не дуже розвернешся. Профком заводу «Червоний Жовтень» у невеличку хатину спромігся увіпхнути аж дві бібліотеки — масову й науково-технічну. Читачів — близько чотирьох тисяч. «Калевала» — на руках. Але, Валю, ти мене дивуєш: бібліотека Новокраматорського машинобудівного заводу імені Леніна — одна з найбільших у вашому місті. Хіба там немає фольклористики? Потім: якщо немає, то чому ти не звернулась до іншої бібліотеки, адже їх чимало в Краматорську? І нарешті, не будь, Валю, песимісткою і пам'ятай, що в Донецькій області 3500 бібліотек, які, крім нас із тобою, обслуговують понад 4 мільйони читачів. І, на загал, добре обслуговують!..

Лист четвертий

По-перше, Михайле, прошу не звинувачувати мене в песимізмі. А по-друге, зверталася я в «іншу» — в масову бібліотеку заводу імені Куйбишева. І даремно після зміни тюпала туди. Бібліотека працює від 8 ранку до 5 години вечора. А в неділю вихідна. Розпорядився так голова завкому І. І. Кравченко. Мовляв, це краще для читачів!

Тепер — про фольклор і взагалі про бібліотеку Новокраматорського машинобудівного заводу. Ти, Михайле, багато чого не знаєш. Не знаєш, скажімо, що в нас десять років підряд вода заливала книгосховище і що внаслідок тих потопів (лопаються в підвалі труби) загинуло понад 20 тисяч книг, у тім числі ввесь фольклор.

І на закінчення: якщо хочеш зберегти наші стосунки, наступної суботи привозь «Калевалу». Чекатиму біля заводського гуртожитку, в якому товариство «Знання» міститься. До речі, між читачів ширяться чутки, ніби керівники міста й заводу хочуть переселити туди бібліотеку. От би добре було, бо там 500 кв. метрів площі, а сидять аж... троє працівників товариства!

Лист п'ятий

Привіт із Костянтинівської лікарні! Пробач, Валю, за довге мовчання. Не дивуйся, що такий почерк — шкрябаю лівою рукою. Права — у гіпсі. А все через «Калевалу»... Сказали, що є вона в бібліотеці Костянтинівського склозаводу. Отам тіснява, якби ти побачила: на 40 з чимось квадратних метрах площі складено 22 тисячі книг!.. Поліз я у ті книжкові хащі. «Калевалу» вгледів на шафі аж під стелею, простягнув руку і... Більше нічого не пам'ятаю. Лікарі потім казали, ніби на мене звалилася ціла гора томів...

Одне слово, Валю, приїжджай. «Калевала» у мене в палаті...

Авторська післямова

Валентина й Михайло зустрілися, і все у них, звичайно, скінчилося щасливо. Та не виключено, що інші Михайли й Валі (вже не придумані автором, а реальні) потраплять у таку ситуацію... Хоча б у Жданові. В Жовтневому районі міста виросли нові житлові масиви, а бібліотека імені Серафимовича вже десять років тулиться в аварійному приміщенні колишнього кінотеатру. Не в кращому стані там і дитячі бібліотеки імені Горького та імені Гайдара. Сидять працівники в напівпідвалах, правою рукою заповнюють абонементну картку, а в лівій тримають напоготові відро, щоб вичерпувати воду, коли знову лопне каналізаційна труба.

Подейкують, ніби тим бібліотекарям-«вичерпувачам» (і не лише в Жданові, а й у деяких інших містах Донеччини) часом приходить у голову крамольна думка: коли не реагує місцеве керівництво — відділи культури, партійні комітети заводів, профкоми, шахткоми — то чи не запросити на допомогу відповідальних товаришів, яким підпорядковані профспілкові бібліотеки та бібліотеки Міністерства культури УРСР? Скажімо, голову обласної ради профспілок Володимира Паладійовича Петрова і начальника облуправління культури Вікторію Петрівну Олейникову? Хай приїжджають, подивляться. До речі, їм не обов'язково брати з собою відра — можна й так...

І. НЕМИРОВИЧ,
спец. кор. Перця.

Донецька область.

З фельєтону «Епістолярна розповідь про бібліотеки: скомпонована з п'яти листів і авторської післямови»[141] можна дізнатися про стан бібліотек Донецької області на початку 1970-х рр., в області працює 3500 бібліотек, які обслуговують понад 4 млн читачів, і *«…добре обслуговують!..».* Якщо до роботи бібліотекарів у читачів немає претензій, то до приміщень і графіку роботи бібліотекарів є чимало запитань. У Краматорську – *«…більша частина абонементного відділу нашої бібліотеки закрита, бо не відповідає нормам протипожежної безпеки. В п'ятнадцятиметровій кімнатці (особливо після роботи) збирається стільки читачів, що нерідко «хвіст» черги виростає аж на вулицю…».* Масова бібліотека заводу імені Куйбишева у Краматорську має незручний графік роботи через розпорядження голови завкому І. І. Кравченко: *«Бібліотека працює від 8 ранку до 5 години вечора. А в неділю вихідна».* Бібліотека Новокраматорського машинобудівного заводу імені Леніна – одна з найбільших у місті, але *«десять років підряд вода заливала книгосховище і*

[141] Немирович І. Через ту «Калевалу» … : епістолярна розповідь про бібліотеки: скомпонована з п'яти листів і авторської післямови // Перець. 1974. № 17. С. 5.

що внаслідок тих потопів (лопаються в підвалі труби) загинуло понад 20 тисяч книг». У Костянтинівці в бібліотеці заводу «Червоний Жовтень» профком *«…в невеличку хатину спромігся увіпхнути аж дві бібліотеки – масову й науково-технічну. Читачів – близько чотирьох тисяч»*.

У бібліотеці Костянтинівського склозаводу – *«тіснява»*, *«на 40 з чимось квадратних метрах площі складено 22 тисячі книг!..»*. У Жданові, в Жовтневому районі: *«бібліотека імені Серафимовича вже десять років тулиться в аварійному приміщенні колишнього кінотеатру. Не в кращому стані там і дитячі бібліотеки імені Горького та імені Гайдара. Сидять працівники в напівпідвалах, правою рукою заповнюють абонементну картку, а в лівій тримають напоготові відро, щоб вичерпувати воду, коли знову лопне каналізаційна труба»*. Відповідальними за скрутне становище бібліотек на Донеччині журналісти «Перцю» називають місцеве керівництво – *«відділи культури, партійні комітети заводів, профкоми, шахткоми»*. Для вирішення проблем апелює до голови обласної ради профспілок Володимира Паладійовича Петрова, начальника обласного управління культури Вікторії Петрівні Олейніковій.

(Продовження. Початок у № 20, 22, 23 за 1975 р.)

БІБЛІОТЕКА

Незважаючи на те, що «бібліотека» — слово давньогрецьке, перші книгосховища виникли в стародавньому Китаї й ще стародавнішому Єгипті.

Уявляєте, як було важко китайцям та єгиптянам користуватися своїми рукописними скарбами, не знаючи їхньої майбутньої еллінської назви! Зрозуміло, їм не залишалося нічого іншого, як вигадати для бібліотек свої найменування.

Зате нині слово «бібліотека» відоме й зрозуміле усім (навіть тим, хто до бібліотеки зроду не заходив). На відміну від спеціалізованої бібліотеки (дитячої, медичної, технічної, історичної тощо), сучасне вузівське книгосховище завжди універсальне. При бажанні тут можна знайти все: від магістерської дисертації (захист відбувся в червні 1878 року) і аж до новітніх видань «Еврика» та

Особливою популярністю інститутська (університетська) бібліотека користується на початку семестру: студентство поспішає взяти рекомендовані педагогами підручники, посібники, словники і довідники. Та з іще більшим ентузіазмом воно повертає до бібліотеки вищезгадані підручники, посібники, словники й довідники в кінці учбового року! Бо, крім усього іншого, довідка з бібліотеки — обов'язкова умова стримання літньої стипендії.

Головні європейські книгосховища виникли в монастирях. І це, мабуть, одна з причин того, що бібліотеки й сьогодні — найтихіше і найзатишніше місце в усьому університеті. Навіть галасливі випускники стоять у черзі за книгами задумливо й спокійно, ба навіть урочисто. Майже так, як стоять перед дверима кабінету декана.

Бо якщо вуз — храм науки, то вузівська бібліотека — храм у цьому храмі.

БІБЛІОТЕЧНИЙ АБОНЕМЕНТ

Ці складені удвоє аркуші картону відзначаються один від одного, як і люди, — переважно внутрішнім змістом.

Слово «абонемент» — французького походження, і в усіх країнах однаково символізує ваше право користуватися книгами даної бібліотеки. Але право це читачі використовують неоднаково. Тому бібліотечні абонементи часто служать красномовними ілюстраціями до відомого чеховського оповідання «Товстий і тонкий».

Приміром, тоненький абонемент одного студента-медика містив такі записи:

1-й курс — «Анатомія», «Фізика», «Органічна хімія», «Диверсанта буде знешкоджено».

2-й курс — «Статут гарнізонної служби», «Диверсанта буде знешкоджено».

3-й курс — «Диверсанта буде знешкоджено».

4-й курс — за втрату книги «Диверсанта буде знешкоджено» позбавлений права користуватися бібліотекою.

Коротше кажучи, покажи мені свій бібліотечний абонемент, і я скажу тобі, хто ти.

У 1976 р. на сторінках «Перцю» друкували в декількох номерах «Малу студентську енциклопедію». Окремий розділ присвячувався вузівській бібліотеці. *«Бо якщо вуз – храм науки, то вузівська бібліотека – храм у цьому храмі»*. Це найтихіше і найзатишніше місце в університеті: *«Навіть галасливі випускники стоять у черзі за книгами задумливо й спокійно, ба навіть урочисто. Майже так, як стоять перед дверима*

кабінету декана». Підкреслюється універсальність книгосховища на відміну від існуючих в спеціалізованих бібліотеках. На початку семестру студенти мають можливість взяти рекомендовані педагогами підручники, посібники, словники і довідники і повинні їх здати в кінці навчального року, бо, виявляється для отримання літньої стипендії (!) обов'язково необхідна довідка з бібліотеки про відсутність заборгованості. Про читачів бібліотеки багато може розповісти «бібліотечний абонемент» (певно, мається на увазі більш відоме сучасному бібліотекарю поняття «формуляр читача»): *«Ці складені удвоє аркуші картону відзначаються один від одного, як і люди, – переважно внутрішнім змістом», «покажи мені свій бібліотечний абонемент, і я скажу тобі, хто ти»*[142].

КВІТЕНЬ 1977 Київ

№ 8 (1002) Ціна номера 20 коп.

Таке питання виникло в мене, коли я вже повертався з Романківців. А коли їхав туди, то жодних сумнівів не виникало, був переконаний: ну, звичайно, незвичайна! Бо ж, погодьтесь, навіть далеко не кожна третя сім'я може похвалитись десятьма дітьми. Та коли додати, що майже всі десятеро — або спеціалісти з вищою освітою, або тепер навчаються у вузах...

Значить, незвичайна?

Але коли сумніви все-таки з'явились, то давайте не будемо поспішати з однозначною відповіддю. Спочатку ближче познайомимось з родиною сільського вчителя Миколи Йосиповича Кашпора.

Отака вона, нормальна ланка нормального суспільства.

Що ж, виходить, нічого незвичайного?

Але ж згадаймо, що ланка ця вийшла з колись бідацького буковинського села Романківці, де в свій час майже всією землею, а заодно й всіма людськими долями (вже без «майже») володів і правив камер-юнкер царського двору пан Крупенський, де на тисячу селянських господарств було лише шістдесят парокінних, де землю переважно обробляли супряжним (або, як тут кажуть старі люди, «супружним») методом, та ще й позичаючи один в одного плуга, бо один плуг припадав лише на шість дворів; де на все велике село була одна початкова школа, в якій головним вважався такий суто науковий предмет, як закон божий — його читали аж чотири рази на тиждень.

Та, з іншого боку, воно наче й нічого дивного нема, коли в нинішніх Романківцях, крім початкової, є ще й середня школа. А ще є й спеціальна музична. У селі чудовий Будинок культури, три бібліотеки плюс одна шкільна. Дитячий садок, в якому, до речі, виховувались всі менші діти Кашпорів. Отже для освіти, культурного виховання дітей умови, прямо скажемо, в наш час... звичайні.

О. КРУКОВЕЦЬ,
спец. кор. Перця.

с. Романківці
на Буковині.

Звичайним? Чи незвичайним? явищем є у селі Романківці на Буковині – *«три бібліотеки плюс одна шкільна»*[143].

Здавалося, що питання бібліотечних будівель вирішувалося: стару бібліотеку могли відремонтувати або надати нове приміщення. Але частота публікацій у «Перці» про незадовільну якість новобудов або реконструкції та розширення приміщення старих будівель бібліотек свідчать, що це було поширеним явищем радянської епохи.

---

142 Шанін Юрій. Мала студентська енциклопедія. Бібліотека… // Перець. 1976. № 7. С. 9. Продовж. Поч. у № 20, 22, 23 за 1975 р.

143 Круковець О. Звичайна чи незвичайна? // Перець. 1977. № 8. С. 2-3.

ЧУДЕСА В РЕШЕТІ

1976 № 14

По хмарі — вого-о-онь!

— Зараз поллє, як з відра, — сказав мій попутник, коли ми підходили до села Черкащани.

Я з острахом подивився на хмару. Але в цю мить у селі щось бабахнуло. Хмари — як і не було. Попутник аж присів від здивування.

Побігли ми на звук. Дивимося, а біля Будинку культури сидять чоловіки і спітнілі лоби витирають.

— Це ви, — питаємо, — ото так бабахнули?

— Ми, — гордо відповідають, — ось із цієї гармати. Ледве встигли кляту хмару розбомбити.

— А для чого ж ви її розбомбили? Дощ, — то ж на врожай добре.

— Комусь, може, й добре, а нам не дуже. Бачите, он який у нас Будинок культури будівельники із Миргородської пересувної механізованої колони змурували? Змурували так-сяк, а дах взагалі символічний поставили. Майже п'ятсот тисяч карбованців наш колгосп їм за це виплатив. А в Будинку культури ж бібліотека. Як тільки дощ, то десять тисяч примірників книг — хоч викручуй. А спортзал перетворюється на справжнісінький басейн. Ну, спортзал, то ще півбіди. А коли у залі починає капотіти, тоді... Та що там говорити, коли підлогу там довелося усю зірвати. Так ми вирішили — з гармати по хмарах!

— Здорово придумали, — похвалили ми їх.

— Здорово то здорово, тільки інша біда. Коли стріляємо, то доводиться стіни Будинку культури підпирати, бо ж будівельники так старалися що, було колись, одна стіна впала...

— То нехай той, хто будував, їх і підпирає, — порадили ми.

Але гармаші так нічого й не встигли відповісти, бо на горизонті з'явилася нова дощова хмара.

I. КАРУН.

Типовий опис нового Будинку культури в селі Черкащани, який був змурований будівельниками із Миргородської пересувної механізованої колони: «*…так-сяк, а дах взагалі символічний поставили», «одна стіна впала»*. Тому під час дощу в бібліотеці Будинку культури «*десять тисяч примірників книг – хоч викручуй»*[144].

У БІБЛІОТЕЦІ

— То як воно справи у новій бібліотеці? — питає один з відвідувачів у бібліотекаря.
— Двері ніколи не зачиняються.
— Так багато читачів?
— Ні, так двері підігнані.

Надіслав І. ОСАУЛЕНКО.
с. Капустинці Яготинського району Київської області.

Анатолій ВАСИЛЕНКО

— А в нас бібліотека ні вдень, ні вночі не зачиняється. Там уже третій рік дверей нема.

Унікальна хата

Піднімаються-встають будови.
З кожним роком — щось нове у Сквирі:
Там кінотеатр, там установа,
Там он ресторан модерний виріс.
Там споруда побуткомбінату
(Видно її звідусюди в місті)...
А он далі — кривобока хата,
Літ, на вигляд, сто їй або двісті.

Хата ж та — не просто собі хатина, а районна бібліотека. І до того ж, як сказали в обласному управлінні культури, унікальна, єдина така на всю Київщину. Стеля в ній протікає, читальний зал — тільки назва, що зал: прийдуть троє-четверо читачів, і співробітникам працювати ніде (бо, до речі, це водночас і їхня робоча кімната). Стелажі один на одного налазять. Одне слово, умов для роботи і місця для книг немає.

Зате є документація на будівництво нової бібліотеки. Лежить у відділі культури з 1970 року, пилом припадає. Хоч обійшлася та документація в 2 тисячі карбованців, але, за твердженням фахівців, тепер нічого не варта — технічно застаріла. Отож:

З кожним роком Сквира молодіє,
В ній будови зводяться гостинні.
...Лиш бібліотека досі скніє
В допотопній, у старій хатині.

І. ДЖЕРЯ.

Київська область.

У рубриці «Народні усмішки» читач з села Капустинці Яготинського району Київської області інформує, що в новій бібліотеці: «*Двері ніколи не зачиняються»*, – але не тому, що багато читачів, – *«…так двері підігнані»*[145]. Що в 1970-ті рр., що на початку XXI ст. проблеми

---

[144] Карун І. По хмарі – вого-о-онь! : Чудеса в решеті // Перець. 1976. № 14. С. 11.

[145] У бібліотеці : Народні усмішки / надіслав І. Осауленко // Перець. 1976. № 23. С. 12.

залишаються незмінними, в сільській бібліотеці *«бібліотека ні вдень, ні вночі не зачиняється. Там уже третій рік дверей нема»*[146].

Завідуючий Лубенським районним відділом культури І. Є. Сахно закликав до себе в кабінет інспектора міського відділу культури.

— Сідайте,— запросив люб'язно.

— Дякую, я постою. Оце був у міській бібліотеці...

— До речі, про бібліотеки,— перебив інспектора завідуючий, — нам з вами треба подумати, як підвищити рівень їхньої роботи. Адже лубенці, — завідуючий підніс догори палець, — чи не найбільші любителі читання: із п'ятдесяти тисяч мешканців міста майже половина записана в бібліотеки. Та й бібліотек у нас чимало — лише в місті близько трьох десятків...

— От про одну з них — міську бібліотеку для дорослих — я й хотів сказати, Іване Євдокимовичу, — обережно вставив інспектор. — Ви ж знаєте, вона не відповідає елементарним вимогам, немає там книгосховища...

Сахно жестом руки зупинив інспектора.

— Можу вас, товаришу інспектор, заспокоїти. Я мав розмову з головою міськвиконкому товаришем Гончаровим, і він повідомив, що в наступному році планують добудувати приміщення.

— А, пробачте, не буде так, як у 1968 році вже було? — спитав інспектор. — Тоді теж планували, навіть заплатили за проект, а вийшов — пшик...

Завідуючий відділом підозріло примружився.

— Ви що,— викарбував неголосно,— не вірите словам офіційної особи? Не ймете віри Івану Прокоповичу Гончарову?! І перестаньте, будь ласка, тупцювати на місці. Сядьте.

— Не можу, — скромно, але наполегливо відповів інспектор,— бо, як казав уже, був у міській бібліотеці...

— Стривайте, — уважніше придивився до інспектора завідуючий, — що то за плями у вас на пальті — в моторі колупалися чи під трактора лазили?

— Ні те, ні те, — зітхнув інспектор. — Це я, ще перед бібліотекою для дорослих, заходив до дитячої міської бібліотеки.

— От і чудово, про цю бібліотеку, вірніше, про її працівників я й хотів дещо з'ясувати, — завідуючий відділом дістав якийсь папірець, — Вони звернулися до мене з дивним проханням: видати їм теплий одяг із жиронепроникним покриттям. Як це зрозуміти?

— Дуже просто, — відповів інспектор, все ще тупцюючись на місці.— Там холодно. Немає в батареях циркуляції.

Завідуючий аж руками об поли вдарив.

— Як холодно?! Недавно зробили ремонт, добудували велику кімнату, і сам начальник ремонтно-будівельного управління Полтавського облрембудтресту товариш Півторак запевнив, що все там в ажурі! А тепер — немає циркуляції?.. Дивно... Ну, припустимо, не циркулює вода, але навіщо їм одяг, та ще й жиронепроникний? За шию ж не капає?

— Капає, Іване Євдокимовичу. На стелю уклали залізобетонні балки, просочені якимось мастилом, то весь час виступають жовті плями і капає щось жирне — і на бібліотекарів, і на читачів...

Завідуючий почухав голову.

— А може, прикрити ті балки фанерою та підперти стовпчиками?

— Вам видніше, Іване Євдокимовичу, тільки, щоб так не підперли, як Кочергін.

— Це хто,— запитав завідуючий,— директор медичного училища? А що там?

— У книгосховищі стеля валиться, так її, замість того, щоб відремонтувати, підперли стовпами. Тепер бібліотекар Паніна, йдучи на роботу, про всяк випадок щодня прощається з рідними...

— Це ота симпатична жіночка? А я думаю, чого вона схудла...

— Ну, схудла вона, Іване Євдокимовичу, від того, що на дієті сидить, спеціальну форму в собі підтримує. У бібліотеці стелажі розташовані один від одного на відстані 20—25 сантиметрів; тож коли вона поправиться, не зможе пролазити між ними й книги брати. І, як на те пішло, Іване Євдокимовичу, не лише Паніна змушена підтримувати себе в формі. Це ж саме робить і бібліотекар заводу лічильних машин Лариса Яновська. Там книгосховища немає, а в єдиній кімнаті розміром двадцять чотири квадратних метри напаковано вісім тисяч книг...

Завідуючий поглянув на інспектора і знову почухав голову.

— А може, порекомендувати голові завкому Васильєву — хай вищі стелажі зробить? — запитав непевно.

— Вам видніше, Іване Євдокимовичу, — знизав плечима інспектор, — але таке вже зробили у бібліотеці заводу «Комунар». Там кімната, як рукавичка, але з височенною стелею. Натоптали шістнадцять тисяч книг, стелажі, як хмарочоси... Тепер без спеціальної спортивної підготовки книги там не дістанеш із полиці...

Завідуючий відділом згорнув папірці. Підвівся й уважно оглянув інспектора від ніг до голови.

— Послухайте, — озвався, — я вас уже кілька разів питаю, чого ви не сядете, а все стоїте, та ще й ногами перебираєте?

— Я ж вам казав, Іване Євдокимовичу, — за інерцією. Був у міській бібліотеці для дорослих і мимоволі перейняв їхню манеру працювати...

Завідуючий тільки руками розвів:

— Нічого не розумію...

— А тут і розуміти нічого, Іване Євдокимовичу, — сказав інспектор. — Там на п'ять бібліотекарів лише два робочих місця. Тож вони, в основному, стоячи працюють. Пишуть стоячи, читають стоячи. Так же, між іншим, як і читачі в так званому читальному залі, яким теж немає де сісти... От я мимоволі й перейняв їхню манеру...

Ів. НЕМИРОВИЧ,
спец. кор. Перця.

P. S.

Тепер, шановні читачі, зізнаюся, що я припустився містифікації. Не було такої розмови, Та й не могла вони виникнути, бо завідуючий Лубенським райвідділом культури й інспектор міського відділу культури — одна і та ж особа: Іван Євдокимович Сахно. Вірніше, завідуючий районним відділом культури виконує за сумісництвом ще й обов'язки інспектора міського відділу культури. Чому так — лубенським керівникам видніше. Може, для того, щоб сконцентрувати культуру в одних руках, щоб краще керувати нею, культурою, і, зокрема, бібліотеками. Ось тому я і вдався до містифікації, придумавши діалог. А от факти, наведені в діалозі, — достовірні.

І. Н.

Полтавська область.

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ

★ У № 2 журналу за цей рік було надруковано фейлетон «За інерцією», в якому розповідалося про недоліки в роботі культурних закладів міста Лубен.

Секретар Полтавського обкому КП України тов. І. Горобець повідомив редакції, що факти, вказані у фейлетоні, дійсно мали місце. Виступ «Перця» обговорено на засіданні Лубенської міськради, де голові виконкому тов. Гончарову І. П. вказано на упущення в роботі по керівництву закладами культури. Для виправлення існуючого становища міський відділ культури укомплектовано досвідченими кадрами. Бібліотеці медичного училища надано нове приміщення, міську бібліотеку для дітей відремонтовано. В цьому році передбачено розширити приміщення бібліотеки заводу «Комунар», а бібліотеки заводу лічильних машин — після реконструкції адмінкорпусу підприємства. Міській бібліотеці для дорослих виділяється нове приміщення площею 285 кв. метрів у житловому будинкові, спорудження якого буде завершено в 1978 році.

Фейлетон також розглянуто обласним управлінням культури. З метою поліпшення роботи бібліотек проведено семінар бібліотечних працівників міста Лубен.

Ще одна суто перчанська назва книгозбірні – *«унікальна хата»*. Це про районну бібліотеку, *«кривобоку хату»* серед новобудов, у Сквирі Київської області в 1974 р.:

---

146 А в нас бібліотека… / мал. Анатолій Василенко // Перець. 2009. № 5. С. 3.

«З кожним роком Сквира молодіє,
В ній будови зводяться гостинні.
...Лиш бібліотека досі скніє
В допотопній, у старій хатині».

А якщо прозою, то: *«Хата ж та – не просто собі хатина, а районна бібліотека. І до того ж, як сказали в обласному управлінні культури, унікальна, єдина така на всю Київщину. Стеля в ній протікає, читальний зал – тільки назва, що зал: прийдуть троє-четверо читачів, і співробітникам працювати ніде (бо, до речі, це водночас і їхня робоча кімната). Стелажі один на одного налазять. Одне слова, умов для роботи і місця для книг немає»*[147].

Наприкінці 1970-х років, у зв'язку з централізацією державних масових бібліотек, на шпальтах «Перцю» з'являється цикл фельєтонів про стан бібліотечної сфери у регіонах України. Публікація «За інерцією»[148] присвячена бібліотекам міста Лубни Полтавської області, де з *«із п'ятдесяти тисяч мешканців міста майже половина записана в бібліотеки... бібліотек ... лише в місті близько трьох десятків»*. Міська бібліотека для дорослих в Лубнах – *«не відповідає елементарним вимогам, немає там книгосховища...»*, *«Там на п'ять бібліотекарів лише два робочих місця. Тож вони, в основному, стоячи працюють. Пишуть стоячи, читають стоячи. Так же, між іншим, як і читачі в так званому читальному залі, яким теж немає де сісти...»*. У дитячій міській бібліотеці – *«Недавно зробили ремонт, добудували велику кімнату»*, але *«Там холодно. Немає в батареях циркуляції»*. А ще *«На стелю уклали залізобетонні балки, просочені якимось мастилом, то весь час виступають жовті плями і капає щось жирне – і на бібліотекарів, і на читачів...»*. Щоб працювати в таких умовах бібліотекарям потрібно носити спеціальний одяг – теплий, *«із жаронепроникним покриттям»*. У бібліотеці Лубенського медучилища (директор учбового закладу Кочергін): *«У книгосховищі стеля валиться, так її, замість того, щоб відремонтувати, підперли стовпами. Тепер бібліотекар Паніна, йдучі на роботу, про всяк випадок щодня прощається з рідними... .У бібліотеці стелажі розташовані один від одного на відстані 20–25 сантиметрів...»*. У бібліотеці заводу «Комунар»: *«Там кімната, як рукавичка, але з височенною стелею. Натоптали шістнадцять тисяч книг, стелажі, як*

---

[147] Джеря І. Унікальна хата // Перець. 1974. № 13. С. 14.
[148] Немирович Ів. За інерцією // Перець. 1977. № 2. С. 8.

хмарочоси...». Бібліотекар повинен мати *«спеціальну спортивну підготовку»*, щоб дістати книги з полиці. У бібліотеці заводу лічильних машин – *«...книгосховища немає, а в єдиній кімнаті розміром двадцять чотири квадратних метри напаковано вісім тисяч книг...»*, тому бібліотекар Лариса Яновська *«змушена підтримувати себе в формі»*. Можливою причиною численних недоліків у керівництві бібліотеками кореспондент «Перцю» вважає концентрацію управлінням закладами культури в одних руках: завідуючий Лубенським районним відділом культури Іван Євдокимович Сахно «*виконує за сумісництвом ще й обов'язки інспектора міського відділу культури»*. Суттєвими чинниками скрутного житлового становища місцевих книгозбірень також є липові обіцянки від голови міськвиконкому Івана Прокоповича Гончарова, голови завкому Васильєва заводу лічильних машин та інших керівників організацій та підприємств.

Згодом докладно «Перцеві відповідають»: *«Секретар Полтавського обкому КП України тов. І. Горобець повідомив редакції, що факти, вказані у фельєтоні, дійсно мали місце. Виступ «Перцю» обговорено на засіданні Лубенської міськради, де голові виконкому тов. Гончарову І. П. вказано на упущення в роботі по керівництву закладами культури. Для виправлення існуючого становища міський відділ культури укомплектовано досвідченими кадрами. Бібліотеці медичного училища надано нове приміщення, міську бібліотеку для дітей відремонтовано. В цьому році передбачено розширити приміщення бібліотеки заводу лічильних машин – після реконструкції адмінкорпусу підприємства. Міській бібліотеці для дорослих виділяється нове приміщення площею 285 кв. метрів у житловому будинкові, спорудження якого буде завершено в 1978 році. Фельєтон також розглянуто обласним управлінням культури. З метою поліпшення роботи бібліотек проведено семінар бібліотечних працівників міста Лубен»*[149].

Про критичний технічний стан приміщення та неприпустимі культурно-побутові умови для працівників та читачів Лоц-Кам'янської бібліотеки Жовтневого району міста Дніпропетровська було написано не тільки фельєтон, але й вірші:

[149] У № 2 журналу за цей рік… : Перцеві відповідають // Перець. 1977. № 17. С. 15.

«Якось після дощику
Над книжками прямо
У кутку з'явилася
Невеличка пляма.
Так – дрібниця, нічого
Там сушити мізок:
Треба для ремонту лиш
П'ять листів заліза.
Тільки не з'явилася
На заяві віза:
Мільман не погодився
Видати заліза.
І дірки у дахові
Більшими не стали;
Вже зі стелі капає
На книжки й журнали.
Тільки дощ – робота є
З ночі і до ранку:
Підставляють тазики,
Відра, ночви, банки…

Час ішов. Дощі ішли
Влітку і весною…

Вже згори не капало,
А текло рікою.
Вже – хоч що робилося –
Книгам і журналам
Банки, відра й тазики
Не допомагали.
Мокне все: прозаїки,
Критики, поети…
Й читачі обурені
Скаржаться в газети.

Та залізо видати –
Вже не допомога:
У бібліотеці тій
Прогнила підлога.
Стіни затекли усі,
Стеля обвалилась,
Дах просів. Відсиріли
Книги, цвіллю вкрились.
Глянеш на приміщення –
Сумно і печально:
Бо ремонтувать його
Треба капітально:
Скільки праці, клопоту
І грошей до біса!
…А туди б – спочатку ще –
П'ять листів заліза».

Сталося це три роки тому в Лоц-Кам'янській бібліотеці Жовтневого району міста Дніпропетровська.

Якось після дощику
Над книжками прямо
У кутку з'явилася
Невеличка пляма.
Так — дрібниця, нічого
Там сушити мізок:
Треба для ремонту лиш
П'ять листів заліза.

— П'ять листів, і тільки?! — мовив завідуючий відділом культури Жовтневого району П. Я. Колесов, коли до нього звернулася зав. бібліотекою Надія Мартинівна Омельченко. — Це ж дрібниці! У вас є шефи — трест «Дніпроспецбуд», яким керує Борис Якович Мільман. Напишіть до нього офіційного листа, він накладе візу — видадуть залізо, а підпорядковане тресту будівельне управління № 15 відремонтує...

Тільки не з'явилася
На заяві віза:
Мільман не погодився
Видати заліза.
І дірки у дахові
Більшими ще стали;
Вже зі стелі капає
На книжки й журнали.
Тільки дощ — робота є
З ночі і до ранку:
Підставляють тазики,
Відра, ночви, банки...

— Ну, Мільман! — вигукнула обурено завідуюча міським відділом культури Ангеліна Яківна Швець, коли довідалася про стан бібліотеки в мікрорайоні Лоц-Кам'янка. — Мало мені того, що в міській центральній бібліотеці для дітей затоплено підвали-книгосховища, а дирекція заводу ім. Комінтерну, на балансі якої перебуває приміщення, ні кує, ні меле; що під дитячою бібліотекою № 14 у мікрорайоні «Перемога» весь час проривається каналізація, — так іще й ця історія! Що вони думають у тому «Дніпроспецбуді»? Хай Мільман не розуміє актуальності шефської роботи, але ж там є партком, що його очолює Олег Миколайович Падалкін! Час іде, а вони нічого не роблять!..

Час ішов. Дощі ішли
Влітку і весною...

Вже згори не капало,
А текло рікою.
Вже — хоч що робилося —
Книгам і журналам
Банки, відра й тазики
Не допомагали.
Мокне все: прозаїки,
Критики, поети...
Й читачі обурені
Скаржаться в газети.

— Ну, Мільман! — вдарив кулаком об стіл заступник голови Жовтневого райвиконкому Віктор Сергійович Гнеденко, прочитавши запити з газет «Днепр вечерний» і «Днепровская правда» про Лоц-Кам'янську бібліотеку. — Ми до нього доберемося!

— Ні до кого добиратися, Вікторе Сергійовичу, — обережно вставив П. Я. Колосов, — товариш Мільман уже не працює в тресті, там інший керуючий — Давидов Георгій Давидович.

— Ну, Давидов! — сказав заступник голови райвиконкому. — Негайно зв'яжіться з ним, хай розпорядиться видати залізо...

Та залізо видати —
Вже не допомога:
У бібліотеці тій
Прогнила підлога.
Стіни затекли усі,
Стеля обвалилась,
Дах просів. Відсирілі
Книги, цвіллю вкрились.
Глянеш на приміщення —
Сумно і печально:
Бо ремонтувать його
Треба капітально;
Скільки праці, клопоту
І грошей до біса!
...А туди б — спочатку ще —
П'ять листів заліза.

Ів. НЕМИРОВИЧ,
спец. кор. Перця.

7

У ситуації, що склалася, керівники різних організацій відповідальність перекладають на інших осіб. Завідуюча бібліотекою Надія Мартинівна Омельченко звернулася по допомогу до завідуючого відділом культури Жовтневого району П. Я. Колесова, той – до Бориса Яковича Мільмана, керівника тресту «Дніпроспецбуд», шефів бібліотеки; Мільман – до будівельного управління № 15. Поки завідуюча міським відділом культури Ангеліна Яківна Швець та заступник голови Жовтневого райвиконкому Віктор Сергійович Гниденко звинувачували в невирішенні питань ремонту партком тресту на чолі з О. М. Падалкіним та Б. Я. Мільманом, останній звільнився, і коло замкнулося на новому керуючому організації – Давидову Георгію Давидовичу. Не допомогли бібліотекарям і запити в газети «Днепр вечерний», «Днепровская правда», останньою надією стала скарга у всеукраїнський журнал «Перець». З цієї публікації дізнаємося також про катастрофічний стан приміщень інших бібліотек: в міській центральній бібліотеці для дітей *«затоплено підвали-книгосховища»* (приміщення знаходиться на балансі дирекції заводу

ім. Комінтерну); *«під дитячою бібліотекою № 14 у мікрорайоні «Перемога» весь час проривається каналізація»*[150].

РАДГОСП КИВАЄ НА СІЛЬРАДУ...

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ РАДГОСПНОЇ МОЛОДІ

Село у нас — Широким зветься,
Десь за чотириста дворів.
І молоді в селі чимало,
Що любить музику та спів.
Разом із старшим поколінням
Ми рубежі берем нові:
Радгосп незмінно кілька років
Виводимо в передові.
Є хліб у нас і є до хліба,—
Багатшаєм із дня у день...
Та все ж, пробачте, ми голодні.
На що? Послухайте, лишень...

Десь вечорами в світлих клубах —
Пісні і сміх, веселий шум.
А в нас лише нудьга панує,
А в нашім клубі тиша й сум.
Десь в клубах лекції, концерти,
Десь — шахи, шашки, доміно.
А в нас — ні заходів, ні ігор,
Лиш «крутять» інколи кіно.

Були гуртки, розваги, танці,
Тепер нема — хоч сядь та й плач:
Хтось викрав електрогітари,
Магнітофон і програвач.
Звертались ми до керівництва,
В одвіт — обіцянки-слова:
Радгосп киває на сільраду,
Сільрада на радгосп кива.
Тому ніхто про культроботу
В селі ні меле, ні кує...
А клуб в Широкім — непоганий:
Кімнати має, зал, фойє.

Але нема плакатів, стендів
(Це — теж роботи показник!).
Та й хто ж розвіша їх! П'ять завів
Змінилось за минулий рік!

Не встигнуть приступить до праці,
Як глядь — прощаються з селом...
Чому? Тому, що керівництво
Не забезпечує житлом.

А ще — матеріальний стимул:
Хоч здійснюють це там і там,—
Радгосп відмовився робити
Доплату культпрацівникам.

Тож і виходить — в інших селах
Господарі-керівники
Піклуються про культроботу,
А в нас, як бачте, навпаки.

У нас давно вже, замість діла,
Пусті обіцянки-слова:
Радгосп киває на сільраду,
Сільрада на радгосп кива.

Що відбувається у клубі,
Живе сьогодні молодь чим —
Їм абсолютно нецікаво,
«До лампочки» усе це їм...

(До речі, про електролампи:
Торік у клубі, як на зло,
Чогось вони перегоріли,
А запасних вже не було.

То що б ви думали? Сім тижнів
Культура у пітьмі жила:

Сільрада на радгосп кивала,
А той на неї... Ну й діла!).

Так, є в нас хліб і є до хліба,
Живем-працюєм залюбки.
А на культуру ми голодні.
Ви чуєте, керівники?!

Додаток.

Цей лист-звернення, між іншим, адресується не лише голові Широківської сільради Ользі Миколаївні Новохатько та директорові радгоспу імені Мічуріна Михайлові Андрійовичу Педченку, а й декому з районних керівників. Зокрема, завідуючому райвідділом культури Миколі Родіоновичу Воронкевичу. Із тридцяти сільських клубів та будинків культури Криворізького району лише в одному — в Широківському — таке твориться, лише там з мовчазної згоди керівників села осередок культури перетворився на пристанище безпросвітної нудьги, пристанище, яке десятою дорогою обминає радгоспна молодь. Та й не тільки молодь...

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ

★ «Радгосп киває на сільраду» — так називався віршований фейлетон (журнал № 3), в якому розповідалося про те, що культурно-масову роботу у Широківському будинку культури (Криворізький район) вкрай занедбано, отож і не дивно, що радгоспна молодь десятою дорогою його обминає.

Секретар Дніпропетровського обкому Компартії України тов. І. Васильєв повідомив редакції, що фейлетон обговорено на засіданні виконкому Криворізької райради і критику журналу визнано правильною. Нині приміщення будинку культури та бібліотеки відремонтовано. Придбано нові театральні крісла, обладнання для сцени, музичні інструменти.

Про ще одне бюрократичне коло обіцянок повідомляється у віршованому листі-зверненні радгоспної молоді до голови Широківської сільради Ольги Миколаївни Новохатько, директора радгоспу імені Мічуріна Михайла Андрійовича Падченка, завідуючого райвідділом культури Миколи Родіоновичу Воронкевичу. *«Із тридцяти сільських клубів та будинків культури Криворізького району лише в одному – в Широківському – таке твориться, лише там з мовчазної згоди керівників села осередок культури перетворився на пристанище безпросвітної нудьги, пристанище, яке десятою дорогою обминає радгоспна молодь. Та й не тільки молодь...»*[151], – констатують журналісти «Перцю». Також «*Секретар Дніпропетровського обкому Компартії України тов. І. Васильєв повідомив редакції, що фельєтон обговорено на засіданні виконкому Криворізької райради і критику журналу визнано правильною. Нині приміщення будинку культури та бібліотеки відремонтовано»*[152].

---

[150]Немирович Ів. А почалося із… // Перець. 1978. № 12. С. 7.

[151] Радгосп киває на сільраду… : відкритий лист радгоспної молоді // Перець. 1979. № 3. С. 5.

[152] «Радгосп киває на сільраду» – так називався… : Перцеві відповідають // Перець. 1979. № 12. С. 15.

Багастраждальні бібліотеки в кінці 1970-х рр. потребували ремонту дахів. *«Ну потерпи ще трохи. Може до осіні відремонтують»*[153], – перемовляються атланти, насилу тримаючи покрівлю занедбаної бібліотеки, на карикатурі Ю. Северина.

Телеграфне Агентство Перця

НА СВІЖЕ ПОВІТРЯ

Найсвіжіше і найчистіше повітря з-поміж усіх закладів культури Вінницької області — безумовно, у клубі села Микулинці Літинського району. Таким воно стало відтоді, як із клубу торік зняли дах на предмет ремонту. І тепер мешканці села так і кажуть вечорами: «Годі вже сидіти дома. Пішли в клуб подихаємо свіжим повітрям!»

1980 № 14 ПЕРЕЦЬ

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ

★ «На свіже повітря» — так називалася замітка, вміщена у № 14 журналу, в якій йшлося про те, що у селі Микулинці (Літинський район) ще торік розпочали ремонт клубу. Дах зняли, і на тім усі роботи припинилися.

Після виступу Перця заступник начальника Вінницького обласного управління культури В. Я. Романов повідомив, що для закінчення ремонту клубу додатково виділено 12 тисяч крб. Нині дах клубу накрито шифером, розширено зал глядачів, добудовано дві кімнати для бібліотеки. А райвідділу культури доручено придбати для клубу 200 театральних крісел.

1981 № 1 ПЕРЕЦЬ

Мал. Ю. СЕВЕРИНА

— Ну, потерпи ще трохи. Може, до осені відремонтують.

Коли надовго знімають дах над клубом для ремонту, то тут є дуже позитивний момент на думку «Телеграфного Агентства Перцю»: тепер у клубі села Микулинці Літинського району *«найсвіжіше і найчистіше повітря з-поміж усіх закладів культури Вінницької області»*[154]. Наступного року «Перцеві» відповідають (заступник начальника Вінницького обласного управління культури В. Я. Романов) про виділення додаткових коштів на ремонт та про те, що *«добудовано дві кімнати для бібліотеки»*[155].

---

[153] Ну потерпи ще трохи. Може до осіні відремонтують / мал. Ю. Северина // Перець. 1979. № 13. С. 4.

[154] На свіже повітря : Телеграфне Агентство Перця // Перець. 1980. № 14. С. 7.

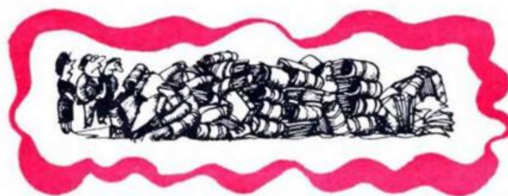
[155] «На свіже повітря» – так… : Перцеві відповідають // Перець. 1981. № 1. С. 15.

Отакий коленкор

Ні, що не кажіть, шановні товариші, а у мене до наших поліграфістів дуже й дуже серйозні претензії.

Звичайно, з часів Івана Федорова прогрес у технології книгодрукування рвонув далеко вперед. Що там казати: і офсет, і фотонабір, і кольоровий друк, і... Словом, і тощо. Але ж давайте глянемо у суть, у, так би мовити, першооснову. На жаль, ми ще й досі є свідками того, що на виготовлення палітурок іде все той же архаїчний картон, що друкуються книжки все на тому ж тлінному матеріалі — папері, навіть форматом сучасні видання мало чим відрізняються від букіністичних.

Отже, у цьому плані про якийсь особливий прогрес, шановні товариші, поки що говорити ранувато. І ось чому.

Жмеринська районна бібліотека для дітей та юнацтва існує в однойменному місті на Вінниччині вже не одне десятиліття. І не просто існує, а робить, шановні товариші, як і кожний подібний заклад, добру й корисну справу: прищеплює дітлахам любов до художнього слова, пропагує знання, засобами літератури виховує у своїх читачів почуття громадянства.

Отож, видно, врахувавши всі заслуги цієї бібліотеки у вихованні підростаючого покоління, й вирішили місцеві керівники виділити їй нове приміщення. Щоб, значить, бібліотека ще краще проводила свою виховну роботу серед юні, щоб іще ширші кола жмеринських читачів вона охоплювала.

І незабаром таке приміщення їй було виділено. Приміщення, в якому для районної бібліотеки повинні були початися нові світлі дні її історії.

І вони, ці нові дні, почалися. Правда, зовсім не світлі. Бо з'ясувалося, що нове приміщення — зовсім не нове. Невдовзі після радісного новосілля дах його почав інтенсивно протікати, мало не щохвилини замикала проводка, струхлявіла підлога провалювалася під ногами, а головне — прямо на очах почали гнити книги.

Звичайно, тепер бібліотекарям було вже не до виховної роботи зі своїми читачами. Вони мерщій кинулися рятувати книги, яких нараховувалося на стелажах понад сорок тисяч, а заразом стали бігати у райвиконком із разпачливими благаннями зробити хоч який-небудь ремонт. Та скільки не бігали, протягом останнього десятиріччя так нічого й не вибігали...

А тим часом книжковий фонд неухильно перетворювався на фонд для підприємств по переробці макулатури. І тут уже нічого не вдієш: папір — матеріал тлінний...

А коли так, шановні товариші, то мені справді соромно за наших поліграфістів. За те, що вони й досі не навчилися виготовляти ті книжки із такого матеріалу, що й у воді, як кажуть, не тоне, і у вогні не горить. А уявляєте, як би були за це їм вдячні працівники Жмеринської районної бібліотеки та чотири тисячі малолітніх поціновувачів книги, що записані до неї? Та й не тільки вони. Безмежну радість і глибоку вдячність до книговидавців за таку неоціненну послугу, безперечно, відчув би і голова Жмеринського райвиконкому Павло Михайлович Страпак. Бо це ж йому постійно гризуть голову оті бібліотекарі, вимагаючи ремонту злощасного «нового» приміщення. А якби книги друкувалися на якомусь такому надтвердому, надвитривалому матеріалі, що не боїться ніяких атмосферних випробувань, то хай би те приміщення й взагалі завалилося, а книгам — хоч би що! І в райвиконком — жодної скарги. Уявляєте? А то обридли, їй-богу...

Словом, отакий, висловлюючись мовою поліграфістів, у цієї історії коленкор.

Ю. ІЩЕ КО,
спец. кор. Перця.

Вінницька область.

7

1983 № 1 (1139)

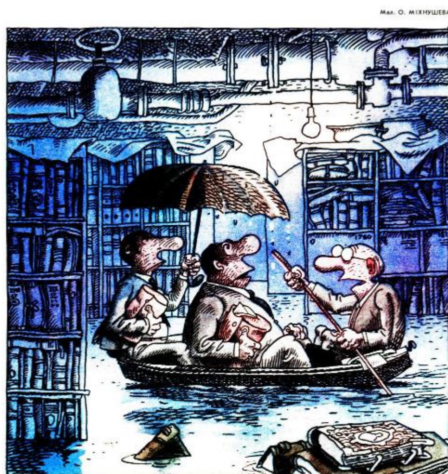
Зазвичай на сторінках «Перцю» підкреслювалася суспільна вага бібліотек: *«Жмеринська районна бібліотека для дітей та юнацтва існує в однойменному місті на Вінниччині вже не одне десятиліття. І не просто існує, а робить, шановні товариші, як і кожний подібний заклад, добру й корисну справу: прищеплює дітлахам любов до художнього слова, пропагує знання, засобами літератури виховує у своїх читачів почуття громадянства»*.

Для книгозбірні з бібліотечним фондом понад сорок тисяч книг, яка обслуговує чотири тисячі *«малолітніх поціновувачів книги»*, місцеві керівники виділили нове приміщення. Але: *«Невдовзі після радісного новосілля дах його почав інтенсивно протікати, мало не щохвилини замикала проводка, струхлявіла підлога провалювалася під ногами, а головне – прямо на очах почали гнити книги … книжковий фонд неухильно перетворювався на фонд для підприємств по переробці макулатури»*. Бібліотекарі *«постійно гризуть голову»* голові Жмеринського райвиконкому Павлу Михайловичу Страпаку, *«вимагаючи ремонту злощасного «нового» приміщення»* бібліотеки. На жаль, зауважував «Перець», поліграфісти *«досі не навчилися виготовляти ті книжки із такого матеріалу, що й у воді, як кажуть не тоне, і у вогні не горить»*, тож для збереження бібліотечного фонду важливе дотримання необхідних умов і режимів зберігання. *«А якби книги друкувалися на якомусь такому надтвердому, над тривалому матеріалі, що не боїться ніяких*

атмосферних випробувань, то хай би те приміщення й взагалі завалилося, а книгам – хоч би що!»[156].

У 1985 р. на шпальтах «Перцю» писали про прекрасні ідеї-мрії будівництва *«книжкового храму»* – Будинку книги у Черкасах, який би поєднав книжкову крамницю і міську бібліотеку. До цього задуму було скептичне відношення: *«різниця між книжковим магазином та бібліотекою трохи більша, ніж може видатися на чийсь некомпетентний погляд»*[157].

У Борзнянській районній бібліотеці Чернігівської області приміщення бібліотеки *«старе, підлога від сирості прогнила, умов для зберігання книг ніяких»*, тому ініціативні бібліотекарі придумали *«нову форму обслуговування»*: *«Тут ніхто ніколи не встановлює читачам терміну повернення тієї чи іншої книжки, а, навпаки, ще й просять довше потримати їх у себе»*[158].

— А де ж рукописи дванадцятого століття?
— Поверхом нижче...

НА ПІВНОЧІ — ТЕПЛІШЕ

ОДЕСЬКА область. (Кор. ТАП). Цікаву метаморфозу спостерігають жителі с. Кучургани Роздільнянського району. У селі дві бібліотеки. Одна — в північній його частині, друга — в південній. Та, як не дивно, взимку у «північній» — тепло, у «південній» — від холоду зуб на зуб не попадає. А влітку — в обох температура однакова. І от, коли в обох «вогнищах культури» стає тепло, дирекція місцевого радгоспу відразу перестає навіть давати обіцянки обладнати «південну» бібліотеку-холодильник опаленням, якого тут немає ось уже 13 років.

ТЕЛЕГРАФНЕ АГЕНТСТВО ПЕРЦЯ

КНИГУ — В МАСИ!

ЧЕРНІГІВСЬКА область. (Кор. ТАП). Незвичайний порядок видачі літератури існує в Борзнянській районній бібліотеці. Тут ніхто ніколи не встановлює читачам терміну повернення тієї чи іншої книжки, а навпаки, ще й просять довше потримати їх у себе.

— А що нам залишається робити,— сказали про нову форму обслуговування бібліотекарі,— коли приміщення нашої бібліотеки старе, підлога від сирості прогнила, умов для зберігання книг ніяких. Отже, хай краще книжки будуть у наших читачів.

Красномовна візуалізація типового не відремонтованого книгосховища: у затопленому підвалі на човні переміщується господар-керманич з двома чиновниками під парасолькою. На запитання керівників-бюрократів: *«А де ж рукописи дванадцятого століття?»*, бібліотекар відповідає: *«Поверхом нижче…»*[159].

---

[156] Іщенко Ю. Отакий коленкор // Перець. 1983. № 1. С. 7.

[157] Бойко В. Джерело на задвірках: нотатки про книжкову торгівлю // Перець 1985. № 21. С. 13.

[158] Книгу в маси! : Телеграфне Агенство Перця // Перець. 1988. № 13. С. 3.

[159] А де ж рукописи дванадцятого століття? / мал. О. Міхнушева // Перець. 1990. № 7. С. 13.

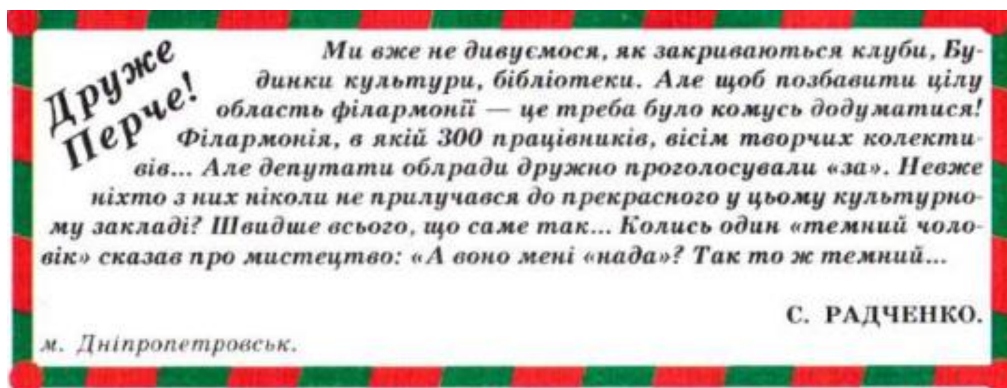

НА ПІВНОЧІ — ТЕПЛІШЕ

ОДЕСЬКА область. (Кор. ТАП). Цікаву метаморфозу спостерігають жителі с. Кучургани Роздільнянського району. У селі дві бібліотеки. Одна — в північній його частині, друга — в південній. Та, як не дивно, взимку у «північній» — тепло, у «південній» — від холоду зуб на зуб не попадає. А влітку — в обох температура однакова. І от, коли в обох «вогнищах культури» стає тепло, дирекція місцевого радгоспу відразу перестає навіть давати обіцянки обладнати «південну» бібліотеку-холодильник опаленням, якого тут немає ось уже 13 років.

— Які там новини культури?
— Дах у театрі завалився... Картинну галерею обікрали... Бібліотеку залило...

Друже Перче!

Ми вже не дивуємося, як закриваються клуби, Будинки культури, бібліотеки. Але щоб позбавити цілу область філармонії — це треба було комусь додуматися! Філармонія, в якій 300 працівників, вісім творчих колективів... Але депутати облради дружно проголосували «за». Невже ніхто з них ніколи не прилучався до прекрасного у цьому культурному закладі? Швидше всього, що саме так... Колись один «темний чоловік» сказав про мистецтво: «А воно мені «нада»? Так то ж темний...

С. РАДЧЕНКО.

м. Дніпропетровськ.

В Одеській області в селі Кучургани Роздільнянського району дві бібліотеки: *«Одна – в північній його частині, друга – в південній. Та, як не дивно, взимку у «північній» – тепло, у «південній» – від холоду зуб на зуб не попадає. А влітку – в обох температура однакова. І от, коли в обох «вогнища культури» стає тепло, дирекція місцевого радгоспу відразу перестає навіть давати обіцянки обладнати «південну» бібліотеку-холодильник опаленням, якого тут немає ось уже 13 років»*[160].

У кінці 1990-х рр. журналісти з гіркою усмішкою підсумовують типову історію бібліотечної будівлі від радянських часів до початку становлення української незалежності: *«бібліотеки не перетворилися на склади зерна. Минулися такі часи, хоч і не так давно були. Не зробили з них і затишних хлівів для молодняка. І це минулося. Їх, ці споруди… розчинили у часі і просторі, як демократа Лумумбу в Африці*». У 1998 р. в Мостиському районі (колишній район України на заході Львівської

[160] На півночі – тепліше : Телеграфне Агенство Перця // Перець. 1991. № 11. С. 2.

області) на місці трьох бібліотек утворилася дірка від бублика, а *«якщо говорити мовою КРУ, то «без дозволу Мостиської райадміністрації з балансу централізованої бібліотечної системи цього району списано три будівлі загальною балансовою вартістю 45,2 тисячі гривень»»*[161].

ПРОЧИТАЛИ заголовок? Думаєте, це я його — такого довжелезного і загадкового — придумав? Мабуть, забули стару істину: неможливо вигадати те, що за порядком відбувається у житті. Ламай голову, казись у творчих муках, а все одно дійсність залетить вище твоєї фантазії. Ну, приміром, хто б міг передбачити долю трьох бібліотечних будівель у Мостиському районі? Сидячи свого часу у цих бібліотеках і читаючи Стівенсона, «Тисячу й одну ніч» і книги з наукового комунізму, не можна було навіть у післяобідньому кімаренню вгледіти подій, які їх торкнуться.

Ну, бібліотеки не перетворилися на склади зерна. Минулися такі часи, хоч і не так давно були. Не зробили з них і затишних хлівів для молодняка. І це минулося. Їх, ці споруди... розчинили у часі і просторі, як демократа Лумумбу в Африці. А якщо говорити мовою КРУ, то «без дозволу Мостиської райадміністрації з балансу централізованої бібліотечної системи цього району списано три будівлі загальною балансовою вартістю 45,2 тисячі гривень».

Але не в тім річ, що списали. Списувати суворо заборонено лише математику на вступному екзамені в кулінарному технікумі, і через те бублики в нас то солодкі, то солоні, то кислі, а то й замість себе мають лише дірку. До речі, саме така дірка утворилася на місці бібліотек. Немає жодного документу, який би підтверджував розбирання, спалення чи закопування цих споруд. Немає сліду в бухгалтерському обліку і будівельних матеріалів від їх демонтажу.

Так ото я й запитую: що, канули в безвість чи взагалі не існували ті вогнища культури? І позаяк шукати їх — то марна справа, то шукають чудотворців, котрі були причетні до цього.

У 2002 р. читач пише з Дніпропетровська: *«Ми вже не дивуємося, як закриваються клуби, Будинки культури, бібліотеки»*[162]. А звичні новини культури: *«Дах у театрі завалився… Картинну галерею обікрали… Бібліотеку залило»* [163].

---

[161] Пальцун Володимир. Когось знайшли, хтось канув у безвість, а хтось навряд чи на світі жив // Перець. 1998. № 9. С. 3.
[162] Радченко С. Друже Перче! Ми вже не дивуємося… : // Перець. 2002. № 12. С. 13.
[163] Які там новини культури? / Олексій Кохан // Перець. 2006. № 2. С. 7.

РОЗДІЛ 4. БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ

Однією з найважливіших проблем бібліотечної сфери була і залишається справа незадовільного формування фондів. Під час дослідження «Бібліотечна тематика на сторінках українського журналу “Перець”» виявилося, що питання бібліотечних фондів вимагає більш поглибленого вивчення і потребує самостійного наукового дослідження. У цьому матеріалі представлені окремі публікації, вибрані на розсуд автора. На сторінках «Перцю» обговорювалися можливості створення оптимальних умов зберігання книжкових зібрань, комплектування бібліотечних фондів, асортименту книготорговельних організацій, видавництв, літературної творчості окремих періодів. Величезний масив матеріалів часопису стосується висвітленню повсякденних практик читання пересічними громадянами. За сатиричними публікаціями, які опосередковано стосуються бібліотечної тематики (проблеми книготорговельної, видавничої галузей тощо) можна виявити, які книжки потрапляли на бібліотечні полиці і яких не вистачало.

****

При постійному дефіциті художньої, наукової, науково-популярної літератури радянська влада стимулювала накопичування в книжкових фондах ідеологічної суспільно-політичної літератури. Найбільшою бідою для українських бібліотек за часів СРСР була недостатня кількість книг українською мовою.

У 1930 р. на сторінках «Перцю» називали саботажем факти відсутності у фондах української літератури: *«По деяких книгозбірнях завідувачі уникають купувати українську книгу»*[164]. Саме в цей час на території України більшовики реалізовували принципи програми коренізації, затвердженої в документах 1923 р.: декрет РНК УСРР «Про заходи у справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ», постанова ВУЦВК та РНК УСРР «Про заходи забезпечення рівноправності мов та про допомогу розвиткові української мови». Політика українізації протрималася до кінця 1930-х рр., була розкритикована та припинена.

---

[164] Десновий А. Саботаж // Червоний Перець. 1930. № 18/19. С. 8.

САБОТАЖ

По деяких книгозбірнях завідувачі уникають купувати українську книгу

— Чому в вас немає української літератури?
— Як то нема? Будь ласка, подивіться: „Город"— Подмогильного, „Ветер с Украины"—Тычины, „Голубые эшелоны", „Белый волк", „Пятна на солнце"— Первомайського...
— А вкраїнською мовою ці твори?
— Помілуйте! Ведь ето же всьо равно. Пісателі то ведь украінскіе...

А. Десновий

НА ЕКЗАМЕНІ

Викладач: — Ви „Былое и думы" читали?
Студент: — Ні.
— А „Кто виноват"?
— Бібліотека наша, інститутська. В ній ніколи не дістанеш потрібної книжки.
— Ну, а „Что делать"?
— Що робити? Доведеться влітку підчитати.

У 1930-х рр. іноді в книгах було стільки помилок, що для доставки випуску додатку «Неповна збірка помилок» потрібно було мати підводу[165].

У 1934 р. «Червоний перець» гордо повідомляє про випуск НКО УСРР багатофарбових букварів та зобов'язання делегатів-письменників I Всесоюзного з'їзду *«написати високоякісні літературні твори для дітей»*[166].

З розмови *«між не дуже освіченим студентом і викладачем»* на початку 1941 р. дізнаємося про відсутність в *«інститутській»* бібліотеці необхідних книг:

«Викладач: – Ви «Былое и думы» читали?

Студент: – Ні.

– А «Кто виноват»?

- Бібліотека наша, інститутська. В ній ніколи не достанеш потрібної книжки.

---

[165] Примусовий асортимент // Червоний Перець. 1930. № 2. С. 2.

[166] На І Всесоюзному з'їзді… // Червоний Перець. 1934. № 16. 1-ша с. обкл.

- *Ну а «Что делать»?*

- *Що робити? Доведеться влітку підчитати»*[167].

Про непоправні втрати бібліотечних фондів України під час кривавих військових подій німецької агресії також повідомлялося на шпальтах «Перцю»: *«Під час Другої світової війни значну частину бібліотечних фондів України було знищено. Навіть «Енеїду» Івана Котляревського, написану понад 100 років тому назад, за наказом Йозефа Геббельса, головного ідеолога німецької пропаганди, було вилучено з книгосховищ бібліотек»* [168].

Від вільних братів — звільненому братові.

На сторінках «Перцю» повідомлялось про відновлення бібліотечних фондів в повоєнний період. На патріотичному малюнку «Від вільних братів – звільненому брату» понівеченому під час німецької окупації Харкову у 1943 р. з різних куточків Радянського Союзу передають необхідну літературу[169].

Порушувалися питання змістовного наповнення фонду бібліотек. У 1947 р. критикували голову завкому Полтавця, який придбав для клубу заводу «Перемога праці» в м. Артемівську: *«на кілька тисяч карбованців бібліотеку, в яку ввійшли книжки: Берман – «Как научиться писать левой рукой (15 примірників); Генінг – «Учись правильно говорить» (20 примірників); Грюнберг – «Выращивайте домашнюю птицу»*

[167] На екзамені // Перець. 1941. № 3. С. 5.

[168] Обурений Геббельс // Перець. 1944. № 4. С. 3.

[169] Від вільних братів – звільненому брату / мал. В. Литвиненка і О. Козюренка // Перець. 1943. № 25. С. 4–5.

(30 примірників); десятки примірників «Підручника для глухонімих»…»[170]. Комплектування такими книжками дописувач порівнює з колекціонуванням *«найнуднішими книжками у світі»* директором міланської кінофабрики.

Київ перцю

ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ!

У журналі «Україна» я прочитав, що директор міланської кінофабрики Ріо Козеллі збирає бібліотеку найнудніших книжок у світі. Не інакше як з диваком-італійцем вирішив конкурувати т. Полтавець — голова завкому заводу «Перемога праці» в м. Артемівську. Нещодавно він придбав для заводського клубу на кілька тисяч карбованців бібліотеку, в яку ввійшли книжки:

Берман — «Как научиться писать левой рукой (15 примірників);

Генінг — «Учись правильно говорить» (20 примірників);

Грюнберг — «Выращивайте домашнюю птицу» (30 примірників);

Десятки примірників «Підручника для глухонімих» і т. д.

Дорогий Перче! Порадь, де можна дістати для нашої бібліотеки ще одну книжку: «Вчись думати головою». Виключно для т. Полтавця.

К. КОСТЕНКО.

м. Артемівськ.

6

Мал. Р. МЕЛЬНИЧУКА

ЄДИНА ВТІХА

— Шкода! Хороша книжка і така погана обкладинка!
— Не турбуйтеся, обкладинка скоро одлетить.

У післявоєнні часи гарних книжок було мало, тому кожний випадок друку неякісної продукції був під пильним розглядом журналістів «Перцю». *«Хороша книжка і така погана обкладинка»*, – перемовляються покупці в книгарні на карикатурі 1949 року[171].

БУНТ КНИЖОК

Спочатку все йшло, як у добрій старій казці. Вночі, коли всі працівники видавництва «Молодь» бачили вже треті сни, книжки, випущені цим видавництвом, влаштували свої власні збори. Так завжди буває в казках, нічого не поробиш.

Говорили книжки про те, про се: про якість друку і затримки у друкарні, про погані фарби і всякі інші досить нудні й для них самих, і для читачів речі. І все було б, як на нормальній виробничій нараді видавництва, коли б раптом не взяла слово товстенька «Таємниця Соколиного бору» Ю. Збанацького.

— Чого їй треба? — здивовано зашелестіли сторінками інші книжки. — І видана охайно, і малюнки видрукувані пристойно...

Але «Таємниця Соколиного бору» тільки відмахнулася від них і обурено заговорила:

— Я страждаю, сестри! Мене роздирають сумніви! У мені є текст — і є малюнки. Краще б їх не було! На чию сторону мені приставати? Адже текст говорить одне, а малюнки — зовсім інше. Не вірите? Ось! — І вона сама відкрилася на сторінці 106-й. — Читайте! У тексті написано, що у Василя Івановича обвітрене, заросле густою бородою обличчя. Так?

— Так, — погодилися книжки.

— А на малюнку художник Ю. Баланівський зобразив Василя Івановича чисто виголеним і з акуратно підстриженими вусиками. Бачите? Дивіться далі. Отут автор розповідає, що на галявину зійшлося дванадцятеро дітей. І один з них причепив на вирізану берізку, як на древко, принесену червону хустину з написом. А на малюнку сторінки 123-ї? Лише погляньте: дітей аж двадцять двоє, а прапор причеплений високо на дереві!.. Що ж це виходить? Що я скажу читачам? Що мого художнього редактора І. Плещинського не цікавить відповідність малюнків до тексту?.. Ні, я питаю у вас: що таке ілюстрація, га?

— У мене ще гірше, — перебила збірка «Сонячний ранок» О. Копиленка, витираючи сльози. — У моєму оповіданні «Секрет» дівчинка Ліда підбігла до хлопця Борі тоді, коли візник уже зник за рогом другої вулиці, про що вона йому й говорить, подаючи підібрані нею книжки й зошити. А на ілюстрації, яку намалювали на сторінці 77 художники Г. Яблонський і О. Дяченко, — візник у двох кроках від Борі, і книжки лежать на бруці... Автор в оповіданні «Петроградський хлопчик» говорить про гімназиста. Подивіться, якого «гімназиста» намалювали художники на сторінці 135! У шинелі, з-під якої лізуть в очі білі штани! Де ж це було, щоб гімназисти носили білі штани під шинелею? Може, художній редактор С. Кравченко бачив таких? Жах!..

— Сестри, і мене не минула лиха доля, — пропищала книжечка «Синя чашка» В. Карасьової. — Погляньте, на сторінці 36 художник П. Дайц примушує мого хлопчика Тимошка метушитися біля риби, розсипаної на березі. А за автором — він бігає навколо сіті, витягненої рибалками, боючись, що риби втечуть з неї... Мій художній редактор І. Плещинський не помітив того, на що звертають увагу всі юні читачі. Вони пильно розглядають малюнки і помічають те, чого не помітив І. Плещинський, хоч і повинен був помітити.

І раптом усі книжки замовкли, бо побачили, як підвелася книжка Ванди Василевської «Гості здалека і зблизька». У неї був такий засмучений вигляд, так тоскно вона говорила, що ніхто не насмілився її перебити. Вона сказала сумно:

— Всім нам погано, над усіма нами знущаються художники, але мені найгірше. Художник М. Манюков за допомогою художнього редактора С. Кравченка перебрехав аж тринадцять малюнків на моїх сторінках... Я не буду розповідати вам про все, але — подивіться самі бодай на деякі з цих «ілюстрацій», якими художник зіпсував мій прекрасний текст. Гляньте, ось на сторінці 9 за волею художника діти саджають дерева, допомагає їм солдат. А за автором в оповіданні «Сад» діти саджають виключно квіти — і допомагає їм офіцер... Мій автор в оповіданні «Вибори» розповідає про жінку Олену Прокопівну, голову сільради. Погляньте на малюнок на сторінці 37: художник зробив з цієї жінки чоловіка!.. На сторінці 91 намальовано дівчину Галю, яка сидить на підвіконні, витягнувши ноги. А автор в оповіданні «Дощ» весь час підкреслює, що Галя стоїть біля вікна... За моїм автором у повісті «Кімната на горищі» згорблений швець приносить чоботи і говорить, боязко стоячи біля порога. А на малюнку сторінки 160 — високий і стрункий швець стоїть посеред кімнати біля столу, тримаючи у руках не чоботи, а черевики...

— Ганьба! Неподобство! — загукали книжки з усіх боків. — Чи є в тих художників і художніх редакторів діти? Як вони дивляться їм в очі?

Невідомо, до чого догаласували б книжки, до чого дійшов би їхній бунт. Але казка мусить закінчитися за традицією. Пролунав брязкіт ключа в замку: то прийшли прибиральниці. Книжкам довелося нашвидку стрибати назад на полиці видавничих шаф: адже вони позбавлені були права продовжувати свої збори при людях.

А шкода: може, це й допомогло б справі. Може, це й примусило б художників уважніше читати текст і робити відповідні до нього ілюстрації, а художнім редакторам бодай задовільно виконувати свої службові обов'язки.

В. ВЛАДКО.

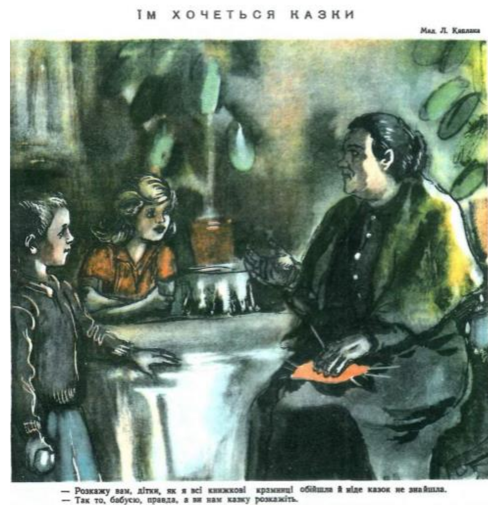
---

[170] Костенко К. Шановний Перче! У журналі «Україна» я прочитав… : Київ Перцю // Перець. 1947. № 22. С. 7.

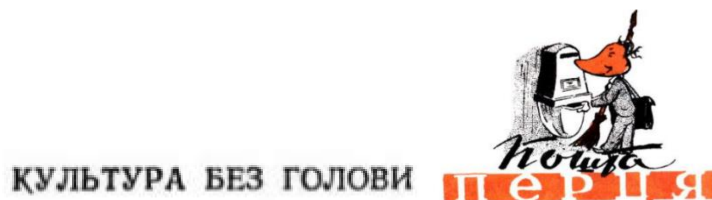
[171] Єдина втіха / мал. Р. Мельничука // Перець. 1949. № 9. С. 6.

Публіцисти «Перцю» часто наділяли неживі предмети якостями живих істот. Так, книжки видавництва «Мистецтво» збунтувалися через погану якість виданої книжкової продукції для дітей та незадовільне виконання службових обов`язків художніх редакторів та художників-ілюстраторів[172].

Неодноразово в 1940-і рр. на шпальтах «Перцю» вказувалось на критичний дефіцит видань для дітей: не друкували потрібну літературу видавництва[173], не продавалися казки у книжкових крамницях[174], відповідно у бібліотеках відчувався незадовлений попит на необхідні книжки.

Жорсткої критики піддавалися відповідальні за відсутність літератури в бібліотеках для робітників. *«Книжкова полиця в бібліотеці завжди порожня»* – така ситуація була на знаменитих на весь Радянський Союз передових шахтах Горлівки (Донецька область) в 1948 р. журналісти «Перцю» констатували, що на шахті ім. Калініна, шахті «Кочегарка»: *«Вся*

[172] Владко В. Бунт книжок // Перець. 1950. № 17. С. 6.

[173] На книжковому ринку важко знайти народні казки… / мал. С. Самума // Перець. 1949. № 22. С. 6.

[174] Їм хочеться казки / мал. Л. Каплана // Перець. 1948. № 6. С. 5.

культурно-масова робота складається з системи зачарованих кіл», тому що відповідальні за культуру чиновники *«забурились»*. Коли важко знайти відповідальних за проблеми бібліотек та клубів – *«культура без голови»*[175]. Виявляється, що відділ культосвітньої роботи Горлівського міськвиконкому, обласний відділ, органи влади, які мали займатися культурно-освітньою роботою, позиціонують себе лише як контролюючі органи. А на шахтах відсутня посада завідувача культвідділу в обкомі профспілки гірників.

КОЛИ ГАСНЕ ШАХТАРСЬКА ЛАМПОЧКА

(дорожні нотатки)

КУЛЬТУРА БЕЗ ГОЛОВИ

Хто ж займається культурно-освітньою роботою серед гірників? Ідемо вияснити. Заходимо до завідувача відділу культосвітньої роботи Горлівського міськвиконкому т. Власова. «Ми — орган контролюючий!» — заявляє він. Приходимо до завідувача обласного відділу т. Фурика: «Наше завдання — контролювати!» — каже він.

— А як же бути, коли контролювати нема чого? Як-от, наприклад, на шахті «Кочегарка»?

— В такому разі зверніться до профспілчан.

В обкомі профспілки вугільників вже три місяці немає завідувача культвідділу. Сидить інструктор і ставить у кліточки звіту цифри.

— Вся культурно-масова робота складається з системи зачарованих кіл, — пояснюють нам в обкомі вугільників. — Запрошувати артистів філармонії з гарантією на збір клубам заборонено. А без гарантії артисти не їдуть. (Перше коло!). Купувати культтовари за готівку — банк не дозволяє. А магазини продають виключно за готівку. (Друге коло!). Репертуар шахтарським клубам повинен постачати Будинок народної творчості, але ніякого шахтарського репертуару нема. Письменники не пишуть, а Будинок народної творчості їм не замовляє. (Третє коло!)

Оточивши себе колом зачарованих кіл, в обкомі вугільників з холодною байдужістю ставлять в кліточки цифри.

«ЗАБУРИЛИСЬ»

У шахтарів є слово: «забуритись». Коли вагончик зійде з рейок, шахтарі кажуть: «Вагончик забурився!» Словом «забурився» шахтар характеризує все, що порушує нормальний хід життя.

Знаменитий відбійник шахти ім. Калініна Олександр Юхимович Тюренков, вирубавши за зміну відбійним молотком 669 тонн вугілля, піднімається з шахти. Що ж він бачить «нагора», коли погасить свою акумуляторну лампочку?

Він хоче послухати радіо, а йому на протязі двох років не можуть поставити радіоточку. Він хоче почитати газету, де академіки аналізують його метод, а йому двічі відмовили в передплаті. Він хоче піти в клуб, а клуб не опалюється. Кінокартини старі. На музикальних інструментах нема струн. Книжкова полиця в бібліотеці завжди порожня. І повертається він додому розчарований.

— Під землею,— каже Тюренков,— у нас найпередовіша культура. А на поверхні культура «забурилась».

— Не культура «забурилась», — додаємо ми. — «Забурились» люди, які повинні керувати культурно-освітньою роботою серед шахтарів.

П. АФОНСЬКИЙ,
спеціальний кореспондент ПЕРЦЯ.

---

175 Афонський П. Коли гасне шахтарська лампочка : (дорожні нотатки) // Перець. 1948. № 7. С. 3.

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ

У ПЕРЦІ № 7 був опублікований фейлетон П. Афонського «Коли гасне шахтарська лампочка».

Секретар Сталінського обкому КП(б)У по пропаганді тов. Кигинько повідомив редакцію, що обком партії зобов'язав Горлівський міськком КП(б)У рішуче поліпшити політичну та культурно-освітню роботу серед гірників шахт «Кочегарка» та ім. Калініна. Облвідділу культосвітньої роботи запропоновано поліпшити діяльність шахтарських клубів, червоних кутків та бібліотек.

У Горлівському міському парку культури та відпочинку вже відремонтовано літній театр та естраду і встановлено кіноапаратуру. У бібліотеках шахт «Кочегарка» та ім. Калініна наведено порядок і додатково придбано на 5000 крб. художньої літератури.

ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ!

Поки не було в нас товариша Ігнатищева, була в нашій гірничо-промисловій школі хороша бібліотека. А з того часу, як став начальником міського управління трудових резервів т. Ігнатищев, наша бібліотека перестала бути хорошою. Вірніше, зовсім перестала бути бібліотекою, бо на 10 тисяч карбованців книжок забрав до себе в кабінет т. Ігнатищев.

Учням школи читати нічого, зате вони можуть радіти, що т. Ігнатищев один за всіх культурно розвивається.

Ми дуже раді, що у нас такий культурний начальник, але ще більше б раділи, коли б він набував собі книжки з інших джерел.

ШІСТЬ ПІДПИСІВ.

м. Ірміно,
Ворошиловградської області.

Уже в тому ж році повідомлялося: *«Секретар Сталінського обкому КП(б)У по пропаганді тов. Кигинько повідомив редакцію, що обком партії зобов'язав Горлівський міськком КП(б)У рішуче поліпшити політичну та культурно-освітню роботу серед гірників шахт «Кочегарка» та ім. Калініна. Облвідділу культосвітньої роботи запропоновано поліпшити діяльність шахтарських клубів, червоних кутків та бібліотек. ... У бібліотеках шахт «Кочегарка» та ім. Калініна наведено порядок і додатково придбано на 5000 крб. художньої літератури»*[176].

У шахтарському місті Ірміно Ворошиловградської області в 1950 р. культурно розвивався *«культурний начальник»* міського управління трудових резервів Ігнатищев. У колективній скарзі повідомлялось, що бібліотека гірничо-промислової школи *«зовсім перестала бути бібліотекою, бо на 10 тисяч карбованців книжок забрав до себе в кабінет т. Ігнатищев»*[177].

---

[176] У Перці № 7 був опублікований фейлетон П. Афонського … : Перець допоміг // Перець. 1948. № 13. С. 7.

[177] Шановний Перче! Поки не було… : Пошта Перця / Шість підписів // Перець. 1950. № 1. С. 7.

ДОРОГИЙ ПЕРЧЕ!

Дозволь, будь ласка, через твою пошту подякувати дорогим товаришам із Харківської книжкової палати за їх послугу, за дбайливе піклування про роботу районних бібліотек і, зокрема, нашої.

Хотілось би написати їм так: «Дорогі товариші! Оті анотовані картки, яких ми у Вас не просили і які коштують по 1 крб. 12 коп. кожна, бібліотека вже одержала. Нас зворушила така запопадливість. Адже ми одержали картки навіть на книжки, яких в нас немає. Дуже дякуємо, спасибі, але більше не турбуйтесь!

Воно, звісно, непогано мати анотовану картку на кожну книгу, яка є на білому світі. Та краще ми вже придбаємо нові книжки на ті гроші, що їх ми маємо витрачати на викуп анотованих карток.

Ще і ще раз дякуємо за Вашу дорогу послугу. Але вона нам просто не по кишені!»

А. ВОРОПАЙ,
зав. райвідділу культурно-освітньої роботи.
БОЖКО,
зав. райбібліотеки.
Дубов'язівський район,
Сумської області.

Нещадно розпікав «Перець» керівників відділів культури області, районів, які не підвищували кваліфікацію. На малюнку, певно, бібліотекар партійного закладу, принесла за запитом держслужбовця «новинки» – літературу за минулі роки[178]. За малюнком можна дізнатися які періодичні видання були у фонді: «Культурна-освітня робота», «Вітчизна» тощо.

Завідувач райвідділу культурно-освітньої роботи А. Воропай та завідуючий райбібліотекою Божко з Дубов’язівського району Сумської області повідомили в 1950 р. на «Пошту Перцю» про *«дбайливе піклування про роботу районних бібліотек»* працівників Харківської книжкової палати – ті надіслали анотовані картки за 1 крб. 12 коп. навіть на книжки, яких немає в фондах книгозбірень. *«Воно, звісно, непогано мати анотовану картку на кожну книгу, яка є на білому світі. Та краще ми вже придбаємо нові книжки на ті гроші, що їх ми маємо витрачати на викуп анотованих карток. Ще і ще раз дякуємо за Вашу дорогу послугу. Але вона нам просто не по кишені!»*[179].

---

[178] Час не жде … / мал. С. Самума // Перець. 1951. № 5. С. 3.
[179] Воропай А., Божко. Дорогий Перче! Дозволь, будь ласка… : Пошта Перця // Перець. 1950. № 17. С. 7.

№ 12. КИЇВ. ЧЕРВЕНЬ 1951 р.

№ 20. КИЇВ. ЖОВТЕНЬ 1951 р.

НАДБАС

Чудовий, незвичайний голос має голова правління Стецівського сільського споживчого товариства П. Г. Базалевський. Такий сильний голос, що навіть бас-профундо в порівнянні з ним може здатися дитячим пищанням. Якийсь надбас!

Збори пайовиків товариства одноголосно ухвалюють: на гроші, відраховані у фонд культобслуговування пайовиків, придбати книги для сільської бібліотеки.

А Базалевський одноголосно співає:

— Не да-а-ам!

Збори тричі підтверджують своє рішення. А Базалевський тричі повторює: «Не дам!» І його голос виявляється сильнішим, ніж голос загальних зборів.

Порадь, друже Перче, Базалевському не зловживати своїм голосом. Надірвати можна.

С. КОХАН,
завідуючий бібліотекою.

с. Стецівка,
Звенигородського району,
Київської області.

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ

* * *

У № 12 ПЕРЕЦЬ вмістив замітку під назвою «Надбас». Як повідомило правління Стецівського споживчого товариства (Звенигородський район на Київщині), рішення зборів пайовиків виконано — бібліотеку придбано.

Через «Пошту Перцю» бібліотекарі мали змогу поскаржитися на керівників, які не виділяли кошти на придбання літератури для бібліотек. Так, завідуючий бібліотекою с. Стецівка Звенигородського району Київської області С. Кохан написав листа про свавілля голови правління Стецівського сільського споживчого товариства П. Г. Базалевського, який не давав дозволу на фінансування доукомплектування бібліотечного фонду. Виявляється, голова правління має *«надбас»* – такий сильний, «*чудовий, незвичайний голос»*, що *«його голос виявляється сильнішим, ніж голос загальних зборів»*[180] пайовиків споживчого товариства. Після докорів на сторінках всеукраїнського журналу *«рішення зборів пайовиків виконано – бібліотеку придбано»*[181].

У 1959 р. кременчуцькі культпрацівники пожалілися, що у місцевих бібліотеках немає виданих мільйонними тиражами ані сучасних сатирично-гумористичних книжок видавництв «Радянська Україна», «Держлітвидавництво», «Молодь», «Радянський письменник»; ані газет «Літературна газета», «Радянський письменник»: *«Побігли ми тоді до*

---

[180] Кохан С. Надбас : Пошта Перця // Перець. 1951. № 12. С. 10.
[181] У № 12 Перець вмістив… : Перець допоміг // Перець. 1951. № 20 С. 10.

бібліотек, до книжкових кіосків, – справді, ні гумористичних оповідань, ні згаданих газет нема»[182].

Кременчуцькі новини
(Листи з Кременчука)

Ув останньому листі ти, друже, цікавився: чи на висоті кременчуцькі палаци культури і клуби? Чи змістовний репертуар? Чим заповнюють відпочинок трудящих?

Щодо висоти, то вірно. Клуби і палаци культури височенькі і сцени у них широченькі. Щождо концертно-естрадного репертуару, відверто скажу, — слабкуватий. Старенький репертуар. Щоб дуже, то ні, але трохи нагадує: «Соловей, соловей, пташечка!.. Канареечка жалобно пойот...»

Кременчуцькі культпрацівники скаржаться: нема змістовного репертуару. Нема, запевняють, гострих сатирично-гумористичних оповідань. Кажуть: мабуть, видавництва не випускають. Я і так, я і сяк — доказую. Цифрами оперую. Кажу: лише у видавництві «Радянська Україна» гумористичних творів видано тиражем близько п'яти мільйонів. А скільки видало «Держлітвидавництво»? Видавництва «Молодь», «Радянський письменник»? Теж не менше!

Чимало аналогічних творів друкують «Літературна газета» і газета «Радянська культура».

А «Радянська культура», кажу, крім цього, ще й випускає спеціальні номери «На допомогу художній самодіяльності».

— Нема! — кричать культпрацівники.

Побігли ми тоді до бібліотек, до книжкових кіосків, — справді, ні гумористичних оповідань, ні згаданих газет нема.

Та що там гріха таїти: у парткабінетах оцих газет нема.

— Що ж таке? — питаємо. Культпрацівники тоді на Книготорг і «Союздрук» навалилися: приховують від нас. Не дають.

Ми в «Союздрук», до зава Носатова Віктора Михайловича: даєте чи не даєте?

— Даю! Їй-богу, даю. Не беруть!

Отак дзигою і крутиться морока: дають — не дають!

А взагалі скажу: треба і культпрацівникам рости! На старій репертуарній шкапі далеко не поїдеш!

О. КОВІНЬКА.

№ 22 (417)
Рік видання XIX
КИЇВ
ЛИСТОПАД
1959
ЦІНА 1 КРБ

НОВИНКА

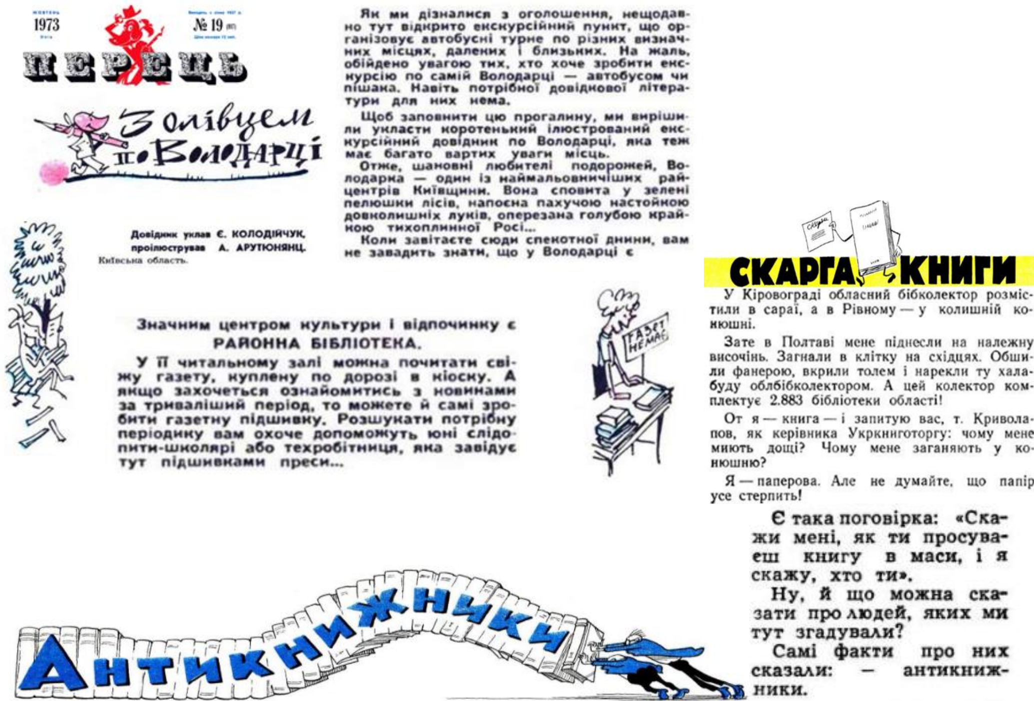
В бібліотеки надійшла повість В. Таємничого «Корінь квадратний». Всі сторінки цього захоплюючого детектива абсолютно чисті. Але досить по них пройтись гарячим утюгом, як в одну мить проступає текст. Утюг видається в комплекті з книгою.

У 1971 р. бібліотеки отримали незвичайну *«новинку»* – повість В. Таємничого «Корінь квадратний». Виявляється, *«Всі сторінки цього захоплюючого детектива абсолютно чисті. Але досить по них пройтись гарячим утюгом, як в одну мить проступає текст. Утюг видається в комплекті з книгою»*[183].

У райцентрі Київщині Володарці *«значним центром культури і відпочинку є районна бібліотека. У її читальному залі можна почитати свіжу газету, куплену по дорозі в кіоску. А якщо захочеш ознайомитись з новинами за триваліший період, то можете й самі зробити газетну підшивку. Розшукати потрібну періодику вам охоче допоможуть юні слідопити-школярі або техробітниця, яка завідує тут підшивками преси…»*[184].

---

[182] Ковінька О. Кременчуцькі новини: (листи з Кременчука) // Перець. 1959. № 22. С. 4.
[183] Новинка : Хроніка новин // Перець. 1971. № 15. С. 4.
[184] Районна бібліотека: З олівцем по Володарці / довідник уклав Є. Колодійчук, проілюстрував А. Арутюнянц // Перець. 1973. № 19. С. 8.

1973

№ 19

ПЕРЕЦЬ

З олівцем по Володарці

Як ми дізналися з оголошення, нещодавно тут відкрито екскурсійний пункт, що організовує автобусні турне по різних визначних місцях, далеких і близьких. На жаль, обійдено увагою тих, хто хоче зробити екскурсію по самій Володарці — автобусом чи пішака. Навіть потрібної довідкової літератури для них нема.

Щоб заповнити цю прогалину, ми вирішили укласти коротенький ілюстрований екскурсійний довідник по Володарці, яка теж має багато вартих уваги місць.

Отже, шановні любителі подорожей, Володарка — один із наймальовничіших райцентрів Київщини. Вона сповита у зелені пелюшки лісів, напоєна пахучою настойкою довколишніх луків, оперезана голубою крайкою тихоплинної Росі...

Коли завітаєте сюди спекотної днини, вам не завадить знати, що у Володарці є

Довідник уклав Є. КОЛОДІЙЧУК, проілюстрував А. АРУТЮНЯНЦ.

Київська область.

Значним центром культури і відпочинку є РАЙОННА БІБЛІОТЕКА.

У її читальному залі можна почитати свіжу газету, куплену по дорозі в кіоску. А якщо захочеться ознайомитись з новинами за триваліший період, то можете й самі зробити газетну підшивку. Розшукати потрібну періодику вам охоче допоможуть юні слідопити-школярі або техробітниця, яка завідує тут підшивками преси...

СКАРГА КНИГИ

У Кіровограді обласний бібколектор розмістили в сараї, а в Рівному — у колишній конюшні.

Зате в Полтаві мене піднесли на належну височінь. Загнали в клітку на східцях. Обшили фанерою, вкрили толем і нарекли ту халабуду облбібколектором. А цей колектор комплектує 2.883 бібліотеки області!

От я — книга — і запитую вас, т. Криволапов, як керівника Укркниготоргу: чому мене миють дощі? Чому мене заганяють у конюшню?

Я — паперова. Але не думайте, що папір усе стерпить!

Є така поговірка: «Скажи мені, як ти просуваєш книгу в маси, і я скажу, хто ти».

Ну, й що можна сказати про людей, яких ми тут згадували?

Самі факти про них сказали: — антикнижники.

Антикнижники

Неодноразово на сторінках «Перцю» описувались проблеми бібліотечних колекторів – спеціалізованих книготорговельних організацій, які ще з 1920-х років в радянській Україні займалися книгопостачанням бібліотек. Окрім комплектування фондів бібліотек за замовленнями, бібліотечні колектори надавали закладам культури консультаційно-бібліографічну допомогу; забезпечували бібліотечною технікою. На жаль, за спостереженням журналістів «Перцю» чиновники перетворювали бібліотечні колектори на могилу творів невідомого автора, могильники культури.

Лакмусовий папірець «Перцю»: *«Є така поговірка: «Скажи мені, як ти просуваєш книгу в маси, і я скажу, хто ти»*. Байдужих урядовців до проблем комплектування бібліотек журналісти «Перцю» називали «антикнижниками». Чиновники Ворошиловоградського облвиконкому розпорядилися *«ущільнити»* обласний бібліотечний колектор: *«Тепер у невеличкому приміщенні звалено у купу тисячі томів, і знайти потрібну книжку неможливо. Бібколектор перетворили в «могилу творів невідомого автора». Відома лише адреса «могильників» культури. Не знаємо, чи сім дідів у облвиконкомі, чи може й більше. Піклуються про*

книжкову торгівлю. Знаємо лише, що у цих, кажучи образно, семи дідів книга залишилася безпритульною»[185].

Після інвентаризації, яку вперше за всю свою історію провів Укркниготорг, в фельєтоні «Скарга книги» від 1952 р. описується скрутний стан книготорговельної сфери в Україні, і, зокрема бібліотечних колекторів. Бідкається книга «Перцю»: *«Не все папір терпить»*; *«У Кировограді обласний бібколектор розмістили в сараї, а в Рівному – колишній конюшні. Зате в Полтаві мене піднесли на належну височинь. Загнали в клітку на східцях. Обшили фанерою, вкрили толем і нарекли ту халабуду облбібколектором. А цей колектор комплектує 28883 бібліотеки області!»*[186].

НЕЗВИЧАЙНІ пригоди

№ 9. КИЇВ. ТРАВЕНЬ 1952 р.

ПРОПАЛИ БЕЗВІСТИ гроші, перекaзані колгоспом ім. Молотова (Гребінківський район) Полтавському бібліотечному колектору, який ось уже два роки ні книг колгоспові не надсилає, ні про гроші не згадує.

ДОРОГИЙ ПЕРЧЕ!

Важко описувати тяжке становище, в якому опинився Харківський бібліотечний колектор! Ми раді були б запросити до себе керівників нашої міськради, щоб вони на власні очі все побачили, але жаль нам їхніх очей. Стеля у приміщенні ледве тримається,— може їхні очі серйозно запорошити. Стіни теж загрожують обвалом...

Тому ми вирішили сфотографувати одну з кімнат, щоб з твоїх сторінок показати її кому слід. Хай полюбуються цією картиною наші керівники і добре задумаються над тим, що легше зробити: знайти у цьому звалищі потрібну книгу, чи підшукати нове приміщення для двохсот тисяч книг.

Нам здається, що останнє зробити незрівнянно легше і набагато безпечніше!

ПРАЦІВНИКИ БІБКОЛЕКТОРА

Бережіть, дітки, книгу...

У рубриці «Незвичайні пригоди»» розміщено повідомлення: *«Пропали безвісті гроші, переказані колгоспом ім. Молотова Гребінківський район Полтавському бібліотечному колектору, який ось уже два роки ні книг колгоспові не надсилає, ні про гроші не згадує»*[187].

Дуже важко знайти потрібну книжку у звалищі Харківського бібліотечного колектора (1953 р.). Двісті тисяч видань знаходяться в приміщенні, що перебуває в аварійному стані: *«Стеля у приміщенні ледве тримається ... . Стіни теж загрожують обвалом…»*[188].

Декілька разів описувалися перипетії обласного бібколектору в місті Черкаси. У фельєтоні «Бережіть, дітки, книгу» (1976 р.) зауважувалося

---

[185] Лубенський Петро. Антикнижники // Перець. 1950. № 9. С. 6.

[186] Скарга книги / Скаргу книги записали Г. Безбородько, Ол. Громов, Л. Гроха // Перець. 1952. № 10. С. 4.

[187] Незвичайні пригоди // Перець. 1952. № 9. С. 8.

[188] Дорогий Перче! Важко описувати… : Пошта Перця / працівники бібколектора // Перець. 1953. № 21. С. 11.

кепське становище Черкаського обласного бібколектору, який *«тулиться в підвалах»*[189]. Незважаючи на критику протягом *«кільканадцяти років»* проблема приміщення бібколектору не вирішувалася. У 1985 р. на шпальтах «Перецю» описуються умови роботи *«колективу, що складається з 23 працівників (22 з них, уточнимо, – працівниці) і річний товарооборіг якого складає понад мільйон карбованців. ... Ще одна довідка: з кожною книжкою, яка потрапляє до бібколектора, треба провести 17 різноманітних операцій. З кожною! І, дивлячись на гори книжок, вершини яких підпирають стелю, мимоволі думаєш: як же вдається оцим тендітним жінкам (нетендітних сюди не беруть: можуть застрягти в над вузьких між книжних ущелинах!) – як їм тільки вдається в такій обстановці перелопачувати по кілька разів оті рукотворні Еверести? (Перелопачувати – це, самі розумієте, чисто літературний образ. Бо, по-перше, книжки – товар трохи делікатніший, ніж, скажімо, кам'яне вугілля чи навіть просо, а по-друге, усе тут робиться вручну, техніки не застосуєш, бо ніде її поставити). Воістину подвижницька праця!»*[190].

Технічний інспектор праці ЦК профспілки працівників культури А. Березовський розповідає про критичну ситуацію бібліотечного колектору об'єднання «Київкнига», який виселили з власного приміщення

---

[189] Бойко В. Бережіть, дітки, книгу // Перець. 1976. № 8. С. 13.

[190] Бойко В. Джерело на задвірках: нотатки про книжкову торгівлю // Перець 1985. № 21. С. 13.

– *«з першого поверху будинку № 35 по вулиці Дем'яна Коротченка в підвал цього ж будинку»* за постановою № 1026 від 26.10.1989 р. Київського міськвиконкому. Тринадцять працівників змушені працювати в підвалі, де *«ні вікон, ні вентиляції, до того ж, розміщені сантехнічні комунікації житлового будинку»*. Гірко усвідомлювати, що гасло «*Краще мати сто карбованців»* більш життєздатне, і краще поліпшувати умови праці ощадній касі, аніж підтверджувати ділом, на практиці крилатий вислів *«Книга – твій найкращий друг»*[191].

АМЕРИКА без косметики

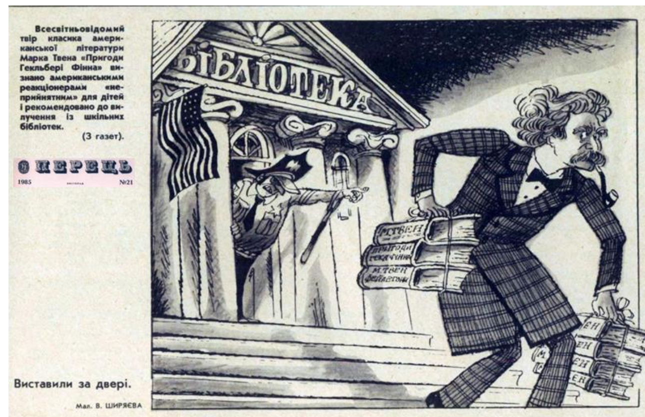

Американські бібліотеки зазнають утруднень від високих цін у країні та, крім того, ще й власних фінансових і тому змушені зменшувати кількість книжок та періодичних видань на своїх полицях.

Ціна книжки в твердій обкладинці зросла з 8 доларів у 1968 році до 13 доларів у 1972-му. Періодичні передплатні видання також дорогі: наприклад, ціна бібліографічного довідника з хімії, необхідного багатьом університетським бібліотекам, підскочила з 700 доларів у 1965 році до 2.400 в 1974-му.

Вартість багатьох газет і журналів, що надсилаються поштою, зросла майже вдвічі у порівнянні з 1972 роком.

«Крісчен сайєнс монітор». Бостон.

Опікувалися на сторінках «Перцю» і комплектуванням американських бібліотек, які *«зазнають утруднень від високих цін у країні та, крім того, ще й власних фінансових і тому змушені зменшувати кількість книжок та періодичних видань на своїх полицях»*[192]. У замітці 1975 р. «Америка без косметики» автор порівнює ціни на книжки та на газети і журнали у доларах з 1965 по 1974 рр.

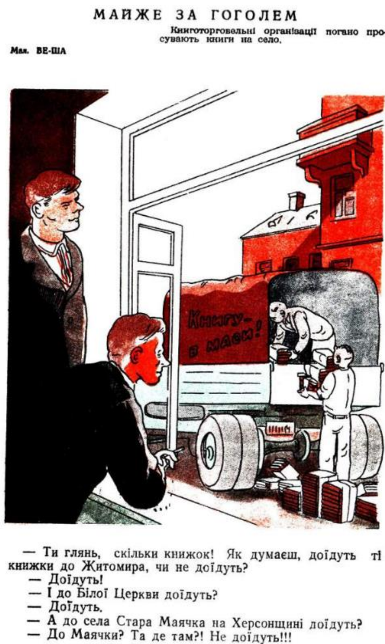
У 1985 р. була надрукована інформація з газет про *«вилучення із шкільних бібліотек»*[193] твору класика американської літератури Марка Твена «Пригоди Гекльберрі Фінна». До речі, і нині у деяких штатах США «Пригоди Гекльберрі Фінна» вилучено з переліку творів обов'язкових для вивчення через расизм і неполіткоректність.

---

[191] Березовський А. Друже Перче! У нашій країні… // Перець. 1990. № 9. С. 8.

[192] Америка без косметики : [з «Крісчен сайєнс монітор», Бостон] // Перець. 1975. № 10. С. 9.

[193] Виставили за двері / мал. В. Ширяєва // Перець 1985. № 21. С. 1.

У післявоєнні роки особливо актуальним стало гасло радянської влади «Книгу в маси!». Низка критичних публікацій була присвячена незадовільному постачанню книжок сільському населенню. Карикатура «Майже за Гоголем» обігрує початок поеми Миколи Гоголя «Мертві душі» – розмову між мужиками про можливості колеса брички пана Чичикова:

– Ти глянь, скільки книжок! Як думаєш, доїдуть ті книжки до Житомира, чи не доїдуть?

– Доїдуть!

– І до Білої Церкви доїдуть?

– Доїдуть.

– А до села Стара Маячка на Херсонщині доїдуть?

– До Маячки? Та де там?! Не доїдуть!!![194].

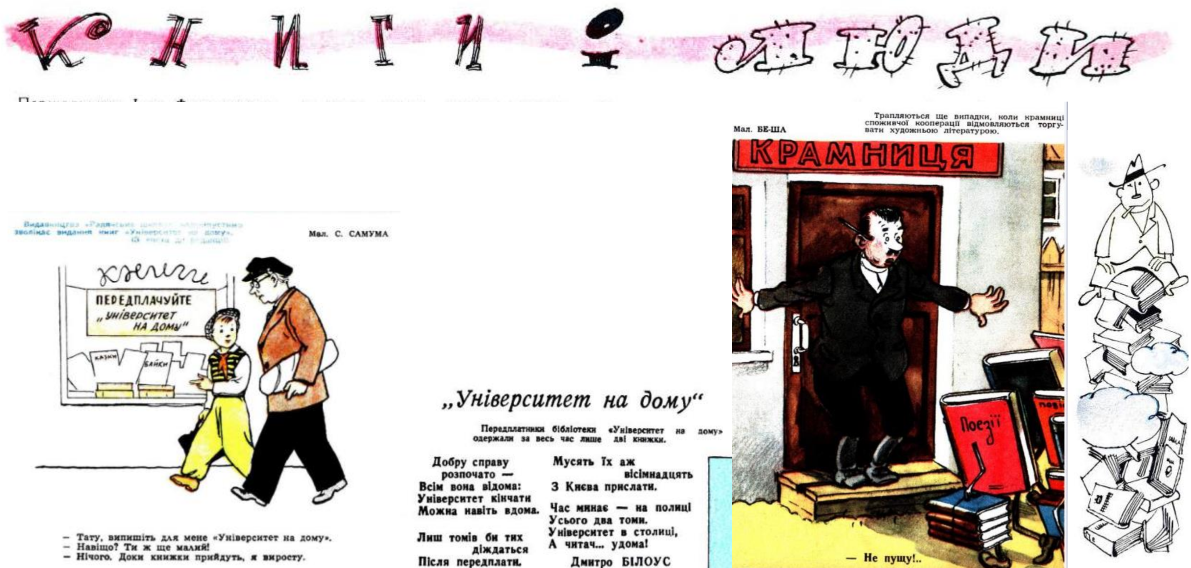
Важливе місце в подоланні наслідків війни, забезпеченні життєво необхідними товарами займала споживча кооперація. У 1950-ті рр. на сторінках «Перцю» оприлюднювали факти незадовільної книжкової торгівлі облспоживспілками. Таку роботу було схарактеризовано – *«книгозатримуюча сітка»*[195]. На складах книготорговельних організацій затримувалися на десятки мільйонів карбованців так звані осадки книжок, неотриманих книжковими крамницями та бібліотеками.

---

[194] Майже за Гоголем / мал. БЕ-ША // Перець. 1949. № 13. С. 6.

[195] Книгозатримуюча сітка / мал. С. Самума // Перець. 1951. № 12. С. 9.

У 1950 р. в «Облкнигокультторгу» Ворошиловоградської області під керівництвом Лобзовського *«залягло книжок на мільйон карбованців»*. А затребувана серія «Університет на дому», за словами спеціального кореспондента «Перцю» перетворилася на *«Університет на базі»*, бо паки з книжками лежать не розпаковані[196]. Проблемі несвоєчасного отримання книжок передплатної серії «Університет на дому», яка випускалася для всебічної допомоги населенню у самоосвіті, «Перець» присвятив ще декілька публікацій: «Університет на дому» Дмитра Білоуса[197], карикатуру С. Самума «Видавництво «Радянська школа»…» [198].

Критикували крамниці споживчої кооперації за відмову торгувати художньою літературою[199]; за невміння рекламувати книжки; непрофесійних продавців *(«Інший продавець все життя гасом торгував, а тепер чомусь продає книжки»*[200]); за давно неремонтовані книжкові склади, бази. Шукали винних у «неліквідах книжкових» на книжкових складах, в бібліотечних колекторах, книжкових магазинах облкниготоргів.

У радянські часи часто застосовувався такий метод продажу, коли на додаток до потрібної речі пропонувалося купити непотрібну, яка не

---

[196] Лубенський Петро.Антикнижники // Перець. 1950. № 9. С. 6.
[197] Білоус Дмитро. «Університет на дому» // Перець. 1947. № 13. С. 5.
[198] Видавництво «Радянська школа» … / мал. С. Самума // Перець. 1950. № 10. С. 3.
[199] Не пущу! / мал.. БЕ-ША // Перець. 1954. № 23. С. 5.
[200] Книги і люди / рейдова бригада «Перця» Г. Безбородько, М. Білкун, К. Лемешев, Ю. Ячейкін // Перець. 1962. № 17. С. 4.

користувалася попитом. Одним із найпопулярніших товарів, які часто не продавалися без «навантаження», були книги. Дефіцитну літературу можна було купити тільки з книжками, які були не цікаві покупцям, але їх необхідно було реалізувати заради планових показників. Якщо такий факт минулого і здивує когось сьогодні, то, варто зазначити, що популярна нині у торговельних мережах акція «два за ціною одного», коли пропонується купити один товар і отримати другий такий же в подарунок, це та ж схема придбання зайвих речей.

У ЗІНЬКОВІ Є МУДРОГОЛОВІ!

У м. Зінькові (на Полтавщині) в універмазі ходові товари продаються лише з книгами.

Прийшла жінка в магазин.
— Дайте,— каже,— хустку.
Дав їй хустку продавець
І сім книг «в нагрузку».

— Не по книги я прийшла,
Перестаньте, досить!
Але жвавий продавець
Ще книжки підносить.

І пояснює це так
(Що то молодчина!):
— Книжка — теж для голови,
Так, як і хустина!

Поясніть нам, мудреці,
Що ввели порядки ці:
Скільки випити за раз
Треба без закуски,
Щоб робити із книжок
Для людей «нагрузки»?

П. ГАЙ.

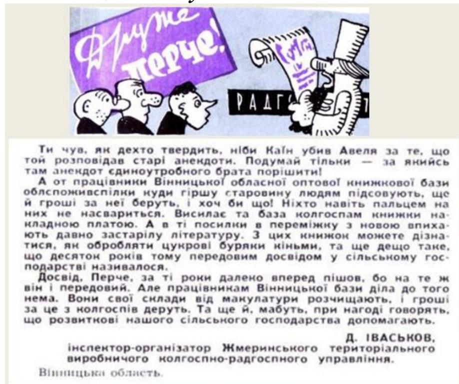
Іноді «ходові товари» продавали тільки з книжками. Це був спосіб боротьби з «неліквідами» – сировиною, матеріалами, незмонтованим обладнанням та майном, які підприємство не використовує, та яке не можна реалізувати за браком попиту чи з інших причин.[201]. На Полтавщині таке явище описується у віршованому фельєтоні П. Гая «У Зінькові є мудроголові!»:

«Прийшла жінка в магазин.
– Дайте, – каже, – хустку.
Дав їй хустку продавець
І сім книг «в нагрузку».
– Не по книги я прийшла,
Перестаньте, досить!
Але жвавий продавець
Ще книжки підносить.

---

[201] ДСТУ 2962-94 Організація промислового виробництва. Облік, аналіз та планування господарювання на промисловому підприємстві. Терміни та визначення // Державні будівельні норми України. Київ. 1994. URL: https://dbn.co.ua/blog/nelikvidi/2016-12-10-11065.

І пояснює це так
(Що то молодчина!):
– Книжка – теж для голови,
Так, як і хустина!»[202]

Ти чув, як дехто твердить, ніби Каїн убив Авеля за те, що той розповідав старі анекдоти. Подумай тільки — за якийсь там анекдот єдиноутробного брата порішити!

А от працівники Вінницької обласної оптової книжкової бази облспоживспілки куди гіршу старовину людям підсовують, ще й гроші за неї беруть, і хоч би що! Ніхто навіть пальцем на них не насвариться. Висилає та база колгоспам книжки накладною платою. А в ті посилки в переміжку з новою впихають давно застарілу літературу. З цих книжок можете дізнатися, як обробляти цукрові буряки кіньми, та ще дещо таке, що десяток років тому передовим досвідом у сільському господарстві називалося.

Досвід, Перче, за ті роки далеко вперед пішов, бо на те ж він і передовий. Але працівникам Вінницької бази діла до того нема. Вони свої склади від макулатури розчищають, і гроші за це з колгоспів деруть. Та ще й, мабуть, при нагоді говорять, що розвиткові нашого сільського господарства допомагають.

Д. ІВАСЬКОВ,
інспектор-організатор Жмеринського територіального виробничого колгоспно-радгоспного управління.

Вінницька область.

СТРАШНА ПОМСТА. Продавець Зарічний, продавши мотоцикла громадянинові Ковбі, хотів утелющити ще й «нагрузку» — на 500 карбованців книжок. Коли покупець відмовився від бібліотеки, голова Курянського ССТ (Бережанський район на Тернопільщині) Женчак не видав йому довідки про покупку. Тепер без довідки мотоцикла не реєструють, а без реєстрації далі першого міліціонера не поїдеш...

Отак постраждав чоловік за те, що не послухав ССТ! Не хочеш книжки — ходи пішки...

НОВИЙ МЕТОД

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ. (Наш кор.). Калинівська райспоживспілка запровадила новий метод комплектування хатніх бібліотечок. Скажімо, купуєте ви в крамниці клейонку на стіл за 3 крб., а вам у клейонку загортають ще книжок на 2 крб. 50 коп. Або купуєте сорочку, а вам у «нагрузку» дають «літературний подарунок».

Щоб остаточно удосконалити новий метод, керівникам Калинівської райспоживспілки лишається зробити останній крок — торгуючи бочкотарою, «навантажувати» її книжковими шафами.

Незвичайна пригода трапилася в Бережанському районі на Тернопільщині: при продажі мотоциклу продавець Зарічний *«хотів утелющити ще й «нагрузку» – на 500 карбованців книжок. Коли покупець відмовився від бібліотеки, голова Курянського ССТ (Бережанський район на Тернопільщині) Женчак не видав йому довідки про покупку. … Не хочеш книжки – ходи пішки …»*[203].

Ініціативні книгопродавці з Вінницької області неодноразово потрапляли на шпальти часопису. Так, працівники обласної оптової книжкової бази облспоживспілки, щоб розчистити книжкові склади від макулатури, надсилають *«… колгоспам книжки накладною платою. А в ті посилки в переміжку з новою впихають давно застарілу літературу. З цих книжок можете дізнатися, як обробляти цукрові буряки кіньми, та ще дещо таке, що десяток років тому передовим досвідом у сільському господарстві називалося»*[204].

Калинівська райспоживспілка у Вінницькій області *«запровадила новий метод комплектування хатніх бібліотечок»*: до промислових товарів продавати *«літературний подарунок»*[205].

Колгоспникам Таращанського району Київської області книгопродавці з міста Хмельницького замість новинок *«довідкової*

[202] Гай П. У Зінькові є мудроголові // Перець. 1958. № 3. С. 4.
[203] Страшна помста : Незвичайні пригоди // Перець. 1960. № 24. С. 8.
[204] Іваськов Д. Друже Перче! Ти чув, як дехто твердить… // Перець. 1962. № 14. С. 10.
[205] Новий метод : Телеграфне агентство Перця / наш. кор. // Перець. 1966. № 7. С. 4.

літератури з бухгалтерії, агрономії»[206] надіслали три посилки з ідентичним товаром.

На карикатурі Олега Гуцола – в книжковій крамниці хлопчику разом з «Казками» пропонують купити в навантаження «Штучне запліднення великої рогатої худоби»[207].

На сторінках «Перцю» часто писали про проблеми зі шкільними підручниками: недоукомплектування, брак, недбайливе відношення до збереження навчальної літератури.

КНИГА — НАШ ДРУГ

Мабуть, ніщо не приносить стільки приємностей, як несподівано отримана вами книга. Це особливо, якось по-душевному розуміють книгопродавці з міста Хмельницького. Тому вони беруть пачки книг, потім адміністративну карту республіки, шукають перше-ліпше село і надсилають туди посилки, не забуваючи на зворотному боці переказу написати:

«Надсилаємо Вам довідкову літературу з бухгалтерії, агрономії та інші новинки. Просимо викупити».

Спробуй відмовити, коли просять. Колгоспи викуповують. Бо вірять, що це справді новинки і необхідна література для правильного ведення господарства.

Нещодавно декілька таких посилок прийшло і в колгосп «Перемога» Таращанського району Київської області. Все було б нічого. Літературу колгосп викупив. Спочатку навіть зрадів. Ще б пак. Три посилки новинок. Коли ж виявилося, що в усіх посилках ті новинки однаковісінькі, в колгоспі розгубилися: «Для чого нам, мовляв, по три примірники отих новинок». І почали в «Перемозі» лаяти розповсюджувачів із Хмельницького. Мовляв, безсовісний народ. Хто ж так робить? І для чого нам на кожного бухгалтера чи агронома по три однакових книги.

Ну, як на нас, то хмельничан можна зрозуміти — вони ж, висилаючи книги, орієнтувалися на карту, а з карти не видно, що всі оті три села — Станишівка, Лук'янівка та Велика Вовнянка — об'єднані в один і той же колгосп. Цього ж на картах ще не зазначають.

О. ФЕДОРЧУК.

Мал. О. ГУЦОЛА

— Ось тобі, хлопчику, «Казки» і ця книжечка в навантаження.

12

ГРУДЕНЬ 1975 № 24 (970) Виходить з січня 1927 р. Київ Ціна номера 12 коп.

В ОБІГУ

(Огляд листів)

Як хочеться виконувати план! Як мріється про те, щоб у місячних звітах завжди стояла благополучна цифра! А благополучна цифра дається нелегко. Особливо у такій заморочливій справі, як торгівля. Покупцеві, бачите, немає діла до того, виконується у вас план чи не виконується. Він бере модну сорочку благородного бежевого кольору і не виявляє аніякісінької уваги до краватки кольору брудної морської хвилі, випущеної в минулому десятиріччі. А ти мусиш вивчати його попит, вимагати на базах те, що його цікавить, руками і ногами відбиватися від того, що йому непотрібно. Словом — крутитись, як та білка у колесі...

На солідну основу поставила торгівлю з навантаженням завідуюча Великобірківською сільською книгарнею на Тернопільщині Галина Іванівна Дручок. Вона накидає всяку застарілу друковану продукцію на... шкільні підручники. Що й казати, ціль обрано точно: підручник — не пригодницький роман, який можна купити, а можна й узяти в бібліотеці на два-три дні. І розподіляє Г. І. Дручок макулатуру між покупцями, можна сказати, на науковій основі, як на її погляд, — абсолютно по-чесному: так, накинувши громадянці Р. Бялик різних листівок на 97 копійок, вона тут же видає їй розписку: «Будете добирати підручники, нагрузки більше не буду давати».

Справедливості ради слід зауважити, що в гонитві за планом продавці не завжди підсовують нам явний непотріб. Авторові цих рядків довелося нинішнього літа якось зайти у книгарню селища Затоки Білгород-Дністровського району на Одещині. Бачу — тургенєвські «Записки охотника» на полиці. Закортіло перечитати.

— Продайте!

— Тільки з томиком Лесі Українки.

— Але ж у мене вдома є повне видання творів Лесі Українки! А Тургенєва оце тільки збираюсь передплатити.

— Нічого не вийде. Тільки в комплекті.

Заходить інший покупець:

— Мені б — Лесю Українку.

— Тільки з Тургенєвим!

Боже мій, боже! Яка ж живуча «гідра» — оті навантаження, і які кволенькі, які безсилі оті накази, розпорядження та інструкції, що закликані покінчити з отією гідрою... Раз і назавжди!

В. БОЙКО.

[206] Федорчук О. Книга – наш друг // Перець. 1974. № 17. С. 14.

[207] Ось тобі, хлопчику, «Казки» і ця книжечка в навантаження / мал. О. Гуцола // Перець. 1988. № 7. С. 12.

Не зважаючи на те, що за наказом Міністра освіти УРСР від 16 лютого 1978 р. № 25 «Про перехід на безоплатне користування підручниками учнів загальноосвітніх шкіл Української РСР» у бібліотеках закладів загальної середньої освіти було сформовано спеціалізовані фонди шкільних підручників, у школах катастрофічно не вистачало навчальної літератури, тому батькам доводилося купувати підручники. Кмітливі книгопродавці, такі як завідуюча Великобірківською сільською книгарнею на Тернопільщині Галина Іванівна Дручок, продавали шкільні підручники тільки у комплекті із застарілою друкованою продукцією: «Що й казати, ціль обрано точно: підручник – не пригодницький роман, який можна купити, а можна й узяти в бібліотеці на два-три дні». Журналіст «Перцю» називає такі навантаження «*живучою гідрою*», перед якою безсилі «*кволенькі... безсилі оті накази, розпорядження та інструкції, що закликані покінчити з отією гідрою*»[208].

СПІЛЬНА НАЗВА № 8 КИЇВ, КВІТЕНЬ 1947 р.

Першу книжку куплено в Сумах. Надруковано її в м. Києві 4-ою Республіканською Поліграфічною фабрикою. На 113 сторінці книжка обривається. Далі сторінки починають стрибати. Після 113-ої відразу ж іде 116-та. Потім ще раз 113 і 116. Далі 117 і 120. І знову 117. Назва книжки: А. Леонтьєв. «Про «Капітал» К. Маркса». Видання Укрполітвидаву.

Другу книжку (і не в одному, а в кількох примірниках) одержала Червонокам'янська середня школа, Кіровоградської області. На палітурці написано: «А. О. Загродський. Граматика української мови. Частина І. Фонетика і морфологія. Видавництво «Радянська школа» — 1946 р. Ціна 6 крб. 25 коп.» У цю палітурку оправлено підручник: «Грамматика русского языка. Часть вторая. Синтаксис. Учпедгиз. Москва. 1946 г. Цена 1 р. 70 коп. В переплете 2 р. 20 коп.»

Вкупі ці книжки звуться: «брак!».

Оголошення від батьків м. Харкова (1960 р.): *«Купимо за всяку ціну підручники української мови для учнів 2-3 класі, щоб зробити нашим дітям найдорожчий новорічний подарунок!»*[209], – свідчить про відсутність шкільних підручників для молодших класів. На карикатурі 1975 р. зображені школярі з пакунками макулатури біля пункту обміну вторинної сировини на книги. На стенді у чарівної приймальниці макулатури дефіцитні на той час книжки – Олександра Дюма «Королева Марго», Вілкі Коллінза «Жінка в білому», «12 стільців» Іллі Ільфа та Євгена Петрова.

[208] Бойко В. Ящик в обігу : (огляд листів) // Перець. 1975. № 24. С. 5.
[209] Купимо за всяку ціну підручники української мови… : Об’яви-Оголошення // Перець. 1960. № 24. С. 12.

Але учні стурбовані відсутністю підручників: *«Краще б підручники давали!.. »*[210].

У рубриці «Перечниця» повідомлялося про браковані книжки, надруковані Київською 4-ою Республіканською Поліграфічною фабрикою, видання Укрпрлітвидаву; підручники з граматики, які одержала Червонокам`янська середня школа Кіровоградської області, видавництва чи то «Радянська школа» (Київ) чи то «Учпедгиз» (Москва)[211]. Фельєтон класика української гумористики Остапа Вишні описує незручну ситуацію у школі з бракованими книгами серії «Школьная библиотека классиков» видавництва «Радянська школа» та *«бракоробів з Харківської книжкової фабрики ім. Фрунзе»*[212]. Ця ж фабрика потрапила на «Виставку ширнетреба» журналу «Перець» з неправильно зброшурованими підручниками:

– Є у мене «Фізика», – учень ледве вимовив.
І сльоза у бідного впала на рукав, –
Трохи у ній алгебри, трохи у ній фізики…
Хто її зліпив таку? Хто надрукував?
– Це «майстри» у Харкові для дітей
старалися, –
вчитель пояснив йому. – Називати їх
Можна недотепами, можна й розтелепами,
Взагалі ж роззявами їх назвать не гріх!..[213]

На замітку «Перцю» оперативно відреагували: за повідомленням директора Харківської книжкової фабрики ім. Фрунзе Каменюка було проведено виробничу нараду та на відповідальних за випуск недоброякісних підручників *«накладено адміністративні стягнення»*[214].

---

[210] Краще б підручники давали!.. : картинки про шкільні дивинки / мал. В. Ширяєва // Перець. 1975. № 16. С. 9.
[211] Спільна назва : Перечниця // Перець. 1947. № 8. С. 13.
[212] Вишня Остап. Не вір очам своїм // Перець. 1949. № 6. С. 5.
[213] Всього потроху : Виставка ширнетреба // Перець. 1954. № 22. С. 10.
[214] У тому ж номері журналу … : Перець допоміг // Перець. 1955. № 2. С. 11.

НЕ ВІР ОЧАМ СВОЇМ

— Давайте, діточки, я вам книжку почитаю! Хорошу книжку: Чехова, Антона Павловича! Чули про Чехова?

— Чули! Чули! — залунало з усіх боків.

Ганна Карпівна, старенька вчителька, зібрала своїх вихованців і приготувалась прочитати їм оповідання А. П. Чехова.

— Ну, слухайте, діточки!

Ганна Карпівна одягла окуляри, взяла в руки книжку і ніжно погладила її. Книжка була в хорошій твердій голубій палітурці, а на ній відтиснуто:

Школьная библиотека классиков
А. П. ЧЕХОВ
Избранные произведения.
«Радянська школа»

— Тихо, діти! Слухайте!

Вчителька перегорнула дві сторінки и почала:

— Дед Архип и Ленька...

Хтось із дітей зразу вигукнув:

— Горький! Олексій Максимович!

Ганна Карпівна зніяковіла...

— Так, так... «Дед Архип и Ленька»... Правильно! Горького! — Подивилася на обкладинку, — Та ні: А. П. Чехов! Ясно написано!

Придивилася ще раз. Перегорнула сторінки і ахнула.

На обкладинці А. П. Чехов, а в середині твори О. М. Горького.

І портрет у книзі Горького...

Зніяковіла Ганна Карпівна.

— Дітки, — сказала вона. — Читати Чехова сьогодні не будемо.

Незручно було Ганні Карпівні соромити перед учнями видавництво «Радянська школа», що ото так видає книжки: на обкладинці Чехов, в середині — Горький.

Почервоніла-почервоніла Ганна Карпівна: знову кажу — незручно їй було за видавництво.

А видавництво «Радянська школа»?!

А бракороби з Харківської книжкової фабрики ім. Фрунзе?!

А фабричний контролер № 2?!

Вони червонітимуть, чи ні?!

Остап ВИШНЯ.

ПЕРЕЦЬ № 22

Виставка ШИРПНЕТРЕБА

ВСЬОГО ПОТРОХУ

Харківська книжкова фабрика ім. Фрунзе випустила багато неправильно зброшурованих підручників.

— Є у мене «Фізика»,— учень ледве вимовив,
І сльоза у бідного впала на рукав,—
Трохи у ній алгебри, трохи у ній фізики...
Хто її зліпив таку? Хто надрукував?

— Це «майстри» у Харкові для дітей старалися,—
Вчитель пояснив йому.— Називати їх
Можна недотепами, можна й розтелепами,
Взагалі ж роззявами їх назвать не гріх!..

ПЕРЕЦЬ ДОПОМІГ

ПЕРЕЦЬ № 2 1955

★ У тому ж номері журналу, в замітці «Всього потроху» писалося про те, що Харківська книжкова фабрика ім. Фрунзе випускає браковані підручники.

Як повідомив директор фабрики т. Каменюк, замітку було обговорено на широкій виробничій нараді. За випуск недоброякісних підручників на старшого майстра палітурного цеху т. Пастухову М. Р., начальника ВТК Наливайко А. К., майстра Михайлову А. Г. та інших накладено адміністративні стягнення.

Писали на сторінках «Перцю» про кричущу відсутність україномовних книжок у фондах шкільних бібліотек. У 1990 р. представники обласного комітету народного контролю та активісти Львівського обласного Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка перевірили фонди шкільних бібліотек на Львівщині. *«У львівській середній школі № 88 у російських класах навчається вдвоє менше учнів, ніж в українських, а української літератури в шкільній бібліотеці вдвічі менше, ніж російської. У школі № 54 на 319 російськомовних учнів припадає 9800 примірників художньої та науково-популярної літератури, а на 1490 україномовних учнів – лише 4059 відповідних книжок. Тобто, на одного учня російського класу припадає більше тридцяти томів, а на такого ж учня українського класу – менше трьох книжок… в ряді цих шкільних бібліотек твори Івана Франка, Олеся Гончара, Юрія Яновського мовою оригіналу представлено у 5-10 примірниках, зате у перекладі російською – 40-50 примірниками? … у бібліотеці дрогобицької середньої школи № 3*

(підкреслюю – дрогобицької, що міститься в кількох кілометрах від хати, де народився майбутній великий Каменяр) перевіряючи побачили 60 примірників творів І. Франка російською мовою, яких ніхто навіть і не розкривав» [215].

Приїхав оце до нас випускник чи то Оксфордського, чи то Гарвардського університету. Він там у себе захопився україністикою і прибув у Львів удосконалюватись. Ото прогулявся, як водиться, старовинною площею Ринок, повернувся до готелю, увімкнув телевізор, а там по українській програмі якраз беруть інтерв'ю у вчених мужів після якихось зборів республіканської Академії Наук.

Наступного дня прийшов наш гість на заняття і питає в свого доцента:

— Чому це ваші вчені так розмовляють? Це в них що, акцент такий чи професійний сленг?

— Який іще сленг?! — здивувався доцент. — Ніякого сленгу в них нема.

— Тоді чому ж вони не так ставлять наголоси? І слова якісь малолітературні для чогось вставляють: «як требує час», «виносити сор з хати»...

Коли ми вже згадали тут шкільні бібліотеки, то не можу не сказати й ще про одне. На Львівщині є 22 змішані школи з українськими, російськими й польськими класами. Не так давно представники обласного комітету народного контролю вкупі з активістами обласного Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка зацікавились комплектацією бібліотек у цих школах і зіткнулися при тому з неабиякими чудасіями.

У львівській середній школі № 88 у російських класах навчається вдвоє менше учнів, ніж в українських, а української літератури в шкільній бібліотеці вдвічі менше, ніж російської. У школі № 54 на 319 російськомовних учнів припадає 9800 примірників художньої та науково-популярної літератури, а на 1490 українськомовних учнів — лише 4059 відповідних книжок. Тобто, на одного учня російського класу припадає більше тридцяти томів, а на такого ж учня українського класу — менше трьох книжок.

Читач мені може закинути, що така комплектація є нерозумною, нерівномірною, нарешті, несправедливою, але обіцяної мною чудасії він не побачив. Мовляв, нічого особливого, нічого дивного тут нема: так здавна було заведено. Ну, нехай. А що ви скажете, коли дізнаєтесь, що в ряді цих шкільних бібліотек твори Івана Франка, Олеся Гончара, Юрія Яновського мовою оригіналу представлено у 5-10 примірниках, зате у перекладі російською — 40-50 примірниками? Хіба, скажете, це не дивовижа? Недарма ж, видно, у бібліотеці дрогобицької середньої школи № 3 (підкреслюю — **дрогобицької**, що міститься в кількох кілометрах від хати, де народився майбутній великий Каменяр) перевіряючі побачили 60 примірників творів І. Франка російською мовою, яких ніхто навіть і не розкривав.

Дається взнаки стара хвороба, коли видавництва, випускаючи книги, не знають майбутнього читача своєї продукції. Адже ці книги залюбки сприйняли б, приміром, у школах Рязані, Новосибірська, Єревана, Ташкента й так далі, де мало хто вміє читати українською мовою, але нашими класиками цікавиться.

Не менша біда, що комплектацією шкільних бібліотек займаються не самі школи, а вищі освітянські органи — районні, міські, обласні. І часто-густо комплектують їх за принципом — аби тільки витратити до кінця поточного року виділені для цього гроші, бо інакше вони пропадуть. До речі, уже наче всі визнають, що такий порядок — не що інше, як дикунство. Але розпрощатись із цим дикунством теж нелегко, бо воно ж таки, що там не кажіть, а своє, рідне.

Тут я хотів би нагадати дорослим дядям, які нині мучаться, не знають, «як нам поступити», що вивчати будь-яку мову (українська — не виняток) набагато легше в дитячому садку, в школі, ніж у зрілому віці. І вони, ці дяді, повинні зробити все необхідне, щоб їхні діти в майбутньому не мучились і знали, як їм (не «поступати») діяти, що робити.

...А про гостя з Оксфорда чи то з Гарвардського університету я, признаюся, вигадав. Але те, що передавалось по республіканському телебаченню,— свята правда.

О. КРУКОВЕЦЬ.

м. Львів.

Сумно від ремарки кореспондента «Перцю» з цих реалій: *«…нічого особливого, нічого дивного тут нема: так здавна було заведено»*. Журналіст підсумовує причини цього *«дикунства»*: видавництва мало цікавить *«майбутній читач своєї продукції»*; комплектацією шкільних бібліотек займаються *«вищі освітянські органи – районні, міські, обласні»*, а не працівники шкіл. У 1994 р. однією з можливих причин відсутності фінансування на придбання книжок до шкільних бібліотек в'їдливі журналісти називали постійні витрати на передвиборні листівки[216].

[215] Круковець О. Замішання іноземного гостя // Перець. 1990. № 12. С. 4.
[216] Прудник М. Як потрапити в історію // Перець. 1994. № 10. С. 8.

Мал. В. ГОРБАЧОВА

Без слів.

***

Після Другої світової війни добробут громадян СРСР став кращим, тому більше можливостей стало для культурно-освітнього розвитку. На сторінках «Перцю» з'явилися публікації про видавничі справи, літературну творчість, з яких можна дізнатися, якої літератури не вистачало, які видання випускали більш ніж треба. Численні зображення радянських громадян з книгами та періодичними виданнями підтверджували розрекламоване гасло: «*СРСР – країна, що найбільше читає у світі*»[217].

НАД КНИЖКОЮ

У неділю сивий дід
Обіклавсь книжками.
Баба, варячи обід,
Гримає горшками.

— Ач, яким ученим став!
Лисиною ж світить...
Чи в твої ж ото літа
В книжечку глядіти?

Взяв найтовщу книгу дід:
— Сядь, старенька, поряд
Та прислухайся як слід,
Що книжки говорять.

...Піч не варить, не пече,
Стигне каша в салі.
— А читай, старий, іще,
Що там пишуть далі...

Ходять присмерки в дворі,
В вікна заглядають.
Посхилялися старі, —
Лисенка читають.

А. КОМАРНИЦЬКИЙ.
м. Чернівці.

У ТРАМВАЇ

Завод з інститутом поряд,
Як часто у нас буває.
Робітники і студенти
Їздять в однім трамваї.

І сонячний зайчик веселий,
По вікнах метнувшись швидко,
Бачить в усіх під руками
Підручники і зшитки.

Кондуктор старий говорить:
— Бувають такі моменти,
Коли мені здається,
Що їдуть самі студенти.

А. РИВЛІН.
Переклад з російської.

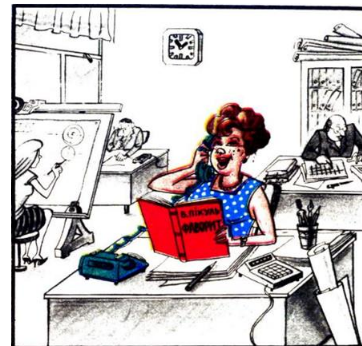
---

[217] Комарницький А. Над книжкою // Перець. 1951. № 15. С. 8 ; Ривлін А. У трамваї : [вірш : пер. з рос.] // Перець. 1951. № 17. С. 9 ; Чому ти газети не читаєш? Боюсь прогавити, раптом якійсь жінці треба буде місцем поступитися : Незвичайні ситуації / мал. С. Герасимчука // Перець. 1972. № 18. С. 5 ; Любіть книгу – джерело знань! : Реклама Перця / мал. А. Арутюнянца // Перець. 1968. № 11. С. 3 ; Цікаво, а чим же вони на роботі займаються? / мал. В. Ширяєва // Перець. 1979. № 21. С. 11 ; Ви ж бачите, що всі зайняті, то й собі знайдіть якесь заняття / мал. В. Горбачова // Перець. 1977. № 9. С. 14 ; Завзяті книголюби / мал. А. Арутюнянца // Перець. 1983. № 4. С. 9 ; Не можу, дорогенька, мені дали її лише на один робочий день // Перець. 1987. № 14. С. 15 ; У загс… і із загсу / мал. В. Гончарова // Перець. 1972. № 6. С. 13 ; Знову пишуть в газеті, що скоро відремонтують пральню / мал. Р. Сахалтуєва // Перець. 1974. № 14. С. 9 ; Без слів / мал. В. Горбачова // Перець. 1974. № 4. С. 8–9.

Величезними накладами виходили ідеологічні однотипні видання з різними назвами, за однією темою. *«Три книги, три автори, загальний тираж 80 тисяч примірників, а тема одна, а зміст той самий»*[218]. Гігантські стосики застарілої за змістом навчальної, наукової, науково-популярної літератури залежувалися на полицях книжкових магазинів та бібліотек[219]. Відштовхувала читачів *«низька поліграфічна якість,*

[218] Книги і люди / рейдова бригада «Перця» Г. Безбородько, М. Білкун, К. Лемешев, Ю. Ячейкін // Перець. 1962. № 17. С. 4.

[219] На полицях книжкових магазинів все ще дуже мало літератури для дітей / мал. А. Арутюнянца // Перець. 1966. № 24. С. 3.

малохудожнє поліграфічне оформлення» видань з Дніпропетровська, Харкова, Луганська [220]. Масова художня література радянської епохи – нечитабельна макулатура. На малюнку А. Арутюнянца дві подруги у розмові жаліються: *«Читаєш назву – ніби роман, читаєш роман – справжнісінький тобі довідник сталевара...»* [221]. Радянська планова економіка створювала штучний дефіцит гарних, естетично привабливих дитячих книжок.

Читачі потребували пригодницької літератури, фантастики, детективів *«про шпіонив, або що-небудь для душі»*[222]. У 1970–1980 рр. мріяли про передплатні багатотомні твори класиків[223], передплату на які можна було оформити у книгарні лише через знайомих, «*по блату*».

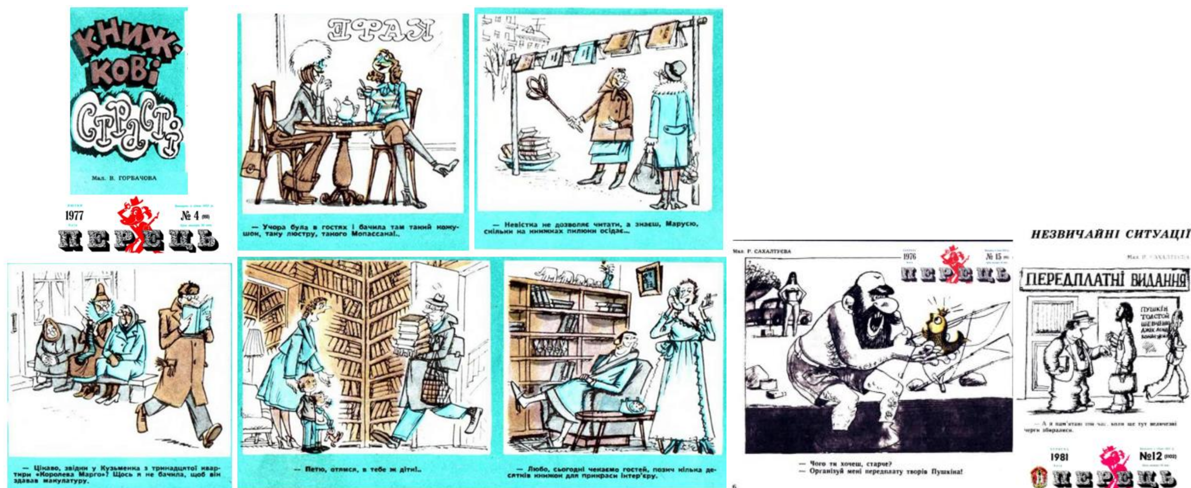
---

[220] Книги і люди / рейдова бригада «Перця» Г. Безбородько, М. Білкун, К. Лемешев, Ю. Ячейкін // Перець. 1962. № 17. С. 4.

[221] Читаєш назву – ніби роман… / мал. А. Арутюнянца //Перець. 1952. № 21. С. 5.

[222] Залишилися самі детективи… : Незвичайні ситуації / мал. С. Герасимчука // Перець. 1976. № 11. С. 5.

[223] Чого ти хочеш, старче?... / мал. Р. Сахалтуєва // Перець. 1976. № 15. С. 6 ; А я пам’ятаю той час, коли ще тут величезні черги збиралися : Незвичайні ситуації / мал. Р. Сахалтуєва // Перець. 1981. № 12. С. 5.

У пізньорадянський період цікаві книжки у вільному продажу купити було неможливо. У бібліотеках на ці видання були величезні черги, їх можна було почитати лише у читальному залі. Дослідники писали про вміст фондів масових бібліотек: *«Питома вага художньої літератури в середині 80-х років складала в середньому 39% від загального фонду»*[224]. Про ці та інші події «книжкового буму» в журналі «Перець» повідомлялося у рубриці «Книжкові страсті»[225]. З середини 1970-х рр. для пересічних громадян з'явилася можливість отримати дефіцитні книги, обмінявши певну кількість макулатуру на талони на покупку книг або обрати омріяну книгу в самому пункті вторинної сировини.

Подвійна мораль періоду застою в повсякденному житті примушувала підтверджувати статус успішної людини наявністю власної домашньої бібліотеки з популярною, дефіцитною літературою, яку власники майже не читали. Заповнені книжкові полиці стали предметами вишуканого інтер'єру[226].

«Книжок хазяїн безліч має,

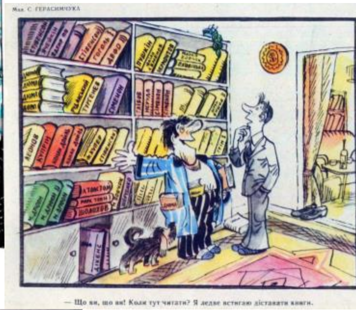
[224] Добко Тетяна Василівна. Масові бібліотеки України в культурному розвитку суспільства 80-х років: автореф. дис. … канд. іст. наук : 05.25.03 / НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. Київ, 1994. С. 10.

[225] Книжкові страсті / мал. В. Горбачова // Перець. 1977. № 4. С. 8-9.

[226] Ще десяток «Мушкетерів» – і Сидорчуки лопнуть від заздрощів / мал. С. Герасимчука // Перець. 1980. № 9. С. 3 ; Що ви, що ви! Коли тут читати? Я ледве встигаю діставати книги / мал. С. Герасимчука // Перець. 1982. № 1. С. 4 ; А книжки ми виставляємо лише перед приходом гостей / мал. А. Бордуніса // Перець. 1986. № 11. С. 14 ; Уявляєте, доводиться замикати книги. Діти руками хапають / мал. Ю. Северина // Перець. 1981. № 23. С. 6.

Але нічого не читає.
– Так стали, – бідкались полиці, –
Ми для книжок – скляні гробниці»[227].

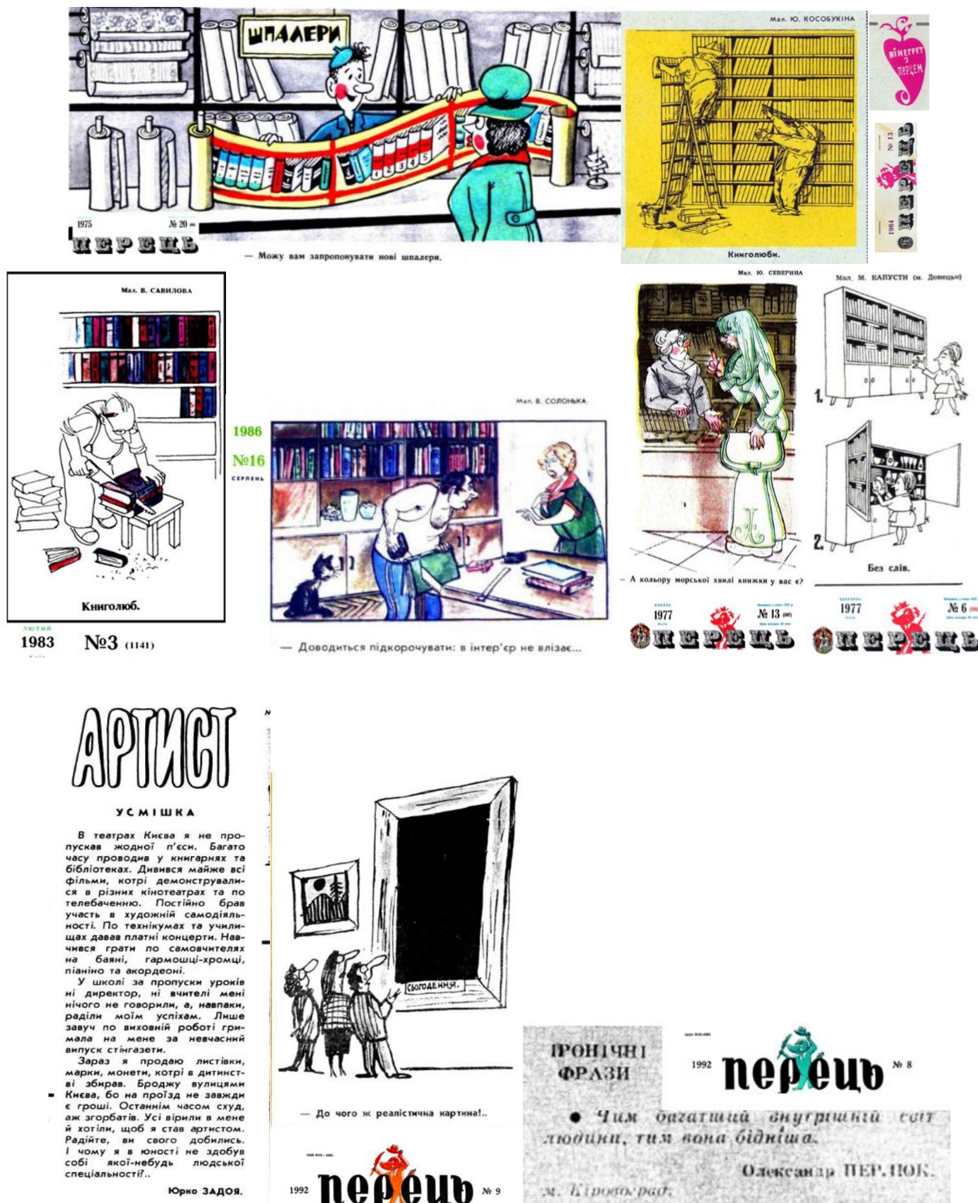

З сатиричної мініатюри Михайла Гури:
«У книгарні бурчить Фенька:
“Не книжки – халтура.
Півдня риюсь, та жодної…
Під масть гарнітуру”»[228].

На карикатурах «Перцю» так звані книголюби займалися імітацією читання: клеїли шпалери у вигляді полиць з книгами[229], підбирали книжки не за вмістом, а за кольором обкладинки[230], іноді навіть *«підкорочували»* книги[231].

---

[227] Меламед Марко. Книжкові полиці // Перець. 1980. № 13. С. 14.
[228] Гура Михайло. Грамотна Фенька : Сатиричні мініатюри // Перець. 1985. № 20. С. 11.
[229] Можу вам запропонувати нові шпалери // Перець. 1975. № 20, С. 7 ; Без слів / мал. М. Капусти // Перець. 1977. № 6. С. 11 ; Книголюби / мал. Ю. Кособукіна // Перець. 1984. № 13. С. 13.
[230] А кольору морської хвилі книжки у вас є? / мал. Ю. Северина // Перець. 1977. № 13. С. 13
[231] Книголюб / В. Савилова // Перець. 1983. № 3. С. 14 ; Доводиться підкорочувати: в інтер’єр не влізає… / мал. В. Солонька // Перець. 1986. № 16. С. 8.

24 серпня 1991 р. було проголошено незалежність України та створення самостійної держави. У цьому ж році офіційно закінчилася історія найбільшої комуністичної імперії у світі – СРСР. Бібліотеки, які довгий час були форпостом радянської ідеології, в період становлення нової держави переживали не найкращі часи. Нестабільні роки становлення нової держави відбилися на пріоритетах населення. Реалістична картина українського суспільства початку лихих 1990-х рр.–

чорний квадрат[232]. *«Чим багатший внутрішній світ людини, тим вона бідніша»*[233] – резюмували читачі «Перцю».

Журналіст Віктор Козоріз так описує становище культури в цей період: «*Культура сьогодні – це міністерство культури – раз, а потім все інше – два. Воно й зрозуміло: якщо вже є ціле міністерство, то десь близько повинно бути і те, чим оне міністерство відає, тобто культура*». А культура в селах на Черкащині – *«обшарпана, та ще й на замку», «дим з бібліотек так і йде», «матеріальна база слабує», «красти нічого».* Детальніше повідомляє про *«культурне будівництво»* передовим загіном культпросвітнього фронту (бібліотекарями і кочегарами) в Драбівському районі Черкаської області: *«...народ нинькі під впливом демократії зовсім розлінився: в клуб не ходить, книжок не читає, шаровари ігнорує. Не окультурюється себто. Тому було взято курс – нести культуру в маси. Для початку бібліотекарям довели план на читачів. Тут уже нікуди не дінешся, хочеш – не хочеш, а план гони. На те він і план*»[234].

Нація ми, безумовно, культурна на всю силу. Це ще в XIII столітті монголо-татари підмітили після того, як зруйнували Київ, матір городов руських. Зруйнували, а тоді витріщили очі та й кажуть самі собі:

— Гарне місто було, слово честі. Самі Золоті ворота чого коштували. Ех, лопухи кочові, таку культуру зруйнували!

Отаке підмітили. А збоку воно завжди видніше.

Отож, як говорив один невідомий письменник часів Київської Русі, нічого тут розтікатися мислію по древу. Щодо нашої історичної культури і так все ясно. А от про

ПРО КУЛЬТУРУ на селі і взагалі

її день сьогоднішній варто поговорити. Конкретно. Щоб знати, з якого боку починати культурне відродження, до чого зусібіч нас закликають знаючі люди. Одні кажуть: «Треба починати з шароварів». Інші: «Ні, з писанок!» А ще інші — своєї: «От коли б нам ковбаса по два десять, то можна і з писанок почати, і з шароварів, і з гопака. А так щось неохота». Є й такі — не секрет,— що й досі думають, буцімто культура — це культ «ура». Отут уже, браточки, вибачайте,— це історія. А ми з вами — про день сьогоднішній.

Культура сьогодні — це міністерство культури — раз, а потім все інше — два. Воно й зрозуміло: якщо вже є ціле міністерство, то десь близько повинно бути і те, чим оне міністерство відає, тобто культура. Точно, є. Знаючі люди говорять, що шукати її слід, передусім, на селі, де в останні часи вона, як і саме село, розвивається пріоритетно. Так вже історично склалося.

Їдемо в село. Селом у нас зветься все те, що знаходиться за межами міста і весь час розвивається пріоритетно. Їдемо, їдемо — приїхали. Питаємо:

— Це село?

— Село.

— А у вас культура є?

— Є.

— Де ж вона?

— Так оце ж ви біля неї стоїте.

— Тю-у-у! То оце вона у вас така обшарпана, та ще й на замку?

— А що? У нас по-простому. А на замку, бо кочегар запив, топити нікому. Нічого, ось до весни трохи розбудуємося, то, може, замка й зовсім знімемо. Ну, то я пішов, а то скотина реве, порати треба...

Еге ж, буває нерідко й таке, що культура в селі на замку. Може, село таке, а може, бог його зна... Хіба отак зопалу вгадаєш?

Їдемо далі. Їдемо і ще здалеку бачимо: село. Гарне таке і, зразу видно,— співуче. Село у нас споконвіку співуче, можна сказати, від першого свого дня (незважаючи на те, що розвивалося пріоритетно). Бувало, в одному кінці як затягнуть: «Не-се Га-ля воду-у-у...», а в другому: «Цві-те те-е-рен, цвіте те-е-рен...» Довгенько так співали. Гарно було. Тож їдемо прямо на спів. Приїхали, коли воно весілля, виявляється, чи хрестини, а мо' й іменини. Але що не поминки, то вже точно, бо магнітофон аж підстрибує, виспівуючи:

«Стара ба, стара баба, як холєра,
а ще хо, а ще хоче кавалєра...»

Отакої! Ну, а далі сюжет у цієї пісеньки — тримайся:

«Поляга, полягали вони спать,
став куме, став кумедії шукать...»

Суцільний інтим. Точно, що «кумедія» та й годі. Щоправда, в нотах я не дуже, але в словах розбираюся добре. А коли після «баби» на всю котушку врубали ще й «Ой, пошила чоботи з бугая», став і в нотах кумекати. Правду-таки місцева пацанва говорила:

— Тверезому на танцях робити нічого.

А я думав — весілля...

Рушили далі. Отак навпрошки, манівцями, а тоді взяли трохи ліворуч, та й прибилися ще в одне село. Так і так, мовляв, ми до вас по культурній лінії. А нам з порога:

— А ви у Драбівському районі вже були?

— Ні, не були.

— І-і-іх! Так чого ж ви? Рвіть, хлопці, кохті прямісінько в Драбівський район. От де культура так культура! Там самих тільки лекцій та бесід проведено за рік аж 336.

І рвонули. Якраз встигли на нараду по культурному будівництву. Тут і завклуби, і бібліотекарі, і кочегари зібралися. Одне слово, передовий загін культпросвітнього фронту. А чого зібралися спитаєте? Та того, що народ нинькі під впливом демократії зовсім розлінився: в клуб не ходить, книжок не читає, шаровари ігнорує. Не окультурюється, себто. Тому було взято курс — нести культуру в маси. Для початку бібліотекарям довели план на читачів. Тут уже нікуди не дінешся, хочеш — не хочеш, а план гони. На те він і план.

Після плану «пішли» по клубах. Начебто як ревізія:

— Василю Петровичу, ви у себе в Кантакузівці кочегарку одремонтували?

— Обізатільно.

— А дим в бібліотеку так і йде?

— Обізатільно.

— Так що ж це ви нам дим в очі пускаєте, га? Ну, дивіться мені там... Жорнокльови є? Що у вас із культурою?

— Та що, матеріальна база слабує. Один магнітофон, а як гармошку треба, то вже в Нехайках позичаємо.

— То купіть собі гармошку та й грайте.

— Навіщо? Ми ж у Нехайках позичаємо.

— Т-е-ек, Митлашівка є? Ви шпуги на двері поставили у клубі?

— Поставили.

— А грати на вікнах є?

— Ні.

— Про яку ж культуру ми тут розпинаємося? У вас же все розкрадуть.

— Е-е-е, ні. Красти нічого...

Отака вийшла розмова. Культурна. І відразу все прояснилося, як божий день. Починати треба з грат. А вони нам про писанки та про шаровари.

Віктор КОЗОРІЗ.

Черкаська область.

У 1992 р. до 70-ліття від дня народження одного з найпопулярніших українських гумористів Павла Глазового в «Перці» була опублікована поетична гумореска «Афіша». Персоніфікована афіша хвалилася перед книжкою:

«Та я ж за тебе втричі красивіша!

[232] До чого ж реалістична картина!.. // Перець. 1992. № 9. 1-ша с. обкл.

[233] Перлюк Олександр. Чим багатший внутрішній світ… : Іронічні фрази // Перець. 1992. № 8. С. 2.

[234] Козоріз Віктор. Про культуру на селі і взагалі // Перець. 1993. № 9. С. 6–7.

Ти надто скромна і проста
І, вибачай мені, товста.
Стоїш в куточку на полиці
В бібліотеці чи в крамниці»[235].

Низка замальовок присвячена змінам пріоритетів у читанні міських жителів. У сумній усмішці «Артист» (1993 р.) Юрка Задої намальовано типовий портрет київлянина, інтелігентного чоловіка, який свого часу *«багато часу проводив у книгарнях та бібліотеках»*, а тепер *«…продаю листівки, марки, монети, котрі в дитинстві збирав. Броджу вулицями Києва, бо на проїзд не завжди є гроші»*[236].

У 1993 р. з розмови двох інтелігентів на вулиці біля вуличного ліхтаря дізнаємося, що через високу вартість електроенергії, читати краще на свіжому повітрі, не вдома[237].

— А чого ви дома не читаєте?
— Хіба не знаєте, скільки тепер коштує електрика!

ЧИТАЧІ

«Війну і мир» прочитав. Од початку й до кінця. «Тихий Дон» українською переклав. «Енеїду» Котляревського напам'ять вивчив.

Тут продавщиця мені гука:
— Гей, мужчино, в кінці черги! Греби до мене! Я тобі дві пляшки дам! Шістсот двадцять! Нам для плану підкинули.

Усі загомоніли водночас, почали вигукувати непристойності: «Що це таке? Ми вночі чергу займали, а ось цей о шостій ранку прийшов. Чому такі привілеї?»

А продавщиця, використовуючи специфічні вирази, пояснює:
— Хто з вас, бовдури, хоч раз у житті книгу тримав? Усі ви грамоту після школи забули. А ось цей, либонь, вчений. Читати вміє. Відійдіть швидше убік, дайте дорогу. Нехай отовариться.

Всім соромно стало, очі від мене відводять. А я свої два «пузирі» взяв і додому пішов.

Так! Без читання нам труба! «Таємниці сексуального життя» прочитав у черзі за туалетним папером. Методичні рекомендації «Розруб філе яловичини в умовах колгоспного ринку» вивчив, чекаючи на дешеве м'ясо в центральному гастрономі. Один мій знайомий хотів будівельні матеріали придбати. Я йому зразу сказав: «Доки повне зібрання Толстого не опануєш, нічого не матимеш».

У нашому будинку, приміром, уже всі почали читати. Сусіда нещодавно питаю:
— Що вчора прочитав?
Оповідає:
— Двотомник Булгакова.
— Ну, тоді,— кажу,— за маслом зранку стояв.
— Як у воду дивишся,— підтверджує. — А який тепер твій улюблений автор?
— Іду читати Грушевського,— повідомляю.
— Марна справа,— зажурено каже сусід. — Бензину ніде не знайдете. Я вже місяць з собою перший том Української Радянської Енциклопедії ношу. Так і не прочитав.

Як бачите, розмови тільки про читання. Якщо повідомляють, що читають Руданського або Салтикова-Щедріна — отже, все знову подорожчало. Коли кажуть, що зацікавились Сименоном чи Агатою Крісті, то народні депутати у черговий раз підняли собі заробітну плату.

Тепер усі про всіх усе знають. Узяв Шевченка чи Франка — за гарною річчю пішов. Засунув у портфель когось із наших сучасних — йде купувати, що трапиться.

Я ось недавно новою справою зайнявся. У черзі вивчаю різні інструкції та посібники. Їх тепер, мов тарганів, розвелося. Приміром, «Як зґвалтувати жінку, озброєну автоматом Калашникова:
Якщо вона не чинить ніякого опору;
Якщо вона вас до цього примушує;
І якщо автомат несправний».

Запам'ятовую гасла, заклики, крилаті вислови, написи на парканах. З політичного життя: «Прийшов на мітинг — тримай язик за зубами». З економічного: «Ніколи не купуй завтра те, що можна взяти сьогодні». На побутові теми: «Досвідчений пожежник пропонує послуги: продаю сірники, граю з вогнем».

Але водночас і про головне — про читання не забуваю. Вчора двісті сторінок прочитав — цукор купив. Сьогодні — п'ятдесят. Хліб приніс. Ось так воно!

Ні, читати слід, панове. Інакше з голоду помремо.

Євген КОСТЮК.
м. Київ.

Або, як герой гуморески «Читачі» Євгена Костюка – читати-перечитувати в чергах -за хлібом, цукром, м’ясом, туалетним папером: *«У нашому будинку, приміром, уже всі почали читати. Сусіда нещодавно питаю:*

- *Що вчора прочитав?*

Оповідає:

- *Двотомник Булгакова.*
- *Ну, тоді, – кажу, – за маслом зранку стояв.*

---

[235] Глазовий Павло. Афіша // Перець. 1992. № 11. С. 4.
[236] Задоя Юрко. Артист: усмішка // Перець. 1993. № 18. С. 5.
[237] А чого ви дома не читаєте? / мал. О. Монастирського // Перець. 1993. № 5. С. 5.

- *Як у воду дивишся, – підтверджує. – А який тепер твій улюблений автор?*

- *Іду читати Грушевського, – повідомляю.*

- *Марна справа, – зажурено каже сусід. – Бензину ніде не знайдете. Я вже місяць з собою перший том Української Радянської Енциклопедії ношу. Так і не прочитав.*

Як бачите, розмови тільки про читання»

«Ні, читати слід, панове. Інакше з голоду помремо»[238], – підсумовує *«вчений»* читач.

На карикатурах цього періоду читачі радіють, коли можуть обміняти книжки за край необхідні харчі: *«Петруню! Дивись, за двотомник Пушкіна мені дали три кіло картоплі»*[239]; *«Міняю книгу «Анжеліка в гніві на цукерки “Вишня в шоколаді”»*[240].

241

З численних карикатур «Перцю» можна дізнатися, що найменший попит серед населення в важкі часи на кулінарні книги, які за часів радянської влади були найдефицитнішими виданнями[242].

---

[238] Костюк Євген. Читачі // Перець. 1993. № 9. С. 4.

[239] Петруню! Дивись, за двотомник Пушкіна мені дали три кіло картоплі / мал. А. Юна // Перець. 1993. № 7. С. 2.

[240] Міняю книгу «Анжеліка в гніві» на цукерки «Вишня в шоколаді» / мал. О. Гуцола // Перець. 1995. № 18. С. 4.

[241] Без назви / мал. Сергій Федько // Перець. 2010. № 5. С. 6.

[242] З фантастики можу запропонувати лише оце… / мал. А. Бордуніса // Перець. 1989. № 18. С. 12 ; Ось продам книгу, куплю хліба… / мал. О. Монастирського // Перець. 1996. № 1. С. 7 ; Ні, синочку, не продаю: міняю на півкіла масла / мал.

У віршованій гуморесці «За чим» Ляля Левицька згадує часи, коли *«нема сього, нема того, книжок теж немає...»*. У період тотального дефіциту товарів люди стають в чергу за будь-чим. Примітний діалог між *модною дамою*, яка не знає французького письменника Гі де Мопассана, та чоловіка, який хотів би здаватися начитаним:

«На вулиці черга стоїть біля магазину,
Аж підходить модна дама, питає мужчину:
- *За чим оце? Не скажете, що мають давати?*
Може, мені і не варто у чергу ставати?
Не знаєте, щось імпортне, може? А чи наше?
- *Стоїмо за Мопассаном, – їй мужчина каже.*
Не відстає молодиця: - *Невже щось путяще?*
Мапассан – це гірш велюру, чи навпаки – краще? –
Чоловік пригладив чуба – пишна шевелюра! –
І сказав: Одстань! Не знаю, не читав Велюра!»[243].

За спостережіннями журналістів «Перцю» і в 1990 рр., і в 2000 рр., або, як їх неформально називають, нульові роки, українці переважно

О. Монастирського // Перець. 1993. № 3. С. 3 ; Уявляєш – на смітнику знайшов! / мал. В. Адамовича // Перець. 1994. № 6. С. 2 ; Герасименко Микола. Найменший : Діалоги / Микола Герасименко // Перець. 1994. № 6. С. 5 ; Не читай на ніч, бо страхіття снитимуться / мал. Іван Савлюк // Перець. 2004. № 12. С. 14.

[243] Левицька Ляля. За чим // Перець. 2010. № 6. С. 10.

читали літературу на економічну тематику. Це періодичні видання – «Комерсант»[244], «Вісті з біржі»[245], «Бізнесмен»[246]. Книжки, на кшалт, «Як заробити мільйон», «Як стати багатим за одну ніч», «Підприємства, які підлягають приватизації»[247]. Одночасно цікавляться «Карним кодексом»[248], «Словником блатних слів»[249], «Довідником податкового інспектора»[250].

[244] [Комерсант] / мал. В. Солонька // Перець. 1990. № 15. С. 4.
[245] [Вісті з біржі] / мал. О. Монастирського // Перець. 1993. № 11. С. 3.
[246] Тату, мене виключили зі школи… / мал. О. Кохана // Перець. 1993. № 10. С. 3.
[247] [Як заробити мільйон] : 16 сторінка / мал. Броніслав Жуковський // Перець. 2008. № 6. С. 16 ; [Як стати багатим за одну ніч. Карний кодекс] / мал. Леонід Телятников // Перець. 2003. № 3. С. 9 ; [Підприємства, які підлягають приватизації] / мал. Валерій Сингаївський // Перець. 2004. № 4. С. 13.
[248] [Карний кодекс] : Вінегрет з Перцем / мал. О. Монастирського // Перець. 1998. № 9. С. 9.
[249] Мені потрібен словник блатних слів / мал. Анатолій Василенко // Перець. 2007. № 11. С. 2.
[250] [Довідник податкового інспектора] / мал. В. Сингаївського // Перець. 2000. № 12. С. 10.

Львівський письменник Богдан Чепурко у вигаданих чепуресках обіграв термін *«книгомани-наркомани»*: *«Понюхав книголюб нову книжку: “Клеєм пахне!”»*[251]. Такого *начитаного* книгозалежного, який за постійним читанням літератури не помічає, як проходить життя, засуджується в гуморесці Івана Сочивця «Начитаний»[252].

НАЧИТАНИЙ

ГУМОРЕСКА

Дівчина сквером ішла. А тут камінчик в туфельку залетів. Муляє. Дівчина на лаву присіла. Щоб той камінчик вийняти. Поруч молодик. Книжку читає. Та так захоплено, що нічого не бачить і не чує. Ні квітів на клумбі, ні пташок на кущах, ні дівчини поруч.

А сам гарний. Чуб чорнявий, кучерявий. Обличчя рум'яне. Ніс рівненький. Брови, як намальовані.

Дівчина не втрималась, кашлянула.

А хлопець не чує, книжку читає.

Дівчина не втрималась, делікатно штовхнула.

— Що — пора йти? — відірвався од книжки хлопець.

— Пора,— підхопила його під руку дівчина.

Мовчки в тролейбус зайшли. Мовчки сіли. Дівчина талони дістає. Хлопець книжку читає.

Потім до дівчини додому прийшли. Вона чай готує, на стіл подає. Він — книжку читає.

Увечері попрощались. Поцілувались. Домовились про реєстрацію шлюбу.

— Як тебе звати? — запитав хлопець, вперше пильно глянувши на дівчину.

— Люба. А тебе? — запитала й дівчина.

— Михайло,— мовив. — Винеси книжку, бо я забув.

Через місяць пішли реєструватись. А там черга. Наречена з дружками бесідує, а наречений книжку читає.

Потім було весілля. Люди обідають, жартують, танцюють. А молодий книжку читає.

Згодом Люба квартиру отримала. Біганина, клопіт. Треба речі перевозити. Жінка світу не бачить. А чоловік сидить на чемоданах та книжку читає.

Тоді Люба дитинку народила. Донечку. Годує, доглядає, купає. А Михайло детектив читає.

Донечка підросла. В дитячий садок ходить. Люба на роботу. Люба на базар. Люба на кухні порається. А Михайло книжки читає.

Дитина в школі вчиться. Треба уроки перевірити, треба їй щось допомогти. А тато книжку читає.

До Люби з роботи почав хлопець приходити. Любу покохав. Донечку її полюбив. А Михайло книжки читає.

Настав день, коли треба вже з квартири вибиратись.

Люба з новим чоловіком речі виносять. А Михайло книжку читає.

— Ти куди? — відірвавшись від читання, запитав Михайло, помітивши, що кімнати спорожніли.

— На нову квартиру переїжджаю,— мовила Люба.

— А коли її нам дали?

— Не нам. Це я переїжджаю,— пояснила Люба. — З другим чоловіком.

— А я? — витріщився Михайло.

— Ти тут залишаєшся.

— Сам?

— Сам.

— Тоді, будь ласка, вибіжи й купи мені свіжих газет,— попросив Михайло. — Щоб я мав що читати. Бо зовсім від життя відстану.

Іван СОЧИВЕЦЬ.

Друже Перче!

Гортаю українські газети і дивуюся. Уже зібрано кілька мільйонів тонн зерна нового врожаю, а на сторінках наших ЗМІ жодної фотографії, жодного репортажу про тяжку і благородну працю хліборобів. Є і про мітинги, і про пікети, і про фестивалі... Невже працівники полів не заслуговують на добре слово у пресі. На матеріали про грабежі, зґвалтування і вбивства знаходиться місце на шпальтах газет, а на нарис чи замітку про чесного і невтомного трударя — ні.

Василь ПЕРЕКОП.

смт Високопілля
на Херсонщині.

У художній літературі, що так подобалася громадянам було типовим сюжетом: *«Героїню роману пограбували, побили і зґвалтували…»*[253]. Ностальгічною виглядає скарга-допис читача «Перцю» з смт Високопілля на Херсонщині в 2006 р.: *«На матеріали про грабежі, зґвалтування і*

[251] Чепурко Богдан. Книгомани-наркомани : чепурески // Перець. 2007. № 6. С. 10.
[252] Сочивець Іван. Начитаний : гумореска // Перець.1996. № 6. С. 9.
[253] Тут таке робиться! : Вінегрет із Перцем / мал. Олекса Стрілець // Перець. 2008. № 3. С. 8.

вбивства знаходиться місце на шпальтах газет, а на нарис чи замітку про чесного і невтомного трударя – ні»[254].

На часі стали книги, періодичні видання з магії, астрології, снобачення[255]; література про упирів та вампірів[256].

Переймалися українці читанням літератури на сексуальну тематику, яку за часів радянської влади, неможливо було знайти на полицях бібліотек та книгарень: еротичними періодичними виданнями, індійським трактатом «Камасутра» тощо[257].

---

[254] Перекоп Василь. Гортаю українські газети… : Друже Перче! // Перець. 2006. № 7. С. 4.

[255] Кажуть, що у вас найкраще політичні прогнози виходять… / Анатолій Василенко // Перець. 2009. № 8. С. 4 ; Якщо хочете почути кращий прогноз – збільшіть гонорар / мал. Олексій Кохан // Перець. 2003. № 9. С. 7 ; Програма бачення снів / мал. Леонід Телятников // Перець. 2004. № 1. С. 9 ; [Гороскоп] : Наш вернісаж / Анатолій Гайно // Перець. 2007. № 6. С. 11 ; Стрільці, Володії... / мал. В. Сингаївського // Перець. 2000. № 12. С. 4.

[256] [Довідник податкового інспектора] / мал. В. Сингаївського // Перець. 2000. № 12. С. 10.

[257] Дай подивитися!... / Анатолій Василенко // Перець. 2003. № 7. С. 6 ; Бабусю, ну що знайшла собі супутника життя?! : Вінегрет із Перцем / Олег Жмур // Перець. 2002. № 6. С. 9 ; Весна, весна!.. / Олег Гуцол // Перець. 2007. № 3. С. 13 ; Яка розумна дитина! … : Вінегрет з Перцем / Анатолій Гайно // Перець. 2010. № 5. С. 8 ; А оце еротичний додаток до «Букваря»… // Перець. 1996. № 12. С. 15 ; [Playboy] / Олександр Дубовський // Перець. 2010. № 8. С. 16 ; Пізно мені подарували цю книгу, пізно! / мал. Анатолій Василенко // Перець. 2011. № 8. С. 10 ; Кама сутра / мал. Олег Гуцол // Перець. 2013. № 10. С. 8.

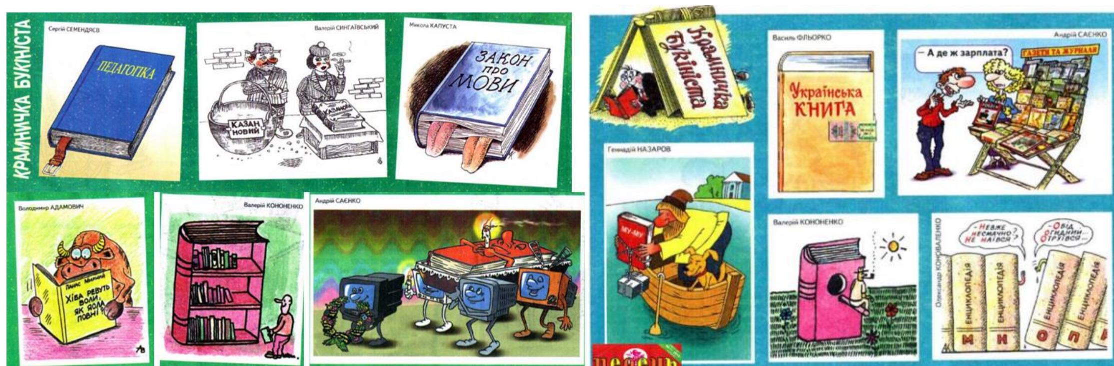

Красномовними ілюстраціями у 2012–2013 рр. про знакові події з історії читання стала серія карикатур «Крамничка букініста»[258].

---

[258] Крамничка букініста / мал. Василь Фльорко, Олексій Монастирський, Микола Капуста, Олексій М, Денси Кузнєцов, Сергій Семідяєв, Валерій Чмирьов // Перець. 2012. № 7. С. 13 ; Те саме / мал. Микола Капуста, Віктор Кононенко, Андрій Саєнко, Василь Фльорко // Перець. 2013. № 6. С. 7 ; Те саме / мал. Сергій Семідяєв, Віталій Сингаївський, Микола Капуста, Володимир Адамович, Валерій Кононенко, Андрій Саєнко // Перець. 2013. № 1. С. 4–5 ; Те саме / мал. Геннадій Назаров, Василь Фльорко, Андрій Саєнко, Валерій Кононенко, Олександр Коноваленко // Перець. 2013. № 11. С. 11.

Зі шпальт «Перцю» пострадянського періоду можна дізнатися про тенденції дитячого читання: що читали діти, яку літературу читали дітям дорослі, як реагували на вміст книжок юні читачі. Класичний анекдот про те, як вчителька розповідає дітям, що в Радянському Союзі було *«усе найкраще: іграшки, книжки, дитячі майданчики, школи»*[259]. Бабусі читають онукам та онучкам казки, але реакція дітей неочікувана:

«- А смерть Кощея – на кінці голки.

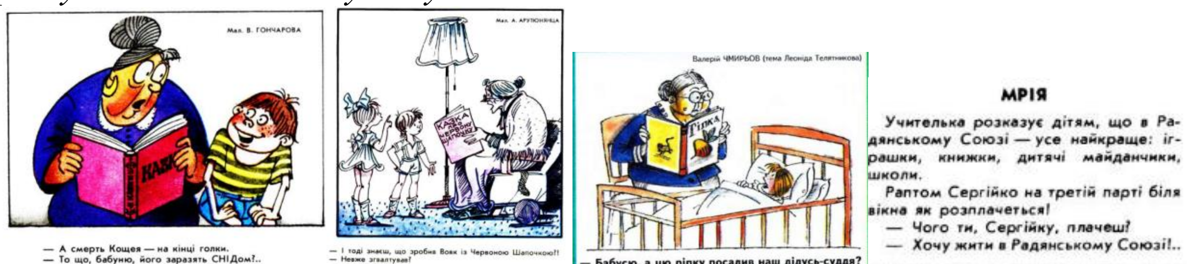
- То що, бабуню, його заразять СНІДом?..»[260].

Або:

«- І тоді знаєш, що зробив Вовк із Червоною Шапочкою?!

- Невже зґвалтував?»[261].

Старенька читає народну казку «Ріпку», онук запитує: *«Бабусю, а цю ріпку посадив наш дідусь-суддя?»*[262].

Журналісти застосовували методики казкотерапії по-перчански: переносили фантастичні події казок на реальне життя звичайних людей.

---

[259] Мрія : Га-Ганедоктик : У нас в гостях «Ліберальна газета» // Перець. 1993. № 18. С. 9.

[260] А смерть Кощея – на кінці голки… / мал. В. Гончарова // Перець. 1990. № 17. С. 11.

[261] І тоді знаєш, що зробив Вовк із Червоною Шапочкою?! / мал. А. Арутюнянца // Перець. 1991. № 3. С. 11.

[262] Бабусю, а цю ріпку посадив наш дідусь-суддя? / Валерій Чмирьов (тема Леоніда Телятникова) // Перець. 2003. № 5. С. 16.

Іноді здавалося, що сюжети та образи казок більш реалістичні, аніж дійсність за вікном: *«Давним-давно, коли у магазинах були цукерки, жили собі дід та баба…»*[263]*; «Це було давно, коли на Новий рік завжди був сніг…»*[264]. Або читали дітям «Передвиборні казки» майбутніх народних депутатів[265].

У шкільному творі «Мої улюблені книжки» герой карикатури, старшокласник, описує ощадні книжки своїх батьків[266].

Підлітки штудіювали підручники з історії і задавали дорослим неприємні запитання: *«Діду, а якби ми програли Полтавську битву, ми б краще жили?»*[267]. Розлючений батько запитує сина: «*Хто тебе навчив так*

---

[263] Давним-давно, коли в магазинах ще були цукерки, жили собі дід та баба… // Перець. 1990. № 6. С. 2.

[264] Це було давно, коли на Новий рік завжди був сніг…: 16 сторінка / Олексій Кохан // Перець. 2007. № 1. С. 16.

[265] Передвиборні казки : Вінегрет з Перцем / Леонід Телятников // Перець. 2004. № 9. С. 8.

[266] Що ти пишеш, Хоменчук?! При чому тут ощадні книжки твоїх батьків?.. // Перець. 1988. № 17. 1-ша с. обкл.

[267] Діду, а якби ми програли Полтавську битву, ми б краще жили? // Перець. Дайджест. 1995. № 3. С. 2.

брехати?». Переляканий школяр відповідає: *«Підручник історії...»*[268]. Поряд лежить вже нікому не потрібна книжка «Історія СРСР».

Розумні дітки вміють читати вже з дитячого садочку[269] ; витрачають кишенькові гроші на «Буквар»[270], мудріють, коли *«добра»* книжка падає на голову[271], мріють вигідно вийти заміж за однокласника, тому що *«будуть одні книжки на двох»*[272].

[268] Хто тебе навчив так брехати? Підручник історії… / мал. О. Міхнушева // Перець. 1990. № 17. С. 2.

[269] Леськів Олег. Розумниця : бувальщина // Перець. 2006. № 1. С. 10.

[270] [Буквар Буратіно] / Анатолій Василенко // Перець. 2006. № 9. С. 12.

[271] Кирилюк Микола. У книгарні // Перець. 2005. № 1. С. 4.

[272] Книжки : Народні усмішки / почули і записали Іван Мартишко, Леонід Опара та Василь Лисець // Перець. 2011. № 4. С. 8.

Карикатура Олега Гуцола 2010 р. «Мені, будь ласка, "Злочин і покарання" Достоєвського»[273] свідчить, що дітлахи ще знають назви книжок, але чи читають їх… це вже інше питання. Поки бібліотекарка шукає необхідну літературу, маленький хуліган витягає у неї гаманець з кишені. Жахлива за змістом карикатура 2009 р. Івана Савлюка. Бабуся вибачається за онука, який смалить цигарку у приміщенні: *«Вибачте, але хлопчик ще не вміє читати»…*[274]

У 1996 р. журналісти «Перцю» підбили невеселі підсумки: бракує навчальної та довідкової літератури, не вистачає української класики та періодичних видань українською мовою. Натомість книгарні та газетні кіоски заполонили книжки та преса для легкого дозвілля: «Секс для двох», «Любов у космосі», «Потвора приходить опівночі», анекдоти тощо. *«Знаменно, що в багатомільйонному Харкові – колишній українській столиці – на сьогоднішній день уціліла одна-однісінька україномовна газета!»*[275].

Ситуація з нестачею українських книжок не змінилася й через 10 років. Лікар А. Карпенко з Луцьку написав в 2000 р. до редакції листа про байдуже ставлення до національного книговидання з боку державних структур. Справа в тому, що «*українських книг видається в сім разів менше, ніж російською мовою*»[276], відповідно їх також бракує і на бібліотечних полицях, і в книжкових крамницях. Карикатура Олександра Костенко показує безпорадність української книжки, якій залишається лише жебракувати на вулиці біля книгарні[277].

«Радість книголюба» – знайти було в ці роки книжку українською мовою. *«Як відомо за статистикою, на одну українську книгу припадає аж п'ятдесят шість російськомовних. Тож нічого дивного, що українська книга поступово перетворюється на справжній раритет»*[278].

---

[273] Гуцол Олег. Мені, будь ласка, «Злочин і покарання» Достоєвського: З Першим вересня! / мал. Олег Гуцол // Перець. 2010. № 9. С. 4.
[274] Вибачте, але хлопчик ще не вміє читати / Іван Савлюк // Перець. 2009. № 9. С. 13.
[275] Бойко В. Божиста базгранина або давайте не обговорюватися! // Перець. 1994. № 6. С. 4.
[276] Карпенко А. Дорогий Перче! // Перець. 2000. № 5. С. 14.
[277] [Українська книга] / Олександр Костенко // Перець. 2006. № 12. С. 2.
[278] Радість книголюба : Телеграфне агентство Перця // Перець. 2000. № 8. С. 2.

БОЖИСТА БАЗГРАНИНА або Давайте не обговорюватися!

В СУПЕРЕЧ деяким — ну, дуже поінформованим! — джерелам, з українізацією України (та ще й, певна річ, суцільною! та ще й — гвалт — примусовою!) у нас помітних зрушень поки що не спостерігається. Легше, либонь, білого ведмедя навчити розмовляти по-папуаському, аніж переконати зденаціоналізованого Кешу з-під Жмеринки, який у слові «по-русски» робить п'ять помилок (пише: «па руські»), що його рідна мова — все-таки українська.

перець 1994 №6

Отже, біда не в тому, хто які мови знає. А швидше у тім, що з умовами для вивчення тієї ж української у нас — дуже не дуже. Бракує підручників, посібників, словників. Полиці книгарень якоюсь мірою нагадують інтер'єри заштатних сільмагів післявоєнних років, де поряд з прілими цигарками й іржавими оселедцями стояли твори Панаса Мирного та Квітки-Основ'яненка... З тою, правда, різницею, що, замість дешевеньких цигарок з оселедцями, в сучасних книгарнях лежать «снікерси», «тампекси» й «адідаси», а замість української класики — «Секс для двох», «Любов у космосі», «Потвора приходить опівночі» й інші подібні духовні цінності.

З періодикою — та ж петрушка. Кіоски тріщать від похабнючих «Анекдотов», а українська преса, в кращому разі, сором'язливенько тулиться собі десь у куточку. Наше гласнолюбиве керівництво, потужно вітійствуючи перед усіма «мікрохфонами» про розбудову української незалежної держави, дало широку можливість вітчизняній періодиці цілком незалежно конати від паперового й фінансового голоду. Знаменно, що в багатомільйонному Харкові — колишній українській столиці — на сьогоднішній день уціліла одна-однісінька україномовна газета!

Одне слово, якщо ми хочемо, щоб із нами рахувалися як із великою нацією і великою державою, то давайте перш за все гуртом подбаємо, аби ми не «рахували», як каже дехто в парламенті, а таки вважали себе українцями. І не тільки вважали, а й були ними!

В. БОЙКО.

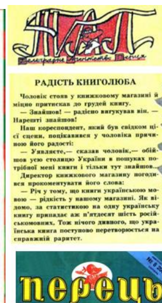
Дорогий Перче!

Ще недавно популярне словосполучення «зметикуємо на трьох» асоціювалося лише з пляшкою. Сьогодні ж цю фразу можна сміливо вживати по відношенню до... книги. Ми, які ще недавно пишалися тим, що на душу населення маємо щороку кілька десятків нових книжок, сьогодні зменшили їх видання до третини книги на громадянина. І це стосується книжок взагалі. А якщо врахувати, що українських книг видається в сім разів менше, ніж російською мовою, то «метикувати» українську можна вже на двадцятьох читачів.

І якщо наш уряд не змінить свого навдивовиж байдужого ставлення до національного книговидання, то, я впевнений, скоро і «метикувати» буде нічого.

А. КАРПЕНКО, лікар.

м. Луцьк.

РАДІСТЬ КНИГОЛЮБА

Чоловік стояв у книжковому магазині й міцно притискав до грудей книгу.

— Знайшов! — радісно вигукував він. — Нарешті знайшов!

Наш кореспондент, який був свідком цієї сцени, поцікавився у чоловіка причиною його радості:

— Уявляєте,— сказав чоловік,— обійшов усю столицю України в пошуках потрібної мені книги і тільки тут знайшов...

Директор книжкового магазину погодився прокоментувати його слова:

— Річ у тому, що книги українською мовою — рідкість у нашому магазині. Як відомо, за статистикою на одну українську книгу припадає аж п'ятдесят шість російськомовних. Тож нічого дивного, що українська книга поступово перетворюється на справжній раритет.

перець № 6 2000

На початку 2000-х рр. відомий дитячий письменник Всеволод Нестайко написав щемливе звернення до дорогих читачів, турбуючись про долю рідної солов`їної мови. Через події алегоричної казочки про дві країни Орлосію та Солов`їну автор наголошує, щоб країна Солов`їна не перетворилася на Клекотинію: *«Треба, щоб солов`ята обов`язково читали дитячі книжки рідною солов`їною мовою. Без читання дитячих книжок мови не знатимеш»*[279].

У Казковому Лісі були собі дві казкові країни — країна Орлосія і країна Солов'їна, вільні й незалежні держави. Правда, не завжди вони були такі вільні й незалежні. Колись існував Орлинський Союз, куди входила Солов'їнська Орлинська Республіка. Але потім Союз розпався, і утворилися окремі незалежні держави. Країна Солов'їна довго, впродовж століть мріяла про свою незалежність. І коли раптом несподівано її одержала — так зраділа, так зраділа, що почала співати день і ніч.

«Ой, у зеленому садочку
Там соловейко щебетав —
«Піть! Піть! Піть! Тьох! Тьох! Тьох!
Ай-я-я! Ох! Ох! Ох! —

Там соловейко щебета-а-ав!» — витьохкували солов'їнці. Раніше вони змушені були співати» «Із-за гір та й з-за високих сизокрилий орел летить. Не зламати крил широких, того льоту не спинить!»... Про солов'їв співати було суворо заборонено. То називалося тоді буржуазний солов'їзм і каралося орлиним дзьобом по голові. А тепер можна було співати скільки завгодно і що завгодно про вільну і єдину країну Солов'їну. І солов'їнці витьохкували це на все горло по радіо і по телебаченню. І хвацько витанцьовували солов'як. Проте, крім танців та співів, треба було ще й будувати ту країну, вільну і єдину, щоб була вона таки державою, а не ансамблем пісні та танцю. А державотворення робиться не відразу — зусиллями не одного покоління, треба, щоб солов'ята зростали національно свідомими громадянами своєї країни Солов'їни, вчилися передусім тьохкати по-солов'їному, вчили свою рідну мову. А що треба для вивчення мови? Правильно! Треба, щоб солов'ята обов'язково читали дитячі книжки рідною солов'їною мовою. Без читання дитячих книжок мови не знатимеш. Бо мовне оточення у Казковому Лісі багатоголосе, не лише солов'їне. Та от біда — зникли у країні Солов'їні дитячі книжки солов'їною мовою. Бо солов'їнці так захопилися боротьбою за владу, що геть зовсім забули про солов'ят. А орлосіяни не забули. Хоч і теж боролися за владу несамовито. Вони швиденько підписали Флорентійську конвенцію і Найробський до неї протокол, що забезпечують державний захист книжки, ліквідували податки на дитячу літературу рідною мовою і заполонили книжкові прилавки Солов'їни книжками орлиною мовою...

Минув час. І зросло покоління солов'ят, які клекотали по-орлиному. Виключно.

Минув ще час... І країна Солов'їна перетворилася на Клекотинію.

Тільки, будь ласка, не подумайте, що я проти орлиного клекоту. Боже збав! Але клекотіти мусять все-таки орли, а не солов'ї. Коли клекочуть солов'ї — це явище, пробачте, ненормальне і жалюгідне, порушення природної норми...

На добраніч, дорогі читачі дяді й читачки тьоті! Не дай Боже, щоб вам наснився такий сон!.. І якщо ми всі разом і кожен зокрема не подбаємо, щоб наші діти читали дитячі книжки рідною мовою, то колись наша солов'їна мова може просто зникнути, а разом з нею зникне наш народ, наша нація, а відтак і незалежність. Бо, як не буде народу, нації, кому в дідька буде потрібна та незалежність... Отож, не баріомося!..

Всеволод НЕСТАЙКО,
дитячий письменник.

[279] Нестайко Всеволод. Солов`їний клекіт // Перець. 2000. № 6. С. 3.

Реальністю не тільки 2000-х рр., але й сьогодення, є брак у бібліотечних фондах не тільки українських книжок, але й взагалі нової літератури. На шпальтах «Перцю» журналісти повідомляли: в київських шкільних бібліотеках немає *«жодного періодичного видання»*[280]; *«навіть Державна бібліотека України для дітей, яка знаходиться в Києві, минулого року не одержала від держави жодної копійки на придбання книжок ... А тепер можна уявити, як існують бібліотеки наших міст і сіл, про які подібні фонди і сном-духом не відають»*[281].

Друже Перче!

Часто мої діти, прийшовши зі школи, кажуть: «Мамо, вчителька казала, щоб завтра здали по п'ять гривень...» На що тільки ми не здавали: і на нові парти, і на нові двері, і на нову швабру... Не пам'ятаю тільки, щоб хоч копійку «попросили» на передплату дитячого журналу чи газети. Недавно я побувала у шкільній бібліотеці, а там жодного періодичного дитячого видання. На швабру не соромно збирати гроші, а на газету чи журнал... не хочеться. Якщо не кожній сім'ї під силу їх передплатити, то хай би були вони хоч у бібліотеці.

Звичайно, до цього давно мали б додуматися в Міністерстві освіти.

С. ОЧЕРЕТНА.

м. Київ.

Друже Перче!

Виявляється, що навіть Державна бібліотека України для дітей, яка знаходиться в Києві, минулого року не одержала від держави жодної копійки на придбання книжок. Добре, що їй допомагають міжнародні фонди, народні депутати, редакції... А тепер можна уявити, як існують бібліотеки наших міст і сіл, про які подібні фонди і сном-духом не відають.

Василь МІЖГОРЕЦЬ.

м. Житомир.

ДРУЖЕ ПЕРЧЕ!

Коли підійшла знаменна дата — 190-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, то виявилося, що любимо і шануємо ми його здебільшого на словах. Вчасні наші урядовці схопилися і доручили Держкомтелерадіо забезпечити видання повного зібрання творів та «Кобзаря» Т. Г. Шевченка впродовж 2004 року і розповсюдити по бібліотеках системи Міносвіти і Мінкультури. А якби не ювілей, то, мабуть, не дочекалися б ці осередки культури бажаних книг. Хоч і тут не треба дуже радіти. Бо у багатьох населених пунктах сьогодні й бібліотек немає.

Дмитро КРІПОСНИЙ.

Черкаська область.

Твори класиків української літератури бібліотеки можуть отримати лише в знаменні дати. Так, до 190-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка урядом було вирішено забезпечити *«видання повного зібрання творів та «Кобзаря» Т. Г. Шевченка впродовж 2004 року і розповсюдити по бібліотекам Міносвіти і Мінкультури»*. Кореспондент «Перцю» з Черкаської області з невимовною прикрістю констатує: *«у багатьох населених пунктах сьогодні й бібліотек немає»*[282].

НАПИСАВ ПОЕТ ПОЕМУ

В пресі опубліковано списки літераторів та митців, чиї твори і роботи висунуто на здобуття премій Лесі України і Т. Г. Шевченка. Судячи із переліку книжок, «чутки» про занепад літературного процесу і книговидавничої справи, очевидно, перебільшені. Біда тільки, що багатьох із перерахованих творів немає навіть в обласних книгарнях і бібліотеках країни.

перець

1992 перець № 11

АФІША

Хвалилась перед книжкою афіша:
— Та я ж за тебе втричі красивіша!
Ти надто скромна і проста
І, вибачай мені, товста.
Стоїш в куточку на полиці
В бібліотеці чи в крамниці.
А ось, голубонько, мене
Ніхто у місті не мине.
Мене всі чисто знають люди —

ДО 70-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Павло Глазовий

Я тут і там,
я скрізь і всюди...

Людина теж така бува.
Метка і жвава на слова,
Усюди швендя, груди випне,
До всіх прив'язується, липне,
А невеличкий час мина,
І де вона?
Ніхто не зна.

У повідомленні «Інформаційного агентства "Перцю"» кореспондент нарікає на те, що в книгарнях та бібліотеках відсутні твори переможців літературних конкурсів та книги зі списків лідерів продажу. Виявляється, інформаційні акції, які проводяться з метою привертання уваги книги до читачів не мають сенсу. *«Біда тільки, що багатьох із перерахованих творів немає навіть в обласних книгарнях і бібліотеках країни»*[283].

---

[280] Очеретна С. Часто мої діти…: Друже Перче! // Перець. 2003. № 1. С. 7.

[281] Міжгорець Василь. Виявляється, що навіть… : Друже Перче! // Перець. 2003. № 2. С. 10.

[282] Кріпосний Дмитро. Коли підійшла… : Друже Перче! // Перець. 2004. № 4. С. 10.

[283] Написав поет поему: Інформаційне агентство «Перця" // Перець. 2004. № 12. С. 2.

У рубриці «Інформаційне Агентство Перцю» 2010–2011 рр. повідомлялися невеселі статистичні показники Книжкової палати України щодо випуску українських книжок. Журналісти попереджали про руйнівні наслідки зменшення тиражів: *«Суспільство біднішає і духовно»*[284]. Президент громадської спілки «Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів» Олександр Афонін зауважував щодо недоступністі для масового читача книжкових новинок через мізерні наклади і високі ціни. У цій ситуації могли б допомогти бібліотеки, та *«бібліотекам вже три роки з центрального бюджету не виділяють грошей на поповнення фондів. Цей обов'язок покладено на плечі місцевих органів влади, які часто просто не в змозі виділити кошти на книжки»*[285].

А КНИЖОК МЕНШАЄ

За оперативними даними Книжкової палати за п'ять із половиною місяців цього року порівняно з аналогічним минулорічним періодом видавництва України випустили книжок на 1 923 найменувань менше. А тираж зменшився на 5 мільйонів 218 тисяч примірників. Суспільство біднішає і духовно.

ДЕ ВЗЯТЬ КНИЖКУ

Середній тираж української книжки – 1300 примірників. Через мізерні наклади і високі ціни вітчизняні новинки книжкової продукції стали майже недоступними для масового читача. Могли б тут допомогти бібліотеки. Та, як зауважує президент Української Асоціації видавців і книгорозповсюджувачів Олександр Афонін, бібліотекам вже три роки з центрального бюджету не виділяють грошей на поповнення фондів. Цей обов'язок покладено на плечі місцевих органів влади, які часто просто не в змозі виділити кошти на книжки.

НЕ ФРАНЦІЯ

У зв'язку з фінансовою кризою Президент Франції Ніколя Саркозі запропонував передплатити за державний кошт одну загальнодержавну або місцеву газету кожному 18-річному французові, а також знизити поштові тарифи на доставку видань. У нас же навіть не кожна бібліотека через мізерне фінансування спроможна передплатити «Перець» чи інший популярний загальноукраїнський журнал. А хіба завадив би у кожній шкільній бібліотеці журнал «Барвінок» чи «Однокласник»? І під час кризи і після...

Новина 2009 р. з «Інформаційного Агенства «Перцю»», з самої Франції: *«У зв'язку з фінансовою кризою Президент Франції Ніколя Саркозі запропонував передплатити за державний кошт одну загальнодержавну або місцеву газету кожному 18-річному французові, а також знизити поштові тарифи на доставку видань. У нас же навіть не кожна бібліотека через мізерне фінансування спроможна передплатити «Перець» чи інший популярний загальноукраїнський журнал. А хіба завадив би у кожній шкільній бібліотеці журнал «Барвінок» чи «Однокласник»? І під час кризи і після...»*[286].

---

[284] А книжок меншає : Інформаційне Агентство Перця // Перець. 2010. № 6. С. 2.
[285] Де взять книжку : Інформаційне агентство Перця // Перець. 2011. № 9. С. 2.
[286] Не Франція? : Інформаційне агентство «Перця» // Перець. 2009. № 6. С. 2.

РОЗДІЛ 5. БІБЛІОТЕКАРІ ТА ЧИТАЧІ

СПІВРОБІТНИЦЯ БІБЛІОТЕКИ (*до одвідувача*): — А чи немає у вас, часом, якоїсь книжки почитати? А то так, знаєте, сумно...

Перше візуальне зображення бібліотекаря та читачів на сторінках журналу «Червоний перець» – в 1934 р. (малюнок С. Цукерника, тема С. Чмельова). Місце події: *«харківська студентська бібліотека»*. Чарівна дівчина, співробітниця бібліотеки, сидячи за письмовим столом працює з каталожними ящиками. За спиною – пусті полиці, без літератури. Біля катедри бібліотекаря «одвідувачі»-читачі: молодий робітник з цигаркою та інтелігент, одягнений у костюмі, з краваткою. Карикатура з підписом описує факт привласнення державної власності – бібліотечних книжок. Про це типове явище радянського суспільства «Перець» повідомляє так: *«В харківській студентській бібліотеці за минулий рік «зачитано» 10 000 книжок»*. Бібліотекарка звертається до відвідувачів: *«А чи немає у вас, часом, якоїсь книжки почитати? А то, знаєте, сумно…»*[287].

БОРЩ ПО ХЕРСОНСЬКОМУ

От кажуть, що в місті культроботи багато, а воно й на селі теж не відпочинеш. Обов'язків стільки, що й носа висякати не встигаєш. Ось що нам повідомляє про цих непримітних героїв лікнепу „Наддніпрянська Правда".

> В с. Мурахівка (Херс. окр.) коли прийдеш у свята до хати-читальні, то там нікого нема, бо завідувач читальні тов. Борщ у церкві співає.

От бачите, яке навантаження має людина; хоч розірвись. Та инший на його місці давно б заплутався: в церкві Карла Маркса на 8-й глас співав би, а в хаті-читальні рекомендував „Апостола", як останню новину Держвидава. А цей — нічого, справляється: і в храмі божому працює, і в хаті-читальні поки що держиться.

ОБ'ЯВИ І ОГОЛОШЕННЯ

РЕПЕТИТОРІВ: ліквідатора просто неписьменності і ліквідатора політнеписьменності запрошує чернігівський клуб робітників кооперації і держторгівлі до політнеписьменного завідувача клубу Макартичана і абсолютно неписьменної бібліотекарки клуба Старченкової.

Плата за згодою.

Зголошуватися на адресу правління клубу.

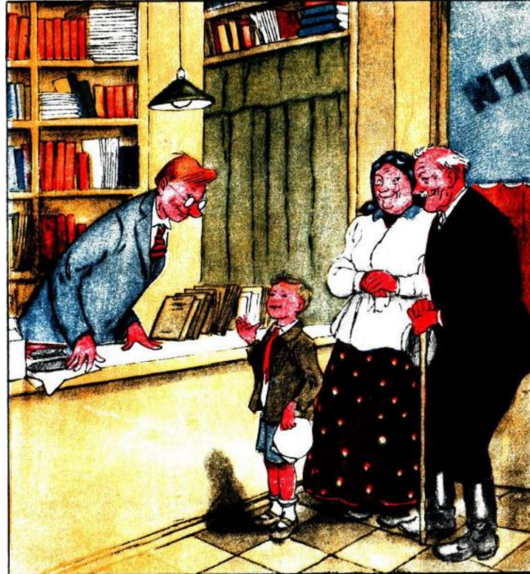
Правління

червоний ПЕРЕЦЬ

Перша згадка-критика про бібліотекаря, який ухиляється від своїх безпосередніх обов’язків опублікована в 1928 р. Це завідувач читальні в с. Мурахівка Херсонського округу товариш Борщ, *непримітний герой,*

[287] Сумне становище / мал. С. Цукерника ; тема С. Чмельова // Червоний Перець. 1934. № 8. С. 7.

який замість обслуговування читачів в хаті-читальні в церковні свята *співає у церкві*[288].

Радянська влада приділяла величезне значення бібліотекам, розуміючи їх важливість не тільки у піднесенні культурно-освітнього та професійного рівня населення, але й, що найважливіше, у вихованні комуністичних борців революції. Можна навіть сказати, що бібліотеки вважались одним з вирішальних елементів радянізації суспільства.

Бібліотекарів, як громадський актив партійних органів, разом з вчителями, долучали до політично-освітньої кампанії радянської влади з ліквідації неписьменності – лікнеп (здійснювалася в 1920–1930 рр.; а на західних землях, що увійшли до складу УРСР пізніше – до 1954 р. ХХ ст.)[289]. До *«десятих Жовтневих роковин»* класик українського гумору Остап Вишня писав: *«Ляжемо, газету чи книжку в руки та й погибатимемо собі потихеньку. Культурно погибатимемо. Оце наша культурна погибель»*[290].

---

288 Деркачем. Борщ по херсонському // Червоний Перець. 1928. № 19/20. С. 15.

289 Мовчан О. М. Ліквідація неписемності (Лікнеп) // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [вебсайт] / НАН України, НТШ ; гол. редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2016. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=55470.

290 Вишня Остап. Якої погибелі ми дійшли // Перець 1985. № 21. С. 2.

«Мені дайте якусь книжку по серйозніше, а дідусеві з бабусею – читанку. Вони лише недавно школу лікнепу закінчили»[291], – з гордістю промовляє маленький хлопчик. Журналісти «Перцю» інформували в 1949 р. про факт ліквідації неписьменості та малописьменності понад мільйона чоловік в Ізмаїльській, Закарпатській та західних областях України.

Бувало й таке, що самі просвітителі були неосвічені. Пародоксальним виглядає оголошення правління чернігівського клубу робітників кооперації і держторгівлі про платні послуги з ліквідації неписьменності від репетитора, *«ліквідатора неписьменності» – «абсолютно неписьменної бібліотекарки клуба Старченкової»*[292].

З листа учня 5 Б класу з Вишневецька, Тернопільскої області дізнаємося про дивну ситуацію, яка певно сталася через байдужість бібліотекаря до своєї справи: *«З нашої районної бібліотеки повтікали всі книжки. Не знаю вже – чи їм набридло, що ми їх читали, чи їм не сподобався бібліотекар, але факт: – повтікали книжки. Бібліотекар збирається їхати до Чорткова переймати втікачів, – та щось ніяк не вибереться в дорогу. Може ти раніш туди зберешся, то заверни втікачів на рідні полиці. За одним заходом розпитай у книжок, чого вони від нас тікають, що їм не подобається в бібліотеці: читачі, чи бібліотечні порядки»*[293].

Непродуманою була кадрова політика для культурно-освітніх працівників в кінці 1940-х рр. у Львівській області: нестача ініціативних та умілих, без відповідного освітнього рівня та необхідних здібностей. Проведення нарад та семінарів для завідуючих клубами і хатами-читальнями, які *«мають освіту лише за два-три класи, газет і книжок майже не читають, відповісти на самі елементарні запитання не можуть»*[294] не мали належного ефекту.

---

[291] Мені дайте якусь книжку по серйозніше … / мал. В. Гливенка // Перець. 1949. № 10. С. 2.

[292] Правління. Репетиторів: ліквідатора… : Об'яви і оголошення // Червоний Перець. 1934. № 17/18. С. 15.

[293] Чернавський Юрій. Товаришу Перець! З нашої районної бібліотеки… // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1946. № 2. С. 7.

[294] Гроха Лаврін. Дрогобицькі огріхи / іл. В. Гливенка // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1948. № 5. С. 3.

Страшне перо не в гусака...

«ОБ'ЯВЛЕНІЕ

«Бібліотека працює з 8 до 10 в бібліотекі, з 12 до 14 в клубі, з 18 до 20 обратно в бібліотекі».

1971 № 8 (858).

КИЇВ. КВІТЕНЬ

Страшне перо не в гусака...

№ 24 (874) ГРУДЕНЬ 1971

«ОГОЛОШЕННЯ
З 12 год. до 4-х год. бібліотека закрита. Рве зуби в лікарні.
Зав. бібліотекою».
Надіслала Г. ЗАГРЕБЕЛЬНА.
с. Степанівка Білогірського району Хмельницької області.

Страшне перо не в гусака...

«Бібліотека не працює, в Києві на сесії»
(З оголошення).
Надіслала К. ЧАБАН.
с. Нелипівці Кельменецького району Чернівецької області.

Страшне перо не в гусака...

БЕРЕЗЕНЬ 1978 № 5 (1023)

«УМАНСЬКА РАЙОННА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ВІДМІННОЇ РОБОТИ».
(З вивіски).
Надіслав М. Т. КРИВОМАЗ.

Страшне перо не в гусака...

«Ув. Руководитель учреждения. Районная центральная библиотека обращается к вам с просьбой о ликвидации следующих должников...»
(З листа бібліотеки).
Надіслав В. СКРИПНИК.

1982 №2
ПЕРЕЦЬ

Про інтелектуальний рівень бібліотекарів та їх переконання, що бібліотека – це жива істота, свідчать коротенькі оголошення, які надсилали підписники до відомої журнальної рубрики «Страшне перо не в гусака»: *«Бібліотека не працює, в Києві на сесії»* (с. Нелипівці Кельменецького району Чернівецької області*)*[295]; *«Бібліотека працює з 8 до 10 в бібліотекі, з 12 до 14 в клубі, з 18 до 20 обратно в бібліотекі»*[296]; *«Оголошення. З 12 год. до 4-х год. бібліотека закрита. Рве зуби в лікарні. Зав. б-кою»* *(*с. Степанівка Білогірського району, Хмельницької області)[297] ; «*Уманська районна бібліотека для дітей відмінної роботи»*[298]; *«Ув. Руководитель учреждения. Районная центральная библиотека обращается к вам с просьбой о ликвидации следующих должников…»*[299].

А у рубриці «Пером по перах» дошкульно зауважували, що виявляється актив районної бібліотеки *«прочитав ряд лекцій про життя і діяльність О. В. Суворова в тракторних бригадах»*[300].

---

[295] Бібліотека не працює, в Києві на сесії (з оголошення) : Страшне перо не в гусака… / надіслала К. Чабан // Перець. 1970. № 4. С. 14.

[296] Бібліотека працює з … : Об'явленіє : Страшне перо не в гусака… / надіслала А. Певнєва // Перець. 1971. № 8. С. 15.

[297] Оголошення. З 12 год. до 4-х год. бібліотека закрита. Рве зуби в лікарні. Зав. б-кою / надіслала Г. Загребельна // Перець. 1971. № 24. С. 14.

[298] Уманська… : (з вивіски) / надіслав М. Т. Кривомаз // Перець. 1978. № 5. С. 14.

[299] Ув. Руководитель… : (з листа бібліотеки) : Страшне перо не в гусака… / надіслав В. Скрипник // Перець. 1982. № 2. С. 14.

[300] «Заповнена» прогалина : Пером по перах // Перець. 1950. № 12. С. 5.

Що вже казати про бібліотекарів сільських та районних бібліотек, де часто працювали заклопотані жінки, без професійної освіти, якщо у бібліотеці Академії наук УРСР *«на самому видному місці красується таке оголошення: «До уваги товаришів! Всі товариші, що не сплатять черговий внесок за дрова … дрова не одержать. Дров'яна комісія»*[301]!

НЕЧУВАНА КОМІСІЯ

У бібліотеці Академії наук УРСР на самому видному місці красується таке оголошення:

«До уваги товаришів!

Всі товариші, що не сплатять черговий внесок за дрова ..... дрова не одержать.

ДРОВ'ЯНА КОМІСІЯ».

Пером по перах

«ЗАПОВНЕНА» ПРОГАЛИНА

Про О. В. Суворова — геніального полководця — зібрано чимало історичних матеріалів. Нічого, однак, історії ще досі невідомо про О. В. Суворова—тракториста. Цю прогалину, в міру своїх можливостей, взялася заповнити Новопразька районна газета «Ленінським шляхом» (Кіровоградська область). В № 38, у замітці під заголовком «До 150-річчя з дня смерті О. В. Суворова» газета сповіщає, що актив районної бібліотеки «прочитав ряд лекцій про життя і діяльність О. В. Суворова в тракторних бригадах».

СІМЕЙНА ДРАМА

СКРИВДИВ т. Гройсман свою молодшу сестричку, образив бідну Рахіль. Ви подумайте тільки: працює т. Гройсман завідуючим відділом культосвітньої роботи, має хороші зв'язки, підлеглі установи і раптом... призначає свою сестричку бібліотекарем у далеке село Березівку!

Чого це вона має туди їхати? Чим вона гірша від дружини Гройсманової, або від старшої сестри Раї? Добрий братік, що й казати... Дружину призначив завідуючою райбібліотекою, Раю влаштував у бухгалтерії районного Будинку культури. Подейкують, що навіть старого батька збирається зарахувати методистом свого відділу, а її — на село...

Рахіль на село не поїхала. Одержує гроші «за красиві очі» — і сумує.

А керівники Володарсько-Волинського району, на Житомирщині, спокійно, байдуже дивляться на сльози дівочі. Черстві люди!

ДОБРІ ДЯДІ ТА ЇХНІ КАДРИ

Коли Пабату натякають на недоліки в роботі обласного управління, він обурюється: «Та ми ж працюємо, як дружна сім'я».

І рацію має. Дружина Пабата працює бібліотекарем кінотеатру ім. Кобилянської. Нема бібліотеки? Пусте. Зате є посада і ставка. А рідний брат Іван працював у кіноремпостачі товарознавцем. Але через те, що він нічого в роботі не тямив, його перевели з кіноремпостачу до кінопрокату пожежником, зате його дружину призначили касиром кінотеатру. І виходить — де згода в сімействі....

Тільки кому потрібні такий мир і така тишина в Чернівцях?

В. РЕЧМЕДІН.
М. НІКОЛЕНКО.

Писали у журналі і про моральні якості радянських бібліотекарів та керівників відділів культури, які опікувалися бібліотечною справою. У 1950-ті рр. посада бібліотекаря приваблювала дрібних можновладців для влаштування своїх знайомих, родичів, які б отримували гроші і не працювали.

У рубриці «Перечниця» інформували про завідуючого відділом культосвітньої роботи товариша Гройсмана з Житомирщини, який дружину прилаштував завідуючою райбібліотекою та *«призначив свою сестричку бібліотекарем у далеке село Березівку. … Рахіль на село не поїхала. Одержує гроші «за красиві очі» і сумує»*[302]. У селищі Смолянка в шахті № 11 тресту «Шахтовідбудова» начальник шахти звільнив сумлінну бібліотекарку Бондаренко й влаштував свою знайому[303]. А у Чернівцях *«добрі дяді»* підтримують начальника обласного управління кінофікації, дружина якого *«працює бібліотекарем кінотеатра ім. Кобилянської. Нема бібліотеки? Пусте. Зате є посада і ставка»*[304].

БУКЕТ

В СЕЛИЩІ Смолянка шахту № 11 тресту «Шахтовідбудова» звуть «показовою». На прикладі діяльності начальника цієї шахти Сидоренка і його присних можна показати, як не слід поводитись адміністрації радянського підприємства.

Для розмов з робітниками Сидоренко користується всього двома словами «Скотина!.. Щеня!..» Він не терпить критики, незаконно звільняє з роботи породіль. Щоб улаштувати своїх родичів і близьких знайомих на добре оплачуваних посадах, він звільняє сумлінних працівників. Так було з бібліотекаркою Бондаренко, зав. столом особового складу Медведєвою та бухгалтером розрахункового відділу Єфтєєвою. На їх місце влаштовано родичів й знайомих.

Наслідуючи свого «шефа», головний бухгалтер шахти Сидоров включає у відомості на одержання зарплати по бригаді каменярів свого брата, який ніколи в цій бригаді не працював. Виконроб Гімалдінов обраховує робітників. Начальник гірничого цеху Кисельов весь час пиячить... Одне слово, не адміністрація шахти, а такий собі кримінальний букет під самісіньким носом керівників тресту «Сталіношахтовідбудова»...

БІБЛІОФІЛ

У МИНУЛОМУ році М. Талюта закінчив Житомирський педінститут. Тепер директор цього інституту т. Ковмір і зав. відділом кадрів Житомирського облВНО хваляться не нахваляться:

— От прищепили людині любов до книги! Так його й тягне туди, де побільше книг. Попрацював рік на селі — здалося йому, що в сільській школі книг малувато. І потягло його знов до Житомира, і затягло в школу колгоспних кадрів, і влаштувався він бібліотекарем. Читає тепер, аж шумить...

У свою чергу шумить школа, звідки зник учитель Талюта. Школярі — народ недосвідчений. Вони називають переїзд свого вчителя до міста Житомира дезертирством з сільської школи.

Ми вважаємо, що їх вустами глаголить істина.

---

[301] Нечувана комісія : Чудеса в решеті // Перець. 1948. № 15. С. 6.

[302] Сімейна драма : Перечниця // Перець. 1951. № 9. С. 9.

[303] Букет : Перечниця // Перець. 1950. № 19. С. 6.

[304] Речмедін В., Ніколенко М. Добрі дяді та їхні кадри // Перець. 1951. № 16. С. 5.

Молодий учитель М. Талюта дезертирував через рік після закінчення педінституту з сільської школи до міста Житомира в школу колгоспних кадрів на посаду бібліотекаря: *«От прищепили людині любов до книги! Так його й тягне туди, де побільше книг»*[305].

Ті самі гості — в ту саму хату

Вам доводилося, шановні читачі, гасати по книжкових магазинах у пошуках потрібного видання? Якщо доводилося, то ви, певно, знаєте, яким безпорадним і нікчемним себе почуваєш, коли у відповідь на всі благання продавець, дивлячись кудись за вікно, байдуже кидає: «Ні, нема». В той же час вам достеменно відомо, що енну кількість примірників даної книги завезли з бази лише сьогодні вранці і їх ще ніяк не могли розпродати.

Що в такому випадку залишається робити? Єдине — битися головою об прилавок. Але користь від цього буде тільки тоді, коли вам пощастить його пробити і крізь утворений пролам зазирнути в інтимний підприлавковий напівморок. Ось там і побачите до зарізу потрібну вам книжку...

От вам і «сумлінна пАраця», от вам і «НЕБРЕЖНА огуда» та «незаслужена траМва», от вам і об'єктивність та принциповість спростувачів!

В. ЧЕПІГА.

Зрозуміло, не всюди у книгарнях вдаються до приховування літератури під прилавок, де її тримають для друзів, приятелів і просто добрих знайомих. А от у Львові — вдавались. Принаймні, не менше третини книжкових магазинів, як встановили представники держторгінспекції, мали сховану під прилавками — або ж, за виразом місцевих книголюбів, «під лядою» — популярну літературу. Про це й розповів наш львівський кореспондент Володимир Пальцун у фейлетоні, що так і називався — «Пароль під ляду» і був опублікований у 13-му номері «Перця» за 1977 рік.

Фейлетон викликав чимало відгуків, автори яких — щирі книголюби, котрим не раз доводилося вдаватися до описаного вище болючого способу виявлення підлядних книжок, — одностайно схвалили виступ журналу. Заслужений діяч мистецтв УРСР скульптор Д. Крвавич, зауваживши, зокрема, що навколо книжкової торгівлі у Львові панує «якийсь нездоровий ажіотаж», зазначив, що «справа варта того, щоб у ній грунтовно розібратись». Редакція погодилась із цією думкою і звернулася до відповідних організацій з проханням саме так і розібратися — грунтовно.

Л. Ф. Бабаєва про себе нічого не писала, але на її захист теж було організовано досить сильну групу спростувачів. Серед них — шановні старші редактори І. Гущак, В. Колодій і просто редактор видавництва «Каменяр» Г. Кузовкін («Л. Ф. Бабаєва організує збирання тиражів на книги поетів»), працівники обласної бібліотеки для дітей В. Нечаєвська та Л. Криворучко («в магазині зі смаком оформлені книжкові виставки»), анонімна — оскільки під листом немає жодного підпису — президія правління Львівського відділення товариства книголюбів («Л. Ф. Бабаєву НЕБРЕЖНО і безпідставно піддали огуді»), а також той же таки доцент В. Овсійчук («цю людину потрібно дуже шанувати, бо вона... зробила незграбне приміщення привітним, затишним, ...своїми руками розвела квіти...»).

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Шановний виставком! Хочемо розповісти історію, згадуючи яку, нам, працівницям канівської бібліотеки, стає соромно. Річ у тім, що ми протягом двох місяців заздрили своїй подрузі. І хоч усі ми чудово розуміємо, що заздрити — погано, мимоволі у нас щодня вихоплювалась фраза: «Щастить же людям!» Це після того, як на наше запитання: «Ну, як твої чобітки?» — подруга відповідала: «Усе в порядку, поки що не розпалися». А йшлося про чобітки виробництва львівського взуттєвого об'єднання «Прогрес».

Ми купили їх одночасно. Не минуло й кількох тижнів, як вони почали розлазитися по швах, підошви повідлітали, фарба облізла. Воно, звичайно, жаль, коли річ, за яку щойно віддав 85 крб. 90 коп., доводиться викидати на смітник. Але, як відомо, гуртом і невдачі переносити легше.

А ось подрузі ми заздрили. Бо минуло два місяці від дня купівлі взуття, а її чобіткам хоч би що. Хтось уже згадав, що їй завжди і в усьому щастило. Що вона навіть колись по лотереї дитячий велосипед виграла...

Та раптом вона зізналася, що тих чобіток ще не взувала. І наступного дня прийшла в них на роботу. Додому вона вже поверталася без підошви...

А нам усім раптом зробилося соромно. Ми навіть вирішили найближчим часом диспут провести на тему «Заздрощам не місце в наших душах». Отож ми й хочемо запросити на цей диспут когось із вас, шановний виставком. Було б непогано, якби ви прихопили і представника дирекції об'єднання «Прогрес».

З повагою.
Від імені працівниць бібліотеки
Н. РОМАНЕНКО.

Про моральні принципи та жіночу солідарність деяких бібліотекарів можна дізнатися з короткого повідомлення про підтримку спекулянтки та несумлінної працівниці книжкової торгівлі на керівній посаді, яка приховувала літературу під прилавком для знайомих. Для історії відзначилися фахівці Львівської обласної бібліотеки для дітей В. Нечаєвська та Л. Криворучко[306]. А у бібліотеці на Загірній у Львові родини провідного фахівця з бібліотечної справи обласного управління культури пана А. Шуберта і завідувачки відділу бібліотеки пані Л. Малик живуть «*на площах бібліотеки, не виключено, що лиха година загнала у книжкові нетрі»*[307]. Працівниці канівської бібліотеки страждають через заздрощі до своєї подруги щодо чобітків, тому муки сумління змушують їх організувати диспут на тему «Заздрощам не місце в наших душах»[308].

У журналі «Перець» сповіщалось про недбайливих сільських бібліотекарів, які досить перекручено розуміли часові компетентності щодо організації власного робочого часу. Лист з «Пошти Перцю» повідомляє, що в селі Рівненської області через рік після пожежі в

---

[305] Бібліофіл : Перечниця // Перець. 1950. № 19. С. 6.

[306] Чепіга В. До питання про «сумлінну парацю» : Ті самі гості – в ту саму хату // Перець. 1978. № 4. С. 23.

[307] Пальцун Володимир. Хлопці з пропелерами // Перець. 1997. № 8. С. 4.

[308] Романенко Н. Наше листування : Виставка ширнетреба // Перець. 1984. № 9. С. 8.

бібліотеці *«ні завідуючий Степанським райвідділом культури т. Мельничук, а ні сільрада досі не приступили до ремонту бібліотеки, на який є гроші». «Обпектися бояться, чи що?»* – уїдливо запитують кореспонденти «Перцю» та інформують про байдужість до цієї ситуації завідуючої бібліотекою: «*Тільки вельми заповзятливий книголюб може перейняти (і то не часто) на дорозі завідуючу бібліотекою, піти з нею до клубу, де у шафці, схожій на вулик, зберігається десята частина книжок. Там бібліотекарка поміняє стару книжку на ще старішу, замкне шафку і знову піде нудитися без діла»*[309].

Незвичайні пригоди

№ 6 (449). Київ. Березень 1961

РІДКІСНЕ ЯВИЩЕ спостерігали недавно в с. Доброму, Баштанського району на Миколаївщині. Протягом цілого вечора було відкрито сільську бібліотеку і, як запевняють очевидці, там навіть бачили завідуючу бібліотекою Л. В. Костюк. Щодо останнього факту, то він ще остаточно не з'ясований і потребує додаткової перевірки.

Телеграфне агентство Перця

1970 Київ. Лютий

№ 4 (830). Рік видання 44-й

СЕНСАЦІЙНЕ ВІДКРИТТЯ

Сенсаційне відкриття зробила Г. Атаманюк — завідуюча бібліотекою села Видава Волочиського району Хмельницької області: після довгих і напружених роздумів вона відкрила бібліотеку на цілу годину і обміняла абонентам кілька книжок.

Як запевняють ощасливлені читачі, їм навіть не снилося, що вони зможуть бути свідками такого рідкісного явища.

Дали Перцю!

1970 Київ. Червень

№ 12 (838). Рік видання 44-й

Для читачів с. Видави Волочиського району Хмельницької області було сенсацією, коли з дверей бібліотеки зникав замок. Завідуюча бібліотекою Г. Атаманюк знімала той замок дуже рідко. Про це повідомляло Телеграфне агентство «Перця» (№ 4 за 1970 рік) у замітці «Сенсаційне відкриття».

Завідуючий Волочиським райвідділом культури т. Іванов сповістив, що після виступу «Перця» Г. Атаманюк з роботи знята. Знятий і замок з дверей бібліотеки. Тепер вони широко відчинені для читачів.

Відкрита сільська бібліотека для читачів іноді *«рідкісне явище»*, *«сенсаційне відкриття»*, *«заочна бібліотека»*[310]. Тому для книголюбів за щастя зустріти завідуючу бібліотекою села Доброме, Баштанського району Миколаївської області: *«Протягом цілого вечора було відкрито сільську бібліотеку і, як запевняють очевидці, там навіть бачили завідуючу бібліотекою Л. В. Костюк. Щодо останнього факту, то він ще остаточно не з'ясований і потребує додаткової перевірки»*[311].

А читачам бібліотеки села Видава Волочиського району Хмельницької області *навіть не снилося*, що вони стануть свідками визначної події коли завідуюча бібліотекою Г. Атаманюк: *«після довгих і напружених роздумів вона відкрила бібліотеку на цілу годину і обміняла абонентам кілька книжок»*[312].

---

[309] Миколайчук Т. Друже Перче! А давай-но… : Пошта Перця // Перець. 1958. № 7. С. 10.

[310] Рідкісне явище : Незвичайні пригоди // Перець. 1961. № 6. С. 10 ; Сенсаційне відкриття : Телеграфне агенство Перця // Перець. 1970. № 4. С. 2 ; Масова бібліотека села Борочичі … : Дали Перцю! // Перець. 1974. № 12. С. 9.

[311] Рідкісне явище : Незвичайні пригоди // Перець. 1961. № 6. С. 10.

[312] Сенсаційне відкриття : Телеграфне агенство Перця // Перець. 1970. № 4. С. 2.

ДАЛИ ПЕРЦЮ!

Масова бібліотека села Борочичі Горохівського району Волинської області з певного часу була перетворена на заочну. Читачам не тільки не вдавалося обміняти книжки, а й побачити саму завідуючу бібліотекою З. С. Зелінську. Вона тижнями не показувалася на очі. Навіть зарплату свою та ще за сумісництвом і зарплату прибиральниці одержувала без сторонніх свідків.

Читачі села написали про це Перцеві.

Завідуючий Горохівським районним фінансовим відділом т. Палій повідомив редакцію, що Зелінську З. С. з посади завідуючої знято.

Завідуюча бібліотекою села Борочичі Горохівського району Волинської області З. С. Зелінська *«тижнями не показувалася на очі. Навіть зарплату свою та ще за сумісництвом і зарплату прибиральниці одержувала без сторонніх свідків»*[313].

Мешканці села Дружнє Красилівського району поскаржилися на постійно закриту бібліотеку на чолі з завідуючою Г. В. Кушнірук та байдужість *«на це неподобство»* працівників райвідділу культури[314].

★ Мешканці села Дружнє (Красилівський район) написали редакції про те, що клуб, у їхньому селі часто буває на замку, рідно можна побачити відкриту бібліотеку, а райвідділ культури не реагує на це неподобство.

Начальник Хмельницького обласного управління культури тов. Ф. П. Возняк повідомив редакції, що факти, вказані в листі, дійсно мали місце.

Завідуючу клубом Евич Л. В. та завідуючу бібліотекою Кушнірук Г. В. з роботи знято.

За відсутність належного контролю за роботою культурно-освітніх установ села Дружнє завідуючому райвідділом культури Войтюку М. Д. оголошено догану.

ПЕРЦЕВІ ВІДПОВІДАЮТЬ

★ Читачі написали до редакції листа про незадовільну роботу завідуючої сільською бібліотекою Мельник Н. Л. (с. Норинськ, Овруцького району, Житомирської області).

Усі факти при перевірці ствердились. Мельник Н. Л. з роботи знято.

★ Завідувач Вергометської районної бібліотеки (Чернівецька область) Авраменко написав до ПЕРЦЯ наклепницького листа. Це було встановлено кількома комісіями, що перевіряли факти, наведені в ньому. Райком партії оголосив Авраменкові сувору догану з попередженням.

Читачі «Перцю» повідомляли *«про незадовільну роботу завідуючої сільською бібліотекою Мельник Н. Л. с. Норинськ, Овруцького району, Житомирської області»,* і оперативно доповіли про звільнення бібліотекаря[315].

У рубриках «Дали Перцю!», «Страшне перо не в гусака…», «Перцеві доповідають», «Перець допоміг» після таких публікацій у тому ж році повідомляли про звільнення недбалих бібліотекарів: *«Завідуючий Горохівським районним фінансовим відділом т. Палій повідомив редакцію,*

---

[313] Масова бібліотека села Борочичі … : Дали Перцю! // Перець. 1974. № 12. С. 9.
[314] Мешканці села Дружнє… : Перцеві відповідають // Перець. 1977. № 19. С. 15.
[315] Читачі написали до редакції… : Перцеві відповідають // Перець. 1958. № 22. С. 11.

що Зелінську З. С. з посади завідуючої знято»[316]; «Завідуючий Волочиським райвідділом культури т. Іванов сповістив, що після виступу «Перцю» Г. Атаманюк з роботи знята. Знятий і замок з дверей бібліотеки. Тепер вони широко відчинені для читачів»[317]; *«Начальник Хмельницького обласного управління культури тов. Ф. П. Возняк повідомив редакції, що факти, вказані в листі, дійсно мали місце. ... завідуючу бібліотекою Кушнірук Г. В. з роботи знято. За відсутність належного контролю за роботою культурно-освітніх установ села Дружнє завідуючому райвідділом культури Войтюку М. Д. оголошено догану».*

Листи, що надсилалися до редакції «Перцю» перевірялися, тому про кожну неправдиву вигадку повідомлялось на шпальтах журналу, наклепника чекало суворе покарання. Завідувач Берегометьскої районної бібліотеки Чернівецької області Авраменко написав до «Перцю» наклепницького листа. Результат: сувора догана з попередженням від райкому партії та пересторога іншим наклепникам[318].

Було й таке, що за справедливу критику роботи очільників культосвітньої роботи завідувачку районної бібліотеки Сніжнянської районної Ради, Сталінської області намагалися звільнити[319].

Бібліотекарі досить «*майстерно*» володіли соціальними компетентностями: вмінням підтримати стосунки, як з колегами, так і керівниками; вправно налагоджувати зв’язки тощо. Про липові перевірки, немовби несподіваний візит обласної комісії у бібліотеку села Байбузи сповіщає «Перцю» редактор колгоспної стінгазети «Іскра» Черкаської області І. Товкач, надсилаючи телефонограму від Черкаського районного відділу культури: *«До клубу прибуває обласна комісія по перевірці роботи клубу і бібліотеки. Приготуйтеся до зустрічі. Організуйте обід на 8 (вісім) осіб. Завідуючий Черкаським районним відділом культури Окаєв»*[320].

У фейлетоні про сільські бібліотеки Вінницької області розглядалися завдання бібліотек і бібліотекарів – *«підвищення культурного рівня сільських трудівників»*; критерії бібліотечної роботи – *«читабельність*

---

[316] Масова бібліотека села Борочичі… : Дали Перцю! // Перець. 1974. № 12. С. 9

[317] Для читачів с. Видави… : Дали Перцю! // Перець. 1970. № 12. С. 8.

[318] Завідувач Бергометської районної бібліотеки … : Перець допоміг // Перець. 1953. № 17. С. 11.

[319] Здоровенькі були! : Лист голови виконкому Сніжнянської районної Ради, Сталінської області, І. І. Чмельову від вашого Перця // Перець. 1952. № 2. С. 2.

[320] Товкач І. Дорогий Перче! Ти, мабуть, і не догадуєшся … // Перець. 1959. № 15. С. 9.

сільських трудівників»; значення плану у житті кожного бібліотекаря: *«план – усьому голова!»*. А, головним успіхом бібліотекарів, знавців «Мертвих душ» Миколи Гоголя, стали мертві душі читачів бібліотеки села Івчі, *«які регулярно навідувалися сюди, щоб узяти на той світ щось із літературних новинок. І, якщо вірити зав. бібліотекою Г. І. Савчук та її записам, вчасно повертали книжки»*. Такі ж активні мертві душі були у селі Уладівка, завідуюча бібліотекою якого *«Ванда Тадеушівна Ланова залучила до відвідування бібліотеки 991 "мертву душу" у вісім разів більше, ніж було живих, за що їй виплатили 245 карбованців»*. У публікаціях «Перцю» називаються конкретні прізвища бібліотекарів-окозамилювачів разом із завідуючим Літинським райвідділом культури Є. Ф. Савчуком, який ініціював масштабну кампанію з приписок[321].

...оли перед ясними очима Євгена Федоровича Савчука, завідуючого Літинським райвідділом культури, як і попередні, сухою мовою цифр повідомляли про погану роботу підлеглих йому сільських бібліотек.

Прикинувши так і сяк, порадившись з директором централізованої бібліотечної системи Галиною Петрівною Миколюк та головним бухгалтером централізованої бухгалтерії Валентиною Степанівною Годлевською, Євген Федорович тричі стукнув кулаком у стінку, що в перекладі на райвідділівську адміністративну мову означало виклик секретарки, яка сиділа у сусідній кімнаті.

— Повідомте усім бібліотекарям району, що через три дні — нарада,— наказав він. — Та щоб мені підготувалися як слід: хто не читав «Мертві душі» Гоголя, нехай прочитає, хто читав, але забув — нехай освіжить у пам'яті.

Коли завідуючі сільськими бібліотеками зібралися у призначений час, товариш Савчук обвів стомленим поглядом аудиторію і прорік:

— Бібліотеки, товариші, покликані відігравати важливу роль у підвищенні культурного рівня сільських трудівників. Чим краще ми працюватимемо, тим скоріше підвищуватиметься названий рівень, і навпаки, чим гірше працюватимемо, тим нижчий буде рівень.

Присутні гаряче зааплодували цій майже афористичній думці культкерівника.

— А що може служити критерієм нашої роботи? — натхненно продовжував Євген Федорович, перечекавши оплески. — Читабельність сільських трудівників. А що, у свою чергу, може служити критерієм читабельності? Процент охоплення згаданих трудівників, помножений на частоту відвідувань бібліотек. Іншими словами, товариші, план — усьому голова!

— Та, на жаль, не всі розуміють важливість виконання плану,— вів далі промовець. — От ви, наприклад,— показав він пальцем на завідуючу бібліотекою села Івча Галину Іванівну Савчук,— ви знаєте, що таке план? Звичайно ж, знаєте! А чому ж не виконуєте плану ні по читачах, ні по книговидачах? Та тому, що зовсім не натискуєте на той план! Як натискувати? «Мертві душі» читали? Читали. І ні на яку думку вони вас не наштовхнули? Не наштовхнули? Дуже шкода. Перечитайте ще раз, читайте доти, поки в голові не народиться якась путня ідея. Ця порада стосується і Григорія Олександровича Кондратюка з Дяківців, і Ганни Степанівни Марчук з Селища, і Надії Володимирівни Липач з Іванівців, і всіх присутніх. Підкреслюю: якщо думатимете у правильному напрямку, матеріальний стимул гарантований. За роботу, товариші!

Після наради бібліотекарі налягли на роботу. І так налягли, що аж зашуміло, загуло...

— Надумали? — запитував по телефону завідуючий райвідділом культури.

— Надумали! — доповідали сільські бібліотекарі.

— Читабельність росте? — цікавилась директор центральної бібліотечної системи Г. П. Миколюк.

— Росте! — відповідали її підлеглі.

— План буде? — перепитувала головбух централізованої бухгалтерії В. С. Годлевська.

— Буде!

І справді, протягом двох наступних років звіти майже всіх сільських бібліотек району засвідчили, що механізатори, тваринники, пенсіонери і школярі мало не в облогу взяли сільські бібліотеки, запоєм перечитуючи класиків і сучасних поетів та прозаїків.

Більше того, як свідчать, скажімо, формуляри бібліотеки села Івчі, навіть чималенько померлих івчан регулярно навідувалися сюди, щоб узяти на той світ щось із літературних новинок. І, якщо вірити зав. бібліотекою Г. І. Савчук та її записам, вчасно повертали книжки. Саме завдяки їхній активності кількість читачів зросла до 1228 чоловік — утричі більше, ніж є нині живих в Івчі, а всього ними прочитано 23353 книжки!

Уміння Галини Іванівни оживити інтерес до літератури навіть у померлих було належно оцінено: їй на двадцять карбованців підвищили зарплату.

Меншу активність виявили «мертві душі» із села Теси. Їх знайшлося трохи більше тисячі, через що й прибавка до окладу у завідуючої П. І. Наумової була дещо скромніша — п'ятнадцять карбованців.

Завідуюча бібліотекою села Уладівки Ванда Тадеушівна Ланова залучила до відвідування бібліотеки 991 «мертву душу» — у вісім разів більше, ніж було живих, за що їй виплатили 245 карбованців. У цьому ж напрямку спрацювала думка і бібліотекаря села Балин Ганни Потапівни Русовської та її колег — Григорія Олександровича Кондратюка з Дяківців, Раїси Павлівни Гуменюк із Журавного, Ганни Степанівни Марчук із Селища, Катерини Андріївни Доценко з Брусленова, Надії Володимирівни Липач з Іванівців, Валентини Іванівни Присяжнюк з Новоселиці та багатьох інших.

— Що то значить — класика! — задоволено вигукував завідуючий райвідділом культури Є. Ф. Савчук, підписуючи черговий ажурний звіт або вислуховуючи компліменти з уст обласного керівництва. — Що б його іще порадити прочитати підлеглим?

Можемо підказати Євгенові Федоровичу: загляньте в «Кримінальний кодекс». У ньому любителям окозамилювання ціла стаття присвячена.

І. ГАЛІЦИН.

Вінницька область.

Ти, мабуть, і не догадуєшся, які бувають в житті несподіванки. Недавно до нас у село Байбузи несподівано прибула комісія. Появі комісії передувала така телефонограма на ім'я нашого завклубом: «До клубу прибуває обласна комісія по перевірці роботи клубу і бібліотеки. Приготуйтесь до зустрічі. Організуйте обід на 8 (вісім) осіб. Завідуючий Черкаським районним відділом культури Окаєв».

Як ти, Перче, гадаєш: оцінить комісія високий організаторський талант нашого завідуючого райвідділом культури Сергія Костянтиновича Окаєва? Ми гадаємо, що оцінить. І для нас це буде добре передбаченою несподіванкою.

І. ТОВКАЧ, редактор колгоспної стінгазети «Іскра».

Черкаська область.

Про бібліотекарів-хамів часів Російської імперії розповідається у курйозній історії, яка немовби трапилася з письменником Миколою Гоголем у Києві. Літератор вирішив перечекати сильний дощ у бібліотеці, у вікні якої було виставлено чучело кабана. Бібліотекар-власник вигнав письменника, та той не розгубився й відповів: *«Тепер я розумію, чого у вашій вітрині виставлено чучело цієї тварини»*[322].

---

[321] Галіцин І. Що значить класика! // Перець 1985. № 18. С. 5.

[322] М. В. Гоголь, 1809–1852. Випадок у бібліотеці : З напівзабутого // Перець. 1978. № 2. С. 8 ; Свиняче рило : До 200-літнього ювілею Миколи Гоголя / підгот. Ігор Артемчук // Перець. 2009. № 4. С. 6.

З НАПІВЗАБУТОГО

М. В. ГОГОЛЬ
1809—1852

ВИПАДОК У БІБЛІОТЕЦІ

Якось Гоголь приїхав до Києва і пішов прогулятися містом. Випадково звернув увагу на чучело кабана, виставлене, як це не дивно, у вікні бібліотеки. Саме в цей час припустив сильний дощ, і письменник вирішив зайти в приміщення, подивитись на книги й водночас перечекати зливу. Власник бібліотеки, побачивши непоказну постать, грубо запитав:

— Що вам потрібно?

— Я зайшов перечекати дощ, — відповів Гоголь.

— Перечекати дощ? — розсердився господар. — Ви, мабуть, думаєте, що потрапили в шинок... Забирайтеся звідси!

Хоч Гоголь і був збентежений такою несподіваною зустріччю, але не розгубився й відповів:

— Тепер я розумію, чого у вашій вітрині виставлено чучело цієї тварини.

І пішов з бібліотеки.

До 200-літнього ювілею
Миколи ГОГОЛЯ

СВИНЯЧЕ РИЛО

Будучи якось у Києві та прогулюючись містом, Гоголь раптом побачив опудало вепра, виставлене, як це не дивно, у вікні бібліотеки. Це привернуло його увагу.

Аж тут линув дощ, і Гоголь вирішив зайти в приміщення.

Власник бібліотеки, угледівши непоказну постать незнайомця, грубо спитав:

— Чого вам треба?

— Зайшов перечекати дощ, — сказав Гоголь.

— Перечекати дощ? — розсердився господар. — Ви, певно, думаєте, що тут шинок... Забирайтеся звідси!

Хоча Гоголь був і ошелешений такою зустріччю, але не розгубився.

— Тепер я розумію, — сказав, — чого у вашій вітрині виставлене опудало цієї тварюки, — і пішов геть...

А згодом «страшне свиняче рило», лізучи у вікно хати, уже лякало героїв «Сорочинського ярмарку» і веселило читачів цього твору М. В. Гоголя.

Підготував Ігор АРТЕМЧУК.

БІБЛІОТЕЧНІ КУРЙОЗИ

НЕ ТІ «ДУШІ»

Читач повертає щойно одержану книгу — «Мертві душі» Гоголя.

— Та ви ж лише півгодини тому взяли.

— Бачите, ви дали мені не ту книжку.

— Як не ту? Ви ж просили «Мертві душі» Гоголя.

— Так, але я просив поему «Мертві душі».

— Це якраз і є поема «Мертві душі».

— Ви що, глузуєте? Це ж звичайнісінька проза.

СПАДЩИНА

— У вас є педагогічна спадщина Макаренка?

— Ви маєте на увазі його твори?

— Ні, я маю на увазі саме спадщину.

— У нас є повне зібрання творів Макаренка...

— Ага! Значить, у вас нема його спадщини. До побачення.

«ТАКА СИНЕНЬКА»

— Минулого разу я брала у вас книгу. Вона мені знову потрібна.

— Автор, назва, шифр?

— Не пам'ятаю. Та ви її одразу знайдете. Пам'ятаєте: невеличкого формату, а обкладинка ясносинього кольору.

— Шкодую, але за кольором обкладинки я не зможу знайти книжку.

— Та не може цього бути! Така помітна книжечка — синенька-синенька, до того ж на обкладинці внизу з правого боку чорнильна пляма, формою нагадує грушу-бергамот...

— Зрозумійте, в мене не етажерка книг, а мільйонний фонд. Ще раз шкодую, але нічим допомогти не можу.

— Значить, не хочете пошукати? Якщо я її запам'ятала, то щоб ви не знали!.. Така синенька...

Записав Б. СТЕПАНИШИН,
зав. відділом бібліографії Львівської наукової педагогічної книгозбірні.

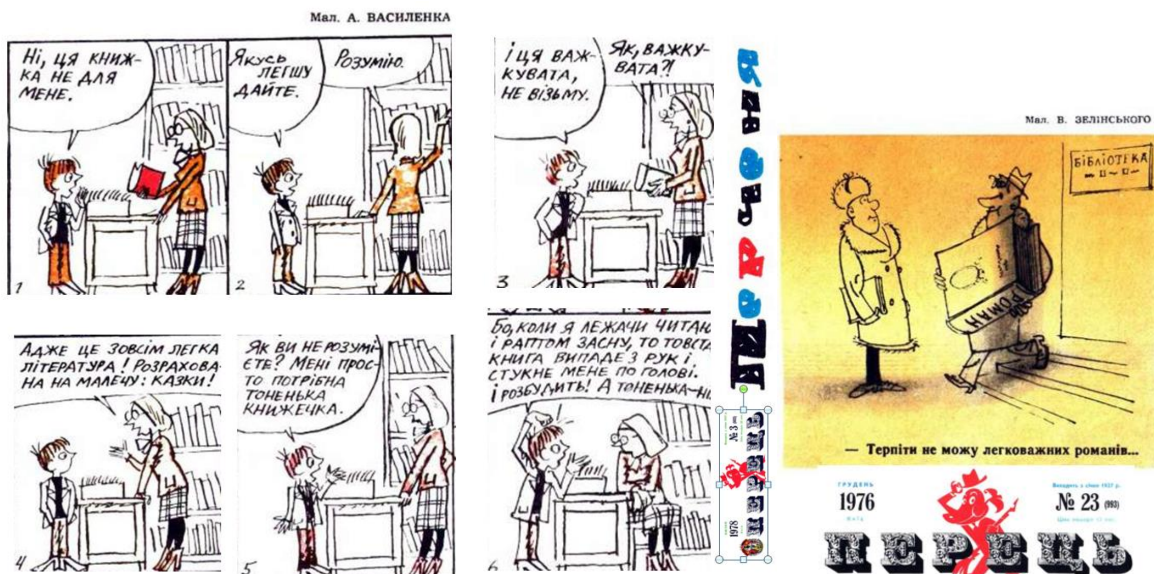
Про мистецтво спілкування з читачами та курйози бібліотечного обслуговування розповів завідуючий відділом бібліографії Львівської наукової педагогічної книгозбірні Б. Степанишин: *«Минулого разу я брала у вас книгу. Вона мені потрібна. – Автор, назва, шифр? – Не пам'ятаю. Та ви її одразу знайдете».* Такі оповістки про пошуки у мільйонному фонді книжечки «*невеличкого формату, а обкладинка ясносинього кольору»,* певно зможе повідати кожен бібліотекар[323].

Про складнощі комунікації з маленькими читачами інформується у рубриці для дітей «Перченя». Хлопчик просить бібліотекарку дати неважку книжку. Жінка не розуміє, що потрібна не легка казочка для малечі, а саме тоненька книжечка. Школяр пояснює: *«бо, коли я лежачи читаю і раптом засну, то товста книга випаде з рук і стукне мене по голові. І розбудить! А тоненька – ні»*[324].

---

[323] Бібліотечні курйози / записав Б. Степанишин // Перець. 1973. № 9. С. 15.

[324] Ні, ця книжка, не для мене… / мал. А. Василенка // Перець. 1978. № 3. С. 12.

Дорослі читачі теж полюбляють читати «*товсті*» книги. Герой карикатури В. Зелінського, виносячи з бібліотеки величезну книгу, з гордістю промовляє: *«Терпіти не можу легковажних романів…»*[325].

У післявоєнні роки на сторінках «Перцю» висміювали *«поклонників закордонного»*, так називали читачів, які, навіть вітчизняних письменників жадали читати іншими мовами. На карикартурі Вайсборда достеменно не відомо де відбуваються події у книгарні чи бібліотеці. Гарно одягнений чоловік звертається з проханням: *«Дайте мені що-небудь Гоголя, тільки, будь ласка, в перекладі з французької …»*[326]. У виданні «Перцю» для західних областей України ця ж ситуація обігрується трохи по-іншому: *«Дайте мені що-небудь Івана Франка, тільки, будь ласка, в перекладі з англійської…»*[327].

---

[325] Терпіти не можу легковажних романів… / мал. В. Зелінського // Перець. 1976. № 23. С. 5.

[326] Поклонник закордонного / мал. М. Вайсборда // Перець. 1947. № 16. С. 7.

[327] Поклонник закордонного / мал. В. Гливенка // Перець: вид-ня для захід. обл. України. 1947. № 7. С. 1.

На сторінках «Перцю» глузували з нечитачів, дошкульно називаючи таких людей, так званих *«друзів книги»*: *«фіфами в озброєнні останніх досягнень культури»*[328], або *«кололітературними особами»*[329]. Були вже й в далекому 1945 році – *«кіночитачі»*, які воліли краще переглянути фільм, аніж почитати книжку: *«Я, душечко, книжок не читаю. Коли вони цікаві, їх обов`язково в кіно показують»*[330].

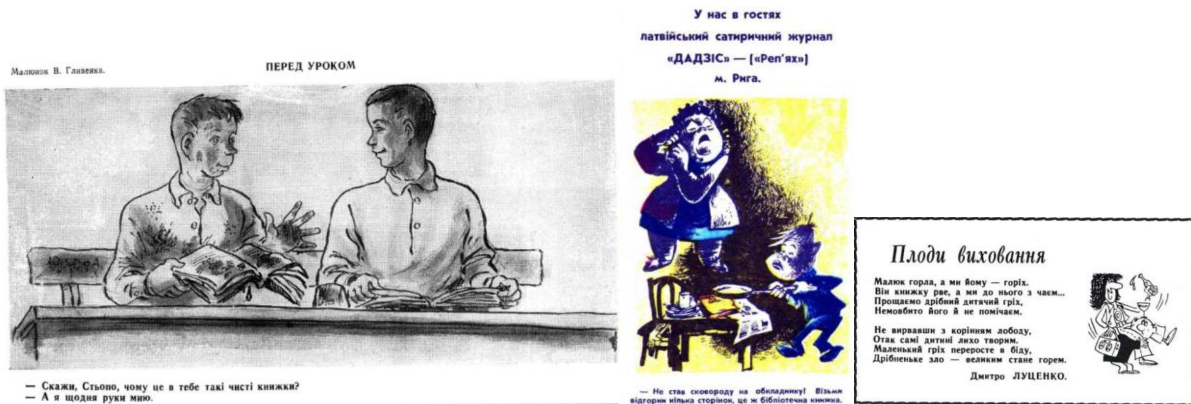
На карикатурі «Не плач, Маринко!» висміювалося міщанство та невігластво дорослих. Хлопчик втішає маленьку сестричку, яка загубила ключі від книжкової шафи: *«Перестань! Татко до тієї шафи ніколи не заглядають»*[331].

Критикуючи, з гумором, «Перець» навчав правил користування літературою. Пам'яткою для учнів, які користувалися підручниками зі шкільних бібліотек повинно стати основне правило книголюба: «*Не можна брати книгу брудними руками*». Шанувалися читачі, які дбайливо ставилися до книг. На карикатурі «Перед уроком» зображено двоє хлопців: один нечупара, в руках брудна книжка; другий – охайно одягнений.

- *Скажи, Стьопо, чому це в тебе такі чисті книжки?*

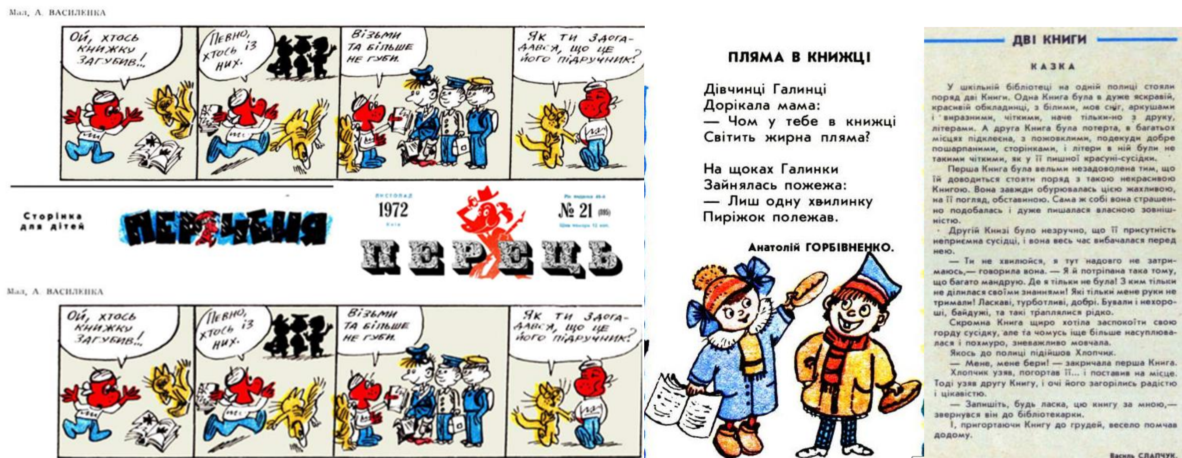
- *А я щодня руки мию*[332].

[328] Мудра голова : Чортополох / мал. В. Гливенка // Перець. 1945. № 14. С. 6.
[329] Ляпін Іван. Кололітературна особа // Перець. 1946. № 11. С. 2.
[330] Кіночитальниця / мал. Р. Матусевича // Перець. 1945. № 3/4. С. 15.
[331] Не плач, Маринко! / мал. К. Агніта // Перець. 1946. № 19/20. С. 4.
[332] Перед уроком / мал. В. Гливенка // Перець. 1945. № 19/20. С. 14.

На сторінках «Перцю» часто публікувалася інформація з сатиричних журналів-побратимів, так у Латвійському «ДАДЗІС» («Реп'ях») звернули увагу на проблему збереження бібліотечних книжок. Матуся «піклується» про державне майно, радить сину: *«Не став сковороду на обкладинку! Візьми відгорни кілька сторінок, це ж бібліотечна книжка»*[333].

На сторінці для дітей «Перченя» в невеличких коміксових історіях від Анатолія Василенка дітей навчали дбайливому ставленню до книжок[334].

ДВІ КНИГИ

КАЗКА

У шкільній бібліотеці на одній полиці стояли поряд дві Книги. Одна Книга була в дуже яскравій, красивій обкладинці, з білими, мов сніг, аркушами і виразними, чіткими, наче тільки-но з друку, літерами. А друга Книга була потерта, в багатьох місцях підклеєна, з пожовклими, подекуди добре пошарпаними, сторінками, і літери в ній були не такими чіткими, як у її пишної красуні-сусідки.

Перша Книга була вельми незадоволена тим, що їй доводиться стояти поряд з такою некрасивою Книгою. Вона завжди обурювалась цією жахливою, на її погляд, обставиною. Сама ж собі вона страшенно подобалась і дуже пишалася власною зовнішністю.

Другій Книзі було незручно, що її присутність неприємна сусідці, і вона весь час вибачалася перед нею.

— Ти не хвилюйся, я тут надовго не затримаюсь,— говорила вона. — Я й потріпана така тому, що багато мандрую. Де я тільки не була! З ким тільки не ділилася своїми знаннями! Які тільки мене руки не тримали! Ласкаві, турботливі, добрі. Бували і нехороші, байдужі, та такі траплялися рідко.

Скромна Книга щиро хотіла заспокоїти свою горду сусідку, але та чомусь іще більше насуплювалася і похмуро, зневажливо мовчала.

Якось до полиці підійшов Хлопчик.

— Мене, мене бери! — закричала перша Книга.

Хлопчик узяв, погортав її... і поставив на місце. Тоді узяв другу Книгу, і очі його загорілись радістю і цікавістю.

— Запишіть, будь ласка, цю книгу за мною,— звернувся він до бібліотекарки.

І, пригортаючи Книгу до грудей, весело помчав додому.

Василь СЛАПЧУК.

Поети «Перцю» радили дорослим не залишати без уваги, коли малюк *«книжку рве»*[335]. У народних усмішках висміювали дитячу так звану

---

[333] Не став сковороду на обкладинку! Візьми відгорни кілька сторінок, це ж бібліотечна книжка : У нас в гостях латв. сатирич. журн. «Дадзіс» – («Реп'ях»), м. Ріга // Перець. 1969. № 21. С. 14.

[334] Ой, хтось книжку загубив!... / мал. А. Василенка // Перець. 1972. № 21. С. 12.

[335] Луценко Дмитро. Плоди виховання // Перець. 1973. № 5. С. 5.

«*любов до книжок*»: *«…от мій Коля любить книжки. Оце як схопить книжку, так не випустить, поки не порве»*[336].

Ще одне правило для дітей: *«…не треба читати на ходу…», – продемонструвало Перченя, що зачитавшись добряче вдарилося лобом об дерево*[337].

Про важливе правило поводження з книжкою – «*Не можна читати їсти і читати одночасно*», – розповідається в маленькому віршику Анатолія Горбіненка «Пляма в книжці»:

«Дівчинці Галинці
Дорікала мама:
- Чом у тебе в книжці
Світить жирна пляма?
На щоках Галинки
Зайнялась пожежа:
- Лиш одну хвилинку
Пиріжок полежав» [338].

[336] Любить книжки : Народні усмішки / повідомив В. С. Гребенюк ; іл. В. Гливенка // Перець. 1968. № 7. С. 16.
[337] Цікава книжка : Перченя : сторінка для дітей / мал. А. Василенка // Перець. 1977. № 15. С. 11.
[338] Горбіненко Анатолій. Пляма в книжці : Перченя : сторінка для дітей // Перець. 1989. № 23. С. 10.

Дітям «Перченя» рекомендує зробити, як герої історії, намальованої А. Василенком: на літніх канікулах замість того, щоб *«поганяти м'яч»*, хлопці *«…вирішили з книгами посидіти. В бібліотеку йдемо»*[339].

Повчальна казка Василя Слапчука «Дві книги» розповідає про те, що в шкільній бібліотеці – потерті, підклеєні книжки – найцікавіші. Від самої Книжки дізнаємося про її читачів: *«Які тільки мене руки не тримали! Ласкаві, турботливі, добрі. Бували і нехороші, байдужі, та такі траплялися рідко»*.

Це слова про відданого маленького читача: *«узяв другу Книгу, і очі його загорілись радістю і цікавістю.*

- *Запишіть, будь ласка, цю книгу за мною, – звернувся він до бібліотекарки.*

- *І пригортаючи Книгу до грудей, весело помчав додому»*[340].

«Вчителька ця сидить у бібліотеці, а до неї самопливом прибувають діти».

(З листів).
Зібрала М. ЗБОРОВСЬКА.

ВЕЧІР НА ХУТОРІ ПОБЛИЗУ ДИКАНЬКИ

Кілька історій, які довелось нам почути на одному хуторі поблизу Диканьки під час короткого перепочинку між боями.

3.

— У кожного з нас в лантушку чи сумці улюблений томик. «Кобзар» чи Леся Українка. Хто Швейка тягає, хто Чехова. А Малина нас усіх вразив. Він в своєму лантушку товстий підручник з анатомії зберігає.

— Диви, які в тебе нахили до медицини, — дивуються всі.

— Не в змісті книги смисл, — відповідає Малина.—Бачите штамп «Районна бібліотека імені Михайла Коцюбинського»? Коли місто лишали, хтось на дорозі загубив, а я підняв і вирішив, коли повернемось, знову на бібліотечну полицю поставлю. Не довго вже мені з підручником анатомії тягатись. І щоб книгу не затримувати, я ворогів добре кладу.

---

339 Досить байдики бити!... : Перченя : сторінка для дітей / мал. А. Василенка // Перець. 1977. № 14. С. 12.

340 Слапчук Василь. Дві книги: казка: Перченя: сторінка для дітей // Перець. 1984. № 19. С. 10.

З описок в листах читачів дізнаємося, що *«вчителька ця сидить у бібліотеці, а до неї самопливом прибувають діти»*[341].

Надовго запам'ятовується розповідь «Перцю» про відданих читачів періоду Другої світової війни. Під час важких військових подій 1943 р. боєць Малина знайшов книгу зі штампом районної бібліотеки імені Михайла Коцюбинського: *«Коли місто лишали, хтось на дорозі загубив, а я підняв і вирішив, коли повернемось, знову на бібліотечну полицю поставлю. Не довго вже мені з підручником анатомії тягатись. І щоб книгу не затримувати, я ворогів добре кладу»*. У цій же публікації розповідається про звичне явище, коли у кожного бійця *«... в лантушку чи сумці улюблений томик. «Кобзар» чи Леся Українка. Хто Швейка тягає, хто Чехова»*[342].

Публікація в журналі «Перець» допомагала повернути літературу до бібліотеки, навіть, якщо винуватцями були *«високошановні»* посадовці. Уся країна дізнавалася конфіденційну інформацію про боржників, які *«дуже довго читають»*, не зважаючи на чини та звання: прізвище, посаду, список виданої літератури. Перше відвідування бібліотеки *«активного читача»* голови райвиконкому Сергія Марковича Крсека відбулося 9 вересня 1944 р. – *«він узяв собі тут... «Буквар». Рівно через рік Сергій Маркович знову завітав до бібліотеки. Не знаємо, що трапилось у його самоосвіті – чи може зостався він на другий рік у тому ж класі, бо взяв Сергій Маркович ще один «Буквар» і «Арифметику». На початку 1946 року голова райвиконкому попросив уже «Нескорені» Б. Горбатова і твори Короленка»*[343].

---

[341] Вчителька ця сидить у бібліотеці : (з листів) : Страшне перо не в гусака… / зібрала М. Зборовська // Перець. 1992. № 1. С. 14.
[342] Мартич Юхим. Вечір на хуторі поблизу Диканьки // Перець. 1943. № 20/21. С. 7.
[343] Олійник Степан. Про клуб та книжку і яготинську передвижку : записки Перця / записки «Перця» опублікував Степан Олійник ; мал. К. Арніта // Перець. 1946. № 21/22. С. 4–5.

ЛЮБІТЬ КНИГУ...

«Любіть книгу — джерело знань!» — писав Максим Горький.

«Учітеся, брати мої, думайте, читайте» — писав Тарас Шевченко.

Розповідають, що коли помирав Пушкін, він востаннє обвів поглядом книжкові шафи в своєму кабінеті і сказав: «Прощавайте, друзі мої».

Так, книги — наші великі друзі.

Книги — наші вчителі.

Книги — наші помічники.

Спробуйте назвати професію, представники якої не користувалися б книгою! Йдеться не лише про довідники для перукарів, столярів, електротехніків чи кондитерів.

Йдеться про літературу художню, політичну, економічну, наукову.

Читають у нас усі.

Іноземців вражають тиражі наших книг, надзвичайно густа мережа бібліотек. Ніде в світі не видається книга такими тиражами, як у нас, ніде в світі книги не коштують так дешево, як у нас.

Але величезні тиражі не спроможні перекрити попиту книголюбів. Не завжди книголюбові вдається придбати цікаву і потрібну йому книжку для власного користування.

Та й чи є потреба перетворювати власну квартиру на книгосховище? Одначково в особистій бібліотеці не збереш усього того книжкового багатства, яке тебе цікавить.

Тут на допомогу приходить бібліотека громадська.

Скільки їх? При кожній школі і навіть дитсадку, у кожному колгоспі і радгоспі, на кожному підприємстві, в кожному училищі, інституті, університеті. Це — не рахуючи районних бібліотек, дитячих бібліотек, бібліотек спеціальних.

Словом, — учітеся, брати мої, думайте, читайте!

Словом, — любіть книгу — джерело знань!

Словом, — пам'ятайте, що книги — ваші друзі!

І вчаться, і люблять, і думають, і пам'ятають. Переважна більшість. А переважна меншість?

От про переважну меншість і доводиться говорити у фейлетонному плані.

Звичайно, таких «книголюбів», як Дмитро Андрійович Мошкін, фотограф Димерського побуткомбінату, залишилося мало. Це вже, як кажуть, рідкісний птах. Взяти в бібліотеці книгу, повиривати з неї сторінки, повирізати фотографії, ілюстрації, повернути бібліотеці понівечену книгу — на це в наші дні зважиться далеко не кожний.

Дмитро Андрійович зважився, і ганьба йому за це.

Але він — явище не типове, не про нього мова. І знову ж таки, хоч і понівечену, а книгу бібліотеці ім. Салтикова-Щедріна він повернув.

Явище, на жаль, досить типове, коли книгу не повертають взагалі. І не одну, а кілька книг. І затримують книгу в себе не на тижні чи місяці, а на довгі роки. Практично книга (і не одна!) для бібліотеки перестає існувати. У каталозі вона значиться, а на бібліотечній полиці її немає.

І як воно так виходить, громадяни шановні? Взяти камінь і висадити вітрину в магазині — це злісне хуліганство, і воно сумно закінчується для того, хто висаджує вітрину. А видрані з книжки кілька сторінок, вирізані ілюстрації чи фото — ці «діяння» прирівнюються мало не до дитячих пустощів.

Не повернути копійчаного боргу не дозволяє нам кодекс честі, а не повернути вчасно (або й взагалі не повернути) кілька бібліотечних книг не заважає ніякий кодекс ніякої честі. Честі у таких випадках, як кажуть в західних областях нашої республіки, «не є».

Київські бібліотекарі передали в редакцію довгий список своєрідних «ювілярів». Це люди, які можуть відзначати «ювілей», «знаменну» дату, коли вони, взявши в бібліотеці кілька книжок, востаннє переступили поріг бібліотеки і більше носа туди не показують.

Три роки тому Людмила Сергіївна Ковальова була ще студенткою Київського державного університету. Взяла в бібліотеці чотири книжки. З тих пір устигла закінчити університет і одержати диплом, а своїх книжок бібліотека назад так і не одержала.

Крикунов Леонід Володимирович теж був студентом — Київського політехнічного інституту. Теж устиг одержати диплом. Але книг, взятих у бібліотеці чотири роки тому, повернути так і не встиг.

Лікар Квакун Станіслав Леонідович кілька років тому взяв у бібліотеці три книги і не повернув досі.

По три роки не повертають бібліотекам книг Захаревич Ірина Олексіївна, Берлянд Тетяна Семенівна, Воронін Ігор Семенович, Білецька Олена Іванівна, Борисенко Юрій Михайлович.

Усі ці люди читають не по складах. Усі вони дипломовані спеціалісти — вчителі, техніки, електрики.

Чотири роки не повертає бібліотеці трьох книг кондитер ресторану «Лейпціг» Болотов Петро Миколайович. Ми розуміємо, що виготовлення тістечок і тортів справа трудомістка, але ми не віримо, щоб за чотири роки не можна було викроїти півгодини і піти в бібліотеку.

Є боржники і в дитячих бібліотеках. І не треба розводити руками: діти, мовляв, що з них візьмеш? Так, Тайкін Юхим Зіновійович п'ять років тому був дитиною. Вірніше б сказати, підлітком — вчився у 8-му класі. Взяв у бібліотеці книжку... За п'ять років виріс, змужнів, порозумнішав, а книжки усе ж не повернув.

Уклінно просять бібліотекарі «ювілярів» із чотири-п'ятирічним стажем — художника О. Д. Примакова, режисера М. П. Придатка, завідуючого магазином Й. Ю. Маркова, інженера О. Ф. Никитюка: товариші шановні, будьте такі ласкаві, уклінно вас просимо: поверніть бібліотеці книги, на них чекають сотні людей. Поверніть, коли ласка ваша... У відповідь — горде мовчання.

Чи не найбільше клопоту завдав бібліотекарям боржник із п'ятирічним (скоро буде шестирічним) стажем — режисер творчого об'єднання «Телефільм» Стороженко Віктор Гаврилович.

За минулі п'ять років бібліотека при Жовтневому Палаці культури перебуває в стані активного (правда, однобічного) листування з Віктором Гавриловичем. Йому надсилають десятки листівок із проханням повернути чотири книжки, які він узяв у бібліотеці п'ять років тому. Віктор Гаврилович не озивається. Нарешті до Віктора Гавриловича приходить активістка бібліотеки, сімдесятичотирилітня пенсіонерка і має з ним розмову. Віктору Гавриловичу стає соромно. Не за себе. За бібліотекарів.

Обурений, він телефонує у бібліотеку:

— Як вам не соромно присилати до мене таку літню людину?

— Вона сама зголосилася піти, вона розуміє, що книги потрібні й іншим. Вікторе Гавриловичу, верніть, будь ласка, книги! Їх чекають інші читачі.

— Коли спрацює моя свідомість, тоді й поверну.

Це — його слова — «коли спрацює моя свідомість».

Свідомість не спрацювала досі. Заіржавіла вона чи що? Чи такою вже рахітичною вродилася?

Товариші шановні, любіть книгу! Але не любіть її так егоїстично, як це роблять вищезгадані громадяни.

Думайте, читайте...

Читаючи бібліотечну книгу, думайте про те, що вона суспільна, громадська власність, що на неї чекають інші.

Г. ЛОЗУН.

м. Київ.

Про КЛУБ та книжку і

В БІБЛІОТЕЦІ

Чисто. Побілено. Понад три тисячі книжок. Вісімсот читачів і... два стільці. З 10 годин ранку і до семи вечора йдуть відвідувачі. Йдуть учні, службовці, колгоспники. Та щось не йде (два з половиною роки вже) перший секретар райкому партії т. Фесенко. Ніяк не знайдуть сюди дороги і зав. райземвідділу, і начальник пошти, і голова райспоживспілки. Завідуючий фінвідділом тов. Краснов і сам тут книжок не бере, і робить усе, щоб інші не брали: за весь рік і карбованця не відпустив на обладнання і поповнення бібліотеки.

Зате голова райвиконкому Сергій Маркович Кресек дуже активний читач. За весь час він відвідав бібліотеку аж... тричі.

9 вересня 1944 року він узяв собі тут... «Буквар». Рівно через рік Сергій Маркович знову завітав до бібліотеки. Не знаємо, що трапилось у його самоосвіті — чи може зостався він на другий рік у тому ж класі, бо взяв Сергій Маркович ще один «Буквар» і «Арифметику».

На початку 1946 року голова райвиконкому попросив уже «Нескорені» Б. Горбатова і твори Короленка.

Відрізняється цей високошановний читач від останніх тим, що жодної книжки в бібліотеку поки що не повернув. Дуже довго читає.

У 1972 р. редакція журналу опублікувала, отриманий від київських бібліотекарів, довгий список злісних боржників, з конкретними прізвищами, повідомленням про місце роботи. Явище, коли *«…книгу не повертають взагалі. І не одну, а кілька книг. І затримують книгу в себе не на тижні чи місяці, а на довгі роки»* – стало типовим. *«Практично книга (і не одна!) для бібліотеки перестає існувати. У каталозі вона значиться, а на бібліотечній полиці її немає»* – підсумовує «Перець». *«Рідкісними птахами»* є читачі, які можуть *«Взяти в бібліотеці книгу, повиривати з неї сторінки, повирізати фотографії, ілюстрації, повернути бібліотеці понівечену книгу – на це в наші дні зважиться далеко не кожний»*.

Щоб повернути книжковий борг у бібліотеку, бібліотечні працівники телефонували, відправляли листи-нагадування, приходили додому. «Перець» описує п’ятирічний процес боротьби бібліотеки при Жовтневому Палаці культури з боржником режисером творчого об’єднання «Телефільм» Стороженком Віктором Гавриловичем. Читачу надсилали *«…десятки листівок із проханням повернути чотири книжки… Віктор Гаврилович не озивається. Нарешті до Віктора Гавриловича приходить активістка бібліотеки, сімдесятичотирилітня пенсіонерка і має з ним розмову. Віктору Гавриловичу стає соромно. Не за себе. За бібліотекарів.*

Обурений, він телефонує у бібліотеку:

- Як вам не соромно присилати до мене таку літню людину?

- Вона сама зголосилася піти, вона розуміє, що книги потрібні й іншим. Вікторе Гавриловичу, верніть, будь ласка, книги! Їх чекають інші читачі.

- Коли спрацює моя свідомість, тоді й поверну»[344].

ЩАСТЯ

ГУМОРЕСКА

Я не якийсь там гульвіса, а чоловік цілком інтелігентний. Аби у моєї нареченої не було щодо цього ніяких сумнівів, я запросив її до себе у гості.

Переступивши поріг моєї однокімнатної квартири, вона здивовано підняла рисочки брів.

— У тебе ремонт?

— Що ти! — відказав я.— Хіба у мене є дурні гроші?

Наречена обережно відчинила двері у кімнату і злякано відсахнулась.

— Пограбували?!

Я, як міг, заспокоїв її.

— У мене ж нічого брати, люба...

— Не розумію! — сплеснула вона руками.— Чому ж у тебе така пустка? І ніяких речей...

Не кажучи ні слова, я вийшов на кухню і за хвилю повернувся, несучи на таці глибоку миску, ложку, виделку, чашку і середніх розмірів сковороду.

— Оце і все? — спантеличено запитала наречена.

Я посадив її на стос книжок і, лагідно дивлячись у її глибокі очі, почав:

— Гарнітур-стінку, диван-ліжко, два м'які крісла, журнальний столик і шість стільців я віддав за двісті томів «Всесвітньої бібліотеки», ти на ній, до речі, зараз сидиш. Польська кухня пішла за Бальзака, Гюго і Шолохова. Холодильник...

— А телевізор? — скрикнула наречена, схоплюючись з місця.

— Його мені коштували Михайло Коцюбинський, Леся Українка і Джек Лондон,— спокійно відповів я.

Наречена обережно обійшла купу книжок у кутку, навіть доторкнулась пальцем до верхньої, а тоді уважно подивилась на мене.

— А на чому ж ти спиш?

— А ось! — я вказав на іншу купу книжок.— На поезії Стародавнього Сходу.

Наречена недовірливо подивилась на підшивки і сором'язливо сховала очі за довжелезними віями.

— А на чому ж ми будемо спати?

— Та на тому ж таки Сході! — не розгубився я.

Вона скептично покрутила головою, і я відчув, що моє сімейне щастя перетворюється в химеру.

— Або я, або книжки! — рішуче заявила наречена.

Думав я недовго. Адже мені під тридцять, а ще грек Гесіод радив у таких випадках не дуже помилятись. Поцілувавши нареченій руку, я сів писати оголошення.

«Маю на продаж (обмін за домовленістю) таких авторів...» Далі йшов довгий перелік. Почепивши папірця на найвиднішому місці дошки оголошень, я став чекати навали шанувальників друкованого слова.

Проте мій телефон мовчав, дзвінок біля дверей теж не подавав ознак життя. Гублячись у припущеннях, я врешті вирішив, що моє оголошення або зірвало вітром, або заліпили іншим, і пішов перевірити.

На мій подив, воно висіло на тому ж місці, де я його почепив. Біля нього стояли два чолов'яги і голосно реготали. Підійшовши до них впритул, я прислухався.

— Що за йолоп повісив цю нісенітницю,— говорив один з них другому.— З Місяця він упав, чи що?

— Знайшов чим дивувати! — зі сміхом озвався другий.— Та ж ці книжки у першій-ліпшій книгарні вільно продаються і купуються!

І чолов'яги, продовжуючи реготати, пішли геть.

Коли до мене дійшло, що вони говорили, я відчув на чолі холодний піт і прожогом кинувся до найближчої книгарні.

Незнайомці казали чистісіньку правду!

На довжелезних полицях справді стояли повні зібрання творів Тургенєва і Гончара, Цвейга і Шукшина, Достоєвського і Драйзера... Не вірячи своїм очам, я зайшов за прилавок, простягнув руку... і прокинувся.

Того ж дня я записався у найближчу бібліотеку і, попередньо зустрівшись з нареченою, подав заяву до найближчого загсу.

Станіслав ПАВЛОВСЬКИЙ.

«Знайомся, оце той читач, що взяв книжки, коли я була тут іще практиканткою», – повідомляє бібліотекарка похилого віку молодій колезі[345]. Жахливі картинки з життя первісної людини, яку придавили книжки, були нагадуванням про своєчасне повернення літератури до бібліотеки[346].

Оригінальним прикладом реклами бібліотеки є фантасмагорична історія, яка трапилася з героєм гуморески Станіслава Павловського «Щастя». Книгоману наснилося, що від нього пішла наречена. Приводом стала фанатична пристрасть чоловіка до книжок, якими він захарастив майже всю тісну однокімнатну квартиру, що навіть спав *«на поезії Стародавнього Сходу»*. Найкращим виходом із скрутної ситуації стало рішення інтелігента записатися у найближчу бібліотеку. Безкоштовні бібліотечні книжки можна брати додому, прочитати, здати, а потім взяти нову літературу. Таким чином книги не стануть підставою для розлучення з коханою. Висновок: записуйтесь в бібліотеки – і буде вам щастя![347].

---

[344] Лозун Г. Любіть книгу… // Перець. 1972. № 4. С. 5.

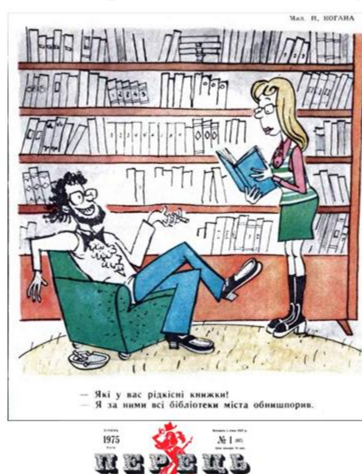
[345] Знайомся, оце той читач… / мал. Н. Панченка // Перець. 1972. № 3. С. 7.

[346] Казала ж, повертай вчасно книги до бібліотеки! : Картини з життя первісної людини / мал. С. Герасимчука // Перець. 1981. № 1. С. 6.

[347] Павловський Станіслав. Щастя : гумореска // Перець. 1980. № 9. С. 13.

«Спробуйте назвати професію, представники якої не користувалися б книгою! ... Читають у нас усі. ... Та й чи є потреба перетворювати власну квартиру на книгосховище? Однаково в особистій бібліотеці не збереш усього того книжкового багатства, яке тебе цікавить. Тут на допомогу приходить бібліотека громадська. ... Думайте, читайте…»[348], – звертався «Перець» до книгоманів. Але опосередковане засудження бездумного накопичення книжок не могло завадити буму книжкового міщанства. Якщо в 1930-ті рр. про читачів, які тривалий час не здавали літературу в бібліотеку, «Перець» писав *«зачитали»*, в післявоєнні роки – *«дуже довго читають»*, боржниками, то з кінця 1970-х рр. – як про *«бібліотечних злодіїв»*.

У роки так званого застою на полицях книгарень не вистачало цікавих книжок, і на сторінках «Перцю» «*книголюби*» хизувалися краденими книжками з бібліотек, або, як вважалося делікатними бібліотекарями «*взятими у борг*».

КНИГОЛЮБ

1979 № 6 ПЕРЕЦЬ

Бібліоман хвастається перед дівчиною, яка в захваті від його особистої бібліотеки: *«Я за ними всі бібліотеки міста обнишпорив»*[349].

Герой гуморески «Книголюб» чваниться перед гостями, *«книжниками, чесними, порядними людьми»* розкішною домашньою бібліотекою, придбаною в часи *«коли з книгами стає все гірше й гірше»*. Виявляється, що всі книжки він взяв почитати *«у нашій рідній бібліотеці», «а потім сказав, що загубив їх»*. Завдяки *«особистої принадності і здорового нахабства»* господаря украдених книжок, до нього бібліотекарі

[348] Лозун Г. Любіть книгу… // Перець. 1972. № 4. С. 5.
[349] Які у вас рідкісні книжки!... / мал. Й. Когана // Перець. 1975. № 1. С. 11.

«ставляться з довірою, як до культурної людини». Бібліотечний злодій описує довірливу працівницю бібліотеки: *«бібліотекарка – старенька жінка, якій я подобався як інтелігент і активний читач»*[350].

У 1980-ті рр. бібліотечні книги стали ласою річчю для спекулянтів. Крадіжка бібліотечного фонду стала звичним прибутковим явищем:

- *Чим же ти займаєшся?*

- *Літературою. Беру книжку в бібліотеці, сплачую вартість у десятикратному розмірі, а продаю – у двадцятикратному*[351].

Торговці дізнавалися вміст бібліотечних фондів та про нові надходження рідкісних видань:

-*У бібліотеку привезли рідкісну книгу. На руки її нікому не дають.*

- *Ану покажи*[352].

Перекупники витирали бібліотечні штампи зі сторінок книжок для кращої перепродажі. *«А бібліотечний штамп з книг ви можете вивести?»*, – запитує с посмішкою модно одягнений чоловік здивовану працівницю хімчистки, показуючи книжку М. В. Гоголя[353].

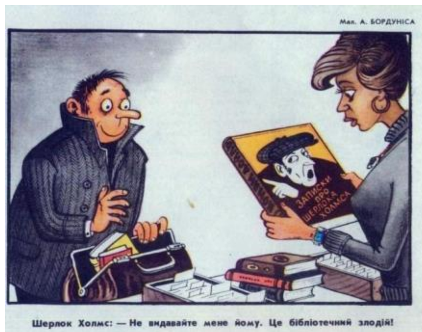
---

[350] Дуб Валентина. Книголюб : гумореска // Перець. 1979. № 6. С. 7.

[351] Літератор / мал. В. Ширяєва // Перець. 1982. № 19. С. 7.

[352] У бібліотеку привезли рідкісну книгу… / мал. А. Бордуніса // Перець 1985. № 6. С. 5.

[353] А бібліотечний штамп з книг ви можете винести? / мал. В. Чмирьова // Перець. 1984. № 2. С. 11.

Шерлок Холмс: — Не видавайте мене йому. Це бібліотечний злодій!

— Звідки у нас ця книжка? Я не бачу тут жодного бібліотечного штампа.

— Яка у вас чудова домашня бібліотека!
— А що тут дивного?! Це ж кращі книги бібліотеки нашого міста.

Шерлок Холмс, зображений на книжці, оживає, побачивши одного з підозрілих читачів, прохає бібліотекарку: *«Не видавайте мене йому. Це бібліотечний злодій!»*[354]. Іноді бібліотеку відвідували, щоб літературу не почитати, а поцупити.

«Звідки у нас ця книжка? Я не бачу тут жодного бібліотечного штампа»[355], – дивується подружжя.

Діалог двох чоловіків у заставленій книжками квартирі:

- *Яка у вас чудова домашня бібліотека!*

- *А що тут дивного?! Це ж кращі книги бібліотеки нашого міста*[356].

1981 № 23 (1118)
ПЕРЕЦЬ

ДОБРА СПРАВА

ГУМОРЕСКА

Спершу все йшло як слід. Протовпився, сів. За звичкою — очима у вікно. А дзуськи! Скло так обмерзло — дідька лисого щось побачиш. Я й похукав, і рукавом потер — де там! Цяточка висвітилась — ну, як комарове око. Хіба крізь отаку щось розгледиш! За подібної халепи побалакати б із кимось, або півсторінки газетної інформації ковтнути. Дивлюся, сусіда вже почав — газетою шурхотить, стиха навіть підмугикує. Я до нього.

— Товаришу, зайвої нема!

Чемно спитав! Мене, скільки живу, грубіяном зроду не називали. І школа, і батьки, й інститут — усі потроху старались, до доброти і ввічливості привчали. А що сусіда!

— Зайва у попа жінка! — буркнув.

Ясно — з ним десь промахнулись. На скронях уже сивенько, а культури — катма. Припустимо, зайвої у нього справді не було, хоча культурний чоловік дві-

три купує, так по-людському пояснити можна? Це, по-перше. А по-друге — міг би й погомоніти. Губи не повідпадали б. Він слово, я слово, там, диви, ще хтось пристав би — півгодини, вважай, як не було.

Бачу, тут діла не буде. Веду очима довкола. Людей — до гибелі! Невже ніхто не виручить?

— Товариші жінки і пенсіонери! — це я до тих, що стояли.— Я, само собою, вибачаюсь, але ж нудно отак — без діла. Може, у когось газетка заваляласьє Або журнальчик якийсь... Можна детективчик, тільки тоненький, бо до кінцевої не встигну...

Мовчать усі, як води в рот понабирали. Хоча б головою хто-небудь хитнув. Чорті й що! Може, не втямили? Я голосніше:

— Громадяни! Прошу слова. Друкованого.

Якусь мить — знов анічичирк, а тоді:

— Чого ви галасуєте? Ви що — в бібліотеці?

Озираюсь — старенький. На академіка, мабуть, не потягне — борідкою не вийшов, зарідка, але й не шантрапа. На піджаці — колодочки у кілька рядів. Я до таких — з повною повагою.

— По-перше,— відказую,— я не галасую, я питаю. Є різниця? Є! А по-друге — у бібліотеки я не ходак...

— Воно й видно!

Хотів я йому дохідливіше: так, мовляв, і так, нині у бібліотеки бити ноги — дурне діло, цінних книжок там мало «зачитують», моя домашня багатша,— але роздумав. Подумає — хвалько.

— Перечитав усі ці книжки і вирішив подарувати їх нашій бібліотеці.

ЖОВТЕНЬ 1983 Київ №19 (1157)

— Васю, сходи у бібліотеку й візьми почитати оцю книгу. Сусіди сказали, що дуже цікава.

Доходило до того, що навіть крадії зауважували, що *«…нині у бібліотеки бити ноги – дурне діло, цінних книжок там мало «зачитують»*[357].

З'явився цикл карикатур, на яких зображено міщанські родини, заставлені дефіцитними книжками, які ніхто не читав. *«Васю, сходи у бібліотеку й візьми почитати оцю книгу. Сусіди сказали, що дуже*

---

354 Шерлок Холмс… / мал. А. Бордуніса // Перець. 1984. № 9. С. 9.

355 Звідки у нас ця книжка? Я не бачу тут жодного бібліотечного штампа / мал. В. Зелінського // Перець. 1988. № 16. С. 7.

356 Яка у вас чудова домашня бібліотека!... / мал. А. Бордуніс // Перець. 1986. № 21. С. 15.

357 Павловський Станіслав. Добра справа: гумореска // Перець. 1981. № 23. С. 8.

цікава»[358], – наказує дружина чоловікові. Звісно, незвичайною ситуацією у 1980-ті рр. було б, якби спекулянт дефіцитної літератури: *«Перечитав усі ці книжки і вирішив подарувати їх нашій бібліотеці»*[359].

Соціологи почали бити на сполох, що останнім часом різко поменшав інтерес наших громадян до книг. Мовляв, сьогодні, крім телебачення, нічого їх не цікавить. Помиляються соціологи! Принаймні, події, що відбулися нещодавно в Чернівцях, спростовують їхнє твердження.

А в Чернівцях несподівано великий інтерес до книгочитання почали виявляти... злодії. Як відомо, ця категорія громадян цікавиться переважно тим, що користується попитом. От і почали вони цікавитися книгами.

ЩО ЧИТАЮТЬ ЗЛОДІЇ?

Цікавість привели їх до Першотравневої бібліотеки, яку вони спробували пограбувати. І хоч спроба ця виявилась невдалою, якісь перехожі завадили, злодії вирішили будь-що прилучитися до книгочитання.

Скориставшись тим, що в обласній бібліотеці за несплату боргів було відключено сигналізацію, вони вночі відвідали її читальні зали і книгосховище. Взяли літературу, яка найбільше відповідає їхнім смакам. Заодно прихопили з собою і трохи комп'ютерної техніки.

Тепер міліція шукає грабіжників, а бібліотекарі складають списки вкрадених книг, з яких можна буде судити про літературні смаки крадіїв.

А. ЗОЗУЛЯСТА.

м. Чернівці.

«КНИГОЛЮБ»

Досить було переступити поріг квартири 47-річного жителя м. Шеффілда Рональда Гауторна, щоб одразу ж упевнитися, що її господар — неабиякий любитель книг: уся вона була до самої стелі книжками напхана. Щоб вивезти їх звідти, знадобилося десять вантажних автомашин. І, зважте, до накопичення того скарбу предки Рональдові рук не докладали, не у спадок він йому дістався — тут чоловік сам постарався: як виявилося, усі книжки — майже сто тисяч томів! — були ним у різних книгарнях та бібліотеках украдені.

Через борги у 2000-х рр. обласну бібліотеку у Чернівцях було відключено від сигналізації, заклад пограбували, *«бібліотекарі складають списки вкрадених книг, з яких можна буде судити про літературні смаки крадіїв»*[360].

Повідомлялося на шпальтах «Перцю» і про закордонних «*книголюбів*» – крадіїв бібліотечних книжок: щоб вивезти поцуплені книжки жителем м. Шеффілда (Велика Британія) *«знадобилося десять вантажних автомашин»*[361].

Читачі колишніми не бувають, тому згадують бібліотеку в різних ситуаціях. Відомий український карикатурист та художник-мультиплікатор Радна Сахалтуєв зображує нахабного офіціанта в ресторані, який відповідає незадоволеним клієнтам: *«А тут вам не*

---

[358] Васю, сходи у бібліотеку… / мал. І. Александровича // Перець 1985. № 1. С. 14.

[359] Перечитав усі ці книжки… : Незвичайні ситуації / мал. С. Герасимчука // Перець. 1983. № 19. 1-ша с. обкл.

[360] Зозуляста А. Що читають злодії? // Перець. 2000. № 7. С. 7.

[361] Книголюб : Усяка всячина // Перець. 1998. № 7. С. 13.

бібліотека, тут ресторан!»[362]. Для виходу зі скрутної ситуації що для коханця, застуканого чоловіком, що для п'янички на відпочинку, який бачить поліцейського, своєчасним є питання: «*Як пройти в бібліотеку?...*»[363].

Поряд з пародійним, сатиричним та гумористичним зображенням образу бібліотекаря на сторінках «Перцю» переважало загальне позитивне ставлення суспільства до професії «бібліотекар», самого інституту «бібліотеки», основного виду мовної дільності людини розумної – «читання».

Євген КРАВЧЕНКО

Ой, класики, класики...

— Чого це вони тут з парасольками сидять?!
— Щоб дах не протікав.

БІБЛІОТЕКАР

Праця в нетрях вузівської бібліотеки під силу лише самовідданому й відчайдушному універсалові. Особливо, якщо вн — працівник університетського книгосховища.

Бібліотекар університету має гармонійно сполучати в собі якості акробата-еквілібриста, лоцмана, вантажника та електронно-обчислювальної машини. Оскільки зобов'язаний уміти:

1) Легко перепурхувати з драбинки на драбинку, відшукуючи потрібну книжку на багатоповерхових полицях сумнівної міцності.

2) Вільно орієнтуватися в лабіринтах книгосховища (не орієнтуючись компасом і картою зоряного неба).

3) Легко підіймати однією рукою 10—15 томів Великого Енциклопедичного Словника.

4) Безпомилково і блискавично відшукувати серед тисяч видань єдине потрібне в даний момент (у діапазоні від «Підручника якутської мови» до «Мезонних атомів та ядерної структури»).

Цілком закономірно, що такою складною й різноманітною діяльністю займаються, як правило, представниці кращої половини людства.

«Виконкомівська бібліотекарка» може бути серед екзаменаторів в педагогічному інституті[364]. До думки бібліотекарів прислухалися, їх поважали у громаді. Жмеринська районна бібліотека для дітей та юнацтва на Вінниччині, *«як і кожний подібний заклад, добру й корисну справу: прищеплює дітлахам любов до художнього слова, пропагує знання, засобами літератури виховує у своїх читачів почуття громадянства»*[365]. Жителі маленьких сіл, селищ, містечок страждали, якщо була закрита, або взагалі відсутня бібліотека. Так, десятирічна відсутність бібліотеки для

[362] Дайте книгу скарг!... / мал. Р. Сахалтуєва // Перець. 1976. № 21. С. 3.

[363] Як пройти в бібліотеку?... : 16 сторінка / мал. Віктор Попов // Перець. 2007. № 8. С. 16 ; Ось і літо прийшло… / мал. Олексія Кохана ; теми до малюнка придумали А. Василенко, О. Кохан, Е. Ліщенко, В. Попов // Перець. 2000. № 7. С. 16.

[364] Кравченко Євген. Ой, класики, класики… / іл. К. Агніта // Перець. 1956. № 23. С. 67.

[365] Іщенко Ю. Отакий коленкор // Перець. 1983. № 1. С. 7.

жителів села Новотернуватки Солонянського району Дніпропетровської області, це, як життя на дикому острові[366].

Як правило, бібліотекарі – це спеціалісти, які вболівають за свою справу, володіють необхідними професійними компетентностями. Журналісти «Перцю» так шанобливо визначають обовязки та необхідні навички бібліотекаря, який працює в університетському книгосховищі: *«Праця в нетрях вузівської бібліотеки під силу лише самовідданому й відчайдушному універсалові. Бібліотекар університету має гармонічно сполучати в собі якості акробата-еквілібриста, лоцмана, вантажника та електронно-обчислювальної машини. Оскільки зобов'язаний уміти: 1) Легко перепурхувати з драбинки на драбинку, відшукуючи потрібну книжку на багатоповерхових полицях сумнівної міцності. 2) Вільно орієнтуватися в лабіринтах книгосховища (не користуючись компасом і картою зоряного неба).* 3) *Легко підіймати однією рукою 1015 томів Великого Енциклопедичного Словника. 4) Безпомилково і блискавично відшукувати серед тисяч видань єдине потрібне в даний момент (у діапазоні від «Підручника якутської мови» до «Мезонних атомів та ядерної структури»).* У «Перці» визначається закономірність, *«що такою складною й різноманітною діяльністю займаються як правило, представниці кращої половини людства»*[367].

Бібліотекарки на запитання студента-юриста, чому пусто на полиці, на якій повинна знаходитися література про самогубство, незворушно відповідають: *«Бо їх не повертають»*[368]. Скромні трудівниці бібліотеки на

---

[366] Дудар Є. Репортаж із «дикого острова» // Перець. 1972. № 9. С. 3.

[367] Шанін Юрій. Мала студентська енциклопедія. Бібліотека… // Перець. 1976. № 7. С. 9. Продовж. Поч. у № 20, 22, 23 за 1975 р.

[368] П`ята полиця зліва : Народні усмішки : Вінегрет з Перцем // Перець. 2006. № 8. С. 8.

карикатурі Валерія Чмирьова не дивуються, коли двері відділу «Детективна література» пробивають кулі та з сусіднього відділу з щілин протікають криваві патьоки крові[369].

Писали в «Перці» і про турботливих каталогізаторів з Відня, які для читачів у каталогах на картках відзначають хрестиком романи із щасливим кінцем, *«в яких головні герої знаходять врешті-решт одне одного»*[370].

Варто зазначити високу професійну відповідальність бібліотечних працівників. Саме завдяки листам небайдужих бібліотекарів з'явилося більшість публікацій з гострих питань бібліотечної сфери на сторінках українського журналу «Перець».

Дмитро МОЛЯКЕВИЧ.

И быша 3 братья... и сестра их Лыбедь... И створиша град во имя брата своего старейшаго и нарекоша имя ему Киев.
«Повість временних літ».

ТРАВЕНЬ 1982 Київ

№10 (1124)

БРАТЕРСТВА СВЯТО

Або перший книголюб наш, Ярослав,
Що в народі назву Мудрого дістав,
Що в ту пору, неспокійну і далеку,
Добру славу і пошану заслужив
Тим, що вельми книжним словом дорожив,
І, як кажуть, навіть мав бібліотеку!

(Слід при цім деталь відзначити одну:
Він книжки любив не лиш за їх ціну,
А у серці мав до них повагу щиру,
І коли уже збирав, то недарма:
Ще хотів собі прибавити ума,
А не просто — «умебльовував» квартиру).

В бібліотеці побували.
Оглянувши книжки, журнали,
Не стримавсь книжник: — Чудеса!
Хвалю се вельми і приємлю!
Знать, Ярослав у лепську землю
Посіяв книжні словеса!
І добре жниво дав засів —
Днесь, виджу, грамотні усі!..

НАЙПОПУЛЯРНІША ЦИФРА

Проте найпопулярнішою сьогодні стала цифра 1500. Судіть самі, у Києві:

...близько 1500 бібліотек, їх найчастіші відвідувачі — 1500 сотень київських студентів;

У Києві з'явилися перші давньоруські книги, написані першим письменником Нестором-літописцем для першої на Русі бібліотеки, заснованої Ярославом Мудрим. І... перший несвідомий читач, який бібліотечну книгу досі не повернув.

Про спадкоємність в Україні з часів Ярослава Мудрого шанобливого ставлення до книжного слова та бібліотек свідчать рядки з патетичної поеми Дмитра Молякевича «Братерства свято», присвяченої ювілейній даті - 1500 років місту Києву:

В бібліотеці побували.
Оглянувши книжки, журнали,
Не стримавсь книжник: – Чудеса!
Хвалю се вельми і приємлю!
Знать, Ярослав у лепську землю.
Посіяв книжні словеса!
І добре жниво дав засів –
Днесь, виджу, грамотні усі!...[371]

---

[369] Детективна література : Кримінальні сюжети / Валерій Чмирьов // Перець. 2011. № 10. С. 13.

[370] Багато хто з читачів віддає перевагу романам із щасливим кінцем… : І сміх, і гріх // Перець. 1974. № 17. С. 12.

[371] Молякевич Дмитро. Братерства свято // Перець. 1982. № 10. С. 2.

Згадується не тільки Нестор-летописець, *«перший книголюб»* князь Ярослав Мудрий, але й *«перший несвідомий читач, який бібліотечну книгу досі не повернув»*. Липовим бібліоманам натякають, що книжки потрібно любити з пошаною, щиро, щоб «*прибавити ума»,* а не для того, щоб *«умебльовувати» квартиру»*. У цьому ж номері на сторінках святкового «Перцю», присвяченого 1500-літтю столиці України, почесне місце серед досягнень, якими може пишатися славетне місто, займали київські бібліотеки: *«У Києві з'явилися перші давньоруські книги, написані першим письменником Нестором-літописцем для першої на Русі бібліотеки, заснованої Ярославом Мудрим»*[372].

---

[372] Костовецький Геннадій, Попов Олег. Найпопулярніша цифра // Перець. 1982. № 10. С. 3.

ПІСЛЯМОВА

Колосальній популярності журнал «Перець» завдячував якісній візуалізації тенденцій та болючих проблем суспільства найкращими карикатуристами та майстрами художнього слова України. Фантастично влучна назва-бренд часопису, стала символом боротьби з несправедливістю – гостропекучий, гіркий, солодкий український «Перець». Здавалося, що для сатиричного часопису – немає заборонених тем і недоторканих осіб партійної номенклатури. Комуністична партія дозволяла критику місцевої влади, бо тоталітарному режиму завжди необхідно *«розуміти, чого потребують люди, аби діяти на випередження і не допускати суспільного невдоволення»*[373], створити симуляцію діалогу населення та влади. Неможливо уявити, щоб за часів СРСР матеріали «Перцю» трактувалися як критика соціалістичного устрою. Це були оповістки про тимчасові негативні відхилення на місцях, які можливо і необхідно швидко вирішити: «Пошта Перцю» – «Перець допоміг».

Сатиричні тексти публікацій були позбавлені особливостей радянської тоталітарної «дерев'яної» мови. Від імені героя-оповідача журналу, гострого на язик Перцю, або Перченя, простою, зрозумілою мовою, застосовуючи знайомі образи з літератури, музики, кіномистецтва, у пересічних громадян була можливість звертатися зі скаргами, критикою на радянське керівництво, виведення на чисту воду шкідників-бюрократів. *«Друже Перче!»*, *«Любий Перче!»*, *«Дорогий Перче!»*, *«Товаришу Перець!»*, *«Шановний Перче!»*, – апелювали українці в пошуках правди і справедливості.

ДРУЖЕ ПЕРЕЦЬ! ТОВАРИШУ ПЕРЕЦЬ! ШАНОВНИЙ ПЕРЧЕ! ЛЮБИЙ ПЕРЧЕ! ДОРОГИЙ ПЕРЧЕ!

Мальовані зображення (карикатури, шаржі, дитячі комікси, графічні зображення); фотографії; влучні алегорічні заголовки; сатиричні,

---

[373] Журавльов Я. О. Відображення радянської дійсності у зверненнях громадян до ЦК КП України (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.) : автореф. дис. … канд. іст. наук : 07.00.01 / НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2019. С. 16.

гумористичні, іронічні, саркастичні, з елементами гротеску, тексти – приваблювали читачів, примушували міркувати, захоплюватися, обурюватися. Здавалося, кліпове мислення сприйняття інформації нашого часу буде сприяти популярності журналу. Спроби поєднання одночасно в друкованому й електронному вигляді, наявність сайта часопису, присутність в соціальних мережах – всі ці важливі фактори визнання серед широкого загалу суспільства, на жаль, не спрацювали. Але, це стосується всієї галузі масмедіа, яка в епоху інтернету переживає нелегкі часи трансформації.

Високі стандарти редакції журналу «Перець» передбачали оперативне реагування на внутрішні події в країні та за кордоном. Систематизуючи публікації бібліотечної тематики на сторінках журналу «Перець», встановлено закономірності росту кількості публікацій у 1950–1980-х рр. у зв`язку з впровадженням державними органами влади заходів щодо поліпшення бібліотечної справи в країні. Саме в цей час впроваджувалися такі активні законодавчі ініціативи партійних органів з питань реорганізації бібліотечних закладів: Постанова ЦК КПРС «Про стан і заходи поліпшення бібліотечної справи в країні» (1959 р.); Постанова ЦК КПРС і наказ міністра культури УРСР від 13 квітня 1960 р. «Про стан і заходи поліпшення бібліотечної справи в Українській РСР»; «Положення про порядок організації масових бібліотек в Українській РСР» Ради Міністрів УРСР (30 травня 1969 р.); Постанова Секретаріату Української республіканської ради профспілок і колегії Міністерства культури УРСР «Про рекомендації по упорядкуванню бібліотек у містах і селах республіки» (4 серпня 1969 р.); Постанова ЦК КПРС «Про підвищення ролі бібліотечних установ у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» (1974 р.); «Положення про бібліотечну справу в СРСР» (13 березня 1984 р.). Починаючи з 1990-х років спостерігається тенденція до зменшення кількості матеріалів бібліотечної тематики.

Аналізуючи публікації часопису варто зауважити, що з кожним роком зі сторінок зникали сатиричні орієнтири «Перцю», спрямовані на вирішенні конкретних життєвих складних питань. Матеріали стали узагальненими, політизованими, орієнтованими на критику владних структур. Байдужість державних інституцій, суспільства до проблем бібліотек за часів незалежності України позначилася на зменшенні

кількості публікацій на бібліотечну тематику на сторінках «Перцю», який був завжди дзеркалом суспільної думки.

Відсутність урядової стратегії з реформування бібліотечної сфери, «*залишковий принцип*» фінансування культури[374], кадровий голод, закономірне переформатування бібліотек в цифрові хаби, їх масове закриття через процеси децентралізації, призупинення роботи культурних закладів під час карантину через пандемію COVID-19, скорочення кількості бібліотек через воєнні події на Сході України та окупації Криму – бібліотечна галузь сьогодні переживає певно найбільшу кризу за останні сто років.

Протягом 2017–2018 рр. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого за дорученням Міністерства культури України провела загальнодержавне дослідження «Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку», предметом якого стали – професійні компетенції бібліотечних працівників публічних бібліотек. За результатами дослідження найбільшою проблемою публічних бібліотек, яка впливає на фаховий рівень, соціальні та психологічні питання працівників бібліотек, залишається недостатнє фінансування бібліотек – *«…це проблема, на яку треба звернути увагу насамперед (комплектування новою літературою, передплата періодики; придбання для бібліотек сучасних комп'ютерів, програмного забезпечення, надання доступу до Інтернету, а також ремонт приміщень)»*[375]. Серед інших гострих

---

[374] [Верховна Рада] / мал. О. Гуцола // Перець. 1996. № 8. С. 2 ; Де тут гроші на культуру здають? : Незвичайні ситуації / мал. А. Василенка // Перець. 1997. № 6. С. 8 ; Економіка. Політика. Культура : Вінегрет з Перцем / Василь Фльорко // Перець. 2010. № 3. С.8.

[375] Результати загальнодержавного дослідження «Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку» // Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ.-аналіт. бюл. Вип. 50 / М-во культури України, НБУ ім. Ярослава Мудрого ;

проблем розвитку бібліотечної професії: невисока престижність професії в суспільстві, низька заробітна плата, незадовільні умови праці.

Бібліотечні фонди нині фізично зношені, морально застаріли. Через систематичне недофінансування стан поточного комплектування новими надходженнями більшості бібліотек України можна визнати катастрофічним. У 2019 р. на виконання запиту народного депутата України Ірини Констанкевич щодо вивчення стану справ та перспектив розвитку мережі бібліотек Асоціація міст України провела опитування в містах обласного значення та в об'єднаних територіальних громадах. За результатами цього дослідження щодо поповнення фондів бібліотек було зроблено оптимістичний висновок: *«більшість органів місцевого самоврядування забезпечують належне оновлення фондів бібліотек»*. Зауважено: *«Взагалі не оновлювались бібліотечні фонди у 2017-2019 роках у двох громадах: Житомирської та Чернігівської областей. Особливо проблемним є фінансування передплати періодичних видань»*. І лише *«окремі органи місцевого самоврядування констатують «старіння» фондів у бібліотеках»*[376].

ПРОГРАМА ПОПОВНЕННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

	2018	2019	2020	2021	2022 прогноз
ВИДІЛЕНІ КОШТИ, млн грн	114,4	85,6	47,4	48,4	183
ЗАКУПЛЕНІ НАКЛАДИ, тис. прим.	986,4	669,6	380,9	331,1	1016
ЗАКУПЛЕНА КІЛЬКІСТЬ НАЗВ	714	551	827	684	1200
КІЛЬКІСТЬ ВИДАВНИЦТВ,	91	80	79	86	150
КІЛЬКІСТЬ БІБЛІОТЕК,	1370	1095	603	616	2000

Страшне перо не в гусака...

«Дорога редакціє! Мені уже 80 годів. Бібліотеки в нас у селі нема. Пришліть мені яку-небудь книжку. Бо в нас із книжок залишився тільки «Буквар», який мені читає дід щовечора перед сном...»

(Із листа до редакції).

З довідки на сайті Українського інституту книги: *«Станом на 2019 рік, в Україні було видано менше ніж 0,5 книжки на душу населення, а у 2020 році — лише 0,25 книжки»*. Про необхідні потреби бібліотек: *«Наблизитися до виконання нормативу оновлення бібліотечних фондів, що складає 5% на рік (такий коефіцієнт забезпечить повне оновлення фондів за 20 років). Без збільшення фінансування цей показник складає 0,6%, тож на повне оновлення фондів необхідно 166 років. Для виконання нормативу*

уклад.: Н. Єрмакіна та ін. ; наук. ред. Н. Розколупа. Київ, 2019. С. 336. URL: http://profy.nlu.org.ua/file/500-socbul50.pdf.

[376] Держава має забезпечити підтримку розвитку публічних бібліотек – АМУ / Аналітичний центр АМУ // Освіта : сторінка. Київ, 2019. URL: https://auc.org.ua/novyna/derzhava-maye-zabezpechyty-pidtrymku-rozvytku-publichnyh-bibliotek-amu. Публ. 21 листоп. 2019 р.

щороку на поповнення фондів має виділятися 700-900 млн грн (у цінах 2021 року)»[377].

Через майже сто років гірко читати рядки із листа до редакції в рубриці «Страшне перо не в гусака»: *«Мені уже 80 годів. Бібліотеки в нас у селі нема. Пришліть мені яку-небудь книжку. Бо в нас із книжок залишився тільки «Буквар», який мені читає дід щовечора перед сном…»*[378]. Певно, це той «Буквар», про який ще писав «Перець» на початку свого заснування…

Серед пріоритетів мало залишається місця не тільки для відвідування бібліотек, але й для читання книжок вдома, в транспорті, на вулиці…

«Які конфузи ще нас чекають?
Ми приндились, немов які цабе
З-поміж усіх народів, що читають,
На перше місце ставлячи себе.
І в цьому перебільшення не має,
Для нас і справді діло це – святе:
В книгарні, вдома, в поїзді, трамваї –
Читали ми. Читали, та не те…»[379].

«Перець» сумно іронізував: *«Криза сучасної літератури: кудись подівся талановитий читач» ; «Картина у жанрі фантастики “Багатій із книгою в руках”»*[380].

---

[377] Офіційна позиція Українського інституту книги щодо формування бюджету установи в 2022 році // Український інститут книги. Київ, 2021. https://book-institute.org.ua/uk/news/kategoriya-2/oficiyna-poziciya-ukra-nskogo-institutu-knigi-schodo-formuvannya-byudzhetu-ustanovi-v-2022-roci. Публ. 27.09.2021 р.

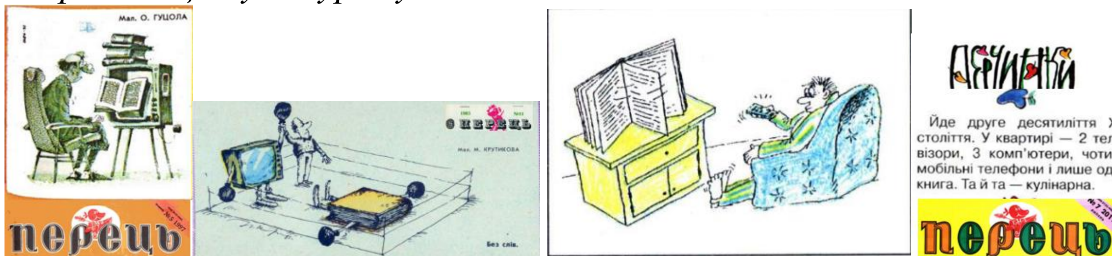
[378] Дорога редакціє! Мені уже 80 годів (Із листа до редакції) : Страшне перо не в гусака… // Перець. 2013. № 9. С. 14.

[379] Прудовський Владилен. Дочитались / пер. з рос. Вас. Шукайло // Перець. 1992. № 9. С. 7.

[380] Кузьменко Володимир. Криза сучасної літератури : Коротко кажучи // Перець. 2003. № 2. С. 13 ; Кузьменко Володимир. Криза сучасної літератури : Іронізми // Перець. 2003. № 4. С. 3 ; Береза Юрій. Картина в жанрів фантастики… : Афоризми // Перець. 2007. № 7. С. 13.

Час невблаганно мчить, важко передбачити майбутнє бібліотек і паперових книг в епоху Всемережжя. Невеселі «перчинки» XXI століття: *«У квартирі – 2 телевізори, 3 комп'ютери, чотири мобільні телефони і лише одна книга. Та й та - кулінарна»*[381]. Свого часу, здавалося телевізор переміг книгу[382]. Сьогодні більше людей читають з екрану ґаджетів, безумовно, з роками кількість таких читачів буде зростати[383]. Також наразі спостерігається тенденція прискореного переглядання коротеньких повідомлень з картинками в соціальних мережах.

Читання великих текстів в друкованих книжках стає елітарним мистецтвом. *«З початку 90-х рр. минулого століття спостерігалося постійне падіння інтересу до традиційних форм художньої культури. ... Тільки «вузькі» соціальні групи користуються формами діяльності, пропонованими традиційними інститутами культури ... процес демократизації культури зупинився»*[384].

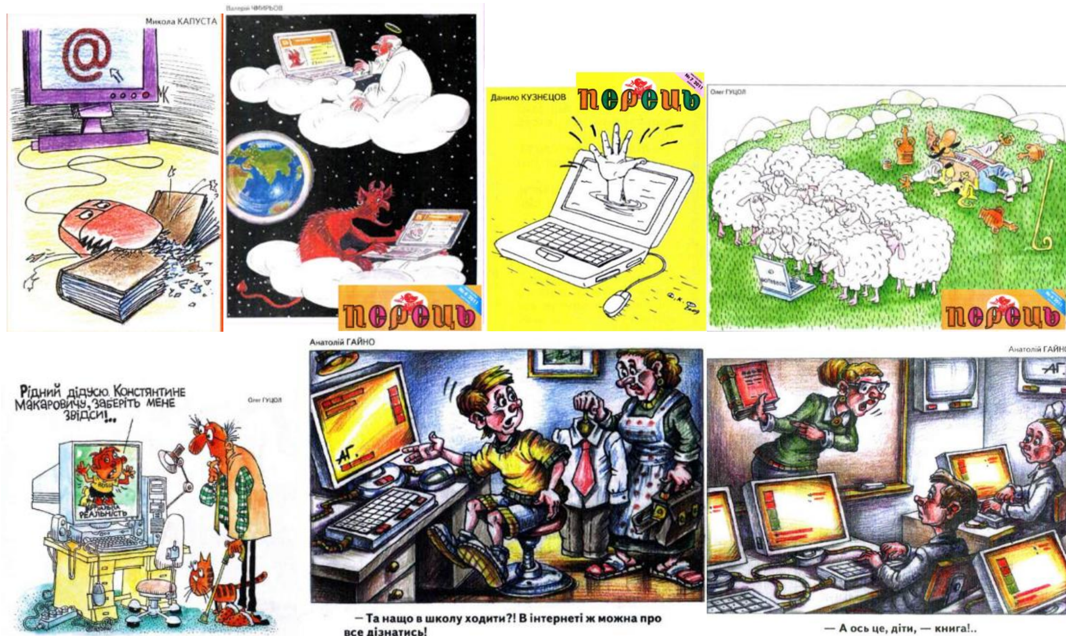
---

[381] Йде друге десятиліття… : Перчинки / зібрав Євген П'ятківський // Перець. 2011. № 7. С. 5.

[382] [Без назви] / мал. О. Гуцола // Перець. 1997. № 5. 1-ша с. обкл. ; Без слів / мал. М. Крутикова // Перець. 1985. № 11. С. 13 ; [Без назви] // Перець Перець. 1998. № 4. С. 15.

[383] Без назви : Вінегрет із Перцем / Валерій Чмирьов // Перець. 2011. № 4. С. 8 ; [Без назви] / мал. Данило Кузнєцов // Перець. 2011. № 7. С. 7 ; [Без назви] / Олег Гуцол // Перець. 2011. № 4. С. 6 ; Рідний дідусю, Костянтине Макаровичу, заберіть мене звідси!.. / Олег Гуцол // Перець. 2007. № 2. С. 4 ; Та нащо в школу ходити?! В Інтернеті ж можна про все дізнатись! / Анатолій Гайно // Перець. 2012. № 11. С. 5.

[384] Читання як проблема вільного часу: за результатами соціолого-статистичних досліджень : монографія / В. М. Сеньківський, Т. В. Олянишен, А. М. Штангрет, О. В. Мельников. Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. С. 40.

Символічними стали карикатури Анатолія Гайно «А ось це, діти, – книга!..»[385] та Миколи Капусти. На останньому малюнку без назви, мишка, але вже комп'ютерна, нищить друковану книжку[386]. Друковані книжки стають цікавими для обмеженої аудиторії. Суспільство стає біграмотним, коли важливим залишаються і електронні, і друковані тексти. У бібліотек є шанс стати місцями інтелектуальної сили, яка може об'єднати нації та культури, шанувальників паперової книги та e-book версії або книги будь-якого формату, бо, дійсно, «*формат не має значення*!». Але це вже інша історія, яку, сподіваємося, ще розповість на своїх сторінках найкращий український сатирично-гумористичний журнал «Перець».

***

Матеріали видання були підготовані з глибокою повагою до авторитетної редакції журналу, найталановитіших авторів та художників-карикатуристів; до громадян і товаришів, які надсилали листи до часопису, до об'єктів дошкульної критики, які доклали зусиль і виправдалися; до всіх-всіх причетних до випуску народного журналу «Перець».

Зауваження та пропозиції прошу надсилати на адресу: how.uba.proekt@gmail.com.

Щиро ваша – головний бібліотекар Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка Ірина Карнаух.

---

[385] А ось це, діти, - книга!.. / Анатолій Гайно // Перець. 2011. № 11. С. 6.

[386] [Комп'ютерна мишка] : 16 сторінка / Микола Капуста // Перець. 2011. № 11. С. 16.

СПИСОК АБРЕВІАТУР ТА УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Агітпункт – агітаційний пункт[387]
Бібколектор - бібліотечний колектор
Виконком - виконавчий комітет
Виконробська дільниця – виконавча робітнича дільниця
ВКП(б) – Всесоюзна Комуністична партія більшовиків
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВЦРПС – Всесоюзна центральна рада професійних спілок
Держслужбовець – державний службовець
Держстрах – державне страхування
Держторгівля – державна торгівля
Зав. – завідуючий
Завклубом – завідуючий клубом
Завком – заводський комітет
ЗМІ – засоби масової інформації
КП(б)У – Комуністична партія більшовиків України
КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
Культвідділ – відділ культури
Культосвітустанова – культурна освітня установа
Кульпрацівники – працівники культури
Культробота – культурна робота
Лікнеп – ліквідація неписьменності
Методкабінет – методичний кабінет
Міжколгоспбуд - міжколгоспне об'єднання з будівництва
Міносвіта – Міністерство освіти
Мінкультура – Міністерство культури
Міськвиконком – міський виконавчий комітет
Міськком – міський комітет
Міськрада – міська рада
МТС – машинно-тракторна станція
Наркомпрос – Народний комісаріат просвіти
НКО – Народний комісаріат освіти

---

[387] «осередок масово-політичної роботи серед населення, а також спеціально обладнане приміщення для такої роботи». Див. : Словник української мови: В 11 т. Київ, 1970. Т. 1. С. 16.

Обком – обласний комітет
Облвідділ – обласний відділ
Облвиконком – обласний виконавчий комітет
Облкниготорг – обласне управління книжкової торгівлі
Окрвиконком – окружний виконавчий комітет
Окрспоживспілка – окружна споживча спілка
Окружком КП(б)У – окружний комітет Комуністичної партії більшовиків України
Парткабінет – партійний кабінет
Парторг – партійний організатор
Профспілка – професійна спілка
Ррадгосп – радянське господарство
Райадміністрація – районна адміністрація
Райбібліотека – районна бібліотека
Райземвідділ – районний земельний відділ
Райвідділ – районний відділ
Райвиконком – районний виконавчий комітет
Райком – районний комітет
Райпромкомбінат – районний промисловий комбінат
Райрада – районна рада
Райспоживспілка – районна спілка споживчих товариств
РК – районний комітет
Робітком – робітничий (робочий) комітет
РК КП(б)У – районний комітет Комуністичної партії більшовиків України
РНК – Рада народних комісарів
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСР – Радянська Соціалістична Республіка
Сільрада – сільська рада
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ССТ – сільське споживче товариство
т. – товариш
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
Фінвідділ – фінансовий відділ
ХДНБ ім. В. Г. Короленка – Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
ЦВК – Центральний Виконавчий Комітет

ЦК ВКП(б) – Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної партії більшовиків
ЦК КП(б)У – Центральний Комітет Комуністичної партії більшовиків України
ЦК КПРС – Центральний Комітет Комуністичної партії Радянського Союзу

Публіцистичне видання

Карнаух Ірина Анатоліївна

Бібліотечна тематика
на сторінках українського журналу «Перець»

Публіцистична монографія
Електронне видання

Відповідальний за випуск Н. В. Петренко

Редактор Н. О. Стрілець

Видавець і виготовлювач ХДНБ ім. В. Г. Короленка,
пров. Короленка, 18, м. Харків-3, 61003
E-mail: how.uba.proekt@gmail.com